MAR 0 4 1985

אַלע ווערק

פון

אברהם רייזען

אין 12 בענדער

יובילעאום אויסגאבע

דריטע אויפלאגע.

JEWISH PUBLIC LIBRARY

אברהם רייזן.

זיבעטער באנד:

שמילע ליעבע.

ארויסגעגעבען פון פערלאג „אידיש"
1917 ניו־יארק, תרע"ז

Copyright 1918
by
JEWISH BOOK AGENCY, INC.

שטילע ליעבע.

אייזן.

א קלייע אינטימע געזעלשאפט, וואס איז בעשטאנען פון פינף מענער אין עלטער פון דרייסיג ביז פינף און דרייסיג יאהר, האבען געפיהרט א געשפרעך וועגען מיסטיציזם, ספיריטואליזם און וועגען עהנליכע ענינים פון העכערע מאטעריעז, ביז זיי זיינען ענדליך ארויפגעקומען אויף דער טעמע וועגען דער בעדייטונג פון וואסער.

איינער פון דער געזעלשאפט, א הויכער, מאגערער ברונעט, מיט שווארצע בראענדיגע אבער פערבענקטע אויגען, מיט שווארצע לאקען, צעווארפען אין חנ'עוודיגער אונארדנונג אויפ'ן שטערן, איז ביי דער דאזיגער טעמע ווי לעבהאפטער געווארען, אונגעדולדיג אויסגעהערט די מיינונגען פון די איבעריגע און נעבעטען די ערלויבניש צו דערצעהלען א קורצען עפיזאד פון זיין נאהענטער פערנאנגענהייט.

— ניט ערווארט עפעס העכסט אינטערעסאנטעס, — האט ער אנגעהויבען אביסעל שעמעוודיג און זיין שטים האט עטוואס געציטערט,—דאס, וואס איך ווייל דערצעהלען, איז א קורצע אונבעדייטענדע פאסירונג אין מיין לעבען. די פאסירונג אליין וואלט שוין לאנג פערשוואונדען געווארען פון מיין זכרון, ווען נישט א וואונד, וועלכעס ליגט דארט אזוי טיף בעהאלטען, אוז הערענדיג דאס וואונד פון אנ'אנדערן אדער אליין דערמאהנעדיג עס, ווערט מיר מאדנע באנג און מיר דאכט, אז דאס וואונד

האָט פאר מיר א סימבאָלישע בעדייטונג: דאָס וואָרט איז א י י ז ע ן . . .

— אייזען? האָבען די איבעריגע ווי אין איין שטים אויס־געשריען.

און איינער האָט צוגעגעבען:

— זעהר אינטערעסאַנט: אייזען! דערצעהלט.

— אייזען! האָט דער ברונעט געהיימניספול געפלוסטערט. זאָגט מיר קופער, האָט עס פאר מיר קיין בעדייטונג, מעש—א פוסטער קלאַנג, בלעך, צינ, בלוי — אָבער אז איהר זאָגט מיר אייזען, וועלט מיר אזוי באַנג, אזוי טרויעריג.

אָבער צו וואָס די סענטימענטאַליטעט! איך וועל אייך דערצעהלען. נאָר, איך בעט אייך, ערוואַרט נישט קיין בעזונדערעס. עס איז א נארישע געשיכטע, אָדער בעסער — נאָר קיין געשיכטע נישט.

עס איז געווען מיט פינף יאָהר צורוק. איך בין דאמאָלסט אלט געווען פינף און צוואַנציג יאָהר, האָב שוין ביז דער דאָזיגער עלטער צוויי מאָל געליעבט און ביידע מאָל נאָריש ענטמוישט געוואָרען; איך האָב אָבער געוואָלט ווידער ליעבען און ווידער געגאָרט וועלען און האָב געזוכט ליעבע אין די גרויסע גאַסען פון דער גרויסער שטאָדט... נאָטירליך האָב איך געוואוסט, אז ליעבע געפינט מען נישט דאָז, וועט מען זוכט זי. די ערשטע צוויי ליעבעס זיינען צופעליג געקומען און צופעליג פערשוואונדען. אָבער בעת דאָס הארץ בענקט, קוקט מען נישט אויף חשבונות. דאָס הארץ זוכט.

האָב איך איינמאָל אזוי געבאָגשעט אין א גרויסער טומעלדיגער אידישער גאס, א גאס פון קראָמען; ביי די אפענע טירען פון די קראָמען זיינען דאָס רוב געשטאַנען מיידלעך, שהנע מיידלעך; איך האָב זיי אלע אין די אויגען אריינגעקוקט, חאָטש איך האָב געוואוסט, אז עס איז נישט שהן, נאָר ווידער— א הארץ! וויים דען א הארץ צו שעמען זיך! געקוקט אין די

אויגען פון די פערשידענע יונגע אידישע טעכטער און אלע זיינען מיר געפאלען געוואָרען און קיינע איז מיר נישט געפאלען געוואָרען.

ענדליך איז מיין בליק געפאלען אויף צוויי אויגען: צוויי גרויסע, שוואַרצע, אבער זעהר קאלטע אויגען פון א מיידעל, וואס איז געשטאַנען ביי א טיר פון א קראָם. איך האָב מיך מאַמענטאל פערקירעוועט צום שוועל. דאָס מיידעל איז אריין אין קראָם און האָט זיך געשטעלט אויף אירהר פלאַץ, מיך אַנגעקוקט און רוהיג און קאלט געפרעגט:

— וואס פערלאַנגט איהר?

איך בין געוואָרען מבולבל; איך האָב געוואָרפען מיינע פערווירטע בליקען איבער'ן קראָם און, וואו מיין בליק איז געפאלען האָט עס געזעהען בלויז אייזען און אייזען... נאָט מיינער! א קראָם פון אייזען! איך דארף דאָך אבסאָלוט קיין אייזען נישט האָבען... וואס־זשע טהו איך דא אין געוועלב?

— אלוא, וואס פערלאַנגט איהר? האָט דאָס מיידעל ווידער רוהיג, אבער שוין שטרענגער נעפרעגט.

— אייזען! האָב איך אויסגעפראַלט...

— אייזען? — האָט זי קאלט געשמייכעלט און איהרע שוואַרצע אויגען האָבען ווי מיט אייזען געגלאַנצט, — גוט, עס איז א קראָם פון אייזען. וואס ברויכט איהר אבער?

איך האָב ווידער געוואָרפען וויילדע בליקען. מיין בליק איז ענדליך געפאלען אויף א האמער, א שווערער האמער, דער שפיץ אביסעל פערראָסטעט... איך האָב אויסגעפראַלט פערווירט:

— א האמער...

— אט אזוי רעדט... איז זי ווייכער געוואָרען. — א האמער פערשטעה איך...

זי האָט מיר שמייכלענדיג דערלאַנגט דעם האמער.

— איהר האָט זעלטען־שעהנע אויגען!

— איהר קויפט דאָך אייזען... האָט זי שטרענג בעמערקט.

— אייזען... אייזען.. האָב איך איהר נאָכגענעבען... נעקומט אין די נרויסע שווארצע אויגען און געפרענט: וואָס קאָסט אָט דער האמער?

— דער האמער קאָסט נישט פיעל, — האָט זי שוין נאָר ווייך נערעדט, — דער האמער קאָסט דרייסיג קאָפּיקעס...

— טאקי בילינ! — האָב איך אויסנערופען בענייסטערט... זעהר בילינ...

— נו, טאָ בעצאָהלט און נעהמט עס... איז זי נעוואָרען ווידער שטרענג און איהר יערעס ווארט האָט געקלונגען דומפּ, ווי אייזען וואָלט זיך אָן אייזען נעריבען..

איך האָב ארויסגענומען אן אסינגאָציע, נעבעטען א רעשט און דערוויי׳ל נעקוקט אויף איהרע אויגען..

— אך, מיין נאָט! וואו האָט איהר נענומען אזוינע אויגען? האָב איך זי, בשעת זי האָט דאָס נעלד נעצאָהלט, נעפרענט...

— איהר דארפט דאָך אייזען... וואָס נעהען אייך אָן מיינע אויגען? — האָט זי, דערלאנגעניג מיר דאָס רעשט, טרוקען נעזאָנט, — איינפאקען אייך דעם האמער?

— פאקט איין, אודאי... פאקט איין!

זי האָט קאָלט און רוהיג נעוויקעלט דעם האמער, פערבונדען איהם מיט א שווארצען פּאָדעם, דערלאנגט מיר און זי איז ארויס צום טיר...

איך בין ארויס פון קראָם, ווי איך וואָלט די גרעסטע נאריישקייט אָבנעטהאָן... דעם האמער האָב איך נעהאלטען אונטע׳ן ארם און ער האָט מיר נעקיהלט דאָס בלוט, און דאָך איז מיר נעווען אזוי הייס. אין די שלייפען האָט מיר נעקלאפט, פאר די אויגען האָט מיר נעפינטעלט, און דער האמער איז נעווען מיר אזוי שווער, אזוי שווער...

איך בין נעקומען אין מיין איינזאם צימער׳ל, עס איז שוין

נעווען עלף א זיינער אין צוועגד... דעם האמער האָב איך פֿאר־נאכדערגעפאקט, אוועקלענגט אויפֿן טיש און בעטראכט איהם.

אויפֿן טישעל איז געלענגען א בילד, אן אלט בילד. אמאל איז עס נעווען צוגעשלאָגען צו א וואנד, נאָר די לעצטע צייט האָט עס זיך ארומגעוואלגערט... איך האָב זיך נעמאכט פֿאַרווירפֿט, וואָס איך בין נישט קיין בעל־הבית, אלץ נעהט ביי מיר לאיבוד... און דאָס בילד איז דאָך אזוי שעהן...

יאָ, דאָס בילד וועל איך צושלאָגען צו דער וואנד...

— וואָ־זשע נעהמט מען פיער טשוועקעלעך?

— טשוועקלעך דאָרף איך איצט נויטיג האָבען... אך, וועז עס איז ניט אזוי שפּעט, וואלט איך נעלאָפֿען צו דעם מיידעל פון אייזען... מאָרגען וועל איך גלייך נעהן אין קראָם...

אויף מאָרגען בין איך דאָך ניט אזוי ניך נעגאנגען. איך האָב מיך נעשעמט און אביסעל ווי מורא נעהאט — איהרע אויגען. איהרע אויגען, — מיין גאָט! ווי זיי וועלען מיך אָנקוקען...

אָבער אז עס איז פינסטער געוואָרען, בין איך ווי מוטינער נעוואָרען, בין פֿארביי די קראָם — זי איז ביים טיר ניט נע־ווען. איך האָב אריינגעקוקט אינווייניג — זי איז נעשטאַנען ביים פֿלאָץ, וואו מען פערקויפֿט. זי האָט ווי דערפיהלט מיינע בליקען, האָט מיך אָנגעקוקט און קאלט מיך ערוואָרט.

איך בין אריין.

— וואָס פערלאָנגט איהר?

— טשוועקעס...

— דאָס קריגט איהר ביי מיר וויפיעל איהר ווילט... א סך?...

— ניין! נאָר א בילד צוצושלאָגען צו דער וואנד — זעהר א שעהן בילד, וועז איהר קוקט עס אָן.

זי האָט מיך שטרענג אָנגעקוקט און ווידער נעפרעגט:

— א סך טשוועקעס?...

— א טוץ... האָט איהר ניט עפּעס שעהנע טשוועקלעך בעגילדטע?

— ניין; נאָנץ געווענליכע.

זי האָט מיר ארויסגעשאָטען פון עטליכע קעסטעלעך שווארצע שפּיציגע טשוועקעס. זיי האָבען זיך געשאָטען אווי קאלט און הארט אויפ'ן טיש, און איך האָב זיי געקליבען, געקוקט אויף זייער מאָס און ענדליך אויסגעקליבען צוועלף טשוועקעס.

— דריי קאָפּעקען! — האָט זי זיך אָנגערופען און א נענץ געטהאָן.

— אך, איהר געניצט!... האָב איך זיך בעלעדיגט... אייך אינטערעסירט ניט דאָס לייזונג...

— מעהר דארפט איהר נאָרניט?

— ניין! האָב איך אָבגעהאקט, גענומען די טשוועקלעך, אייגעווויקעלט אליין אין א שטיקעל פּאפּיר, געוואָרפען אויף איהר א בליק, נאָכהער אויפ'ן קראָם און ניט קענענדיג אוועקגעהן, האָב איך געפרעגט:

— אויסער אייזענווארג האָט איהר נאָר נישט?...

— בלויז אייזען!.. האָט זי געענטפערט.

איך בין ארויס.

איך בין אוועק אהיים, געמען דאָס בילד און צוגעשלאָגען עס מיט פיער טשוועקלעך צום וואנד. די איבעריגע אכט האָבען זיך יתומדיג געוואלגערט אויפ'ן טיש.

אלזא, דעם האמער מיט די טשוועקלעך האָב איך שטארק נויטיג גהאט, — האָב איך מיך געטרייסט — דאָס בילד איז ווירקליך שהען, עס הענגט איצט פונקט קעגענאיבער מיין בעט; איך וועל ליגען, אייזער איך וועל אנטשלאָפען, און קוקען... דאָס בילד איז פראכטפול...

אבער מאָרגען? מעהר ווי אייזען געפינט זיך ניט אין קראָם... איך האָב בעטראכט מיין טיר... אבסאָלוט אָהן א ברע-

קעל שלאָם... די ווירטין פערזיכערט אפילו, אז גנב'ענען וועט מען נישט, אָבער וועלן קען עס גלויבען... אין צימער ליגען ביי מיר אזוי פיעל נויטיגע פאַפּירען, און מיין אנצוג איז אויך עפעס וועלט... דאָס צימער מוז ביי מיר פון היינט אָן זיין פערשלאָסען... אך, מיין גאָט, ווי אזוי האָב איך עס נאָר ביז היינט צוגעלאָזען אָהן א שלאָם?...

אויך מאָרגען האָב איך קוים דערלעבט, עס זאָל פינסטער ווערען. (זונדערבאר, פאר דער ליכטיגקייט האָב איך ניט געדאַט קיין מוט אריינצוגעהן).

דאָס מיידעל איז אין קראָם געשטאַנען אינגאַנצען ווי אויסגענאָסען פון אייזען, נאָר די צווייי שווארצע אויגען האָבען קלוג און רוהיג געקוקט אויף מיר און זיך בעוועגט:

— וואָס פערלאַנגט איהר?

— איך ברויך א שלאָם...

— דאָס קריגט איהר ביי מיר...

— איך בעט אייך, — האָב איך ווי ווייענד אויסגערופען... איהר האָט אזוינע זעלטענע אויגען.. און אז ניט קיין שלאָם...

זי האָט מיך קאַלט אָנגעקוקט און געפרעגט:

— ווילט איהר א גרויסען אָדער א קלייגעם?...

— א גרויסען, זעהר א גרויסען... מיין צימער געפינט זיך אין א געפעהרליכער גאַס... איהר פערשטעהט... איך מוז האָבען א גוטען שלאָם...

זי האָט מיר דערלאַנגט א גרויסען שווערען שלאָם. איך האָב איהם אהיים געבראכט און ענטציקט אויסגערופען:

— אָט אזא שלאָם האָב איך ווירקליך געדארפט!...

— —

ער האָט זיך אָבגעהאקט, אָנגעקוקט די נעזעלשאפט און צוגענעבען, ווערענדיג שוין אביסעל בלאָם:

— איך וועל אייך לאנג ניט אויפהאלטען, פאר אייך סען זיין די געשיכטע נאריש... אפשר פאר מיר אויך. אבער אין פער־לויף פון א מאנאט צייט האט זיך מיין צימער פערוואנדעלט אין אן אייזען־געשעפט. דארט האט זיך געפונען פון כל המינים: שערעלעך, מעסערס, צוואנגען, שלעסער און שלימלען און צולעצט שטיקער אייזען, סתם שטיקער אייזען...

דאס האב איך זיך אלץ יערען טאג איינגעקויפט א נייע אייזערנע זאך...

די גאנצע וועלט האט מיר דאמאלס אויסגעזוכן אזוי הארט און קאלט און טרוקען, ווי אייזען. און ער־היום האב איך א גרויס אינטערעס אין אייזען....

ער איז שטיל געבליבען; אין צימער האט געהערשט א מארנע שטילקייט.

די גנבה.

די לײַבע מיט פרידען איז געווען צו ענדע. הערמאן האָט עס שוין פּאַראויסגעזעהן מיט א צייט צוריק. די שיידונג, וואָס האָט געמוזט אין ניכען קומען, האָט אִיהם ניט ערשיטערט ווי די ערשטע שיידונגען, וואָס זיינען פּאַרגעקומען מיט פּאַריגע מיידלעך. הערמאן איז שוין געווען פּערהאַרטעוועט אוֹן האָט דעם שיידונגס־קלאַפּ געקענט פּערטראָגען ווי א העלד. אמת, נאָך זיין מיינונג איז פּרידע געווען די בעסטע אוֹן שענסטע פּון אלע, אבער הערמאן איז שוין געווען נענית אוֹן האָט געוואוסט, אז צו נעווינען צוריק א פּערלאָרען הארץ איז אונמעגלִיך. צו וואָס זשע זאָל ער זיך נאריש מאכען?

ניין! ער איז א מאן אוֹן איז נענוג שטאַרק צו פּערטראָגען דעם דאָזיגען קלאַפּ. זיין הארץ האָט זיך אפילו אביסעל געבונטע־ווען אוֹן האָט אִיהם נעשלעפּט נאָך אמאל צו איהר, צו דעם בלאָנדען, שלאַנקען אוֹן זיסען מיידעל. דאָס הארץ זיינס האָט געלעכצט נאָך די קושען, אומארמונגען אוֹן דריקונגען פּון די שענע, ווייסע, נאקעטע הענד. אבער הערמאן האָט דעם הארץ בעפוילען: רוהיג! אוֹן איז צו פּרידען מעהר ניט געגאנגען.

גלאַט זיך שיידען איז אבער ניט קיין שטיינער. דאָס שיידען זיך מוז צוגעהן מיט א נעוויסער עמיקעט אוֹן צערעמאָניע. פּרידע האָט פּון איהם בריעף, פּאָטאָגראפיעס מיט די זיסטע אויפשריפטען אוֹן מתנות. פּאַר די מתנות איז ער גענוג גרויס־מוטיג, זיי זאָלען בייַ איהר בלייבען. ער וועט זיי אפילו ניט

דערמאָנען. דאָס ריהרט איהם נאָר ניט אָן. אָבער די בריף און די פּאָטאָגראָפיעס מוז ער צוריק בעקומען...

הערמאן ווילּ ניט, אז זיינע געפיהלען, וואָס ער האָט אויסגעדריקט אין די פיעלע בריוועלעך צו איהר, ניט קוקענדיג, וואָס זיי ביידע האָבען געוואוינט אין איין שטאָדט, — הערמאן ווילּ ניט, אז די דאָזיגע בריוועלעך זאָלען בלייבען ביי איהר... אויך ניט זיינע פאָטאָגראָפיעס.

געראכט האָט זיך איהם אָבער, אז ניט אזוי ניך וועט זי עס וועלען אומקעהרען צוריק. אזוינע בריף, ווי ער האָט איהר געשריבען, בעקומט מען ניט פון יעדען. ער וויים נוט איהר הויכע מיינונג וועגען זיינע בריף. ער וויים אפילו דאָס שהנע קעסטעלע, אין וועלכען זי האלט זיי...

זי וועט איהם די בריף זיכער ניט אומקעהרען...

און כאָטש הערמאן האָט פון איין זייט בעשלאָסען, אז די וועלט מעג אונטערגעהן, וועט ער די בריף בעקומען, האָט ער דאָך פון דער אנדער זייט ווי גאָט געבעטען, אז זי זאָל זיך איינשפּארען און די בריף מיט זיינע בילדער ניט אומקעהרען. ביים צווייטען פאל וואָלט ער, מעגליך, געהאט די גוטע געלעגענהייט צו קומען צו איהר און מינדליך מיט איהר וועגען דער דאָזיגער אנגעלעגענהייט איבערריידען:

— די בריף מוזט איהר מיר, פרידע, אָבגעבען...

— איך קען אייך ניט אָבגעבען...

— פארוואָס, פרידע? וועט ער פרעגען און ער זעהט שוין, ווי פרידע ווערט רויט און שטאָמלט קוים ארויס:

— ווילּ איך האָב דיך ליעב, ליעב...

און פאלט איהם אויפ'ן האלז און פאנגט איהם אָן צו קושען...

און פרידע איז צוריק זיינע...

עס איז אָבער ניט געווען, ווי ער האָט זיך פאָרגעשטעלט: אויך זיין קורצען, געקינסטעלטען, קאלט-געשריבענעם צעטעלע

צו איהר, זי זאל איהם זיינע בריעף און פאטאגראפיעס אבשי־קען, האט זי איהם נאך קירצער און נאך קעלטער געענטפערט, או עס פרעהט איהר זעהר אומצוקעהרען איהם אלעס, אלעס, וואס זי האט פון איהם בעקומען, אבער פאראוים פאדערט זי אונבעדינגט, ער זאל איהר אבשיקען איהרע אלע בריעף מיט איהר בילד...

איבערלעזענדיג דעם בריעף, האט ער פערביסען מיט די ליפען און, אויסקרעכצענדיג ווי פון א שווערען וועהטאג, איז ער צוגענאנגען צום טשעמאדאן, וואו אלע איהרע בריעף זיינען געלענגן פערווויקעלט אין דער גרעסטער פאדזיכטיגקייט, האט זיי ארויסגענומען און זיי נעכומען צעהלען...

— איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף...

ער האט זיי נעכומען לעזען. מאנכע האבען געפלונגען קאלט און הערמאן האט אין זיי שוין נעהערט קלינגען דעם טאן פון דער צושייד־ונג... אייניגע האבען זיך אויסגעצייכענט מיט א שטארקען נעפיהל, און לעזענדיג די דאזיגע הייסערע בריעף, האט הערמאן אויף דאס נייי דורכגעלעבט די ליעבע און האט די בריעף געדריקט צום הארץ און נעקושט...

איבערהויפט האט פון די פאר הייסערע בריעף איהם נע־פאקט אייניער, וואו פרידע רופט איהם אן אויבען „מיין גאלד־ענער טרוים"...

אויף דעם דאזיגען בריעף האט הערמאן געוואלפען אן אויג, ווי א קארגער אויף א טייערען דימענט... אין קאפ איז איהם דורכגעפלויגען א מחשבה...

ער האט זיך פערשעמט, ווי ער וואלט נעגאנגען טהאן א גרויס פערברעכען און מען האט איהם נעחאפט, אבער די מחשבה האט אלץ שטארקער נעפאדערט צו פערווירקליכט ווערען.

„געדענקט זי דען אלע בריעף?" האט ער זיך בערוהיגט...

„און פון וואנען ווייס איך, אז זי וועט מיך ניט בע'נגב'ע־נען?"... האָט ער זיך נאָך מעהר בערוהיגט... „איך בין זיכער, אז יאָ... זי וועט גנב'ענען נאָך מעהר ווי אייגעם. איך קען זיי, די חברה"...

ער איז אויפגערעגט און בייז געוואָרען. געוואָלט אָבער האָט ער, אז זי זאָל איהם אויך אזוי בע'נגב'ענען. נאָר ער האָט געפיהלט, אז אין דער דאָזיגער הינזיכט איז זי אנשטענדיגער פאר איהם: זי וועט איהם זיכער אָבשיקען אלע בריעף, ביז אייי־נעם, מיט די פאָטאָגראפיעס, מיט די מתנות...

יאָ, זי איז אן אנשטענדיגע מיידעל. און ער?

ער האָט זיך געשטארקט, האָט פערוויקעלט אלע בריעף— ער וועט זיי אלע אומקעהרען!...

נאָר פלוצים האָט איהם א געוואלטיגע מאכט נענעבען א ציה צוריק, צום בריעף פון „נאָלדענעם חלום". ער האָט איהם ארויסגענומען פון פעקעל, איהם בעטראכט, און ארומקוקענדיג זיך ווי א גנב, טיעף ארייגגעלענט אין א וועסטען־טאש...

נע'נגב'עט דעם „גאָלדענעם חלום"! ער וועט איהם קיינ־מאָל, קיינמאָל ניט אומקעהרען!...

בעלוידינט א פרוי.

(דערצעהלט פון אן אונערפאחרענעם)

דאָס איז געווען א מיידעל פון א יאָהר צוויי־און־צוואנ־
ציג. איהר וואוקס איז געווען שלאנק, און איהר רונד פנימעל—
זעהר חנעוודיג און תמימותדיג. איהרע אויגען — שוואַרץ און
גרויס — האָבען געקוקט ווי מיט א שטילען געבעט, און ווי זיי
וואָלטען טיילמאָל געפרעגט: איז עפעס דאָ שעהנעם אויף דער
וועלט? און עס האָט זיך איהר טיילמאָל געוואָלט ענטפערן:
א, יא, עס איז דאָ שעהנעם אויף דער וועלט...

איך בין מיך מודה, אז דאָס ערשטע מאָל דערזעהענדיג
זי, האָב איך דערפיהלט א זיסען ציטער אין מיין נאנצען קער־
פער: אָט מיט דעם מיידעל וואָלט כדאי געווען בעקאנט צו
ווערען. איך וואָלט מיך געפיהלט יום־טוב'דיגער, הייליגער, און
איבערהויפט אין א רעגען־טאָג, ווען די טראָפען פויקען אזוי
מאנאָטאָן אויף די שויבען, וואָלט אזוי גוט געווען צו זיצען מיט
איהר צוזאמען אין צימער און רייַדען מיט איהר וועגען שעהנע
ערהאבענע זאכען, האלטענדיג דעמאָלט איהר קליינע האנד, מיט
די לאנגע ווייסע פינגערלעך.

און וואָס איהר וואָלט אויף מיר ניט זאָגען, — אין דער
דאָזיגער הינזיכט בין איך גראָד געווען א שטיקעל בריה; זע־
הענדיג זי איינמאָל אין טעאטער, וואו מיין פלאץ איז גראד געווען
נעבען אירען, האָב איך זי, חלילה ניט בכיון, אנגעטראָטען אויפ'ן
פוס, איך ווייס ניט, ווי אזוי עס האָט געקאָנט געשעהן אזא

אונפארזיכטיגקייט פון מיין זייט, ניכער האָט געקענט שולדיג זיין אין דעם די ענגשאפט אין טעאטער. מען האָט נעשפּילט א העכסט מאדערן שטיק, און די שטאדטישע אינטעליגענץ איז אין יענע טעג געווען זעהר מאדערן געשטימט. איך בין זיכער, או נאָר דערפאר האָט די אונפארזיכטיגקייט פאסירט. זאָנסט וואָלט אזא אונטאקטישקייט ניט געקענט פאסירען פון מיין זייט. צום גליק איז דאָס אנטרעטען ניט געווען בעזונדערס שטארק; זי האָט נאָר א שטילען „אוי!" ארויסגעלאָזט. דאָך בין איך פערציטערט געבליבען. איך האָב זיך ענטשולדיגט אין דריי שפראכען. זי האָט מיך אנגעקוקט מיט איהרע גרויסע שווארצע אויגען, און געענטפערט אין רוסיש: „ניטשעוואָ!"

אין דערזעלבער מינוט האָט צווישען איין אקט און צוויי־טען דער ארקעסטער געשפּילט טשייקאווסקים באַרקאַראָלא. נאָר דער „ניטשעוואָ", וואָס איז ארויסגעזאָגט געווארען פון איהר קליין שעהן מיילבעל, האָט מיר פיעל זיסער געקלונגען פאר דעם העכסט מוזיקאלישען שטיק פון געניאלען קאמפאזי־טאר... איך האָב גלייך דערפיהלט, או דער „ניטשעוואָ" האָט אין דער אמת'ן א גרויסע, זעהר גרויסע בעדייטונג, און פון דעם „ניטשעוואָ" וועט זיין א גרויסער עטוואָס...

און אזוי איז געווען.

פון קינפטיגען אנטראקט האָט פאסירט די אלטע געשיכ־טע מיט דעם ארפּגעפאלענעם טיכעל. איך האָב מיך שנעל אייגעבויגען און מיט דער העכסטער עלע־גאנץ און אינטעליגענץ אין מיין גאנצער האלטונג, איהר דערלאנגט דאָס טיכעל. דאָס גראציעזע מיידעל איז גע־וואָרען טיעף נעריהרט. זי האָט א זיסען שמייכעל מיר צוגעווואָר־פען און בעראנקט אין רוסיש: „בלאָנאראריו". עס האָט געהאט א בעזונדער קלאנג! ניט מיט ווערטער, נאָר מיט מעלאָדיען וואָלט מען איהם געקענט איבערגעבען. איך וויים ניט פאר וואָס, אבער איך האָב דערפיהלט, או אָט דאָס מיידעל איז צו מיר

צונעלאזט... איך קען האבען די גרויסע געלעגנהייט מיט איהר בעקאנט צו ווערען.

און אזוי איז געווען. ביים פיערטען אקט האב איך שוין געוואוסט איהר נאמען: קאטיא נאלד. אזוי האט זי געהייסען. מיין נאמען האב איך, נאטירליך, גלייך אויך ענטפלעקט פאר איהר, און גלייך האבען מיר זיך צוגעדט וועגען ליטעראטור:

— האט איהר געלעזען אנדרעיעוו?

— א, יא! — האב איך אונטערגעכאפט. איך בין דער גרעסטער פערעהרער זיינער. איהר מיינט מסתמא — האב איך מיך צוהיצט — זיין „רויטען געלעכטער"?

— אך, וואונדערבאר! האט זי זיך ענטציקט... און „זעקס און צוואנציג און איינע" נארקים?

— א, יא! נארקי איז אויך געוואלדיג גרויס... אבער אנדרעיעוו האט איהם אריבערגעשטיגען.

— און ארציבאשעוו? — האט זי פלוצים אויף מיר אויסגעשטעלט איהרע גרויסע אויגען.

איך האב פערשעמט אראבגעלאזט מיינע אויגען און ניט געוואלט זאגען קיין גלייכע מיינונג: צו ריין האט זי מיר אויסגעוויזען אין יענעם שהנעם מאמענט, איך זאל מיט איהר פערפיהרען א שמועס וועגען ארציבאשעוו'ן. איך האב דעם דאזיגען חנעוודיגען מיידעל ניט געוואלט געבען אנצוהערען. אז איך וויים עפעם פון אזוינע זאכען.

א, איך שעץ זעהר די פרוי!

אין פערלויף פון א וואך האב איך זי צופעליג (עס הייסט נאר צופעליג) עטליכע מאל בעגעגנעט, און אלץ אין אזוינע ערטער, וואו דער פלאץ איז בעשטימט פאר העכערע געזעלשטאנדען: אייגמאל אין ביבליאטעק, א צווייטען מאל אויף א רעפעראט וועגען עמיגראציע, וואו די שהנסטע אינטעליגענץ פון שטאדט האט זיך פערקליבען, און א דריטען מאל — אויפ'ן פלאץ, וואו

מען האָט מיט א האלבע שעה פריהער נעווארפען א באמבע גלאט אין דער וועלט אריין, און דא טאקי האָב איך מיט איהר פערפיהרט א נעשפרעך וועגען טעראָר:

— איך בין אבסאָלוט קיין אָנהענגער פון טעראָר — האָב איך איהר איינגערוימט. — די סאָציאָלע רעוואָלוציאָן...

איך האָב ניט דערענדיגט מיין מיינונג, ווייל א פּאָליטיאָנט איז צוגעקומען און האָט דעם עולם צוטריבען.

— אך, מיין גאָט! — האָט זי זיך אויפגערעגט, — דער אבסאָלוטיזם איז נאָך אזוי שטארק!... קומט!

און געהענדיג האָבען מיר בעשפּראָכען אנדערעיעווס נייסטעם וועגן. זי האָט געהאט וועגען איהם זעהר א הויכע מיינונג. איך בין נעווען, נאָטירליך, איינשטימיג.

— און „סאָנין“? — האָט זי נאָנץ שטיל א פרעג געטאָן.

— עכטע פּאָרנאָגראפיע... — האָב איך בייז אויסגעשריען: זאָל זי זעהן, ווי מאָראָליש איך בין.

— וואוהין רעכענט איהר צו גענהן איצט, קאטיא? — האָב איך זי נאָך א קלייניער פּויזע געפרעגט.

— איצט? — האָט זי חנעוודיג איבערגעפרעגט — איך רעכען גענהן אין ביבליאָטעק.

אך, וואָס פאר א מיידעל דאָס איז, מיין גאָט! — האָב איך זי אין נעראָנק גערוהמט, — איך, צום ביישפּיעל, וואָלט נאָר גערוואָלט גענהן אהיים צו מיר... מיט איהר, נאָטירליך. ווי אזוי לאדט מען זי אָבער איין? ווי אזוי גיט מען איהר צו פערשטעהן, אז איך מיין ניט קיין בייז... נאָר אָט אזוי... עס איז איצט אין דרויסען הערבסטליך... דער וואָנד איז שוין לאנג, אָט וואָלט מען נעשמועסט...

— ווייסט איהר, קאטיא, או איך האָב שעהנע ביכער...— האָב איך ווי פּלוצים איהר נעמאָלדעז.

— יאָ, ווירקליך? — האָט זי אויסגעשריען...

— א, איך האָב זעהר א שעהן ביבליאָטעקעל, — האָב איך בעגייסטערט אויסגערופען.

— האָט איהר אמאָל „איסטאָריא ציוויליזאציאי וו'אנג־ליאי?" — האָט זי מיט ברענענדיגע בליקען געפרעגט.

— אך, מיין גאָט! — האָב איך מיך ווי געהרושט — ווי דען? דאָס איז איינס פון מיינע טיש־ביכער.

— אויב אזוי, געה איך! — האָט זי ענטציקט זיך אָנ־געכאָפט — וואו וואוינט איהר?

שכור פאר גליק פון איהר איינשטימונג, האָב איך דאָך מיט א נעוויסער פּאָרזיכטינקייט פערשוויגען מיין ווייטע וואוינונג.

— איך וואוין אין זעהר א שטילער געגענד...

— איז דאָרטען דאָ בייטער? — האָט זי געפרעגט.

— אך, ווי פּאָעטיש איהר זענט, קאָטיא, — האָב איך פון איהר אָנגעקוואָלען — צום גליק, איז דאָס געסעל, וואו איך וואוין, איינגעטונקט אין בייטער, — עס איז א קריסטליך גע־סעל: איך וואוין טאָקי ביי א קריסט... זעהר בעוואוסטזיננינג קריסטען, זיי לעזען דעם „ריעטש"... אבער איך וואוין גאנץ סע־פּאראט... צוויי צימערן... קאָסט ניט טייער...

אויסשיטענדיג דאָס אלעס, האָב איך געצייטערט, טאָמער האָב איך איבערגעכאָפט די מאָס. ערשט אָנקוקענדיג זי, האָב איך מיך בערוהיגט: זי איז וויליג צו געהן צו מיר.

אין הארץ האָט מיר פאר פרייד עפּעס אָנגעהויבען צו זינגען צעהנדליגער מעלאָדיען: זי געהט מיט מיר, זי געהט! זי געהט, דאָס לעבע, זיסע, פיינע, העכסט אינטעליגענטע מיידעל!

איך האָב געמאכט כּללים, ווי אזוי צו האלטען זיך מיט איהר, צופיעל ניט זיין נאָהענט, ניט אריסווייזען די זינליכע זייט פון מאן: „דארפסט וויסען, — האָב איך זיך אין געראנק

נעלערנט — אז דאָס איז א מיידעל מיט די שענסטע אידעאלען, מיט'ן ריינסטען בליק אויפ'ן לעבען: זעה, זיי א מענש!"

איך האָב זי אין מיין צימער! אריינגעפיהרט, ווי איך וואָלט אריינגעפיהרט דאָס גליק. שטיל און פֿארזיכטיג. מיין וואוי־נונג, פון צוויי קלייַנע צימערן, איז געווען ניט בעלויכטען. איך האָב מיך ענטשולדיגט פאר דעם פינסטערניש, און האָב מיך בעמיהט ניט אָנצוריהרען זי. דאָס האַרץ האָט מיר שטארק נע־קלאפט!...

איך האָב אויף שנעל אנגעצונדען דעם לאָמפּ. עס איז בעלויכט געוואָרען דאָס ערשטע קלייַנע צימער. זי האָט עס בעטראכט, געוואָרפען א בליק אויפ'ן בעט, און האָט זיך, דאכט זיך, פערשעמט; איך — זיכער. איך האָב זי אריינגעפיהרט אין צווייטען צימער, וואו עס איז געשטאַנען א טישעל, א סאָפע און מיין ביבליאָטעקעל. זי האָט זיך גלייך א וואָרף געטהאָן צו די ביכער...

— איהר האָט ווירקליך א שהנע ביבליאָטעק! — האָט זי גע־רייהמט, און האָט זיך גענומען בלעטערן א בוך נאָך א בוך.

— אך, היינעם האָט איהר אויך! — האָט זי זיך אָנ־גע־האפט מיט פרייד, — איהר וועט מיר עס בארגען?

— מיט'ן גרעסטען פערגעניגען...

מיר האָבען זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן סאָפע און האָבען זיך צוגעדרט. איך האָב געקוקט אויף דער גארדין פון מיין פענסטער, וועלכע איז געווען ניט ארָאָבגעלאָזט. איך וויים ניט פארוואָס, אבער עס האָט מיך שטארק, שטארק געצויגען ארָאָב־צולאָזען די גארדין, צו וואָס?... וואר האָט עס געוואוסט?.. איך האָב אָבער מורא געהאט, זי זאָל מיך חלילה ניט חושד זיין אין שלעכטע געדאנקען... נאָט זאָל מיך אויסהיטען! בעליידיגען א פרוי?... אזויגס טו איך ניט...

— וואָס קוקט איהר אזוי אין פענסטער? — האָט זי מיך ענדליך פאָרשענד געפרעגט...

איך בין געבליבען פערציטערט זיצען, און האָב קוים נע־ענטפערט:

— עס דוכט זיך אייך, קאַטיא! איך קוק ניט...

מיר האָבען ווידער גערעדט און גערעדט... אה, מיין נאַט! עס איז דאָך דאָ וועגען אזוי פיעל אינטערעסאַנטע זאכען צו רעדען... זי איז אזוי קלוג און בעלעזען, און מיינע מיינונגען, צו מיין גרויסען גליק, אינטערעסירען זי אזוי שטארק...

ענדליך האָט זי זיך אזוי ווי אויפגעכאפט:

— איך בעט אייך, ווי שפעט איז איצט?

— איך האָב ארויסגענומען מיין זייגער פון טאַש און בין געבליבען ווי איבערראשט: איינס א זייגער! ווי אזוי איז עס אריבער אזוי שנעל.

— איהר וועט גאָרניט גלויבען, ווי שפעט, — האָב איך געשמייכעלט, און דאָס הארץ האָט מיר שטארק געציטערט ביים געדאנק, או אָט באלד געהט דאָס גליק אוועק.

— וויפיעל? — האָט זי געפרעגט.

איך האָב איהר געזאָגט און געווארט אויפ'ן איינדרוק.

זי האָט רוהיג אויסגעהערט, און האָט שטיל מיט איהרע קליינע ליפעלעך א מורמעל געטהאָן:

— ווירקליך שפעט... ווייט צו נעהן...

— ווען איך וואָלט געווען א מיידעל, — האָב איך אָנגע־חויבען דיפלאָמאטיש — וואָלט איהר שוין דאָ געזעכטיגט...

— זייט איהר דאָך ניט קיין מיידעל... — האָט זי נע־לאכט...

— צו מיין גרעסטען בעדויערן... — האָב איך מיך נע־ווייצעלט, און האָב אייגענטליך אין דער דאָזיגער מינוט זיך געוואונשען צו זיין א מיידעל...

— בעדויערט עס ניט... — האָט זי טרויעריג זיך אָנגע־רופען, און איז געבליבען זיצען — מיר, פרויען, זיינען די אומ־גליקליכסטע בעשעפענישען.

איך בין אזוי נעריהרט נעוואָרען פון איהר טרויעריגען טאָן, אז איך האָב פערגעסען אָן אלע מיינע כללים, וואָס איך האָב אָבגעמאכט מיט זיך אליין פריהער, ניט צו בענעהמן אזעלכעם, וואָס קען זיך, חלילה, בעליידיגען, האָב זיך אָננענומען פאר דער האנד און זי געטרייסט:

— אך, קאטיא! אין אייך, פרויען איז דאָס אזוינס, וואָס מאכט אייך שעהן און ערהאבען, און פאלגליך, זייט איהר שוין גליקליך.

זי האָט דערוויך נאָר ניט געענטפערט. זי האָט בלויז שטום געקוקט אויף מיר, און ענדליך זיך אָבגערופען:

— איהר וועט גלויבען, אז איך פיהל מיך דאָ נאָנץ אנדערש נענעהם.

— עס פרעהט מיך זעהר... — האָב איך נעשטראהלט פאר גליק — אויב אזוי, פארוואָס זאָלט איהר טאקי ניט בלייבען דאָ נעכטיגען... צווייי ציממערן זענען דאָ.. גלויבט מיר...

— א, איך האָב ניט קיין מורא... האָט זי געלאכט... — נאָר מיר דאכט, אז ביי אייך איז קאלטליך...

— יאָ, קאלטליך איז, — האָב איך צוגענעבען, חאטש מיך האָט נעוואָרפען אין היץ — קאלטליך איז טאקי, ס'איז שוין שפעט אין הערבסט, און מען הייצט נאָך דאָ ניט... איך וועל אייך אָבער געבען אויסער מיין קאלדרע אויך מיין מאנטעל...

— און איהר? — האָט זי אזוי גוטהערציג, ווי א שוועסטער, געפרענט...

— א, פאר מיר זאָרגט ניט, — איך וועל מיך שוין צוריעקען מיט עפעם אנדערש...

— אלזאָ, בלייב איך טאקי... — האָט זי רוהיג בעשלאָסען.

— בלייבט! בלייבט! — האָב איך זי אייגנערערט, ניט גלויבעדיג אליין אין דעם גליק.

* * *

אין א האלבע שעה ארום איז זי שוין געלעגען אין מיין בעט, איינגעדעקט מיט מיין קאלדרע און מאנטל.

איך בין געלעגען אין צווייטען צימער, אויף דער סאפע, צוגעדעקט מיט מיין זומערדיגען מאנטל, מיט א קליין קישע־לע צוקאפענס, און האב אויף דער וואנד געטרוימט פון גרויסע גליקען.

ענדליך האב איך ניט אויסגעהאלטען און האב פון מיין צימער ארויסגערופען:

— קאטיא, איהר שלאפט?...

— עס איז מיר קאלט... — האט זי זיך קינדיש געקלאגט...

ניט מיינענדיג קיין בייז, נאר פשוט אוים פרייגדליכקייט צו איהר, בין איך אראבגעשפרונגען פון סאפע, איינווייקלענדיג זיך אין מיין צווייטען מאנטל, בין צו איהר צוגעגאנגען, און שטיל געפליסטערט:

— קאטיא, אייך איז קאלט?

— דעקט מיך צו בעסער! — האט זי זיך געבעטען.

איך האב זי גלייך בעסער איבערגעדעקט, איינגעווייקעלט איהרע זיסע פיס אין דער קאלדרע און מאנטל, און זייענדיג ענטציקט פון דער הייליגער מיסיע, האב איך מיך ערלויבט נאר איין קוש טהאן זי...

— אך, וואס טהוט איהר? — האט זי שטיל אויסגע־קרעכצט...

איך בין א דערשראקענער צוריק אוועק צו מיין סאפע און האב מיך געלעגט, נישט קענענדיג איינשלאפען א נאנצע נאכט... „דו האסט זי בעליידיגט, בעליידיגט!" — האב איך מיך ג'מוסרט און דאס געוויסען האט מיך א נאנצע נאכט גענאגט...

ערשט שפעט אין טאג אריין בין איך איינגעשלאפען... אז איך בין אויפגעשטאנען, איז שוין קאטיא נעשטאנען אן אנ־געטאנענע און האט זיך געקליבען צו גיהן.

— איהר געהט שוין, קאטיא? — האָב איך ווי צוטומעלט אויסגעשריען...

—יאָ, איך מוז שוין געהן!

איך האָב בעמערקט אין איהר שטים א קאלטקייט, און עס האָט מיר זעהר לייד געטהאָן אויפ'ן קוש, וואָס איך האָב איהר נעגעבען.

— קאטיא! — האָב איך גערופען זי בעטענדיג, — ענט־שולדיגט מיך! איך האָב קיין ניט גענויגט...

— אה, לאָזט מיך צורוה! — האָט זי זיך ווי נעביי־זערט... איך דארף נעהן.

און דערלאנגענדיג מיר די האנד, האָט זי געזאָגט שמייכ־לעדיג שוין:

— נו, אדיע! א דאנק פאר נאכטלענער! און איז ארויס.

איך בין נעבליבען אליין און האָב מיך ווידער נענומען מוסרן:

— אז א מיידעל פערטרויט זיך דיר און בלייבט ביי דיר נעכטיגען, דארף מען נישט זיין גראָב, און מען קושט זי נישט... נאָר דאָס אבגעטאָנענע קען מען צוריק נישט כאפען... די תשובה קומט אלע מאל שפעט...

אין א פאָר וואָכען ארום האָב איך זי בעגענענט שפאצי־רען מיט מיינעם א פרייגד; איך האָב זי שוואָך בעגריסט און בין א פערשעמטער אוועק, נישט אבשטעלענדיג זיך.

איך האָב אבער בעשלאָסען צו געפינען מיין פרייגד און אויסדערצהלען איהם מיין הארץ.

אויף מארגען בין איך צו איהם אוועק:

— קענסט קאטיען?... — האָב איך איהם פארשענר נע־פרעגט.

— אָ, יאָ! — האָט ער מיט א געוויסען שטאָלץ געענט־פערט, — זעהר א וואויל מיידעל... דאכט זיך, דיינע אויך א בעקאנטע?...

— יאָ, א שטיקעל בעקאנטע...

איך האָב איהם פאָרשענר אָנגעקוקט און בעשלאָסען אויס־צורערצעהלען איהם מיין הארץ. און איך האָב איהם אלץ דער־צעהלט, ענדיגענדיג מיט די ווערטער:

— אמת, איך האָב זי בעלויידינט?...

— נאָטירליך... — האָט ער געשמייכעלט, און נאָכהער האָט ער זיך אָנגערופען:

— שוטה, א יונג מיידעל בלייבט ביי דיר נעכטיגען, קומסטו אָב מיט איין קוש... זי איז דאָך א פרוי, פערשטעהסט, א פרוי... לאָזטו זי איינע אליין א נאנצער נאכט... איינע אליין... דאָס איז איינע פון די גרעסטע בעלויידיגונגען.

— אך, מיין גאָט, דו מיינסט עס ערנסט? — האָב איך מיך אָנגעכאפט ווי זיך אויסניכטערנדיג.

— ערנסט... ערנסט... דו האָסט זי ווירקליך בעלויידינט, און דערפאר איז זי אזוי בייז....

און ארויפלענענדיג די האנד אויפ'ן אקסעל, האָט ער לאַ־כענדיג נעזאָגט:

— א צווייטען מאָל זיי פאָרזיכטיגער: זאָלסט די פרוי נישט בעלויידיגען...

שכנים.

דאָס ערשטע ליעך פון דעם יונגען דיכטער איז ערשיענען אין א קליינעם ליטעראריש־זאמלבוך. דאָס איז געווען א קליין ליעבע־ליעדעל, חאטש דער יונגער דיכטער האָט נאָך דעמאָלט קיינעם נישט געליעבט. די ליעבע האָט ער נאָר געזוהן אין דער פאַנטאַזיע. דערפאר טאקי איז דאָס ליעך אזוי שטארק געווען און האָט געמאכט ערשיטערן יעדען לעזער מיט איהר טרויעריג־קלינגענדיגען טאָן.

דאָס זאמלביכעל איז ערשיענען ווייט פון דעם אָרט, וואו דער דיכטער האָט זיך געפונען, און קיין אייניגען מיטארבייטער פון בוך האָט ער פערזענליך נישט געקענט. דאָך האָט ער לויט'ן אינהאלט פון יעדען ארטיקעל, פון יעדען ליעדעל, פון יעדער ערצעהלונג און אפילו לויט די בוכשטאבען פון יעדער אונטערשריפט, זיך פאָרגעשטעלט די געשטאלט פון יעדען שרייבער און דיכטער.

און אזוי האָט ער פאר זיינע אויגען געזוהן קאָלעגען אלטע און יונגע, גליקליכע און אומגליקליכע, פרייליכע און טרויעריגע. אָבער נישט די אלע האָבען איהם אינטערעסירט. דער יונגען דיכטערם הארץ האָט געפאנגען דער נאמען פון א שריפטשטעלעריז, וואָס האָט אין זאמלביכעל געוואוינט וויזאווי מיט איהם. זיין ליעך איז געווען אויפ'ן זעלבען בלאט, אויף וועלכען איהר ערצעהלונג האָט זיך געענדיגט, אזוי אז ווען דאָס בוך איז געווען פערמאכט האָבען זיי זיך געקושט... דאָס האָט געזאָלט

זיין זעהר א יונג, שעהן מיידעל... לויט'ן אינהאלט פון דער ערצעהלונג און לויט די בוכשטאבען פון איהר נאמען האט זי געהאט בלאהע אויגען, גאלדענע לאקען, שלאנק ווי א גאזעל און א שטימע ווי פון א הארפע...

וואו געפינט זיך אבער דאס דאזיגע שעהנע מיידעל? ער וואלט אויסגעפאהרען די נאנצע וועלט און זי געזוכט, און ווי נרויס וואלט געווען זיין גליק, וועז ער וואלט זי געפונען...

זי וואלט איהם זיכער פרייגדליך עמפאנגען: זיין ליעד איז דאך אזוי שעהי... אלעמען נעפעלט זי, בפרט איהר, וואס זי איז דאך די אמת'ע מבינ'טע... זי, זיין נאהענטע שכנה און זיין ווייטע נעליעבטע...

עס זיינען פערנאנגען א פאר יאהר. דעם יונגען דיכטער איז די שטאדט, וואו ער האט זיך נעפונען, ענג נעווארען און אט האט ער זיך נעלאזען אין דער נרויסער וועלט ארויז.

ער איז נעקומען אין דער רעזידענץ־שטאדט, טאקע אין דערזעלבער שטאדט, וואס דאס זאמלבוך מיט זיין ערשטען ליעד איז דארט ערשיענען. אך, אין דער דאזיגער שטאדט קען ער נעפינען דאס מיידעל מיט די בלאהע אויגען און גאלדענע לאקען... דאס מיידעל, וועלכעם איז איהם די נאנצע צייט אזוי נאהענט נעווען, וואס מיט איהר נאמען האט זיך זיין נאמען אזוי שטארק צוזאמענגעהעפט אין בוך אויף איין בלאט...

ער וועט זי אויפזוכען, די נאלד־נעלאקטע שבנה זיינע, די שלאנק, די לאכענדיגע, וואס איהר קול קלינגט ווי א הארפע... ער וועט זי זיכער ליעב האבען...

און די ערשטע טעג, נעפינענדיג זיך אין א קרייז פון יונ־גערע און עלטערע ליטעראטען, שרייפשטעלער און דיכטער, האט ער ביי איינעם מיט א קלאפענדיג הארץ נעפרעגט:

— קענט איהר מיר נישט זאגען, וואר איז די יענינע, וואס האט נעדרוקט איהר ערשט ווערק אין דעם בוך?...

און דער דיכטער האָט אָנגערופען דעם נאָמען פון זאָמעל־בוך און פון דער שריפטשטעלערין.

דער געפרעגטער האָט א שמייכעל געטהאָן און. צורופענ־דיג א מאָן אין די מיטעלע יאָהרען, מיט שיטערע האָהר אויפ'ן קאָפּ און גראָהע אויגען, האָט ער צו יענעם זיך אָנגערופען:

— א יונגער דיכטער ווי׳ל זיך מיט דיר בעקענען... ער האָט דיך געלעזען, ווען דו האָסט נאָך געהאט א וויבערשען נאָמען...

— זעהר אנגענעהם! — האָט דער מאָן אויסגעצוינגען א קאָלטע ביינערנע האנד דעם דיכטער...

דער דיכטער האָט מיט שרעק קוים אָנגעריהרט די שפּיץ פינגער און קוים אויסגעשטאָמעלט:

— דאָס זענט איהר! מיין גאָט... א מאָן!...

און איז פערשוואונדען...

דער טויט אין "רענעסאנס".

דער אייגענטימער פון קאבארעט „רענעסאנס" איז ערנסט קראנק געוואָרען.

די ידיעה איז אָננעקומען אין גרויסען זאל „רענעסאָנס" א זייגער צוועלף ביינאכט, וועו דער עולם איז נאָך נישט געווען איננאנצען.

דער שותף, האוועלע, א מאן פון א יאָהר פינף־און־פערציג, מיט איינגעפאלענע באקען און א לייכטען פליק אויפ'ן האלב־וויסען קאָפּ, האָט די ידיעה אויפגענומען מיט א שמייכעל:

— מסתמא האָט ער זיך צופיעל איבערגעלייעבט.. עס וואָלט איהם שוין צייט געווען אָבצורוהען...

און גלייך איז ער צוגענאנגען צו דער שעהנער ראָזאלדע, א שפאָנישע טענצערין, וואָס רעדט נעלויפיג אידיש, און האָט איהר מיט א שמייכעל געמאָלדען:

— אונזער הערר איז קראנק.

— אווי? — האָט זי גאנץ נאָאיוו געפרעגט, און האָט זיך געכאפט מיט א האנד פאר דער ענטבלויזטער ברוסט, — א שאָד!

נאָר באלד האָט זי זיך ערמונטערט:

— ער וועט געזונד זיין, אונזער הערר. ער איז א וואויל־ער קערל.

זי איז אריין אין דער אונטערשטער לאָזשע, וואו עס איז געזעסען א יונגער דראגונער־אָפיציר און, שוין האלב־שכור'ליך,

האָט ער נעגלעט די ווייסע הענטלעך פון דער בלאָנדער וויענער סוברעטין.

— אונזער הערר איז קראנק, — האָט זי אריינגעווארפען.

— פּגר'ט ער אוועק! — האָט דער אָפּיציר אויסגעשריען לוסטיג און האָט די טענצערין אוועקגעזעצט נעבען זיך, אוז האָט פער'שכור'ט געבעטען: טרינקט מיט אונז!...

— טרינקען? — האָט זיך די טענצערין ווי פערטראכט... עס ווילט זיך היינט עפּעס נישט טרינקען. א מאָדנע זאך!

— איהר וועט היינט האָבען א מפּלה ביים טאַנצען, — האָט דער אָפּיציר איהר נביאות געזאָגט, — איהר הערט! איהר וועט זיך אויסגלימשען און וועט א פוס צוברעכען.

די שפּאניש טענצערין, זייענדיג זעהר אבערגלויביג, האָט זיך דערשראָקען פאר דער נביאות און, א קלאַפּ טוענדיג איהם איבער דער האנד, האָט זי געוואָרענט:

— רעדט נישט קיין נאַרישקייטען!

און זי האָט אויסגעטרונקען א גלעזעל שאמפּאניער און נאָכדעם צוגעגעבען:

— ווי מיינט איהר, וועט אונזער פערוואלטער געזונד ווערען?

— פּגר'ט ער! — האָט זיך דער אָפּיציר געהאלטען ביי זיינם.

א זייגער איינם איז דער קאבארעט „רענעסאנס" איבערפולט געוואָרען מיט געסט. אלע קלייניע טישלעך זיינען נעווען בעזעצט מיט פּאַרלעך פון פערשידענער עלטער און שטאנד. ביי מאנכע טישלעך האָט מען נעקענט זעהן אלטע לייט מיט הויכע קעפּ, די עטליכע איבערגעבליבענע האָהר עקאנאמיש צושפּרייט אויפ'ן וווייסען שארבען, זיצען מיט אכצעהן־יעהריגע מיידלעך מיט שווארצע נעריכטע לאָקען. דאָ שפּיעלט די צאָהל יאָהרען קיין ראָלע נישט, ווייל דער אלטער לאכט דאָ פונקט אזוי ווי

דאָס יונגע מיידעלע. און נעדאכט האָט זיך, אז די מיידלעך פערקויפען נישט נור זייער לייב, נאָר אויך זייער יוגענד, און שענקען אוועק פאר די עטלעכע רובעל אויך א טייל פון זייערע יאָהרען...

אין די בריידע דורכגאנגען האָבען ארומשפאציערט רייכע עפענטלעכע פרוייען. אויף זייערע ענטבלויזטע בוזימס און גאנץ נאָקעטע הענד האָבען געפינקעלט בריליאנטען און דימענטען. זיי האָבען קאָקעטיש זיך דורכגעוואָרפען מיט ווערטלעך מיט מאנכע בעקאנטע העררען, וואָס זיינען שוין ליידער, געווען פערנומען מיט אנדערע, און האָבען נעוואָרט אויף דער רייהע.

נאָר אָט האָט מען אויף דער רעכטער זייט פון דער עסטראדע נעוויזען אין עלעקטרישען פייער די „נומער צוואַנציג". די יעניגע פון פובליקום, וואָס האָבען געקענט די נומער, האָבען אָנגעהויבען מיט נרויס התלהבות צו פּאטשען און אויסצושרייען: טאָמפּסאָן, סערווערסקאיא! דאָס האָבען זיי מקבל פּנים נעווען דאָס לוסטיגע פּאָרעלע, וואָס איז בעשטאָנען פון א נענער מיט זיין וויסער פרוי. מיט פרעהליכע נעזיכטער האָבען זיי בויידע אריינגעטאָנצט אויף דער סצענע און אָנגעהויבען וואַרפען מיט די פים און אויסארבייטען פערשידענע וואריאציעס, דרעהענדיג זיך ווי א וויכער איבער דער סצענע.

אין דערוועלבער מינוט איז אריינגעלאָפען אין זאל א פרוי פון א יאָהר פינף-אונפערציג, רייך נעקליידט, מיט צושויבערטע האָהר, און האָט מיט ווילדע בליקען נעזוכט דעם שותף, האוועלען.

דערוועהענדיג איהם שטעהן מיט א שאָנסאָנעטין, האָט זי איהם בייז אָבגעשטופּט און ווילד אויסגעשריען:

— שטעלט אָב! ער איז נעשטאָרבען... שטעלט אָב!

דער שותף, האוועלע, האָט א פיהר נעטהאָן מיט דער האנד איבער'ן פּליכעוואטען קאָפּ און רוהיג בעמערקט:

— אונמענליך... זיי זיינען אלע שכור..

— ער איז געשטאַרבען! שטעלט אַב! — האָט דעם פער־וואלטערס פרוי געשריען.

— מען קען נישט! מען קען נישט! — האָט דער שותף איהר רוהיג ערקלעהרט, — זיי זיינען אלע טויט־שכור...

די פרוי האָט געוואַרפען פערצווייפעלטע בליקען אויפ'ן פובליקום, אויף דער סצענע... זי האָט זיך א וואַרף געטהאָן אויף א טישעל און האָט אויסגעשריען:

— אהיים! ער איז געשטאַרבען!

ראָזאלדע, די אידיש־שפּאניש טענצערין, וועלכע איז א בעטרונקענע ביים טישעל געזעסען, האָט לוסטיג אויסגערופען:

— זעהט, ווי שעהן אונזער פערוואלטערין איז! וואו איז דער פערוואלטער? לאָז ער קומען! — האָט זי געלאכט, — איך האָב איהם ליעב, ער איז א וואויל־ער קערל...

— ער איז געשטאַרבען! — האָט די פרוי מיט וויל־אויס־גענלאַצטע אויגען געשריען, — ער איז געשטאַרבען... איהר פערשטעהט — ער איז געשטאַרבען!...

— אך, וואָס דרעהט איהר א קאָפּ? — האָט א הערר פון די, וואָס זיינען געזעסען ביים טישעל מיט ראָזאלדען, פער־שכור'ט געבייזערט זיך, — וואָס געשטאַרבען, וועז געשטאַר־בען... אָט קוקט בעסער, ווי מען טאַנצט...

— געשטאַרבען, זאל איך אזוי... — די פרוי האָט נישט געקענט געפונען קיין וועדטער, ווי אזוי צו ערקלערען זיי. זי איז אומגעלאָפען פון טישעל צו טישעל, פון לאזשע צו לאזשע; זי האָט געוויינט, זיך געבעטען, נאר קיינער האָט נישט פער־שטאַנען, וואָס זי וויל, וואָס זי וויינט.

אז אלטער גענעראל, ביי וועלכען זי האָט געהאָפט געפינען אן ענטפער אויף איהר בקשה, האָט, א פער'שכור'טער, זי א נלעט געטהאָן ביים האלז און קינדיש־נאאיוו געפרעגט:

— וואָס זאָגסטו, טייבעלע? געשטאַרבען? הא? געשטאַרבען? — וואָס איז דאָס געשטאַרבען?

און ער האָט זי גוטמוטיג אוועקגעוועצט נעבען זיך אויף מכבר נעווען מיט א באַקאַל שאמפאניער...

ביבער.

זי איז נעווען הויך, שלאנק און שעהן, איבערהויפט— שעהן! אויסער איהר שעהנקייט האט זי געהאט א בעזונדער ציהונגסקראפט. אין וואס איז עס בעשטאנען, איז נעווען שווער צו בעשטימען: צי אין ליעבען, איינגעהאלטענעם שמייכעל, אין די פיינע מאנירען, אין קלינגענדען העלען קול?

הויך און שלאנק און שעהן — האט זי אויסנעזוהען מאיעסטעטיש. אבווהל זי האט זיך געהאלטען איינפאך, האט דאך קיינער פון איהרע פיעלע פערעהרער נישט געוואגט ארויסווויזען איהר א צייכען פון צו נאהענטער בעציהונג. א מעהר דרייסטער פערעהרער פלעגט נאר, אין בעזונדערע מינוטען פון ענטציקען, אויף איהר ווארפען א דרינגענדען בליק, אויף וואס זי פלעגט ענטפערן צוריק מיט א שטרענגען, שטומען פאוואורף, ווי זי וואלט מיט דעם געוואלט ווארנען:

— אזוי קוקט מען נישט.

אין איהר אנווועזענהייט האט דער סאמע דרייסטער יונגערמאן פערלאָרען זיין דרייסטקייט, און דער גרעסטער דאן־זשואן פלעגט נישט וואגען איהר מאכען א קאמפלימענט, זאגאר קיין וואונק אויף א קאמפלימענט.

זי איז נעווען געביל־דעט, און אין איהר אנווועזענהייט האט מען נערעדט וועגען ליטעראטור, קונסט און טעאטער, מאנכמאל אויך וועגען פאליטיק. חאטש זי איז נעווען ראדיקאל געשטימט, חאבען דאך די פאליטישע און פילאזאפישע געשפרעכען, וואס

פלענען פארקומען אין איהר צימער, נישט געטראגען קיין היציגען האראקטער. עס איז געווען מעהר קאבי־נעט־נעשפרעך איידער דעבאטען, אדער דיסקוסיאנען. איהר אנווועזענהייט האט רוהיג און נעמטליך געשטימט די נעסט.

ווי נעזאגט, האט זי נעהאט פיעל פערעהרער און בעקאנטע. דער גרעסטער טייל האבען זי טיף און ריהרענד גליעבט. מאנכע פון זיי האבען זייערע ליעבעס־נעפיהלען אין ליעדער אויסגעדריקט. טייל ליעדער, אין א זעהר רוהיגען טאן נעשרי־בען, פלענען איהר די פערעהרער אין איהר אלבום אריינטראגען. אבער ווייטער פון דעם איז קיין פערעהרער און פערליעבטער נישט נענאנגען — איהר האלטען זיך מיט יעדען פון זיי איז נעווען אזא, וואס האט נישט נעמאכט קיין וועג צוצוטרעטען נעהענטער צו איהר. איהר שלאנקע פיגור, איהר גאלדענע, אין דער אויפמערקזאמסטער ארדנונג פערקעמטע, פריזור, האט ווי נעווארענט: נאר נישט צו נאהענט! און ווירקליך איז קיין מענ־ליכקייט נעווען צוצוגעהן נאהענט צו איהר. עס האט זיך נע־דאכט, אז ווען מען זאל זי נאר איין קוש נעבען, וואלט פארגע־קומען דאס גרעסטע וואונדער אין דער נאנצער ארדנונג פון דער וועלט.

יעדען יאהר האט זי נעפייערט איהר נעבורטסטאג. די פערעהרער האבען איהם צום אנדענקען ביכער נעשענקט; בי־כער — וואו עס דערצעהלט זיך און וואו עס ווערט בעזונגען די ליעבע, און די לוסט, און די פרייד פון לעבען. די דאזיגע ביכער האט זי נעהיט און טייער נעהאלטען מעהר פון אלץ. אין פערליוף פון עטליכע יאהר האט זיך ביי איהר אנגעזאמעלט א גרויסע ביבליאטעק פון אזוינע ביכער. זיי זיינען געווען אויסגעלעזט אין דער גרעסטער ארדנונג אין א שענער עטאזשערקע און האב־בען פון דארט ערנסט ארויסגעקוקט און נעהיט די איינענטימע־רין פון אלדאם בייז.

די יאָהרען זיינען שטיל און ארטיג, ווי איהר לעבען, געפֿלאָסען. אומבעמערקט פֿאר איהר, זיינען די פערעהערער ווערגער געוואָרען. זי האָט דאָס צוגעשריבען דער נייער צייט, וועלכע איז נישט מסוגל פֿאר אזוינע רוהיגע אנגענעהמע צוזאמענקונפֿטען, ווי אין די פריהערדיגע פֿאר יאָהר. זי האָט דאָס בעדויערט, אָבער נישט חושד געווען, אז שולדיג אין דעם איז איהר הערבסט...

איהר געבורטסטאָג האָט זי נאָך אלץ געפייערט, אבער שוין אָהן אזא אינהאלט ווי אמאל. די פֿאר ביכער, וואָס זי האָט בעקומען צום לעצטען געבורטסטאג, זיינען געווען קליין און דאָר אינערליך און אויסערליך. זי האָט זיי אוועקגעלעגט גאנץ זינטען אין דער עטאָשערקע און האָט בעזונדערס פֿרייִנדליך צוּ אייִנעם פון די גאסט זיך געווענדט:

— איך וואָלט איצט וועלען ערגיץ געהן!

פון די עטליכע האָט זיך נאָר איין גאסט אָבגערופען:

— קומט אביסעל.

די איבעריגע האָבען געזאגט, אז זיי זיינען פערנומען און האָבען קאלט אבשייד גענומען.

דעם איינעם האָט זי אויף דער גאס גענומען אונטערן אָרים און ליעב אריינגעקוקט אין די אויגען.

ער האָט איהר אָבגעענטפערט מיט'ן זעלבען בליק. זי אָבער האָט זיך בעליידיגט און אינסטינקטיוו איהר האנד ארויסגעצויגען.

זי האָט א ווייַע גענשווויגען. ענדליך האָט זי אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל, און דערזעהענדיג אראָבקויקלען זיך פון דאָרט א שטערן, האָט זי ווי פערוואונדערט אויסגערופען:

— אך, ווי ער איז אראָבגעפאלען, דער שטערן!

— און פערלאָשען געוואָרען! — האָט דער אמאליגער פערעהרער צוגעגעבען.

עס איז געווען א ווינטער־אוועגד. דער ווינד האָט אין פענסטער געקלאפט און ווי עפּעס דערצעהלט און געמאַהנט: דיין נעבורטסטאג און קיינער איז ניט געקומען!

עס איז איהר געוואָרען טרויעריג און באנג. זי האָט ארויס־געגומען א בוך פון די געשענקטע צו די נעבורטסטעג איהרע און נענומען לעזען.

דאָס בוך האָט גערעדט פון זומער־נעכט, קושען און ליע־בע.

זי האָט דורשטיג געשלונגען יערעם וואָרט.

און דער ווינד האָט דורכ'ן פענסטער געלאכט און גע־לאכט:

— דו האָסט דערפון נישט געוואוסט, נישט געוואוסט!

און זי האָט זיך געשעמט פאר דעם בוך, האָט עס פערמאכט און קוקענדיג אויף דער עטאַזשערקע ביכער, האָט זי געטראכט:

— מעהר ווי דאָס האָט מיר מיין שעהנהייט נישט געגע־בען...

מיט א לייכטער אויפרעגונג, האָט זי זיך אַנגעצויגען און זיך געקליבען געהן ערגיץ — נעהן צום לעבען מיט א בעזוך... די נאכט איז אַבער קאלט און פינסטער געווען, און זי האָט זיך אויסגעטאָן און זיך נענומען מיט א זיפּץ צוריק צום בוך.

די צווייטע ראָזע.

האָבענדיג א קאפּ מיט געריכטע שווארצע האָר, צוויי שווארצע אויסדרוקספולע אויגען, אן אנגענעהמע שטימע און עטלעכע שענע פראזען, האָט הערמאן געהאט גלויק ביי פרויען. נאָכדעם, ווי ער האָט זיך פערלאָזט א קלייז בערדיל, וואָס האָט ארומגעפאסט זיין וויים געזיכט, האָבען פיעל בעקאנטע מיידלעך געשווארעז, אז ער זעהט אויס, ווי אן אמת'ער קריסטוס. און אזוי ווי די מיידלעך זיינען אלע געווען פּאַרטנעשרייטענע איז דאָס געווען דער גרעסטער לויב פאר א מאן... פיעל מיידלעך פון די פּאַרטנעשרייטענע, ווי קורסיסטקעס, דענטיסטקעס און סתם שטודירענדע, וועלכע האָבען זיך אלע געצויגען פאר דער פּראָווינץ קיין ווארשוי, זיינען מיט הערמאנען געווען בעקאנט און דאָס רוב פון זיי זיינען געווען אין איהם פערליבט מיט דער סאמע הייסער ליבע, וואָס מען ברענגט פון דער פּראָווינץ אראָב קיין ווארשוי. הערמאן אליין, האָבענדיג א היבשען זאפאס נעליבטע, האָט דאָך געקארנט און פלעגט זיך פערליבען פון צייט צו צייט נאָר אין אייגער. ערשטענס, איז ער געווען אביסעל בעשעפטינט מיט לעקציעס און צווייטענס, איז ער געווען א מאראָיסט... זענענדיג פערליבט אין אייגער איז ער איהר געווען שטארק טריי און איבערגענעבען און פלעגט איהר שווערען הייסע ליבע און קושענדיג זי לויד ענשאפטליך, האָט ער געהאט א מבע צו רופען די נעליבטע ביים נאָמען.

און אט די דאזיגע נעווהנהייט האט איהם פערשאפט א ביסעל אונאנגענעהמלעכקייטען. האבענדיג געביטען אין פער־לויף פון א יאהר עטלעכע געלעבטע, פלעגט ער זיך טוה זיין אין די נעמען און קושענדיג בערטע'ן פלעגט ער רופען דעם נא־מען פון דער פאריגער געלעבטע. די נייע געלעבטע פלעגט זיך אויפכאפען פון צויבער, אבהאקען איהם די קושען און פלעגט בייז און פערדריסלעך איבערפרעגען.

— ווי אזוי האסטו מיך גערופען?

—אך, מיין גאט! — פלעגט זיך הערמאן פערענטפערן.

— איך קאן בשום אופן ניט פערגעסען מיין שוועסטער.

— אזוי — דאס איז דיינע א שוועסטער — עפעס אן אינ־טערעסאנטע מיידעל? פלעגט די געלעבטע פרעגען און ווידער ערלויבען זי צו קושען.

איינע פון הערמאנ'ס לעצטע ליעבעס איז געווען א יונג מיידעל — דאזע. די ליעבע איז געווען די שטארקסטע און ערנסטסטע, און נעצוינגען האט זי זיך ביי א האלב יאהר צייט. איהר נאמען האט זיך איהם אזוי שטארק איינגעשניטען אין קאפ, אז די צווייטע געלעבטע נאך איהר — בערטע — האט ער נאכאנאנד דאזע נערופען און חאטש דער תירוץ, אז דאזע איז זיינע א שוועסטער, האט די ערשטע צייט געווירקט, האט אבער בערטע ענדליך אנגעהויבען שטארק חושד זיין, אז דאזע איז אודאי דאזע די דענטיסטקע, צו וועלכער זי האט געהאט א שנאה און בערטע האט נאך יעדען קוש זיך געקווייטקעלט און אז ער פלעגט זי פארט רופען דאזע, פלעגט זי זיך אויפשטעלען אין זאגען מיט פארווארף:

— געה צו דאזע'ן!

אלזא האט די ליעבע מיט בערטע'ן זיך נעצוינגען א גאנץ קורצע צייט — קנאפע פיער וואכען. און אפילו די פיער וואכען זיינען אויך געווען אהן נחת: הערמאן איז געווהנהנט געווען, אז די קושען זאלען געהן, אונגעשטערט, אהן אן איבערריסונג, אהז

זייטינע בעמערקונגען. ער האָט זיך אליין בעשולדיגט אין א שוואכען זכרון, גע'חזר'ט נאכאנאנד: בערטע! בערטע! ס'האָט אבער ניט געהאָלפען. ווי אויף צו־להכעיס פלעגט זיך ארויסכאָפען ביים ערשטען קוש דער נאָמען פון דער פערגאנגענער גע־ליעבטע: ראָזע! און טהו זיך עפעס.

פאר גרויס עגמת־נפש האָט הערמאן גאנצע צווויי וואָכען געלעבט אָהן ליעבע. און וועג וווייסט. ווי לאנג ער וואָלט זיך אבגעהט, וועג ער וואָלט זיך אין טעאטער נישט בעקענט מיט א יונג, שעהן מיידעל, וועלכע א פרייגד האָט איהם פאָרגע־שטעלט, אנרופענדיג זי ביים לעצטען נאָמען: ראבינאָוויטש!

טרעפענדיג זיך מיט איהר אויף מאָרגען, האָט ער פעסט בע־שלאָסען, אז ביי איהר וועט ער שוין קיין טעות ניט מאכען. ראָזע'ן האָט ער שוין ערשטענס אין נאנצען פערגעסען און צווויישטענס, וועט ער טאקע פון היינט אָן א געליעבטע רופען ניט ביי'ן נאָמען, נאָר אזוי ליעבליך: מיין טייערע. מיין שטערען! מיין חלום! און דעסגלייכען.

* * *

טרעפענדיג זיך מיט פרייליך ראבינאָוויטש נאָך עטליכע טעג בעקאנטשאפט און געבענדיג איהר דעם ערשטען קוש נאָך דער ליעבעס־ערקלעהרונג, האָט ער, פערגעסענדיג אן אלץ, וואָס ער האָט אויף זיך גענומען, ווידער ליידענשאפטליך אויסגערו־פען:

— מיין ראָזע!

דאָס מיידעל האָט איהם פערוואונדערט אנגעקוקט:

— פון וואנען ווייסט איהר מיין פאָר נאָמען?

— וואָס הייסט? איהר הייסט טאקע ראָזע! אח, וואָס פאר א גליק! מיין נאָט!

דאָס מיידעלֿ האָט איהם ניט פערשטאַנען און האָט נערריקט מיט די פֿלייצעס!

— וואָס פאר א גליק?

דאָן איז הערמאַן געקומען צו זיך און האָט געענטפערט:

— ראָזע! ליעבע ראָזע! וואָס פאר א הערליכער נאָמען!

— אהא, אפילו מיין נאָמען געפעלט אייך.

— יאָ, יאָ! דער נאָמען געפעלט מיר זעהר! זעהר! — האָט הערמאַן ענטציקט גערעדט, קושענדיג זיין נייע גאליעבטע און טראכטענדיג:

— נו, דאנקען גאָט — אבי זי הייסט אויך ראָזע. איצט וועלֿ איך מיך ניט דאַרפען היטען, און ענטציקט האָט ער זיך צורוקפען:

— ראָזע! ראָזע! ראָזע!

און דאָס מיידעלֿ האָט שטיל, אָבער שטימונגספאָלֿ נעפֿליסטערט:

— אה, מיין נאָט, ווי שטארק איהר קאָנט ליעבען!

דאס פאלקס קינד.

(פון דעם מאנע־בוך פון אן אינטעליגענט)

1905 יוני... אויסלאנד.

א שעהנע, א ריינע, א פרישע, א יונגע האָט זי צו מיר אין טהיר אָנגעקלאפט און איידער איך האָב צייט געהאט צו זאָגען דעם בעל־הבית'שען „ביטע" איז זי שוין איבער מיין שוועל געשטאנען און האָט געשמייכעלט, ווייזענדיג איהרע שעהנע ווייסע צייהנדלעך.

איך האָב זי אָנגעקוקט און מיר האָט זיך געראכט, אז איך האָב זי ערגיץ געזעהן. איך האָב זי אָבער קיינמאל ניט געזעהן. סיידען אין מיין פאָרשטעלונג, וועו איך האָב וועגען שעהנע, ליעבע זעלען געטרוימט.

— דאָס זענט איהר טאקי? — האָט זי געשמייכעלט שוין ווי פערשעהמט.

— איך!

— מען האָט מיך געשיקט טאקי צו אייך...

— אזוי? — האָב איך געשטאמעלט און האָב שיער ניט ארויסגעררעט: לאנג לעבען זאל יענער, וואס האָט מיר אזא שעהנעם מלאך געשיקט. איך וואלט עס אפשר ארויסגערעדט, נאר זי איז אין גאנצען צו זיך געקומען און האָט פריי געגומען רעידען:

— קוים געפונען אייך! כא־כא־כא! קיינער וויים ניט וואו איהר וואוינט. דאכט זיך אזוי בעוואוסט.

איך האָב זיך פערשעהמט און האָב זיך געפטאַרעט א ווייץ צו זאָגען:

— מסתמא דערפאר ווייל איך האָב זעלטען א דירה...

— עס קען זיין! — האָט זי זיך דערפרעהט מיט מיין וויץ און האָט זיך צולאכט מיט א ריינעם קלינגענדיגען געלעכטער — ביי „אונזערע ברידער" טרעפט עס אמאל...

הערענדיג וויי זי נעהמט מיך אריין אין צאהל פון איהרע ברידער בין איך אויך פרעהליך געווארען. לעבענדיג אלץ צווישען פרעמדע וויילט זיך דאָך האָבען אזא שעהן גוט־שוועסטער'ל...

אין א וויילע ארום איז זי שוין מיט מיר אזוי נאָהענט געוועזן, אז איך האָב מיך קוים איינגעהאלטען איך זאל איהר „דו" ניט זאָגען. געוואלט האָב איך עס זעהר. עס האָט מיר אָבער געפעלט די פרייהייט דערצו. און ניט פרייערהייט זאָגען „דו" איז עס ניט קיין לעבליכקייט נאָר א בעליידיגונג. און איך וואלט בעסער מיך לאָזען דעם קאָפּ אראָבנעהמען אידער בעליידיגען אזא לעבעם וועזען...

זי האָט מיר א סך דערצעהלט, דערצעהלט פון די לעצטע פאסירונגען, פון די קרבנות, דערצעהלט און געשמייכעלט. איך האָב זי אבער ניט בעשולדיגט אין שלעכט־הערצינקייט. זי קען פשוט טרויעריג ניט זיין, אזוי פיעל לעבען האָט זי! און איהר לעבען איז אזוי שעהן און אזוי ערהאבען און אזוי ניצלויך...

זאל זי לאבען! אזא געלעכטער קען פערטרייבען דעם שארפסטען טיעף איינגענעסענעם טרויער וואָס עס איז אויף פיעלע הערצער אָנגעוואקסען. מיר איז אודאי אזא לאבען נויטיג, אזא לאבען היילט מיך.

און זי האָט דערצעהלט און געלאכט, און דערצעהלענדיג און לאבענדיג האָט זי מיר צייטענווייז ביי'ן קלאפּע אָנגענומען און נאָר ניט חושד געווען, אז אונטער דער קלאפּע שלאָנט מיין הארץ עפעם אזוי מאָרנע; און נאָר ניט חושד געווען, אז אונטער דער קלאפּע געפינט זיך א הארץ, וואָס האָט זיך שוין לאנג פערבלוטינט...

און וואָס זי האָט מיר דערצעהלט האָב איך שוין לאנג אליין געוואוסט, אין פערשיעדענע צייטונגען געלעזען. איהר אָבער

האָב איך עס ניט געזאָגט. עס איז מיר געווען א שאָד צו איבער־שלאָגען זיי. אזוי נתפעל איז זי נעווען, אזוי בעגייסטערט האָבען איהרע צוויי שווארצע אויגען געפלאָמט און מיט שטראָה־לען, ממש מיט שטראהלען געשאָטען !...

איך האָב געראַרפט זיין א גרויסער נאר צו זאָגען איהר, אז דאָס וויים איך שוין און זי זאָל אויפהערען צו רעדען, צו קלינ־גען וויי א גלעקעלע. אָ, מיר פעהלט נאָר אביסעל גלויבען, גלוי־בען. קיין שכל אָבער נישט... פערקעהרט — צו פיעל האָב איך איהם.

און איך האָב זי טאקע ניט איבערגעשלאָגען, געמאכט א מי־נע, ווי איך הער דאָס דאָס ערשטע מאָל און האָב געשטוינט.

זי האָט געמיינט אז איך האָב געשטוינט פון איהרע ער־צעהלונגען, איך האָב אָבער געשטוינט: וואו נעהמט זיך אזוי פיעל גלויבען, אזא טיעפער קוואל ביי אזא יונג קינד.

— ...האָט דער „בונד" גלייך א פראָקלאמאציע ארויסגעלאָ־זען... מען האָט עס געכאפט פון די הענד... אין מיטען נאם ! אז מען האָט נאָר קיין מורא ניט געהאט ! פאר די פאָליציי אין די אויגען ! זיי האבען זיך בעהאלטען... כא—כא—כא !

און אין די פראָקלאמאציעס גלויבט זי ווי אין דער תורה און אין „בונד" ווי אין גאָט.

— דער „בונד" ארבייט גוט ? האָב איך זי אין מיטען א פרעג געטהאָן.

זי איז נאָך מעהר בעגייסטערט געווארען:

— וואָס פרעגט איהר ? נאָר דער „בונד" ! די ס. ס. — נאָר ניט ! אבסאָלוט נאָר ניט ! אז די ס. ס. זיינען אמת'ע בורושו־אזיע... געה טענה מיט זיי ! זיי שטארען נאָר !...

ביים וואָרט „שטארען" איז זי ערנסט געווארען און זי האָט אויסגעזוהן, ווי א קינד, וואָס פערטראכט זיך וועו מען פרענט ביי איהם: ווי פיעל איז 2 מיט 2...

— איהר זייט א בונדיסטקע? האָב איך זי געפרעגט מיט א שמייכעל.

— א פראגע! — האָט זי זיך ווי בעלעריגט.

— שוין לאנג:

— שוין דריי יאָהר! האָט זי מיט א שטאָלצען שמייכעל געענטפערט.

— נו, און „געזעסען" זענט איהר שוין?

— כאָ—כאָ—כאָ! א קשיא! דריי מאָל: 4 חדשים אין פאוויאק, דריי חדשים אין 10טען פאוויליאָן און א חודש איז ראָטוש.

— און ווי פיעל זענט איהר אלט? האָב איך אויך געשמייכעלט, וועראנדיג פרעהליך געשטימט פון איהר „ביאָגראפיע".

— אָ, אלט בין איך שוין געוג — אכצעהן יאָהר!

— און אזוי פיעל האָט איהר שוין געארבייט!

— אָ, דאָס איז נאָך גאָר נישט! — האָט זי לאכענדיג אויסגערופען. איך הויב ערשט אָן...

באלד איז זי אבער ערנסט געוואָרען און האָט זיך אנגערופען:

— איין זאך איז יעצט שלעכט: ניטאָ קיין ליטעראטור, זעהר שווער צו שווארצען יעצט. די ארבייטער האָבען ניט וואָס צו לעזען, אויסער פראקלאמאציעס.

— אין רוסלאנד דרוקט זיך דאָך אויך.

— עט! — האָט זי א מאך געטהאָן מיט דער האנד — עס קלעקט ניט אויף א צאָהן. מען דארף האָבען די אויסלענדישע.

און וועגען דעם איז זי טאָקע געקומען. אָט דאָס קלייגע אכצעהן־יעהריגע מיידעלע, האָט געשווארצט דעם גרענעץ און איז אהער געקומען איבערצופיהרען ליטעראטור פאר די ארבייטער אין רוסלאנד.

איך האָב מיך געשעהמט, אבער איך האָב זעהר געוואָלט זאָגען:

— מען דארף ניט. מען וועט אייך ארעסטירען...

אודאי קען מען זיך שעהמען צו זאגען אזוינס, וועז פאר דיר שטעהט אזא מוטהיגע זעלע.

און צו מיר, וואס האט דאס געוואלט זאגען איז זי נאך הילף געקומען....

ווי גליקליך איז מיט איהר גלויבען!

ווי פרעהליך איהר איז.

און ווי אומעטיג מיר איז!

איך האב געוואלט קושען דאס יונגע, פרישע ריינע קינד פון פאלק וואס לעבט און ברענגט לעבען! איך האב אבער זוי מורא געהאט...

פאר אלץ האב איך מורא...

און דאס יונגע קינד, דאס קינד פון פאלק האט פאר קיין זאך קיין מורא ניט. זי וועט איהר שעהנע יונגע ריינע לייב מיט בראשורען ארומוויקלען און וועט אזוי שווארצען דעם גרענעץ, צו ברענגען גייסטיגע שפייז פאר די הונגעריגע ארבייטער. און טאמער וועט איהר דער גראבער בעאמטער אין א צימער ערגיץ בעזוכען, און גראב מחלל זיין די הייליגקייט, וועט אבער איהר נשמה אלץ ריין, אלץ קלאר, אלץ מוטהיג בלייבען.

זי גלויבט און האט ניט קיין מורא?

א גליקליך וועג דיר, ליעבעס פאלקס־קינד!

דער קעלנער.

אין דער נאכט־קאפע איז צום הערבסט־סעזאן אננעקומען א נייער דאמען־ארקעסטער, וואס איז בעשטאנען פון זעקס פרייליגם.

נישט קוקענדיג אויף די רענגנדע וועטערס, זיינען זיי אלע נענאנגען נעקלייידעט אין־אונשולד־וויים־זען. דער דאזיגער אנצוג האט זיי זעהר געפאסט. איבערהויפט אבער האט אין דעם וויי־סען אנצוג בלענדענד־שעהן אויסגעזעהן די ערשטע פיעדלערין. א יונגע ברונעטין, וואס האט דיריזשירט שטעהענדיגערהייד. הויך און שלאנק, מיט דעם סמיטשיק אין דער האנד, האט זי אויסגעזעהן ווי א יונגע קעניגין, וואס אט אט לאזט זי ארויס א בעפעהל, און אלע, סיי דער ווירטה, סיי די קעלנערס, סיי די גאסט וועלען זיך א לאז טהאן צו ערפילען איהם. נאר די דאזיגע ברונעטין פלענט נאך יעדער שטיק זיך אוועקזעצען אויף איהר אָרט, איבערוואַרפען זיך מיט די קאלעגינען איהרע מיט עטליכע ווערטער און פון צייט צו צייט וואַרפען רוהינג גלייכע בליקען אויף די גאסט.

די גאסט, דאס רוב יונגע לייט, האבען ניט געקאנט אבריי־סען פון איהר זייערע בליקען. נישט איינער פון זיי האט זיך ניט נעוואנט צוגעהן צו איהר און מכבד זיין איהר מיט וויין אדער קאניאק, ווי מען פלענט זיך אין דער דאזיגער נאכט־קאפע נוהג זיין מיט די ביזהעריגע שעהנע דיריזשארינס פון דער דאמען־קאפעליע. מאנכע גאסט, וואס די בלענדענד ברונעטין האט זיי

צופיעל בעאונרוהיגט, האבען צוגערופען דעם אבער־קעלנער. א הויכער בלאנדין, מיט גרויסע, לאנגע וואנסען, אין א שווארצען פראק, און איהם געפרעגט, אנווייזענדיג מיט'ן בליק אויף דער פידלערין:

— ביטע זעהר, איזט זי צום האבען?

דער קעלנער פלעגט אויפהויבען זיין בליק צום ארקעסטער, זיך פערטראכטען און ענטפערן ניט ווי זיין שטייגער איז, בייז און אויפגערעגט:

— א, ניין! נאט בעהיטע!..

נעוואוסט האט אבער דער קעלנער, אז ער זאגט דא א ליגען און ער דיענט דערמיט ניט עהרליך זיין ווירטה; פערקעהרט, זיין פפליכט איז זיך נעהנטער צו בעקענען מיט איהר, איבער־געבען איהר, ווי אזוי זי פאנגט הערצער, און פיהרען אונטער־האנדלונגען, פון וועלכע אי ער, אי דער ווירטה פון קאפע זאלען קאנען פערדיענען.

נאר דאס ערשטע מאל, זייט ער איז א קעלנער דענקט ער ניט פון טרייהייט און פון פערדיענסט. די דאזיגע נייע געפיהלען בעאונרוהיגען איהם: „וואס איז דאס פאר א קרענק?" טראכט ער, און בעשלוסט צוצוגעהן צו איהר, ווען זי געהט אריין אין נארדעראב־צימער, און איבערגעבען איהר דאס, וואס א קעלנער דארף איבערגעבען, אויב ער וויל זיין אן עהרליכער, טרייער קעלנער... אבער זיין בעשלוס ווערט פערשוואונדען, ווען ער הויבט נאר אויף זיין בליק און דערזעהט זי שטעהענדיג מיט דעם סמיטשיק אין דער האנד און די אויגען פינקלען און לייבטען אזוי רוהיג, אזוי רייז...

— איזט זי צום האבען? — שלאגט איהם איבער מיט א פראגע, א הויכער, דיקער גאסט.

— אבער ניין! וואס זאגען זי? — ווערט ער ווי בייז, און דערשרעקט זיך אליין פאר זיין טאן.

דער ווירטה האָט איהם שוין אויסגערעדט, אז די לעצטע צייט בעגעהט ער זיך ניט העפליך מיט די געסט.

— זי פערגעסען זיך ! — האָט איהם דער ווירטה געמוסר'ט.

און ער האָט זיך אויף זיך נענומען צו וועדען גוט און פרום און דערנעהן כיי „איהר", א־יב זי „איזט צום האבען".

און עס איז כראי נעווען צו דערנעהן: דער נייער נאסט איז נעווען דער באנקיר לייעברהאהן, אייגער פון די בעוואוסטע לעב־קינדער. פון אזא נאסט קאָן מען גליקליך וועדען.

און וועז דער דאָזיגער באנקיר איז צו איהם צוגענאנגען און געפרעגט, ווייזענדיג אויף דער ברונעטין:

— איז זי צום האבען?

האָט ער, ווי ווייט מעגליך, העפליך נעענטפערט:

– גליך ערפאהר איך עס, הערר באנקיער.

די ברונעטין איז גראד ארויס אין גארדעראָב־צימער צו פערריכטען איהרע האָר. ער איז גלייך נאָך איהר אריינגענאנגען, און בלייבענדיג מיט איהר אליין, איז ער ווי צוטומעלט געוואָרען פון איהר בלענדער שענהייט.

— וואָס וואלען זי, הערר „אבער"? — האָט זי איהם גוטמוטהיג געפרעגט, ארויפלענדיג איהר וואַרמע, ווייכע האנד אויף זיין נאקען.

— ביטע זעהר — האָט ער זיך נעמוטהיגט — פיעלע נעסט זיינען פון אייך בעצויבערט... אבער זיי זיינען אלע לומפען... באנקיער לייעברהאהן, פרעגט, אָב... איהר זייט צו האבען...

— באנקיער לייעברהאהן... — האָט זי מיט א קלינגענדער שטימע נעענטפערט — א, יא ! איך האבע פון

איהם געהערט... ער איז ווירקליך זעהר רייך; ביטע זעהר. זאגען זי צוויעלב איהם וועל איך פריי ווערען פריהער...

א שווארצער וואלקען האט פערדעקט דעם קעלנערס פנים. און ער האט אונרוהיג וויעדער איבערגעפרעגט:

— ווירקליך?...

— נון, יא! — האט זי געלאכט, — זאגען זי איהם, אום צוויי אוהר בין איך פריי...

— דאנקע זעהר! — האט דער קעלנער קוים ארויסגעדרעט און איז ארויס.

— אלזא? — האט דער באנקיר נעפרעגט, דערזעהענדיג איהם.

דער קעלנער האט שוין נעוואלט ארויסרעדען זיין מיטטיילונג: „יא, צום האבען". נאר עפעס ווי דורך א כשוף האט זיך די צונג א דרעה געטהאן, אין די אויגען איז דונקעל געוואָרען און ער האט געענטפערט:

— נאט זאל אויסהיטען! זי איז א פיין — אנשטענדיג מיידעל!...

דער באנקיר האט קאמיש ארַאבגעלאזט די נאז.

דער קעלנער האט טריאומפירט...

זומערדינע בעקאנטשאפט.

(דערצעהלט פון ש. „דען זשוען").

עס האָט פאסירט אין אן אנדער צייט און אין אנדער לאנד. אָבער שרעקט זיך ניט! — מיינט ניט, אז איך גיה אייך דערצעהלען א היסטאָרישע פאסירונג. נאָט זאָל מיר אָבהיטען פון היסטאָרישע פאסירונגען. דערצו נעהמען זיך אזוינע לייט, וואָס האָבען אלייז גאָר נישט דורכגעלעבט און שעפען אלץ פון בוך... איך גיהר דוקא צו דעם סאָרט מענשען, וואָס איין פרוי־ען־בלוק מאכט אויף מיר מעהר אייגדרוק ווי הונדערטער עפי־זאָדען פון היסטאָריע... אבער ניט דאָס בין איך אויסען.

אלזאָ, עס האָט פאסירט אין אן אנדער צייט — מיט עטלי־כע יאָהר צוריק; אין אן אנדער לאנד, אין איינער פון די שעהנסטע לענדער פון אייראָפּא. עס איז געווען א שעהנער לייכטזיניגער פריהלינגס־טאָג. דעם דאטום געדענק איך ניט, אָבער לויט די גראדוסען פון לעבע, וואָס דער בארָאמעטער האָט אין מיין ברוסט דאמאָלט געצייגט, שטעל איך מיך פאָר, אז עס האָט געמוזט זיין ארום ערב מאי. דער טאָג איז געווען לייכט־זיניג, ווי איבערהויפט די ערשטע פריהלינגס־טעג, אבער איך בין נאָך לייכטזיניגער געווען. איך האָב פשוט זיך פערליבט אין יעדער פארבייגעהענדינער מיידעל, נישט קוקענדיג צי דאָס מיידעל געהט אליין, צי מיט א בענלייטער. עס האָט געהאלטען שיער־שיער ביי אָבשטעלען יעדער מיידעל אין מיטען נאָס, פא־לען אויף די קניע און אויסזיפצען: איך ליעב דיך, קום מיט מיר

ערגעץ אוועק אין א שטיל־עז גאָרטען, אָדער אין א שטיל־עז צימער. וואו איך אוז דו, אוז איך אוז די ליעבע...

מעהר וואָלט אבער ניט געפעהלט אזוינס אין מיטען דער גאס צו טהאָן! מענשען וואָלטען גלייך עמפערט געוואָרעז פאר אזא פרייהייט, כאָטש דאָס לאנד וואו עס האָט פאסירט איז נע־ווען ניט קיין פרייע רעפובליק ווי די פעראייניגטע שטאָאטען אוז ליעבע איז דאָרט דוקא ניט געווען פערבאָטען. פערקעהרט, אין יענעם לאנד פוז מאָנארכיע אוז זעלבסטהערשונג איז די אייניציגע כשר'ע סחורה געווען די ליעבע. רעווָאלוציאָנערען, אז זיי פלעגען וועלען אבווענדען פוז זיך דעם פערדאבט, פלעגען זיי זיך לפנים פערליעבען אין זייערע חבר'טעס אוז וועז די פאָ־ליציי פלעגט אמאָל אייגבערעכען צו זיי אין צימער, וואו עס האָט זיך פראָדוצירט בשתיקה פוז'ם לאנד די פרייהייט פאר די בור־גער — פלעגען זיי זיך כאפען קושען מיט די חבר'טעס, כדי צו בעווייזען, אז זיי זיינען נישט געפעהרליך פאר'ן לאנד.

אָבער אין מיטען גאס פאלען אויף די קניע איז אפילו אין יענעם לאנד געווען נישט ערלויבט. די גאס האָט נעדיינט פאר מעהר ערנסטע צוועקען. אוז דעריבער איז אין די דאָזיגע פריה־לינגס־טעג מיט דער ליעבע אויף דאָרט געווען שווער זיך אז עצה צו געבען.

אָבער פערקירעוועגדיג זיך פוז די רוישענדע גאסען אין א שטיל־ער גאס, ניט ווייט פוז א קליינעם גערטענדעל, האָב איך זיך בענגענט מיט א מיידעל, וואָס האָט אין יענעם טאָג מיין האַרץ אָנגעצונדען גלייך מיט'ן ערשטען בליק. מיט'ן צווייטען בליק האָט זיך שוין אָנגעכאפט דער קאָפ אוז איך האָב דערפיהלט אז איך ווער פערברענט, דאז האָב איך, אום צו רעטטען זיך פוז דער דראָהענדער געפאהר אין גאנצען ניט פערברענט צו וועדען, אויסגעשריען:

— פרייליז!

אוז האָב איהר אריינגעקוקט טיף אין די אויגען אריין.

— וואס איז? — האָט זי זיך אַבגעשטעלט און מיך צוריק אַנגעקוקט. געדאכט האָט זיך מיר, אז זי אליין איז אויך אביסעל אַנגעצונדען.

— איך האָב אייך ערגעץ געזעהען און קען מיך ניט דערמאנען וואו... — האָב איך זיך געפרואווט פעררופען אויף אן אלטער סגולה.

— יא.. מיר דאכט זיך אויך אזוי... — האָט זי געענטפערט.

— אלזא, וואו און ווען? — האָב איך זיך ערנסט פערטראכט.

— יא, איך געדענק אייך פון ערגעץ... — האָט זי פערשעהמט געשמייכעלט.

— אָט איז ניט ווייט דער גאָרטען! — האָב איך איהר געזאָגט, אַנווייזענדיג מיט'ן האנד אויפ'ן גאָרטען, וועלכער האָט זיך ניט ווייט פון אונז געפונען... מיר וועלען אהין אריינגעהן, זיך אנידערזעצען...

— יא, איך בין טאקע אביסעל פערמאטערט פון געהן...— האָט זי חנ'עוודיג געפלויסטערט. אבער מיין גאָט! — האָט זי זיך געכאפט ענדליך — איך קען דאָך אייך ניט...

— איהר האָט דאָך אליין געזאָגט, אז אייך דאכט זיך, אז איהר האָט מיר אויך ערגעץ געזעהן, — האָב איך איהר בערוהיגט, — הייסט עס, אז מיר זיינען בעקאנט.

— איך קען מיך אַבער נישט דערמאָנען וועו און וואו... — האָט זי געשמייכעלט און איז מיר נאָכגענאנגען.

— צייט און אָרט עקזיסטירען ניט פאר אונז... — האָב איך געפרואווט צוצויהען זימ יט העכערע אויסדריקע.

זי האָט געשמייכעלט, מיך אַנגעקוקט און זי איז קעענטיג צופריעדען געבליבען. אבער אז מיר זיינען שוין ביידע נאָענט נאָהענט איינע נעבען די אנדערע געזעסען אויף א באנק אין א שטילער אלעע, און די גוטע מענשען האָבען אונז גלאָזט אונגעשטערט זיצען און האָבען זיך ארומגעדרעהט יין אנדערע ווינק-

לען. פאר וואס איך בין זיי שטארק דאנקבאר נעווען, האָט זי זיך וויעדער אָנגערופען:

— ווירקליך, איך קען מיך ניט דערמאָהנען, וואו האָב איך אייך געזעהן.

איך האָב אָנגענומען איהר האנד, א שטארקען דריק נעטהאָן און געענטפערט:

— צו וואס דעם קאָפּ ברעכען? עס איז אזא שעהנער פריהלינגס־טאג...

— יא... דער טאָג איז ווירקליך א שעהנער, — האָט זי מודה געווועזען און האָט מיך אָנגעקוקט פון פראָפיל... אבער ווירקליך — עס טהוט מיר לייד, וואס מיר קומט אויס צו זיצען מיט א מענשען, וועלכען איך קען ניט...

איך האָב זי פריינדליך אָנגעקוקט. נאָכדעם האָב איך זי א דריק געטהאָן אין מיינע אַרעמס און זי א שטארקען קוש געגעבען און נאָכדעם ערשט האָב איך זיך אָנגערופען:

— אָט קענען מיר זיך שוין אביסעל...

— אך! — האָט זי אויסגערופען מיט א געמאכטער אונצופריעדענהייט — אָט דאָס הייסט ביי אייך קענען זיך? מיין גאָט!...

— נאטירליך, דאָס איז וועניג... איך פערשטעה... אבער באלד... דער אָוונד וועט קומען... מיר וועלען זיך נעהנטער בעקענען און מיר וועלען ענדליך פרייַנד ווערען.

איך האָב געגלעט איהרע העגד, געקוקט איהר אין די אויגען און געווארט אויף אן ענטפער.

זי האָט געשוויגען... אבער איז דאָס ניט געווען דער שעהנסטער ענטפער?

די ענטוישטע.

(דערצעהלט פון ש. „חבר")

וואס וויל האבען פון מיר די לעצטע צייט שטערקע, וויים איך אליין ניט. זי איז, דאכט זיך, שוין ניט קיין יונגע מיידעלע, זי דארף פערשטעהן, אז איך בין ניט שולדיג, אז מיר טהוט אויך וועה דאס הארץ, קוקענדיג וואס פון דער בעוועגונג איז געווארען; קען מען דערצו עפעס העלפען? זי האט טענות צו די ארבייטער, וואס זיי האבען זיך געגומען חתונה האבען? נו, וואס בין איך שולדיג? א י ך האב דאך ניט חתונה און זי אויך ניט... וואס געהט דיר אן ווער עס האט חתונה?... אלע קענען דאך ניט זיין אזוי הייליג ווי דו. די בעסטע יאהרען אוועקגענעבען דער בעוועגונג און פון איינעגעם גליק אפילו קיין טראכט ניט געגעבען, פונקט ווי מען קען זיין גליקליך אהן גליק...

נאטירליך, איך פערשטעה גאנץ גוט, אז עס איז פערדראסיג. האסט געמיינט, אז אלץ איז אזוי הייליג, מיט אמאל איז אזוי וואכעדיג געווארען, ווי א קאלטע גרויע האנד וואלט זיך פלוצלונג צוגעשטעקט צו אלץ, וואס ס'איז הייליג געווען און עס פערשוועכט; אדער ווי טויזענדער לצים וואלטען זייערע צינגער אויסגעשטעלט און אלץ אויסגעלאכט, אויסגע'חוזק'ט... נו, מילא, וואס זאל מען טהאן? איך פרעג אייך, וואס זאל מען טהאן? מען דארף איבערווארטען, איבערווארטען געדולדיג ביז דאס הייליגע פייער וועט וויעדער די הערצער אויפלאקערען.

איבערוואַרטען !... איך פערשטעה, אז איהר, שטערקע'ן, הייסט עס, איז ניט אזוי לייכט צו וואַרטען. זי איז שוין דרייַ־מיג יאָהר... דרייסיג יאָהר ! א סך אבגעלעבט, א סך נעארבייט! זי איז פון די ערשטע נעווען ! אמאל האָט מען זי פארגעטערט... א קליניגקייט — שטערקע ! צו איהר אין צימערל אריינגעהן איז נעווען א זכיה ! ווער פלעגט אריינגעהן צו איהר ? שוין דער סאמע טהור, וועמען מען האָט נעקענט אנפערטרויען. איך נע־דיינק מיין גליק, ווען איך בין דאָס ערשטע מאל ביי איהר נע־ווען. ס'איז נעווען א ווינטער־נאכט. איהר קליין צימערל האָט בעלויכטען א קליין לעמפעל, וועלכער האָט געברענט, אזוי האָט מיר דאמאלס נעדאכט, ניט מיט א נעווהנליכען פייער, נור ווי עפעס א פייער ביי א הייליגער צערעמאניע... אפילו די מאשינ־קעלע, וואס זי האָט דאמאלס אנגעצונדען און נעמאכט טהעע פאר מיר, האָט אויך ניט נעווהנליך נעברענט, אפילו נעזושועט האָט דאָס פייער אזוי זיס־אנגענעהם... דאמאלס איז זי נעווען יונג: נאָר וער האָט זיך אויף יוגענד אומגעקוקט ?.. איהרע האָר זיינען נעווען געשאָרען, ניט חלילה וויל ס'איז נעווען א מאָדע, שטערקע האָט אויף מאָדע קיינמאל נישט נעקוקט, נאָר זי האָט טאקע פיינט געהאט איהרע לאנגע שעהנע האָאָר... זיי זיינען צו שעהן נעווען און זי האָט זיי ארונטערגעשניטען... דאָס איז נעווען אן אונבעוואוסטער קרבן דער אידעע... איצט טראָגט זי וויעדער לאנגע האָאָר, נאָר זיי זיינען שוין ניט אזוי שעהן ווי אמאל. זיי זיינען שיטערלאך און האבען שוין וואו ניט וואו וויסע פעדים... איך קוק אויף זיי און עס טהוט מיר אזוי באנג, אזוי באנג וואס ביי דער גוטער איידעלער שטערקע'ן האבען זיך אזוי גיך וויסע האָאָר בעווינען. זי וויים זיכער דערפון. איך האב בעמערקט, אז זי קוקט אפט אין שפיגעל...

אט איז זי נעכטען ביי מיר נעווען.

— נו, וואס הערט זיך ? — פרענט זי מיך.

איך ענטפער, פון יוצא וועגען :

— אַל־דאָם גוטס!

— יאָ, אַל־דאָם גוטס... — שמייכעלט זי ביטער — איהר ווייסט, אז יאָשקע געהט חתונה האָבען מיט חאנקען.

— נו, מזל טוב אונז! — פֿרוב איך זיך וויצלען.

זי בלייבט ניט צופֿריעדען מיט מיין טאָן און בייזערט זיך:

— ביי אייך איז אלץ א נויץ... איהר ווייסט אז יאָשקע מיט חאנקע'ן זיינען נעווען די איבערגעבענסטע „טהעור".

— נו, דאַריבער דאַרפען זיי ניט חתונה האָבען? — פֿרעג איך.

— חתונה האָבען... — מורמעלט שטערקע — וואָס עפּעס האָבען זיי אלע גראָד איצט חתונה, עפּעס גראָד איצט...

— איצט — לאָך איך — איז די בעסטע צייט. די בעווע־נונג איז שטיל, האָפּט מען אריין, שפּעטער וועט וויעדער קיין צייט ניט זיין...

זי פערטראכט זיך א וויילע און ענטפערט:

—אמאל פלעגען אנדערע פון דער בעווענונג אויך חתונה האָבען, נאָר עס פלעגט עפּעס ארויסקומען אזוי שעהן, אזוי ער־האָבען... מען פלעגט זינגען רעוואלוציאָנערע לידער, מען פלענט זאמלען נעלד פאר'ן בונד... דאָס חתונה האָבען איז נעווען מעהר צוליעב דער בעווענונג, ווי צוליעב זיך.. און יעצט האָבען זיי חתונה ווי די הינט, פערגעסען אָן אלץ.

— און אז זיי האָבען ניט חתונה איז אייך בעסער? — פֿרוב איך זי בערוהיגען — סיי ווי סיי אינטערעסירט זיי נאָר נישט...

— וואָס הייסט זיי אינטערעסירט נאָר נישט — רעדט זי וויעדער בייז — אָט בין איך אייערנעבטען אריין צו לייבען, ער איז נעווען דער איבערגעבענסטער טהוער, ערשט איך טרעף איהם ביי א ביכעל.. ווי ער האָט מיך דערזעהן, בעהאלט ער דאָס ביכעל... וואס בעהאלט איהר זיך פון מיר? פֿרעג איך איהם,

וואָס מיינט איהר, אז איך בין אויך א פּראָוואָקאַטאָרשע געוואָרען... האָט קיין מורא ניט, ווייזט א קוק טהאָן... דער בחור גיט ניט... און רויט איז ער ווי א בורעק, מילא איך בין דאָך אן עקשן'טע, איך האָב מיך איינגעשפּאַרט און פּאַרט א קוק נעטהאָן. ערשט טרעפט וואָס ער לעזט?...

— וואָס? — פּעראַינטערעסיר איך מיך מיט אן אמת.

— וואָס — ברומט זי בייז — ניט „די העלדען פון דער קאָמונע". און ניט „ווי אזוי מען בויט באריקאדען". און אפילו ניט „די מעשה מיט די פּיער ברידער"...

— וואָס־זשע דען? — פּרעג איך.

— וואָס זשע דען? — האקט זי מיר איבער בייז, ווי איך וואָלט שולדיג געווען — וואָס־זשע דען? ס'איז א חרפה צו זאָגען — שטעלט זיך פּאָר, אז ער האָט געלייענט פון די היינטיגע פּאַרנאַגראַפישע ביכלאָך: מיטלען ווי אזוי צו פערהיטען זיך פון קינדער האָבען...

איך פערשעהם מיך פּאר'ן נאָמען, ווער רויט, מאך אָבער א וויץ און זאָג גלייכגילטיג ארויס:

— מסתמא געהט ער אויך חתונה האָבען...

מיין ענטפער געפעלט איהר ניט און זי זידעלט מיך:

— איהר זייט א ציניקער!.. אייך פּאַרט קיין זאך ניט!... איהר וועט אודאי אויך אין גיכען געהן חתונה האָבען!..

זי טהוט מיר זעהר באנג, איך ווייל זי טרייסטען, בערוהיגען, זאָגען איהר א גוט וואָרט, אליין בין איך אבער אויך פּערביטערט און עס רייסט זיך ביי מיר ארויס:

— וואָס מיינט איהר — זאָל זיך נאָר מאַרען א רעכט מיידעל...

— אך, מיט אייך איז אויך ניטא וואָס צו רעדען — ענטפערט זי מיר האלב בייז און נעהמט ווי אויטאָמאַטיש דאָס קליין שפּיעגעלע, וואָס ליעגט ביי איהר אויפ'ן טיש און זי קוקט זיך אויף...

איך ענטפער איהר נישט, ניט האָבענדיג וואָס. מיין ניט ענטפערעז ענטמוטהיגט זי נאָך מעהר. זי דרעהט א ווייַלע אין האנד עפעס א זאָך, וואָס זי געפינט אויפ'ן טיש, לענט עס אוועק. נעהט אום הין און צוריק איבער'ן צימערי און זאָגט ענדליך ארוים...

— עה, מען דארף געהן.

— וואוהין ? — פרעג איך גלאט אזוי.

— וואוהין ? איך וויים דעז וואוהין ? — ענטפערט זי און פערטראכט זיך מאָדנע...

איך פיהל, אז מיין חוב איז צו פערהאלטען זי, אין אזא צושטאנד טאָר איך זי ניט אוועקלאָזען, איך געפין אָבער קיין וואָרט וואָס צו זאָגען איהר. זעהענדיג ווי זי טהוט זיך אָן שווייג איך, ווי איך וואַלט דערמיט נערעדט: געה טאָקי, ביזט לאנגווייליג...

זי גיט מיר קאַלט די האנד, נאָר די אויגען ברענען מיט אן אונהיימליכען פייער. איך וואַלט שווערען, אז ס'איז ניט שטערקע'ס אויגען...

זי נעהט ארוים. איך זעה דורכ'ן פענסטער, ווי זי נעהט און וואקעלט זיך. איך וויל זי רופען צוריק. איך וועל איהר טרויסטען. איך וועל זאָגען, אז...

נאָר איך האָב איהר נאָר נישט וואָס צו זאָגען... נאָר נישט... נאָר נישט...

דער נייער יחוס.

כאטש אונזער פרײנד ליפמאן איז ניט געווען אין פיעלע הינזיכטען רייכער פאר אונז, האָט ער אבער דערפאר געהאט א פּאָרצוג איבער אונז מיט דעם, וואָס ער איז געווען פערהיי־ראט. זײן יונג ווייבעלע, וועלכע מיר האָבען געראפען פער־צויגען „גיטעלע", איז געווען אויך ניט בעזונדערס שעהן, דער־פאר אָבער האָט זי בעזעסען דעם ספּעציפישען חן פון א ווייב, וואָס האָט ליעב דעם מאן, און זי איז געווען צו אונז אזוי נאָסט־פרײנדליך, אז וויפיעל עס זאָלען ניט ארויפקומען אין אָוועג. אין זייער צימער, פּלעגט זי אויסמארקירען צו מאכען פאר אלע־מען אן אָוועגבאָרויט. און אין יענע צייטען, וועז דאָס רוב פון אונזער „חברה" איז געווען ווייט ניט בעזאָרגט מאטעריעל, זיינען די דאָזיגע אוועג־ברויטען, וואָס זיינען איבריגענס בע־שטאנען בלויז פון פּוטער־ברויטלעך מיט טיי, געווען נעמנס צו־ציהונגס־קראפט.

אָבער ניט נאָר דער אָוועג־ברויט אליין האָט אונז גע־לאָקט צו ליפמאנ'ען. זיין צימער האָט געהאט פאר אונז, יונ־גע־בחורים, וואָס דורשטען נאָך בעקאנטשאפט מיט מיידלעך, נאָך א צוציהונג. דאָס זיינען געווען גיטעלע'ס חבר'טעס, וועל־כע מיר פלעגען טרעפען כמעט יעדען אָוועג און גיטעלע פלעגט אונז פאר זיי פּאָרשטעלען מיט די גרעסטע מיטלען.

— דאָס איז הערר וויגדאָרטשיק, א גרויסער דיכטער, און דאָס איז הערר יאנקעלעוויטש, א טאָלאנטפאָלער נאָוועליסט,

און דאָס איז הערר באסיין, א גוואלדיגער פילאָזאָף, און דאָס איז הערר דאווידאָוויטש, א גרויסער מוזיקער.

דאָס רוב פון די מיידלעך, וואָס פלעגען ארויפקומען צו ליפמאנ'ס וויבעלע, גיטעלע'ס חבר'טעס, זיינען געווען פון דער פרעמד, וואָס זיינען נעקומען אין דער פוילישער הויפט־שטאָדט זיך לערנען. נערעדט האָבען זיי אלע רוסיש און וועז מיר, נאציאָנאל־געשטימטע, פלעגען אמאל אריינווארפען 'א אי־דישען וואָרט, פלעגט עס זיין אויפ'ן חשבון פון זייער אויפ־מערקזאמקייט. גיטעלע אליין, וואָס האָט געשטאמט פון וויטעז דרום האָט נערעדט א פראכטפולען רוסיש, אבער א דאנק איהר ליעבע צו ליפמאנ'ען, פלעגט זי פון צייט צו צייט יא אריינווארפען אידישע ווערטלעך אין איהר געשפרעך. נאָך יעדען ווער־טעל פלענט זי אנקוקען ליפמאנ'ען מיט שמייכלענדע אויגען און זאגען:

— זעהסט, ליפמאן, ווי איך רער אידיש, ווי אן אמת'ע אידישע טאכטער.

און ליפמאן פלעגט איהר ליעבליך א גלעט טהאן איבער'ן קאָפּ און ענטפערען:

— יאָ, דו ביזט א אידישע טאכטער!

איינמאל, קומענדיג אין אוועג צו ליפמאנ'ען, האָבען מיר דאָרט געטראָפען א נייע חבר'טע, וועלכע האָט נעצויגען אונזער אויפמערקזאמקייט מיט איהר אריסטאָקראטישען אוים־זעהן, זי איז געווען הויך און שלאנק און זעהר בויגיג. איהרע אויגען, גרויס און גרין, האָבען אבנעשפיענגלט גאנצע דורות פערגאנגענהייט... גיטעלע האָט איהר געשענקט אויפמערק־זאמקייט מעהר ווי די איבעריגע, און האָט בכלל זיך געהאל־טען מיט איהר ווי מיט מיינער, וואָס איז געקומען פון וויטע פאנטאסטישע לענדער. פארשטעלען אונז פאר איהר, האָט זיך דאָס מאל גיטעלע ניט געאיילט. אז איינער פון אונז האָט

שטילערהייד גיטעלע'ן געבעטען וועגען דעם, האָט זי א שמייכעל געטהאָן און זיך אָנגערופען:

— פּארדאָן, מיינע הערען, איך האָב אייך ניט פּאָרגעשטעלט. דאָס איז...

און אָבגעבענדיג אונז די נעוויסע טיטלען, וואָס דאָס איז שוין ביי איהר געגאנגען ווי א מזמור, האָט זי ענדליך אָנגערופען אויך דעם נאָמען פון דער פּריילין: אינגר.

— אינגר! — האָט אייגער פון אונז אויסגערופען — עפּעס א בעקאנטער נאָמען. און פּערקנייטשענדיג דעם שטערען האָט ער זיך ענדליך דערמאָנט:

— א, אינגר! דאָס איז דאָך א בעריהמטע פאמיליע... ר' עקיבא אינגר...

די נייע אָנגעקומענע האָט א שמייכעל געטהאָן, ווי אינגנאָרירענדיג.

אָבער יענער איז געוואָרען אזוי בעגייסטערט פון דעם דאָזיגען נאָמען, אז ער האָט אלץ געהאלטען אין איין בעוואוסטערען:

— ר' עקיבא אינגר... אייגער פון די גרעסטע געלעהרטע ביי אידען. געוועזען ראש ישיבה אין פּרעשבורג... פּארדאָן, שטאָמט איהר טאָקע פון דער דאָזיגער פאמיליע? — האָט ער ענדליך פארזיכטיג א פּרעג געטהאָן אין רוסיש.

די נייגע אָנגעקומענע פּריילין האָט וויעדער א שמייכעל געטהאָן מיט'ן זעלבען אינגנאָרירענדען שמייכעל און שטיל ארוים־געמורמעלט:

— דא. טאָק אָטיעץ נאָוואָריט...

דאָס הייסט, אז איהר טאָטע זאָגט אזוי.

— א, ר' עקיבא אינגר! — האָט זיך יענער וויעדער גענומען היצען, — ער איז געווען א גרויסע פּערזענליכקייט. זיין ווערק חתם סופר..

— טשטאָ?... — האָט זיך די אור־אור־אייניקעל צולאכט.

— „חתם סופר" — אזוי הייסט זיין ווערק.

— טשטאָ עטא זנאטשיט? — האָט זי קאָקעטיש געפרעגט און זיך וויעדער צולאכט.

— קאָניעטשנאָ — האָט יענער זיך פערשעמט. — אייך איז עס ניט בעקאנט... וואו האָט איהר שטודירט? אין מאָס־קווע... קיין אידיש קענט איהר ניט..

— ווי קום איך צו אידיש?... מיין פאָטער האָט מיר אָב־געגעבען צו זיעבען יאָהר אין דער רוסישער פאָלקס־שולע, און נאָכדעם אין גימנאזיע — האָט זי רוהיג ערקלערט און מאָדנע געשמייכעלט.

— יאָ. נאָטירליך — האָט יענער זיך ווי צוטומעלט, — איך פערשטעה... אָבער וועז איהר וויסט וועד ר' עקיבא איגר איז געווען...

— א שטיקעל פאָנאָטיק! — האָט ליפמאָן, וועלכער איז נעווען אמאָל א ישיבה־בחור, ארויסגעמורמעלט.

— יאָ... דאָס איז וואס אנדערש... אבער דער יחוס! דער יחוס...

און דער בעגייסטערטער יונגערמאן האָט מיט דאָרשטיגע בליקען אָנגעקוקט דער נייער פריילין. יענע אבער איז געווען אייז־קאלט. זי האָט זיך עפעס געשושקעט מיט גיטעלע'ן און געשמייכעלט, און ענדליך זיך נענומען זעגענען.

אז זי איז ארויס, בעגליט פון גיטעלע'ן ביז'ן קאָריאָר, האָט ליפמאן אונז ערקלעהרט:

— יאָ, איהר אלטער יחוס איז גרויס, אָבער וועז איהר וויסט איהר נייעם יחוס!

מיר האָבען אלע אָנגעשטעלט אונזערע אויערען.

— אָ, איהר נייער יחוס איז נאָר געוואלדיג. זייט וויסען, בריידער, — האָט ליפמאן אָנגענומען כלומרשט אן ערנסטע פנים, — אז די אור־אור־אייניקעל פון ר' עקיבא איגר איז פער־ליעבט אין א רוסישען סטודענט פון טאמבאָווער גובערניע, א

דיאקאנ׳ס א זוהן... ער טראגט אויך א נעוואלדינען נאמען.

— ווי אזוי איז זיין נאמען? — האבען מיר זי אלע פער־אינטערעסירט.

— קאפיטא...

— קאפיטא! — האבען מיר אלע אויסגערופען און זיך צולאכט... — הייסט עס, אויב דער דיאקאן קאפיטא זאל מסכים זיין אויף דעם שידוך מיט ר׳ עקיבא אינר׳ס אייניקעל, וועלען מיר האבען א יחסנ׳טע אין אונזער פאלק.

באלד איז אריין גיטעלע.

— ווי הייסט דער סטודענט איהרער? — האט ליפמאן מיט א שמייכעל געפרעגט. — דאכט זיך, קאפיטא...

— א, דו טראכסט אוים א בלבול! — האט גיטעלע ערנסט געזאגט זיין פראגע. — ער הייסט קאבילקין!

— אה, פארדאן, קאבילקין! נאך א גרעסערער יחוס...

מיר האבען זיך נאך העכער צולאכט. אבער באלד האבען מיר זיך פערשעמט פאר אונזער גאלעכטער און האבען זיך טרויעריג פערטראכט, יעדער אין זיין ווינקעל.

גיטעלע, בעמערקענדיג אונזער טרויער, האט זיך צו אונז נעוואנדעט מיט א שמייכעל:

— וואס האט איהר אזוי ארבענעלאזט די קעפ? עס קאן נאך זיין, אז דערפון וועט נאכנישט ניט ווערען.

— פאר וואס? — האט זיך דער אויפגערעגטער יונגערמאן מיט פרייד אננעכאפט.

— פארוואס? — האט גיטעלע נעשמייכעלט, — ווייל זי האט זיך פאר מיר געקלאגט, אז דער טאטע זיינער, דער דיאקאן, ווייל ניט...

מיר האבען זיך ווידער צולאכט, און באלד ווידער טרויעריג געווארען...

גיטעלע אבער האט אונז געמינטערט מיט טהעע און מיט אידישע ווערטלעך.

דער איינציגער בחור.

(א חיימיש בילד).

מע֯ עס קלינגען אונגלויבליך, אבער די זאך איז אזוי נע־ וועז: אין דער פאראבאצקער גאס, איינע פון די זעקס שטע־ טישע גאסען, האט זיך געפונען נישט מעהר ווי אן איינציגער בחור אוז געהייסען האט ער בעריל.

בעריל איז ניט קיין זעהר שעהנער נאמען. וועד עס האט האט אן אויער פאר קלאנגען, דערשפירט גלייך, אז עס גרילצט. אבער אין יענער גאס האט דער נאמען בעריל געקלונגען, ווי א שעהן שטיקעל מוזיק געשפיעלט אויף א חתונה...

מיט בערל'ען איז די גאס געווען פערנומען טאג אוז אבענד. מיר זאגען ניט טאג אוז נאכט, ווייל אין גאס האט מען זיך דאס רוב געלעגט שלאפען ווי נאר אבענד. אויסער אין תמוז, וועז עס איז געווען זעהר היים אוז מען פלעגט זיך ער־ לויבען זיצען אויף די פריזבעם אוז גאניקעם אביסעל שפעטער.

וועגען בערל'ען האבען נערעדט מעהר ווי אלע די מיידלעך פון גאס. מיידלעך האט שוין דוקא די גאס פערמאגט א סך. די גאס האט מיט מיידלעך נעשווויבעלט אוז געגריבעלט. לייבע דער בעקער, למשל, אליין האט פערמאגט זעקס מיידלעך, ניט ארויינרעכענענדיג די אינגסטע, וואס האט שוין צו פערצעהן יאהר איבערגעוואקסען אין הויך איהרע שוועסטער. גרונם דער מלמד, א איד א חלוש, האט נעצעהלט זיין פערמעגען א קליין שטיבעלע, א שטעלכעל מיט א ציעג אוז זיעבע מיידלעך. ערשט

צו דער עלטער־צו האָט איהם דאָס ווייב נעבוירען א קדיש — היינט געה וואַרט ביז ער וועט ווערען א בחור!.. די „רייכערע" און גליקליכערע בעלי־בתים פון גאַס האָבען פערמאָגט צו פיער מיידלעך. געווען אויך גאָר א גליקליכער איד אין גאַס, וואָס האָט בלויז געהאט צוויי טעכטער. דער דאָזיגער איד האָט געהייסען משה אליה'ס און צו איהם פלעגט מען קומען אפט נאָך א גרויסער נדבה:

— נישקשה, — פלעגט מען טענה'ן — ער קען נעבען. ער האָט ניט קיין סך טעכטער.

בערל'ס טאַטע אליין האָט אפילו נעהאט ביי א פינף טעכטער, אָבער ווי באלד נאָט האָט איהם געבענשט מיט א זוהן, וואָס די גאַס קלינגט מיט איהם, האָט ער שוין די טעכטער אָנגענומען פאר ליעב און נעהאָפט, אז דער נדן, וואָס בערל וועט נעהמען, וועט איהם אויסהעלפען חתונה צו מאכען די טעכטער.

דעם אמת מעג מען זאָגען, אז אויב מען זאָל אריינגעהמען אין חשבון די זיהן פון חאצקעל דעם דאָפס־שניידער און העניך דעם שוסטער און בינם דעם שמיעד, האָט די גאַס פערמאָגט ביי א זעקס בחורים, אויסער בערל'ען. אבער די זיהן פון די דאָזיגע בעלי־מלאכות זיינען אין חשבון ניט אריין. סיי די בעלי־בתים אליין, סיי זייערע טעכטער, האָבען אויך בעלי־מלאכה'שע בחורים ניט געקוקט ווי אויך אמת'ע זכרים. דאָס איז געווען גאָר א בעזונדער מין. דער אמת'ער מין וואָס זיי האָבען נעברויכט איז געווען טאקע ווידער אמאָל בעריל.

אָבער בעריל האָט געוואוסט זיין יחוס. קודם איז זיין טאַטע אויענר פון די רייכסטע תבואה־הענדלער; צווייטענס איז ער טאקע א גרויסער פּארשוין; דריטענס, שרייבט ער פיער שפראך: אידיש, לשון קודש, רוסיש און דייטש. און אז ער ווילל שטארק, קען ער ענגליש שרייבען אויך. ער האָט שוין איבערגעשריעבען נאָך א קאַנווערט אן ענגלישען אדרעס, און עס איז

א סברה, אז עס איז אַנגעקומען. די אידענע, וועלכער ער האָט דעם אדרעס אַנגעשריבען, איז גראד נאָכדעם אוועקגע־פאָהרען אין אמעריקא, און ער וויים נישט נענוי צי דער בריף איז אַנגעקומען צי ניט, אַבער איבערגעשריבען האָט ער יא!

ווידער שפּיעלט ער פיעדעל „פּאָ־סלוכו". פון נאָטען האָט ער ניט געהאלטען, אַבער „פּאָ־סלוכו" שפּיעלט ער אוים אלערלייי מארשען, א פּאלקע מאזורקע און א וואלץ. ער קען אויך אויפ'ן פיעדעל מעביר זיין די סדרה, אויסשפּיעלען דעם ניגון פון שיר השירים, איכה און כל נדרי.

דערצו איז ער דער אייניצינער אין גאַם, וואָס טראָגט סיי וואָך און שבת א געפּרעסטע העמד מיט א קראגען און א שניפּ־סל. אויך איז ער דער ערשטער אין גאַם, וואָס טראָגט א ווי־זיטקע. אזוינס טראָגען האָט זיך נאָך ביז איהם אין שטעדטל קיינער נישט ערלויבט!

און צו די אלע מעלות איז ער א לעבעדינער, פרעהליכער יונג! ער היט אַבער שטאָט. אבער אמאל אז עס מאכט זיך א געלעגנהייט האָט ער ליעב צו ראָמאנסירען מיט די גאסינע מיידלעך.

די מיידלעך זיינען טיף אין הארצען אלע פערליעבט אין איהם. אַבער ביז זיינען זיי אלע אויף איהם און מען רעדט אויף איהם אוים כל דבר אָסור.

און ביז איז יעדערע אויף איהם בלויז דערפאר וואָס ער האָט צו טהאָן מיט אלע און ניט מיט איהר אליין. אָט דאכט זיך שטעהט ער מיט איהר נעבען נאניק און מאכט איהר א קאָמפּלימענט, אז זי איז די שענסטע און די קלינגסטע אין דער וועלט און ניט איהר אַנצוהערענוש, אז מאָרגען, שבת בייטאָג וועט ער זיין ארום די קאָרעז... קומט ער אַבער צו איהר חבר־טע זאָגט ער כמעט דאָסזעלבע דער חבר'טע און אז מען טרעפט

זיך שבת ארום די קאַרטן איז בערגל ארומנערינגעלט פון א סטאדט ווייסע מיידלעך, ווייל די זומערדינע מאדע איז שטעדטל איז געווען ווייסע קליידער און אז בערגל פלעגט געהן פאר־אויס און זיי נאָך איהם פלעגט אויסקומען ווי א סטאדט שע־פעלעך לויפען נאָך זייער געטרייען פאסטוך.

אבער די בערעדערינס און רכילות טרייבערינס און אב־לאכערקעס, וואס די גאס האט, ווי דער שטיינער איז אין דער גאנצער וועלט, האבען בערגלען פערגליכען צו א בארג, נאָך וועמען די שאף לויפען נאָך...

דאָך קיין גרויס פערגענינגען האט בערגל פון די מיידלעך ניט געהאט און טאקע בלויז דערפאר וואס זיי האבען איהם אלע געהיט. קיינמאל איהם ניט געלאזט אליין מיט איינער, ווי עס פאסירט אמאל אין דער גרויסער וועלט. בערגל איז געווען שטענדיג ביי די נאסיגע מיידלעך אויפ'ן אויג. האט ער זיך בשתיקה אבגערעדט צו טרעפען מיט איינער פלעגט אויך ווי־סען די צווייטע, ווייל די ערשטע האט דעם דאזיגען גליק ניט געקענט האלטען בסוד און האט עס געמוזט פערטרויען איהר איינציגער חבר'טע. די חבר'טע האט דאס איהר שוין ניט פער־גונען און האט שוין פאר א דריטער אבגערעצהלט מיט א שטעכווערטל:

— ווי געפעהלט דיר? בערגל האט אבגעמאכט מיט בייל־קען צו טרעפען זיך מארגען ארום די קאַרן.

— א ליעבע! — פלעגט די דריטע בייז חווק מאכען.

— וועסט קומען מארגען וועלען מיר אלע נעהן — לעגט פאר די צווייטע.

זען אויף מארגען האבען שוין אלע נאסיגע מיידלעך כלומר'שט ווי צופעליג, זיך געטראפען ארום די קאַרן.

נאטירליך, א מענש איז ניט פון אייזען און בערגל פלעגט

זיך אמאל בער'ענב'ענען מיט אן אויסגעוועהלטע מיידעל צווישען די שמאלע שטענגעלעך אין די קארען. אבער אזוינס האט מען שוין ניט איהם און דער עיקר ניט איהר פערגונען. עס פלענט נלייך ווערען א זובעניש און מען פלענט דאס פארעל פאקען מיט א נעלעכטער און שטעכווערטלעך:

— בערעל ווי זיך לערנען ערד-ארבייט! — גיט א זאג א מיידעל וועמעס טאטע איז א חובב - ציוניק און זי ווייס, אז עס איז דא אוא חברה וואס ווי אז אידען זאלען בעארבייטען די ערד...

און בערעל ווערט ניט נתפעל און פערענטפערט זיך:

— אין די קארען איז קיהלער...

און דאס מיידעל מיט וועלכער מען פלענט איהם כלומרשט פאקען, פאכט זיך מיט'ן ארבעל און קרעכצט חנ'עוודיג:

— עס איז זעהר היים...

— האסטו זיך, הייסט עס, נעוואלט מיט בערלען אבקיהלען...

און די איבערינע מיידלעך שיסען אויס א נעלעכטער און צושיטען זיך אין אלע זייטען.

האט שוין מורא בערעל, אז די מיידלעך וועלען די דאזינע נעשיכטע אויף טעלערלעך צוטראגען און עס וועט איהם שאדען צו א שידוך, לויפט ער זיי נאך, פראיניגט זיי און לענט פאר מען זאל אלע שפיעלען אין עפעס א שהנעם שפיעל!

— אין כאפענייש! — לענט איינער פאר.

און אלע שטימען פאר כאפענייש... אדרבא, זאל ער זיי כאפען!...

און בערלען קומט אויס צו כאפען יעדע מיידעל.

אין פערלויף פון א שטונדע קומט איהם אויס איבערצוכאפען ביי א פאר טוץ מיידלעך, ארומצונעהמען אזוי פיעל טא-

ליעס, מאנכע אין קאַרסעטען און מאנכע לייזע... דאָס מאכט איהם זעהר מיער און עס הויבט איהם אָן שטאַרק צו דאַרשטען...

און בעריל שלאָגט פאָר א פלאן:

— מען זאָל זיך לאָזען צו דער קרעניצע!...

און אלע מיידלעך דערפיהלען זיך דורשטיג און מען לאָזט זיך נאָך בערלען צו דער קרעניצע...

טויט־שרעק.

לויזע, א האלב אינטעליגענטע ארבייטער־מיידעל, האט אנ־
געהויבען מורא צו האבען צו שלאפען אליין אין איהר קלוי־
נעם צימער, ווען האט א בעזונדער טהיר פון קארידאר. די
אורזאכע פון דער פאמעליכדיגער אנגעקומענער מורא וויים
זי אליין ניט. לויזע איז אן ענטוויקעלטע מיידעל, ס'הייסט ענט־
וויקעלט ניט קערפערליך נאר גייסטיג. קערפערליך איז זי דוקא
מאגער, אבער אויף איהר גייסטיגער ענטוויקלונג קען זי זיך
ניט בעקלאגען. זי האט פיעל געלעזען, פיעל לעקציעס געהערט
און וועגען פיעלעם דעבאטירט מיט איהרע בעקאנטע, נאנץ
אויפגעקלעהרטע יונגע לייט, צווישען וועלכע עם האבען זיך נע־
פונען זאגאר א צווייי דריי סטודענטען פון פערשיערענע פא־
קולטעטען.

און דאך האט זי מורא צו בלייבען ביי נאכט אליין אין
איהר צימער. זי האט שוין אויסמאל געלאזען די גאז ברענען א
נאנצע נאכט, האט זי אבער ניט געקענט פאר דער לויכט
שלאפען. פערלעשט זי די גאז און בלייבט אין דער פינסטער,
שרעקען איהר די שאטענס אויף די וועגד, וואס בילדען זיך
פון דעם לויכט פון די גאס־לאנטערנעס וואס דרינגען אריין
דורכ'ן פענסטער אין צימער, און דער וויסער מאנטעל, וואס
העננט געגען איבער, דאכט זיך איהר אויס א מת. זי לאכט
פון זיך אליין, שפרינגט אראב פון בעט און מאכט זיך הארץ,

טאפט אן און זעהט בעשוינפערליך אז עס איז א מאנטעל.

דאן מוסר'ן זי זיך אויס, וואס זי איז געווארען אזוי אבערגלויביש און קען אן אונשולדיגען מאנטעל אננעהמען פאר א מת. זי לעגט זיך צוריק אין בעט, דעקט זיך איבער מיט דער קאלדרע ווערט איהר שטארק היים. זי דעקט זיך אב און קוקט מיט שטארע בליקען אויף די וועגד. דער מאנטעל בליבט שוין טאקע ניט מעהר ווי א מאנטעל, אבער דאס ווייסע אונטער־קלויד־על, וואס איז איבערגעווארפען אויפ'ן שטוהל, זעהט אויס פונקט ווי איהר חבר'טע זעלדע, וואס האט מיט א יאהר צוריק בענאנגען זעלבסטמארד, ניט געפינענדיג קיין ציעל און קיין גליק אין לעבען.

אך, די דאזיגע זעלדע איז געווען אזא גוטע מיידעל. זי, ליזע, האט זי אזוי ליעב געהאט, איבערהויפט ווען זי פלענט שמייכלען, עס איז א מאדנער שמייכעל געווען. דאס אונטער־קלויד־על שמייכעלט איצט אויך אזוי, אט פונקט ווי זעלדע... אין אין גאנצען ציטערענדיג, שפרינגט זי אראב פון בעט, כאפט אראב פון שטוהל דאס ווייסע אונטער־קלייד און בעהאלט זי ערגעץ אין א ווינקעל.

זי לעגט זיך צוריק אין בעט און בעקומט געווייסענביסע, וואס זי, אזא טרייע חבר'טע, ווי־ל זיך בעפרייען פון דער זע־הונג. אזוי וועט מען אמאל, אז זי וועט שטארבען, אויך מורא האבען פאר איהר געשטאלט, וואס וועט ארויסגערופען וועי־רען אין זכרון ביי איהרע פאר בעקאנטע.

און זי שוידערט ביים געדאנק...

אזוי האט זיך ליזע געפלאנט אייניג נעכט..

און אפט דאכט זיך איהר, אז דאס ווערט זי נעשטראפט דערפאר, וואס זי האט ענטזאגט איהר חבר'טע לאה'קע, מיט וועלכער זי האט זיך דא בעקענט, צו שלאפען צוואמען. לאה'קע האט איהר זאגאר גענאלט געבען צושטייער אויף די דירה־

נעלד, נאר זי, ליזע, האט זיך איינגערעדט, אז זי האט ליעב איינזאמקייט. זי קען ניט זיין אין איין צימער מיט נאך א מענ־שען...

לאה'קע איז דאן א ברוגז'ע אוועק. „אט האסטו דיר איצט איינזאמקייט!" — שטראפט זי זיך אליין!

איצט וואלט ליזע נעשלאפען ניט נאר מיט לאה'קען, נאר מיט וועמען עס זאל זיך ניט מאכען. איז אבער וועז דו דארפסט דעם מענשען, קרינסטו איהם ניט.

און ליזע בעשליסט, אז מארגען וועט זי מוזען געהן ערגעץ שלאפען, זאל זיין כאטש צו א בעקענטען מאנסביל, אויב קיין חבר'טעס האט זי איצט ניט...

זי וועט שוין אויסטראכטען א תירוץ, פאר וואס זי איז נעקומען נעכטיגען. יא, זי וועט זאגען, אז די וווירטהין האט איהר ענטזאגט פון דער וואהנונג, און זי איז געבליבען אהן א צימער, כאטש נעכטיג אויף דער נאס...

און אויפ'ן צווייטען אבענד האט זי אננעקלאפט צו איהר בעקאנטען סטודענט, דעם לאנדסמאן, פינקעלשטיין.

די טיהר פון פינקעלשטיין'ס צימער האט זיך לאנגזאם, זוי מיט פערדאכט, נעעפענט און פינקעלשטיין, א הויכער בריט־בייניגער בחור, דערזעהענדיג ליזע'ן, האט פער'חדוש'ט אויס־גערופען:

— ליזע! — אזוי שפעט!

ליזע האט זיך מאמענטאן פערלאָרען. זי האט קוים בעווי־זען ארויסצומורמלען:

— לאזט מיך אריין, נאכדעם וועל איך אייך דערצעה־לען.

זי האט מיט וואקלענדע טריט אריבערגעשפרייזט די שוועל און איז שטעהן געבליבען אין מיטען פון קלייניעם, אבער זעהר נעמיטליכען סטודענטישען צימער. די נאז, אין א רונדער גלאז,

האָט רונד און העל געברענט און ווי גאסט־פרײנדלעך צוגעוואוכ־קען.

— וואָס איז מיט אייך, לײזע — אזוי שפּעט ? — האָט פינקעלשטיין וויעדער געפֿרעגט.

לײזע, געפינענדיג זיך איצט אין דער געזעלשאפט פון א גוטען־בעקאנטען, איז צו זיך געקומען. זי האָט שוין געוואָלט דערצעהלען די אמת'ע סבה, וואָס האָט זי אהער געבראכט, נור א קוק טהוענדיג אויף די אַנגעוואַרפענע ביכער אויפ'ן טיש, אויף די שטוהלען און אפילו אויפ'ן פֿאַדלאָגע, — האָט זי זיך פערשעהמט און געענטפערט נישט זיכער, ווי דער שטייגער איז וועז מען גרייט זיך צו זאָגען א ליגען:

— מיין בעל הבית'טע... א העזה.. נעהמט פלוצים אין זאָגט מיר אָב דעם צימער...

— אין מיטען דרינען... — האָט פינקעלשטיין זיך נאָך שטארקער גע'חרוש'ט...

אַבזאָגענדיג דעם ערשטען ליגען, איז שוין ליזע'ן בעקוועמער גענוארען און זי האָט נעגעבען די ווייטערדיגע ערקלעהרונגען אָהן שום אַבהאלט:

— צו מיר איז ארויף עפּעס א בעקאנטער יונגערמאן. זאָגט זי, די בעל־הבית'טע, אז זי וויל מיך ניט... עס פּאסט איהר ניט... האָב איך זיך מיט איהר צוקריעגט און געבליבען אָהן א צימער...

— נו, זענט איהר צו מיר געקומען נעכטיגען ? — האָט פינקעלשטיין געלאכט — איהר ווילט, אז מיין בעל־הבית'טע זאָל מיך אויף ארויסוואַרפען...

— וועלען מיר בייזע זוכען א צימער — האָט ליזע זיך געוויצעלט, כאטש אויפ'ן הארצען איז איהר ווי א שטיין געלעגען און עס האָט זיך איהר נעוואָלט ווייגען אויף איהר עלענדקייט.

— א שהען געשעפט ! — האָט פינקעלשטיין געמורמעלט....

לײזע האָט ענדלעך דרייסט און שנעל, ווי מען נעהמט איין א מעדיצין, ארויסגעזאָגט:

— איך וועל מאקע היינט נעכטיגען ביי אייך. א יאָ פינקעל־שטיין?...

— ביי מיר? — האָט פינקעלשטיין געשמייכעלט. — איהר זעהט דאָך, איך האָב דאָך בלויז איין בעט...

— נו, מיט אייך צוזאמען טאָר מען ניט? — האָט זי כלומר'שט געלאכט.

פינקעלשטיין האָט אויך געלאכט...

— יאָ, פאר וואָס ניט... וועז איך קען ניט אייער טא־טען!...

לײזע האָט אָננעקוקט דעם בריייטבייניגען הויכען פינקעל־שטיין און נעטראכט:

— אָה, ווי זיכער מען איז, ווען שלאָפט צוזאמען מיט אזא יונג... און פאר וואָס איז ער אזא נאר... א גוטער איז ער דאָך יאָ...

פינקעלשטיין, בעמערקענדיג לײזע'ס פערטראכטקייט, איז געריהרט געוואָרען. ער איז צו איהר צוגענאנגען, ארויפגעלענט איהר די האנד אויפ'ן נאקען און ברידערליך זיך אננערופען:

— נו, שוועסטער, זאָרג נישט... וועסט האָבען וואו צו שלאָפען.

לײזעם פנים האָט זיך צושטראהלט, זי האָט בעגייסטערט אויסגערופען:

— איך וויים שוין פון לאנג, אז איהר זענט א גוטער...

און אין איהר דמיון האָט זיך שוין געמאָלט דאָס גליק, ווי אזוי זי וועט די דאָזיגע נאכט פריי ווערען פון דעם טויט־שרעק, וואָס האָט איהר די לעצטע נאכט געפייניגט. זי וועט אזוי רוהיג שלאָפען!

פינקעלשטיין, וועלכער איז אין זיין צימער געווען אָהן א ראָק, האָט געגומען אָנטהון דעם ראָק.

— צו וואָס טהוט איהר זיך אָן? — האָט ליזע ווי אונ־רוהיג געפרעגט:

— איך לאָז איך איבער דאָס צימער און איך גיה שלאָ־פען אין א האָטעל...

ליזע איז בלייך געוואָרען... זי האָט קוים אויסגערעדט:

— צו וואָס? צו וואָס?...

— וואָס הייסט? האָט פינקעלשטיין גוטהערציג געשמיי־כעלט, ווי באלד, אז איהר האָט ניט וואו צו שלאָפען.. אייך וועל איך דאָך אין א האָטעל ניט שיקען, נאטירליך...

ליזע האָט נעוואָלט פרעגען:

— און צוזאמען! פאר וואָס ניט צוזאמען?...

אָבער בעמערקענדיג זיין עהרליכען, צנועה'דיגען פנים, האָט זי בעגריפען, אז ער וועט דאָס בלויז אָננעהמען פאר א וויץ און זי האָט געשוויגען...

אין א ווייל ארום איז שוין פינקעלשטיין געווען אָננע־טהון און גרייט אוועקצוגעהן. ער האָט אבער געפיהלט פאר זיין פליכט פאר זיין אוועקגאנג צו זאָגען איהר א פאָר פרייגדליכע ווערטער.

— איך האָף, אז אייך וועט ניט זיין אומעטיג.

— א, ניין! האָט זי ווי היסטעריש געלאכט — אומעטיג גאָר!... מיר איז קיינמאל ניט אומעטיג — און האָט זיך ווילדער צולאכט...

— און טאָמער איז אייך אליין אומעטיג — האָט פינקעל־שטיין זיך געוויצעלט, ווי זיין שטייגער איז — איז אָט זעהט איהר דאָס קעפעל פון סקעלעט, וועלכען איך שטודיר... ער וועט אייך כי... כי... כי... אמוזירען...

אוז איידער ער האָט בעטראכט די טויט־בלאסקייט, וואָס האָט בעדעקט ליזעס געזיכט, איז ער, זאָגענדיג א גוטע נאכט, ארויס פון צימער מיט א גוטען שמייכעל, צופריעדען פון זיין גאסט־פרייגדליכקייט...

לייג האָט זיך אומגעקוקט און האָט דערזעהן אויפֿן ראנד פון קאמין שטעהן דעם קאָפּ פון א סקעלעט. די צוויי לעכער אויגען האָבען אויף איהר ווילד געקוקט. עס האָט זי אָנגעכאפּט א דורכדרינגענדער שרעק... זי האָט זיך נעוואַרפען צום טהיר און נעוואָלט שרייען:

— פינקעלשטיין! פינקעלשטיין!

עס האָט איהר אבער די שטים ניט נעדיענט און אין גרויס פערצווייפלונג האָט זי זיך נעוואַרפען צום קאמין, נענומען דעם סקעלעט אין האנד, אריינגעקוקט אין זייגע לעכער־אויגען און ווי זיך נעריצט:

— א, איצט האָב איך שוין קיין מורא ניט!

די ענטדעקונג.

1.

צו דרייצעהן יאָהר האָט שוין לאה געטראכט וועגען א תכלית. אָבער דעם דאָזיגען תכלית האָט זי אין איהר אייגענער געבורטס־שטעדטל נישט געקענט דערגרייכען. דער טאטע, אן אָרימער תבואה הענדלער, האָט איהר מעהר ווי אן אָרט וואו צו שלאָפען נישט געקענט געבען. און כאָטש דאָס אָרט איז געווען קליין און בעשרייגקט, ערגיץ צופוסענם פון א דערוואקסענעם מיטגלידער פון דער פאמיליע, האָט לאה אויפ'ן דאָזיגען אָרט, אויך זי איז אייגענעשלאָפען, גרויסע געבוידען געבויט. אין דער פריה זיינען די געבוידען צופאלען, אבער אויף דער נאכט זיינען זיי ווידער אויפגעשטעלט נעווארען נאָך העכער, גרעסער און פאנטאסטישער.

און מאנכמאל פלעגט זי אויך ביי טאג טראכטען פון די געבויטע גליקען ביי נאכט — פלעגט איהר דאָ דער פערביטערטער טאטע, דאָ פאר דער צייט פערעלטערטע מאמע אייגמאל און צוויי מאל און דריי מאל רופען:

— וואָס חלום'סטו?... עס איז דאָ נענוג ארבייט אין שטוב...

פלעגט לאה א שמייכעל טהאָן פול מיט בעדויטונג, ווי זי וואלט שוין אזוי אלט און אזוי קלוג געווען ווי טאטע און מאמע און פלעגט ענטפערען:

— איך חלום נאָר ניט.. איך טראכט...

— וואלט איך געוואלט וויסען, וואס דו טראכסט? — פלענט דער טאטע וועלען טשיקאווע.

און די מאמע פון איהר זייט פלעגט נאך בייזער וועלען:

— זי טראכט... פרעג וואס טראכט זי... ביי לייטען אזא מויד איז א ברכה אין א שטוב, וואשט שוין גרעט אליין — אין זי — נאר נישט... פרעג איהר בחרם!

אבער די אלע שטעכוועלטלעך פון טאטע און מאמען וון אפילו פון די עלטערע ברידער און שוועסטער האבען לאה'ן טיף ניט אנגעריהרט. זי איז געבליבען ביי איהרס: בעפרייען זיך פון דעם דאזיגען אלימען שטיבעל, פון די דאזיגע מענשען און אוועקפליהען...

וואוהין און צו וואס און צו וועמען — האט זי דייטליך נישט געוואוסט.

פאר איהרע אויגען האט זיך עפעס געטראנען א גרויסע שטאדט, מיט גרויסע וועיסע הייזער, מיט א סך מענשען און אלע מענשען לויפען און אייליען און יעדער מענש טראגט אונטער'ן ארים א בוך...

אזוי ווי דא דעם אפטייקער'ס ווייב, אדער די אקושערקע, אויך וועלכע אלע קוקען ווי אויך א בייזען וואונדער...

אויסער זי, לאה.

זי שלינגט זייערע בעוועגונגען, וועו זי זעהט זיי אמאל דורכנעהענדיג דורך זייער געסעל.

זיי זיינען גרויסשטאדטיגע, נעלערענטע און געווים גליק־ליכע.

איבערהויפט די אקושערקע!

די גאסיגע מיידלעך לאכען פון איהרע געשארענע האר. די עלטערע אידען שילטען זי, וואס זי וואוינט ביי א גוי אין א שטיבעל אין עק נאס און עסט אודאי טרפות. אבער זי, לאה, איז איהר אלץ מוחל. זי האט זי אפילו ליעב.

עס קען זיין אז דאָס איז א זינד, אזא ליעב צו האָבען. אָבער זי קען זיך נישט העלפען.

זי וואָלט נור נעוואָלט אויך אזוי „קענען" ווי די אקו־שערקע.

אָבער ווי אזוי? מעהר ווי דאוונען איז א נראָבען סדור וואו זי פערשטעהט איין וואָרט ניט, האָט מען איהר נישט גע־לערנט. אויסלערנען איהר דאוונען איז דאָזיגען גראָבען סדור האָט נעקאָסט דעם טאָטען ביי פינף גילדען. פינף חדשים האָט זי געלערנט א שעה איז טאָג ביי דבורה דער רביצין... דער טאָטע האָט יעדען חודש ארויסנעהמענדיג דעם גילדען, נע־זיפצט:

— נאָדיר נאָך פאר א מיידעל צאָהלען! טאָמער איז וועי־ניג פאר די אינגלעך שכר לימוד...

פרעג וועי האָט איהם געבעטען.

אט וועי ער וואָלט זי אָבגענעבען צום רוסישען לעהרער לערנען זיך רוסיש!...

רוסיש קען זי נאָר איין וואָרט... ניין. צוויי... זדראָסטוואי־טע אוי פאָשאָלוסטא... זדראָווסטוואויטע איז גוטמאָרגען אוי פאָשאָלוסטא איז זייט־זשע מוחל... א, ניין. זי קען נאָך א וואָרט... פראָטשאָיטע... זיי געזונד...

פאָשאָלוסטא... זדראָווסטוואויטע... פראָטשאָיטע...

אזוינע שעהנע וועי ערטער! אבער דאָס איז אזוי וועניג! וועי קען זי לערנען רוסיש, לייענען א בוך!...

2.

עס איז נעווען א זומער פאר־נאכט. לאה איז געשטאנען א בארפיסע נעבען דעם טאטענס שטיבעל אוי טיף אריינגע־טראכט אין זיך. הינטער איהר אויף א באנק איז געזעסען דער טאטע אוי געשמועסט מיט דעם שכן אהרן לייזער'ן.

דער שמועס איז געווען ווייט און פרעמד. אָט איז איהר פערבייגעפֿלויגען א ווײַט, א צווייטעס און פֿלוצלונג האָט זי זיך נעהענטער צוגערוקט צו זיי און זיך איינגעהערט: איז דאָס מעגליך — זיי רעדען וועגען דער אקושערקע...

— העז אביסעל... זי געהט מאכען א שקאָלע פאר קינדער... פאר מיידלעך... — דערצעהלט דער טאטע...

— ווער־זשע וועט איהר נעבען קינדער?... לאכט אהרן לייזער...

דער טאטע לאכט צוריק:

— ווייס איך... און אפשר וועלען זיך געפינען משוגעים...

לאה האָט זיך קוים איינגעהאלטען נישט צוצוגעהן צו די צוויי פרעמדע אידען, פון וועלכע איינער איז איהר טאטע און א פרעג טהאן:

— טאקע אויך אן אמת — פאר מיידלעך!

און די דאזיגע נאכט האָט לאה ניט געקענט איינשלאפען. אין קאָפ האָבען זיך איהר נעבאמבעלט די דריי רוסישע ווער־טער: זדראסטוואויטע, פאזשאלוסטא און פראטשאיטע, און אז זי איז שוין איינגעשלאפען האָט זי פון שלאָף מיט א שמייכעל אויף די ליפען נע'חזר'ט:

— פראטשאיטע!...

3.

אין א האלב יאהר ארום איז שוין לאה ארומנענאנגען אי־בער'ן קלייגעם שטיבעל און נע'חזר'ט:

„פטישטקא באַשיא נע זנאיעט

„ני זאבאָטי ני טרודא...

און דער טאטע און די מאמע האָבען איהר געשטורבעט:

— וועסט שוין אויפהערען ארומצולויפען ווי א מושגענע?..

און די אינגערע שוועסטערל האָט איהר איבערגעקרימט:

— פּיצקא... פּיצקא...

אָבער לאה'ן האָט דאָס ניט געארט... באָלד וועט דאָך זיין ווארים. וועט זי מיט'ן ביכעל ארויסגעהן הינטער'ן שטעדטעל און דאָרט וועט זי זיך ערשט נעהמען.

און שפּעטער — זאָגט די אקושערקע — וועט זי איהר אַוועקשיקען אין דער גרויסער שטאָדט און ערשט דאָרטען וועט זי זיך לערנען. אלע יאָהר א קלאָס. און אז זי וועט זיך לערנען אזוי זעקס יאָהר וועט זי דורכגעהן זעקס קלאָסען גימנאזיע און אין גימנאזיע וועט זי נאָר נישט דארפען געהן... זי וועט זיך זיצען אין א צימערעל און לערנען זיך און איינמאָל אין יאָהר וועט זי אָבגעבען עקזאמען, וועט דאָס זיין פונקט, ווי זי וואָלט נעגאנגען אין גימנאזיע, און נאָכדעם וועט זי קריגען אזא דיפּלאָם וועט זי פאָהרען אין נאָך א גרעסערער שטאָדט און ערשט דאָרט וועט זי זיך לערנען נאָך דריי יאָהר וועט זי ווערען אן אקושערקע... צו דריי־און־צוואנציג יאָהר קען זי שוין זיין אן אקושערקע...

4.

די נביאות פון דער אקושערקע איז טהיילס מקוים געוואָרען. לאה איז טאקע אין א יאָהר ארום אוועקגעפאָהרען אין דער גרויסער שטאָדט, אָבער אנשטאָט צו בעקומען דעם דיפּלאָם צו צוואנציג יאָהר האָט זי איהם געקראָגען ערשט צו פיער־און־צוואנציג. אקושערקע איז זי ערשט נעווארען צו אכט־און־צוואנציג יאָהר.

ערריכענדיג איהר ציעל האָט זי ערשט דערפיהלט, אז ניט דאָס האָט זי געציעלט. אין איהר קליינעם צימער איז איהר נעווען אומעטיג. און עס האָט איהר געצוינגען צו מענשען, צו דער גאס, צו פערזאמלונגען, צו טהעאטער און בכלל צו פרעהליכע געזעלשאפטען.

אויסמאל איז זי געווען אויף א באל. די יונגע פֿאַרלעך האבען געשוועבט איבער'ן גרויסען זאל, ווי זיי וואלטען געוואלט ערגיץ ארויסשוועבען אין אן אנדער וועלט... דער קרייז פאר די טענץ איז אבער געווען א בענרענעצטער, זיי האבען זיך נע־דרעהט אלץ אויף איין אָרט און מיעד ווערענדיג פלעגען זיי מעהר אנידערפאלען ווי אנידערזעצען זיך אויף די שטוהלען, וואס זיי־נען נעשטאנען ביי די וועגט... לאה האט געהאט אויפ'ן באל פיעל בעקאנטע, אבער ביים טאנצען זיינען זיי אלע צוזאמען, ווייל לאה האט ניט נעהאט קיין נעלעגענהייט זיך צו לערנען טאנצען. מיט דאַרשטיגע בליקען האט זי צוגעקוקט ווי פיעל פון איהרע בעקאנטע יונגע לייט כאפען ווילד־פרעמדע מיידלעך און זי, לאה'ן, אן איינענע, לאזט מען איבער אליין און נאר דערפאר וואס אנשטאט צו לערנען זיך העכסטענס צוויי מאנאטען טאנצען, האט זי איהרע אלע יונגע יאהרען אוועקגע־נעבען נאר פאר אין שטיקעל פאפיער, וואס עס גיט איהר דאס רעכט צו צונעהמען קינדער ביי נעווינערינם...

אין דער צייט פון דער פאוזע איז צו איהר צוגענאנגען בערמאן, אייניר פון איהרע נעהענטערע בעקאנטע, דער אנ־פיהרער פון די טענץ. ער האט ווי פערשולדיגט איהר אנגעקוקט און געזאגט:

— עס טהוט מיר זעהר לייד, ליזא, וואס איהר טאנצט ניט...

לאה האט טרויעריג א שמייכעל געטהאן און געענטפערט:

— און מיר נאך מעהר...

דער יונגער מאן האט זיך דערפיהלט אונבעקוועם, האט אראבנעלאזט די אויגען אויף דער ערד, צוריק אויפגעהויבען, בעטראכט לאה'ן און ענדליך ווי אן ענטדעקער זיך אנגערופען:

— אך, מיין גאט, איהר האט וואונדערליכע פים!...

לאה איז ווי גלוהאַרען איבערראשט און פארלעגען איבער־נעפרעגט:

— וואָס מיינט איהר דערמיט?...

אָבער אנשטאָט צו ענטפערען האָט בערמאן נעהאלטען אין איין בעטראכטען לאה'ס פינגר און ווידער זיין ענטציקונג פאַרט־געזעצט:

— וועדליג איך קען פערשיידענע טענצערינס און וועדליג איך ווייס אין וואָס בעשטעהט זייער געשיקטקייט, בין איך זיכער, אז לויט אייער פינגר וואָלט איהר געווען א בעריהמטע טענצערין...

לאה האָט זיך פון דער דאָזיגער ענטדעקונג מאָדנע דערשראָקען. זי האָט קוים געקענט אויסרייַדען:

—איהר מיינט עס ערנסט?...

— זיכער! איהר האָט געהאט אלע אייגענשאפטען צו זיין א גרויסע טענצערין...

— א גרויסע! — האָט לאה מיט שרעק אויסגעשריען.

— זעהר, — האָט זיך בערמאן בעגיייסטערט. — אייער פינגר, אייערע פיס, דער גאנצער געבוי פון אייער קערפער איז בעשאפען צום טאנצען... איהר וואָלט געווען א בעריהמטהייט...

און איידער לאה האָט געהאט צייט צו ענטפערען וואָס עס איז און איבערפרעגען ווי וויים ער זאָגט אמת האָט דער „טראָמ־באָן" געגעבען סיגנאלען צו א נייעם טאנץ.

און בערמאן איז, לייכט ענטשולדיגענדיג זיך פאר לאה'ן, פערשוואונדען אין טאנץ זאל.

5.

קומענדיג אהיים אין איהר צימער איז שוין געווען טאג... לאה האָט ארָאבגעלאָזט די פאַרהאנג איבער'ן פענסטער, זיך אויסגעטהאָן און בלייבענדיג אין איין העמד האָט זי זיך נעשטעלט נעבען שפיגעל און בעטראכט איהר קערפער.

זי האָט זיך געשטעלט קענען שפיגעל אזוי, אז זי זאל זיך קענען זעהן אין גאנצען.

ווירקליך! אט זהט זי איהרע פים, ווי שלאנק, בויגיג און לאנג.

זי האט עס נאר בין אהער ניט געוואוסט. איהר גאנצע יוגענד האט זי פערבראכט נאר אויף אזוינס, וואס איז ניט איהר בערוף.

איהר בערוף איז נאר געווען צו זיין א גרויסע טענצערין.

איצט ווייס זי שוין זיכער...

פארוואס־זשע האט עס איהר פריהער קיינער ניט געזאגט!

זי האט זיך געלאזט איבער'ן קליינעם צימער טאנצען אין האט בעטראכט אין שפיגעל איהר יעדע בעוועגונג...

נעווים... זי איז אזוי לייכט! זי וואלט געווען א גרויסע טענצערין, אט פונקט ווי יענע, וועלכע זי האט געזעהן טאנצען ניט לאנג צוריק אין דער אפערא.

וואס בלומען יענע האט בעקומען!

זי וועט עס שוין קיינמאל ניט דערנרייכען. און א לאנגע צייט האט זי זיך געררעהט ארום שפיגעל און געפרופט נאכמאכען די בעוועגונגען פון יענער טענצערין...

קאמפלימענטען.

(דערצעהלט פון א געוועזענע רעוואלוציאנערין)

אין יענער צייט — מיר דאכט זיך עס איז שוין אזוי לאנג — בין איך נאר וואס ארייננעטראטען אין דער בעוועגונג. איך בין אלט געווען אין נאנצען אכצעהן יאהר. אבער אויסגעוואהן האב איך נאך אינגער. איצט בין איך שוין א מוטער פון צוויי קינדער. האב שוין פערלאזען יענע צארטע ערעלע מיידעלשע פיגור. דאן בין איך געווען — אזוי געדענק איך מיך. און אזוי האט מען וועגען מיר נעזאגט — דאן בין איך געווען צארט און אונשולדיג ווי א לילי.

און די פארטיי, אין וועלכע איך בין דאן אריין צו ארבייטען איז געווען די נעפעהרליכסטע. זי האט אנערקענט דעם טעראר אויפ'ן העכסטען גראד. נאטירליך, האב איך די דאזיגע פארטיי ניט אויסגעוואהלט מיט מיין גוטען ווילען, פון מיינעטוועגען וואלט איך אפילו נעקענט ארבייטען ביי די פועלי ציוניסטען... אויב נאר מיין חבר'טע, פיעל עלטער און ערפאהרענער פון מיר, וואלט אויך אהין נעהערט. מיין חבר'טע אבער, ביילקע, האט נענוסט צום אמת'ען קאמפף. איך בין איהר בלינד נאכנענאנגען און בלינד נעהארכזאם געווען.

מיט א קלאפענדען הארצען בין איך דאס ערשטע מאל מיט איהר אריין אין אן ענגער נעשלאסענער נעזעלשאפט, וועלכע איז בעשטאנען פון פיער מענער און צוויי פרויען, אויסער מיך און מיין חבר'טע ביילקע. איך בין פון ביילקען פארגעשטעלט

געווארען אלס א נייע קראפט, וועלכע קען זעהר צוניץ קומען פאר וויכטיגע ארבייטן.

איינער פון די פיער מענער, א הויבער יונג, מיט בלוטשפריצענדע באקען און שווארץ־גליהענדע אויגען, מיט נאר וואס שפראצענדע שווארצע וואנסעלעך, האט מיך מיט א שטרענע פריינדשאפט אנגעקוקט, מיר אויסגעצויגען זיין בריי־טע אבער זעהר ווייסע האנד און געזאגט:

— איך האף, אז איהר וועט זיין א גוטע שוועסטער... איך היים „בארים".

זיינע ווערטער, וואס זיינען געווען אפענהערציג און וואר־רים, האבען מיך ווי היפנאטיזירט. איך בין געווארען, לויט איך האב דערפיהלט, שטארק רויט, און קוים אין שטאנד געווען צו ענטפערען:

— איך וועל מיך בעמיהען צו פערדיענען אייער צוטרוי.

אוועקגעהנדיג פון דער דאזיגער נייער געזעלשאפט, האט פאר מיר דעם נאנצען וועג געשוועבט דאס געזיכט פון דעם יונג, וואס הייסט בארים. אויף מיין געלענער האב איך אלץ נע־טראכט, ווי אזוי קען איך עפעס טהאן אזוינס, וואס זאל בע־ווייזען דעם דאזיגען בארים'ן מיין טרייהייט און איבערגע־בענהייט דער רעוואלוציע, פון וועלכער ער איז דער גרעסטער פארשטעהער.

פול מיט מוטה און ענערגיע בין איך אויף מארגען אויפנע־שטאנען. אוועק צו דער חבר'טע, און נאך א פערזענליכען קור־צען געשפרעך, האב איך מיר צו איהר געווענדעט:

— ווי געפעלט דיר בארים?

ביילקע האט מיך שטרענג אנגעקוקט און געענטפערט:

— וואס הייסט ווי געפעלט ער מיר... איך דארף דען מיט איהם א ליעבע פיהרען?...

איך האב מיך פון איהר ענטפער מאדנע דערשראקען. מיר האט זיך געדאכט, אז זי איז אריינגערונגען צו מיר טיף אין

הארצען און פון דאַרטען ארויסגענריבעלט דעם סוד...

„מיין גאָט" — האָב איך זיך אין געדאנק געמורמלט — „עס איז דאָך א שרעקליכע חרפה". איך האָב אָבער זיך גלייך געפונען און ענערגיש זיך אָנגערופען:

— איך ווייס, אז דו ביזט ניט פון די וואָס פערליעבען זיך, און באַרים איז ניט דער וואָס פיהרט ליעבעס. איך האָב נאָר געמיינט, ווי געפעלט ער דיר אלם קעמפפער... פערשטעהסט? ! אלם קעמפפער...

— נו, יא! — פרעגסט נאָך! — איז בייליקע ווייבער געווארען — וועסט מעהר „ארבייטען" וועסטו זעהען ווער ער איז און צו וואָס ער איז פעהיג.

אין א פאַר טעג ארום האָב איך זיך מיט איהם געטראַפען אויף דער בירזשע. ער האָט מיך גלייך דערקענט און אָנקוקענדיג מיך מיט זיינע גליהענדע אויגען, האָט ער מיך אָבגערופען אָן ס זייט, און געזאָגט:

— קומט צו מיר אהיים, איך דארף אייך טאקי נויטיג האָבען...

איך בין פאר פרייד ווי פערגליווערט געוואָרען: צו איהם אהיים — איינע אליין! א גרויסע נייגעריגקייט האָט מיך ווי בעהערשט, און איך בין איהם נאכגעלאָפען, ווי א קינד ליופט נאָך נאָך א טאטען, מיט מורא און מיט ליעבע...

דורכגעהענדיג עטליכע פערוואַרפענע געסלעך, איז ער שטעהן געבליעבען ביי א גרויסען הויף: ער האָט זיך אומגעקוקט אהינטער, און שנעל זיך אָנגערופען: — קומט אריין.

ער האָט מיר ארויפגעפיהרט אין א פינסטערען קאָרידאָר און איז געשטיגען אויף טרעפ; איך נאָך איהם. ענדליך איז ער שטעהן געבליעבען ביים לעצטען שטאָק. דאָס איז געווען שוין דער בוידעם פון הויז, וועלכעם האָט געהאט א קליין סאלקעלע. אהין האָט ער מיר אריינגעפיהרט, ניט רעדענדיג מיט מיר קיין איין וואָרט...

ער האָט פֿאַרזיכטיג אָנגעצונדען פּייער. זיך אַנידערגעזעצט און געהייסען אויך מיר צו זעצען זיך נעבען איהם. ער האָט מיך אָנגעקוקט, בעטראכט עטליכע מאָל און געזאָגט, ווי צו זיך אליין:

—יא, איהר וועט דערצו זיין גוט... איהר זעהט אוים ווי א בת מלכה...

איך האָב מיך צולאכט פון דעם קאָמפּלימענט און האָב געזאָגט:

— דאכט מיר, איך גיה אָנגעטהאָן גאנץ געוועהנליך...

— אייערע אויגען אָבער, די טרויטישע אויגען, און דאָס וויים דורכזיכטיג פּנים'ל... ווי נעוואונשען!

פון די צווייטע קאָמפּלימענטען האָב איך זיך נאָך מעהר צולאכט; אין הארצען אָבער האָט מיר הנאה געטהאָן, וואָס אויך באַרים קען מאכען קאָמפּלימענטען... איך האָב געוואונשען, אז בייליקע זאָל דאָ זיין און הערען... זאָל זי ניט מיינען, אז באַרים וויים שוין גאָר ניט, וואָס שעהן איז. איך אָבער האָב מיך אליין געפּטאַרעט צו אָבליייקענען:

— איהר זייט זיך טועה, חבר באַרים... איך בין ניט אזוי שעהן, ווי איהר מיינט...

— אה, וואָס רעדט איהר... — האָט ער זיך צוקאָכט און מיך בעטראכט פון אליע זייטען — איהר זייט ווי געבוירען פאר מיר... איך דארף אייך אזוי נויטיג... אזוי נויטיג...

און אָנקוקענדיג מיך וויעדער, האָט ער מיט ענטציקונג אויסגעשריען:

— איהר זייט א בת־מלכה! אזוי עדעל, אזוי צארט...

איך בין פון די אויפריכטיגע קאָמפּלימענטען ווי פערשעהמט געוואָרען, האָב איהם אָבער אָנגעקוקט שוין פיעל דריים־טער און זיך אָנגערופען:

— איהר קענט אויך קאָמפּלימענטען מאכען!...

ער אבער איז געשטאנען נעבען מיר ווי צוקאכט און האט אבגעוועדעט מיינע ווערטער:

— וואס זאגט איהר קאמפלימענטען... וואס רעדט איהר נארישקייט... אייערע האר, אמת'ע זייד...

ער האט מיינע לאקען אנגעטאפט מיט'ן האנד און האט זיך ענטציקט פון זייער ווייכקייט, און איידער איך האב צייט געהאט אבצואוועגדען זיך, האט ער בעגייסטערט אויסגעשריען:

— אך, איהר ווייסט, ווי אזוי איהר זאלט זיי פערקאמען... „הייסט עס א בחור ווי אלע בחורים" — האב איך א טראכט געטהאן. אבער אנקוקענדיג זיינע גליהענדע אויגען, איז ער מיר דאמאלסט — איך אנערקען איצט מיין שוואכקייט — אזוי געפעלען געוואָרען, אז איך האב זיך אין גאנצען פארגעסען און געפרעגט קאקעטיש:

— ווי מיינט איהר וואלט בעסער געפאסט?

— פערקעמט זיי „סעצעסיע" — איבער די אויערען און איבער די רויטע בעקלעך. דאמאלסט וועט איהר זיין זיכער מיט ערפאלג...

איך האב איהם געפאלגט, האב גלייך אין זיין אנווועזנ־הייט זיך איבערגעקעמט..

אז איך בין געוואָרען פארטיג מיט דער נייער פריזור, האט ער מיך וויעדער בעטראכט און איז נאך מעהר ענטציקט ג־וואָרען פון מיר:

— איהר זייט פאר מיר א גליק...

איך האב פערשעהמט אראבגעלאזט די אויגען און ג־ווארט, אז אט אט פאלט ער צו מיר צו און גיט מיך א קוש, וועל־כען — איך בין וויעדער מודה מיין זינד — איך האב שטארק, שטארק געגארט...

נאר אנשטאט א קוש, איז ער אבגענאנגען פון מיר צום בעט, זיך איינגעבויגען און פון דארט ארויסגענומען א קליין

פּעקעלע, און האלטענדיג עס אין האנד האָט ער זיך צו מיר געווענדעט:

— הערט, חבר'טע... אָט דאָס איז נישט מעהר און נישט וועניגער, ווי א באָמבע...

איך בין פּאר שרעק שיער נישט אומגעפּאלען, ער אָבער האָט מיך שטרענג אָנגעקוקט און זעהר שטיל געזאָגט:

— די באָמבע מוז מען איבערטראָגען אויף אן אנדער וואָהנונג... איהר פערשטעהט... איהר זייט פונקט אָנגעמאסטעט... אייער גאנצער אויסזעהן איז אזא, וואָס לאָזט ניט צו קיין חשד פאלען אויף אייך. איהר וועט נעהמען א דראָשקע און עס אוועקפיהרען... נאָר פאָרזיכטיג...

און מיט די ווערטער האָט ער מיר מיט גרוים פאָרזיכטיגקייט איבערגענעבען דאָס קעסטעלע, געזאָגט מיר ווי אזוי צו טראָגען עס ביז צו דער דראָשקע און מיר געהייסען געהן.

איך האָב ניט געהאט קיין מוטה צו אויסרעדען אנטקעגען א וואָרט... איך בין שטיל ארויס פון צימערל און מיט גרוים שרעק עס געטראָגען איבער'ן הויף.

ביים הויף איז נעשטאָנען א דראָשקע. איך האָב מיך אריינגעזעצט און נעהייסען פאָהרען צום אָנגעוויעזענעם אָרט. דעם.

אז איך בין נעקומען אויף מארגען אין אבענד צו איהם, האָט ער מיר שוין קיין קאָמפּלימענטען ניט נעמאכט, ער האָט מיר נאָר נערריקט די האנד און געזאָגט:

— איהר זייט א וואויל חבר'טע... איהר וועט צוניץ קומען...

און איך בין אויף מיט דעם קאָמפּלימענט צופריעדען נעווען...

אבער טיעף אין הארצען האָב איך נעבענקט נאָך די נעכ־
טיגע קאַמפּלימענטען... אזוינע אבער האָב איך שוין מעהר פון
איהם ניט געהערט: מעהר קיין באַמבעם האָב איך ניט געדארפט
אריבערפיהרען, און מיין שעהן פּנים, מיינע טרויעריגע אוי־
גען און מיינע זיידענע האָאר איז איהם שוין מעהר ניט אַנגע־
נאַנגען...

סלות.

נאך אלס קינד האָט שוין ליפּמאן געהאט א כלה.

דאָס איז געווען חנה'לע, לייבע דעם קרעמערס אינגסטע טאָכטעריל. זיי זיינען געבאָרען געוואָרען אין איין נאכט אוז ביידענס עלטערן האָבען אלב אין שפּאס, האלב אין ערנסט. אין א פּאָר וואָכען ארום זיי פערקנאסט.

און אזוי איז די דאָזיגע חנה'לע געווען ליפּמאנס כלה ביז צוועלף יאָהר. נאָכדעם, געהענדיג צו איין לעהרער זיך לערנען לעזען און שרייבען, האָט זיין יונגעס הערצעל אָנגעהויבען צו ציהען צו אן אנדער מיידעלע, וואָס איז געווען א בלאָנדע, מיט בלויע אויגען און גאלדענע לאָקענדלעך און האָט זעהר חן'עוודיג געשמייכעלט, ארויסווייזענדיג איהרע צווייי מילך ווייסע שניר־לעך צייהן.

דאן איז ער צו חנה'לען וואָס א טאָג קעלטער און קעלטער געווארען. ביז ער האָט זיך מיט איהר אין נאנצען צוקרינט און ער האָט זי אוועקגעווארפען.

אוים כלה...

חנה'לע האָט זיך געמאכט, ווי עס ארט איהר ניט. פער־קעהרט, זי האָט נאָר אין נאנצען אָפּגעלייקענט, אז זי איז וועגן געווען זיין כלה. מאלע וואָס טאָטע און מאָמע האָבען גע־שפּאסט!

אָבער וועגן ליפּמאן האָט זיך א נאנצען יאָהר גע'חבר'ט מיט דער בלאָנדער מיידעלע און זיך געקושט מיט איהר, זיצענ־

דיג ביי'ן טיש אין דעם לעהרערס הויז, אדער צוריקגעהענדיג צוואמען א היים מיט די פערשריעבענע העפטען אונטער די ארעמס, — איז חנה'לע אלץ געווען אליין און האט אן אנדער איננעל, אלם חבר, ניט געקענט קריגען, און זי האט מיט רוגזא געקוקט אויף אלע איהרע בעקאנטע פון ביידע געשלעכטען, ווי זיי אלע וואלטען געווען שולדיג אין איהר פערלאזענקייט...

אז זי האט שפעטער בעמערקט ווי ליפמאן איז אויף צו זיין נייער חבר'טע קאלט געווארען, האט זי זיך געטרייסט, אז ער וועט וויעדער קומען צו איהר, צו חנה'לען. זי האט זיך אבער טועה געווען. ליפמאן איז שוין געווארען א גאנצער מחותן מיט דער שווארצער גרונעלען. דאם האט שוין חנה'לע איהם ניט געקענט מוחל זיין און האט איהם שטיל'ערהייט געשאלטען...

אבער ליפמאן האט אויך מיט דער שווארצער גרונה'לען ערנסט ניט געמיינט. די ערשטע טעג איז זי איהם טאקע געפע־לען געווארען, אבער נאכדעם האט ער ערפאהרען, אז די דאזיגע גרונה האט עפעס א מאדנע צונעמעניש, וועלכע האט אין זיינע אויערען געקלונגען זעהר ניט איינגענעהם, איז ער געווארען אויס מחותן אויף מיט איהר.

אבער לאנג אהן א חבר'טע איז דער דרייצעניאהריגער בחור'ל ניט געווען.

די דריי פערלאזענע מיידעלעך האבען טאקע קיין אנדערע נאהענטע חברים ניט געקראגען און זיי אלע דריי האבען זיך ג'חבר'ט, אויסרעדענדיג דאם הארץ אויף ליפמאנען און שווע־רענדיג מיט כל השבועות, אז זיי האבען איהם פיינט, ווי דעם טויט, — אבער ער, ליפמאן, האט זיי ניט געבענשט, ניט גע־שאלטען, ניט גהריהמט, ניט געזידעלט, — ער האט זיי נאר ניט דערמאהנט, ער האט נאנץ לייכט פערטשעפעט דאם הער־צעל פון שלמה וואלף דעם נגיד'ס טאכטער, פייגעלע.

דאם איז געווען אן אמת'ער טריאומף!

ערשטענס, איז פייגעלע געווען דאָס שעהנסטע מיידעל אין גאַס, צווייטענס איז זי געגאַנגען אין „שקאָלע", און ניט צו א פּריוואַט לעהרער, ווי ער מיט זיינע פּריהערדיגע חבר'טעס. דריטענס איז טאַקע דער יחוס אליין פּאַר ליפּמאַנען א סך ווערט געווען. ער חבר'ט זיך מיט דעם נגיד'ס טאָכטער.

די בעקאַנטשאפט מיט פייגעלען האָט אַנגעהאַלטען א דריי יאָהר. ער איז שוין געווען א בחור פון זיבעצעהן יאָהר, שלמה וואָלף איז פּאַר די דריי יאָהר אַרימער געוואָרען, ליפּמאַנס טאָטע איז דוקא אויפגעקומען. פייגעלע אליין איז אויך אין זיינע אויגען מיאוסער געוואָרען און ענדליך איז ער פון איהר אוועק־גענאַנגען...

צו אכטצעהן יאָהר האָט ער שוין געקוקט ערנסט אויף דער זאַך.

סתם בעקאַנטשאפט האָט ער אויסגעמידען. ער האָט גע־קוקט אין תוך אריין. נעהמען א כלה!

און שפּעטער האָבען זיך שוין אריינגעמישט שדכנים, די עלטערן, און ליפּמאַן איז אַלע פּאַר וואָכען געוואָרען א חתן און געוואָרען אויס חתן...

ער האָט געבראַקירט...

געבראַקירט האָט ער די כלות, וואָס שדכנים האָבען איהם גערעדט, געבראַקירט האָט ער די מיידלעך, מיט וועלכע ער האָט זיך אליין בעקענט, אויפגעהערט צו ליעבען די יעניגע, וועלכע ער האָט די ערשטע וואָך שטארק גליעבט.

— א מאַדנע זאַך! האָט ער זיך אמאל בעריהמט פּאַר זיי־נעם א חבר. מיך האָט נאָך א כלה קיין מאל ניט אַבגעזאָגט, א גליעבטע ניט אויפגעהערט צו ליעבען... א י ך וואַרף זיי אַלע אוועק!...

און ער האָט זיך צולאכט...

ענדליך האָט ליפמאן חתונה געהאט. עס איז געווען טאקע דורך א שדכן. די כלה איז געווען א שטילע, רוהיגע אידישע טאכטער. מיט צוויי גרויסע שווארצע בענקענדיגע אויגען. דוקא די דאזיגע אויגען זיינען ליפמאנען געפעלען געווארען. דערצו האָט די כלה געצאהלט אזא סומע געלד, וויפיעל ליפמאנס פאנטאזיע האָט שטענדיג פאראוים געזוהן. אויך איהרע עלטערן זיינען געווען שטילע, גוטע מענשען, האָבען אויף אלץ וואס ליפמאן האָט אויסגערעדט, גוטמוטיג צוגעשטימט, און ליפמאן האָט בשום אופן ניט געקענט געפינען א פעהלער אין דעם דאזיגען שדוך.

אין א יאהר ארום האָט זיין יונגע בענקענדיגע ווייבעל געבאָרען א קינד. עס איז געווען א זעהר שוואָך קינד. די מוטער איז קיין מאָל פון זיין ווינעלע ניט אָבגעטראָטען און ליפמאן אליין איז אויך געווען זעהר פערנומען מיט'ן קינד. האָט געקוקט אויף איהם, איבערבויגענדיג זיך איבער פון ווינעלע מיט ליעבע און רחמנות... פלוצעם עס אויף אָפט ארויסנעהמען, האלטען עס ארומגענומען און טוליענדיג עס צו זיך פלוצעם ער מורמלען:

— זאָלסט מיר לאָנג לעבען!

דאָס קינד איז אין א יאָהר ארום שטארק קראנק געוואָרען. עס איז געלעגען אין ווינעלע מיט פערמאכטע ליפעלעך און מיט האלב פערמאכטע אויגעלעך און שווער געהויבען מיט'ן בריסטעלע. די מוטער איז ארוים נאָכ'ן דאקטאר. ליפמאן, מיער פון ניט שלאָפען די פאריגע נאכט, איז געשטאנען איבער'ן ווינעלע און האָט עפעס געטראכט... ער האָט זיך פלוצים דערמאנט אן אלע זיינע פריהערדיגע כלות... איינע נאָך די אנדערע האָבען זיי, בלאסע, מיעדע, מיט פינקעלדיגע אויגען, דורכגעשוועבט פארביי איהם... און אט זיינען זיי אלע, אין ווייסע קלייד מיט אויסגעשפרייטע הענד און מיט גרויסע אָפענע

אויגען, נעשטאנען איבער'ן וויגעלע, און האבען עפעס מאדנע געשמייכעלט...

נאכדעם האבען זיי זיך אלע נענומען פאר די הענד און שפרינגענדיג און לייכט טופענדיג מיט די פים, האבען זיי זיך אין א קאראהאד ארומגעדרעהט ארום וויגעלע...

די אויסגענארטע קוילען.

(מיליטער־ערצעהלונג)

ברוך גרינשפאן איז געווען א בעל־הבית'ישער בחור. ביז צוואנציג יאָהר איז ער געווען אין דער היים ביי זיינע עלטערן, געלייענט לשון־קודש'דיגע ביכלעך; שבת האָט ער שפּאַצירט מיט חברים הינטער'ן שטעדטל, זיך בעגעגענט דאָרטען צווישען די בוימער מיט קאָמפּאניעס שפּאַצירענדע מיידלעך, און מיט די מעהר בעקאנטע זיך בעגריסענדיג, פלעגט מען זיך גאָכהער לאָזען אלע צוואמען. ביי א שהנעם וועטער, וועו דאָס גראָז פלעגט זיין טריקען, פלעגט מען זיך צוואמען אויסזעצען אויף דער ערד, אָנפאנגס אביסעל אָנגערוקט איינע פון די אַנדערע, שפּעטער אביסעל — פלעגט מען זיך דערנעהענטערן און באלד — פרעג וו אזוי — פלעגט שוין ברוך זיצען שולטער אין שולטער מיט חנה, ישראל בערס שווארץ־חנ'עוודיגער מיידל, און אריינרוימענדיג איהר א סוד אין אויער, פלעגט ער שוין פאר איינוועגס אָנריהרען מיט די ליפען דעם שפּיץ וואריעמען אויער. ברוך האָט עס גערעכענט פאר א זיכערן קוש און האָט דערמיט זיך בעגיניגענט. חנה אָבער האָט זיך געמאכט כאילו לא ידעה — א סוד איז א סוד!... אי, וואס ער האָט מיט די ליפען אָנגעריהרט דעם אויער, קען זי גאָרנישט העלפען דערצו— וועו ער גיט איהר א קוש אין באק וואלט זי אודאי ניט געשוויגען...

אבער גוט איז עס נעווען! או עס הויבט אן ווערען פינסטערלעך לאזט מען זיך צוריק, יעדער צו זיין היים, מען געזעגענט זיך, יעדער בחור דריקט זיין מיידעל — מיט וועלכער ער ווערט וואס א שבת נעהענטער — מיט א נעוויסען נוסח די האנד. ברוך גרינשפאן זענענט זיך פריהער מיט די וואס זיינען איהם וועניגער נאהענט. ער האט דערביי א געוויסע דיפלאמאטיע: ער זאל חנה'ן דער לעצטער די האנד קענען לענגער דריקען און לענגער האלטען, און טאקע דערביי כאפען א זייטיג ווארט:

— איבעראכטאג קומט איהר?.

ער זאגט עס שטיל, ווי א שמונה עשרה, אבער ער לעגט אריין אין דער דאזיגער פראגע אזוי פיעל כונה, אז זיין געטין חנה פערשטעהט איהם גלייך, בעוויליגט זיין פראגע, וואס איז אין איין צייט א געבעט און זי שמייכעלט.

— יא. אנגענומען!...

און כאטש ווייטער פון איינרוימען חנה'ן א סוד און דאס אנריהרען דעם שפיץ אויער, אלס א רמז פון א קוש, איז ברוך ניט נענאנגען, האט ער דאך געהאלטען חנה'ן פאר זיין געליעבטע. אמת, טאקע לויט דעם נוסח פון די ביכלעך וואס ער לייענט, איז די ליעבע נאר אנדערש; ערשטענס, איז ביי איהם נאר א שאלה, צי א בחור'ל, וואס היסט ברוך איז בכלל מסוגל צו אמת'ער ליעבע?... צווייטענס, האט ער נאך בפירוש קיינמאל ניט געזאגט חנה'ן: „איך ליעב דיך", ווי עס דארף צו געהן אין אזעלכע פעלע. אבער וואס ברויך ער די אלע כללים, וועו ער ווייס זיכער ווי נאלה, אז חנה'ן האט ער ליעב, אז ער זעהט זי שטענדיג פאר די אויגען און זיין הארץ איז פול בלויז מיט איהר.

עס וועט קומען די צייט וועט ער איהר ענטדעקען זיין גאנץ הארץ... ער וועט שוין וויסען ווי אזוי. דערווייל איז איהם גוט אזוי אויך. די זעקס טעג לויפען זיך ווי עס איז דורך און עס

קומט שבת זעהט ער איהרע שעהנע, שוואַרצע, קלוגע אויגען, הערט איהר אננעמעהמע זינגענדיגע שטימע און פיהלט דעם דופט פון איהרע שעהן־פּערקעמטע האָר בשעת ער זאָגט איהר א סוד...

———

אָבער אייִדער ברוך האָט צייט געהאַט צו אויסזאָגען זיין האַרץ פּאר חנה'ן, איז אָננעקומען די צייט פון פּריזיוו.

— נאָכ'ן פּריזיוו, אם ירצה השם... — אזוי האָט ער בע־טראכט.

ברוך האָפּט אפילו, אז א סאָלדאט זיין וועט ער ניט. ערש־טענס, האָט ער אן אמת'ע לגאָטע און צווייטענס, אז עס זאָל אפילו האָלטען ביי לגאָטניקעס, פּעהלט איהם צוויי וועקשעס צו די גרעב... ער האָט זיך שוין עטליכע מאָל געמאָסטען!

פּונדעסטוועגען איז בעסער פון אזוינע זאכען צו רעדען, אז מען איז א גע'פּטר'טער, א בעפּרייטער... דעמאָלט קען מען אוי־סער חנה'ן, בעקומען עטליכע הונדערט רובל נדן אויף... אמת, ער אליין דארף ניט די נדן... וויס ער דען ניט, אז דער עיקר איז די ליעבע? אבער זיינע עלטערען, וואָס זיינען לויט ברוך'ס מיינונג, פּארנאָטישע, וועלען אודאי נישט איינגעהן אז ער זאָל נעהמען א מיידל נאָר אָהן נעלד. צוליעב זיי וועט ער מוזען נעהמען עטליכע הונדערט רובל אויף.

— מילא, — טרייסט ער זיך — עס וועט אפילו זיין אויפ'ן אלטען שטייגער... אבער וואָס קען עס שאדען? דער־פּאר וועט ער קיין קעסט זיכער ניט עסען! קעסט איז באמת אן אלט־פּרענקישער מנהג ביי אידען! קענען דעם וועט ער זיך שטעלען ענטקענען טאטען און מאמען אפילו! קעסט — נישט!...

דאָס פּריזיוו־יאָהר אבער איז נעווען א שלעכטער. עס הא־בען געפּעהלט עטליכע צעהנדליג פּריזיווניקעס, וואָס א טייל

פון זיי זיינען אוועקגעפאהרען קיין אמעריקא און האבען דארט געלעבט א גוטען טאג און א טייל זיינען נעבעך געלעגען שוין פון יאהרען אויפ'ן שטעדטעלדינגען בית־עולם, נאר אויפ'ן צע־טעל האבען זיי אלע געלעבט און האבען זיך פאר קיין פאל ניט געוואלט מעלדען צום „פריאם", חאטש נעה און גראב זיי אוים פון די קברים...

און עס איז אננעקומען צו ברוך'ן:

— ברוך האאימאוו גרינשפאן! — האט א נעדיבטער בייזער באס אויסגערופען..

האט זיך ברוך, איננאנצען ציטערענדיג פאר שרעק און קעלט נענומען אויסטהאן פון וואס איהם איז נאך קעלטער גע־ווארען, און ער האט זיך בלויז געוואלעט מיט דער האפנונג, או ארויסראטעווען וועלען איהם די צוויי ווערשקעס, וואס איהם פעהלען צו דער „גרעב"...

צי די קאמיסיע האט איהם פאלש געמאסטען, צי די צוויי ווערשקעס האבען איהם לכתחילה ניט געפעהלט, איז געווען ברוך'ן שווער צו בעשטימען. ער איז נעווען איבערראשט און צוטומעלט פון די פיעלע „וואיענע" וואס האבען זיך נעפונען אין פריאם. ער האט בלויז געמערקט ווי א דיקער פאלקאוניק קוקט איהם ארום און דינגט זיך איבער איהם מיט א הויכען און שלאנקען אביציר, און נאכדעם האט ער דערהערט ווי אזוי ביידע האבען אויסגערופען אין איין קול:

— חארש! מעלאדיץ!

און באלד בעקומט ער א פרייגדליכען קלאפ אין דער נא־קעטער פלייצע און מען רופט פעסט אויס:

— נאדיען!

און ברוך פערטייטשט עס פאר זיך אליין אויף אידיש:

— איך טויג!

א נאקעטער מיט א נארישען שמייכעלע נעהעט ער ארויס אין פאדערשטען צימער, וואו ער האט איבערנעלאזען זיינע קליי־

דער, און כאפט אויף זיך קודם ארויף דאָס סאמע נויטיגסטע, וואָ־רום עס איז א חרפה צו שטעהען אזוי פאר מענשען !...

* * *

די ערשטע טעג אין קאזארמע איז פאר ברוך'ן געווען אונ־ערטערענ'יך שווער. א טיעפע בענקשאפט האָט נענאָמט זיין האַרץ: געבענקט האָט ער נאָך טאָטע־מאמען, נאָך די שוועסטער־לעך און ברידערל'עך, נאָר א פאָר נאָהענטע חברים, אבער מעהר— נאָך חנה'ן... ערשט אין די עטל'יכע טעג איז זיין געפיהל צו חנה'ן רייף געוואָרען, האָט בעקומען א פאָרמע, א געשטאל'ט און א נאָ־מען, און וועז ער וואָל'ט איצט אין שטעדטל'ן געקענט זיין און זע־העז זי, וואָל'ט ער שוין ניט אָבקומען מיט א נע'נב'עטען קוש, ביים זאָגען איהר א סוד — איצט וואָל'ט ער זי שטארק געדריקט צו זיין ברוסט און גערעדט אָפענע וועדטער : חנה, איך האָב דיך זעהר ל'יעב !

איצט איז ער אבער אזוי ווייט פון איהר ! הונדערטער מיי־ל'ען און הונדערטער וואָכען ! ביז ער וועט זיך אויסדיענען און קומען צוריק אהיים וועט שוין זיין חנה אודאי געהערען זיינעם א חבר, אָדער א וויל־פרעמדען פון א צווייטע שטאָדט. חנה איז ניט פון די מיידל'עך, וואָס דארפען ל'אנג וואַרטען אויף א חתן...

שטעהענדיג אין פראָנט מיט זיינע נייע חברים, אונטער דער ל'אסט פון דעם ראנצ'ן, ביקס און שינעל', פערגאַרטל'ט שטייף מיט דעם פאַס און נאָכמאכענדיג די בעוועגונגען פון זיין נייעם ל'עה־רער דעם „פעטער'ל", א קאזאַנסקער פויער, מיט א קיי־ל'עכריגען, געשטופ־ל'טען פנים, מיט וואסערדיגע אויגען, אין וועל'כע עם האָט געשווימען א טעמפע בייזקייט און האס צו אל'ץ, וואס ל'עבט און בעוועגט זיך פריי, — נאָכמאכענדיג די בעוועגונגען און נאָכרעדענדיג די נעמען פון די וואפען און די טיטול'ען פון דעם קייזער־ל'יכען הויף און פון די גענערל'ער און אנדערע אונמיטל־

בארע „נאטשאלסטווא", האט ברוך פערגעסען וואו ער שטעהט, וואס ער טהוט און וואס ער רעדט. דער „פעטער'ל" האט שוין ניט איינמאל איהם בעשטראפט. אבער ברוך האט זיך ניט געקענט העלפען. אנשטאט דעם פעטער'ל פלעגט ער זעהן חנה'ן, א לאכענדיגע, א פרעהליכע, א יום־טוב'דיגע, און ווינקט צו איהם מיט די קלוגע שווארצע אויגען ער זאל לאזען האק און פאק און געהן מיט איהר הינטער'ן שטעדטעל צוויישען די בויטמער, אוועקזעצען זיך אויפ'ן גראז, אדער אויפ'ן שטיין און פלוידערען, און לאכען און לאכען...

האט איהם איינמאל דאס קאזאנסקי פעטער'ל פלוצים אריינגעשלאגען:

— דו, גרינשפאן, וואס האסטו זיך פערטראכט? — אין חייעטשקען זיך דערמאהנט...

ברוך איז געבליבען איבערראשט: ווי אזוי האט ער עס געטראפען? און ער האט בתמימות, פערטראכטערהייד, געענטפערט:

— טאק טאטשנא... — דאס הייסט — טאקע אזוי...

די יונגע סאלדאטען אין פראנט, וועלכע האבען זיך אהן דער ערלויבניש ניט געטארט אפילו בעוועגען, האבען זיך שטארק צולאכט. דאס „קאזאנסקי פעטער'ל", וועלכער איז געווען דאס מאל גראד גוט געשטימט, וואס דאס האט איהם אליין גע'חידוש'ט, האט אבגעזידעלט די יונגע סאלדאטען, וואס האבען געוואנט אהן זיין ערלויבניש צו לאכען, און האט זיי געסטראשעט אלעמען „פאר סוד" אוועקגעבען, ער אליין אבער האט מיט א געלעכטער זיך געוועגדעט צו ברוך'ן און געזאגט:

—אזוי גאר... נאך חייעטשקען... אזוי דיענסטו טריי דעם קייזער!... ביזט געקומען לערנען זיך שיסען, פערטיידיגען דאס הייליגע פאטערלאנד פון אינערליכע און אויסערליכע שונאים, און דו טראכסט גאר פון א חייעטשקען... איך וועל דאס „דאלאזשען" די נאטשאלסטווא...

אבער, אז ברוך השם, ערפאהרענדיג פון אן „אלטען" אי־דישען סאלדאט, אז דאס קאזאנסקי פעטער'ס „נעהמט", האט ער איהם פון דעם ביסעל געלד, וואס איהם איז נאך נעבליבען, נע־נעבען אויף א פלעשעלע. דאס קאזאנסקי פעטער'ס האט דערפאר איהם געגומען אלס צוהעלפער אין באד און נעהענדיג צוריק פון באד א צוואוואראעמטער, איז ער מיט ברוך'ן אריין אין א שענקעל, בעשטעלט בראנפען מיט פערבייסען, און נאך דער ערשטער כוסה זיך אננערופען צו ברוך'ן קלאפענדיג איהם אי־בער'ן פלייצע:

— דו, גרינשפאן, ניט זארג... דו האסט א חייעטשקען", איך האב א „נאסטיא'ן"... איך האב אויך געבענקט, אבער אז איך האב בעקומען אט דאס, — ער האט אננעוויזען אויפ'ן ברוסט, — האט מען מיר אבגעלאזען אהיים אויף נאנצע דריי מאנאטען...

ברוך השם מיט נייגערינע בליקען געקוקט אויף דער אויס־צייכנונג וואס דאס קאזאנסקי פעטער'ס האט בעקומען פאר גוט שיסען...

— קען איך דאס אויך בעקומען? — האט ער בתמימות געפרענט.

— אז דו וועסט טרעפען דעם ערשטען זומער דריי און דרייסיג קויפען, בעקומסטו עס... אבער פונקט דריי און דרייי־סיג, עס טאר ניט פעהלען...

— איך וועל טרעפען! האט ברוך מיט זיכערהייט אויס־נעשריען און פערגעסענדיג, אז דאס קאזאנסקי פעטער'ס איז זיין „נאטשאלניק", האט ער איהם לאכענדיג א קלאפ געטהאן אין פלייצע.

— איך וועל טרעפען!

און מיט זיכערע טריט, מיט א האפענונג אויף דריי־און־דרייסיג קויפען און דריי מאנאטען אין דער היים צו זיין, האט ברוך מיט'ן האלב שיכור'ן „פעטער'ס" געשפאנט צוריק אין דע־

קאוארמע אריין.

עס איז אנגעקומען דער לעצטער קורס פון שיסען. ברוך האט שוין ערווארבען פאר די פריהערדיגע קורסען 28 קויל־ען, וועלכע זיינען נעווען בלויז פאר חנה'ן... וועז ער טרעפט די פינף קויל־ען ביים לעצטען קורס בעקומט ער אן אויסצייכענונג אוז פאהרט גלייך אויף דריי הדשים צו חגה'ן...

דער לעצטער קורס איז אבער דער שווערסטער. די פינף־רען זיינען אויסגעשטעלט פאר פופצעהן הונדערט טריט ווייט... דער טאג איז א ווינדיגער; לויט'ן כלל וועט ער ציעלען אין א זייט און דער ווינד וועט זי שוין צוטראגען אין ריכטיגען פונקט.

אבער גענן שטעלען זיין מזל אויפ'ן ווינד איז ניט קיין שכל... וואס וועט ער טהאן, אז גלייך נאכ'ן אויסשיסען בלאזט דער ווינד שטארקער, אדער שוואכער... דעמאלט איז אלץ פער־לארען... קיין צייט צו קלערען איז אבער ניטא. דער נאנצער וווואד פון עטליכע־און־צוואנציג מענשען שטעהען שוין גרייט און ווארטען בלויז אויף דער קאמאנדע פון יונגען אפיציער, וועלכער שטעהט פון הינטען און זעהט, ווי אזוי די רייהע ציעלט זיך און מאכט בעמערקונגען. ברוך צעהלט אב די פינפטע פי־גור. די פערטע נעהערט צו זיין שכן אויף דער נארע, יעמעל־יאנאוו, א נארישעוואטער גוי, וועלכער האט פאר אלע קורסען נעטראפען בלויז צעהן קויל־ען. ס'הייסט איין קויל ביי יעדער קורס. יעמעליאנאוו שטעהט צוטומעלט, קען ניט כאפען מיט'ן אויג זיין פינגער און פרענט שטילערהייט ברוך'ן:

— ברודער גרינשפאן, די וויפעלטע פינגער איז מיינע?...

— די פינפטע... די פינפטע... האט ברוך איהם בכיוון זעהר שנעל נעענטפערט, אז יענער זאל צו איהם נאכדעם קיין טענות ניט האבען...

גלייך האט זיך דערהערט דעם אפיציער'ס קאמאנדע: שים!

עס האָט זיך אָנגעהויבען א שיסערײ, אן ארויסווארפען פון גיל־זען און ווידער א שיסערײ... אזוי פינף מאל... ברוך איז מיט דרײ קויל־ען געווען זיבער, אז ער האָט געטראָפען... אויף צוויי האָט ער געהאָפט, אז יעמעל־יאנאָוו האָט אין זיין פינפטער פינגור אריינגעשאָסען...

די סיגנאל־יסטען האָבען געגעבען סיגנאל־ען. דאָס שיסען האָט אויף דער נאנצער לינײע אויפגעהערט. די שיסער האָבען מיט אונגעדולד געווארט אויף די צעהל־ער, וועל־כע האָבען זיך בעוויזען פון אונטער די בערג־ען, וואו זיי זיינען געווען די צייט פון שיסען פערשטעקט.

די צייהל־ער האָבען רוהיג געהויבען דאָ די ווייסע זייט פון פעהנדעל איבער די פיגורען, וואָס האָט בעדייט, אז די קויל איז ניטא, דאָ די רויטע זייט, אז די קויל האָט געטראָפען. די פערטע פיגור האָט פינף מאל בעקומען ווײַם...

יעמעל־יאנאָוו איז געשטאָנען ווײַם ווי זיין „העמדעל" און מיט צאַרנדיגע בליקען געקוקט אויף ברוך'ן...

באלד האָט זיך געהויבען דאָס פעהנדעל איבער דער פינף־טער פיגור. ברוך'ן האָט דאָס הארץ שטארק געקלאָפט, אַנ־פאנגם פאר שרעק, נאכהער פאר פרייד: דאָס פעהנדעל האָט אל־ע פינף מאל בעוויזען רויט...

דער אפיציער איז צוגעל־אָפען צו ברוך'ן און מיט א שטרא־לענדען געזיכט אויסגעשריען:

— מאל־אדיעץ גרינשפאן !..

פון דער צווייטער זייט האָט איהם יעמעל־יאנאָוו געשושקעט:

— ביזט א מאשעניק...

ברוך האָט זיך פערענטפערט, אז ער איז נעווען שטארק צו־טומעל־ט און אויפנערעגט און ער האָט באמת געמיינט, אז יע־מעל־יאנאָוו'ס איז די פינפטע פיגור. ער האָט איהם געטרייסט, אז ער, ברוך, וועט פאָהרען אין אטפוסק און וועט איהם ברענגען

די בעסטע מתנה... און אז ער וועט בעקומען דאס „צייכענדעל“ וועט ער איהם נים מכבד זיין...

און ברוך האט איהם אנגעקוקט מיט מיטלידענדע בליקען און ווידער נעטרייסט:

— און פון וואנען וויים איך, אז דו האסט מיר נעהאלפען... אט האסטו, נעדענקסט, דעם דריטען קורס, אויך קיין איינע ניט נעטראפען און איך האב אלע פינף נעטראפען...

— היינט האב איך זיך נעסטארעט... האט יעמעליאנאוו בערוויערט... צוויי קוילען מיינע האסטו זיכער... עס וועט זיין כיין „זנאטשאק“...

ברוך'ן האט אבער נישט נעארט צי דער זנאטשאק איז פערריענט פאר זיין שיסען צי פאר יעמעליאנאוו'ס. זאל אויסברענען חלילה א מלחמה וועט ער אפילו קיין איין קויל ניט טרעפען, ער וועט זיך ציעלעווען איבער די קעפ... אבער דא אין הילצערנע פינורען האט ער טאקע נעוואלט טרעפען אין סאמע הארץ, כאטש אז מען טרעפט אין די קניה נעהט די קויל אויך אריין אין חשבון... ווייטער נעהט איהם דער נאנצער שיסען ניט אן. אז ער וועט קומען אהיים וועט ער חנה'ן גלייך דערצעהלען ווי אזוי ער האט ביי זיין שכן פון דער נארע אויסגענארט א קויל און אפשר צוויי...

— אי, וועט דאס חנה לאכען!.. האט ער פערענדיגט זיינע רעיונות און זיך פארבעריט אין נעראנק צו דער גליקליכער רייזע...

ליעבעס־שטייער.

(ערצעהלונג פון בערלינער סטודענטען לעבען)

עס איז שוין געווארען איינס א זייגער ביי נאכט, וועז בענסאן, א סטודענט פון מעדיצינישען פאקולטעט איז נענאנגען אויף פריעדריך שטראסע מיט דעם ציעל צו גיהן א הויז. אבער אזוי ווי די נאכט, האָטש א ווינטערדיגע, איז געווען זעהר שעהז און די פרידריך שטראסע האָט ערשט אנגעפאנגען אויפצולעבען, האָט ער ביי זיך נישט געקאָנט פועל'ן דאָס גאנצע רוישען איבערצולאָזען פאר אנדערע און אליין אוועקגעהן אין זיין קלייגעם ציעמער וואָס ער האָט ביי דער דיקער דייטשער ווירטהין. ער האָט ווי נישט פערגונגען די איבעריגע מענשען פון פערשיעדענע קלאסען, עלטער און געשלעכטער, אז זיי זאָלען אהן איהם אבריכטען די דאָזיגע פרעהליכע נאכט, וואָס האָט אין זיך אזוי פיעל פערשפרעכענדעם, לאקענדעם און אונבעשטימטעם.

ער האָט אבגעמאכט, אז ער וועט זיך נאָך דורכגעהן א פאר מאל הין און צוריק און כאָטש עס איז שוין געווען עגדע פון מאנאט, די דאטום, וועז דאָס גאנצע גלעט וואָס ער בעקומט פון דער הויס הויבט זיך שוין אָן אויסצולאָזען, האָט ער נאָך דאָס מאל פערמאגט אין טאָש עטליכע מארק און אין דער דאָזיגער שעהנער און גליק־פערשפרעכענדער נאכט איז ער געווען קאפאבעל אויף זיי צו פערשווענדען, וועז עס זאָל אויפ'ן דאָזיגען יריד זיך מאכען א ביסעלע גליק אין „גלייכען" געלט...

ער האָט ניט געמיינט יענע מיידלעך, וואָס דרעהען זיך ארום הין און צוריק און לעגען פֿאָר זייער ליעבע וווינקענדיג און צושמייכלענדיג מיט די אויגען, אָדער אמאָל אָננעהמענדיג פֿאר'ן אָרעם און אָפּען, מיט א געמאכטער פערשוויטקייט, זאָגען זיי ארויס דאָס וואָס מענשען טראָגען אזוי געהיים אין זייערע הערצער. אויך די האָט עס בלויז געקוקט פון הומאניסשען שטאַנדפונקט. ער פֿלעגט זיי אמאָל זאָגאר געבען עטליכע פּעניג „גליקס־נעלט", וועלכע זיי פֿלעגען בעשפּייען מיט א געוויסען אבערגלויבען וועלכען יעדע פון זיי בעזיצט און פֿלעגען איהם אָבלאָזען בעראַנקענדיג מיט אן אמת'ן אויפריכטיגען שמייכעל. וואָס ער האָט יא געזוכט איז געווען אן עהרליך מיידעל, וואָס פערשפּעטיגט אמאָל ביינאכט און נעהט אליין אָדער מיט א חבר'טע א היים.

אזוינס איז ריינער, שעהנער און ראמאנטישער, און בענסאָן, ניט קוקענדיג, וואס ער האָט שטודירט אזא פּאזיטיוע ווייסענשאפט, ווי די מעריצין, איז אין נעווים הינזיכטען נעווען זעהר ראָמאנטיש נעשטימט. דעם דאָזיגען ראָמאנטיזם האָט ער נאָך נע'ירש'נט פון זיין רוסישער היים און פון די דאָרטיגע חברים.

און נראָד האָט איהם דאָס מאָל אָבגעקלויקט. ער האָט ביים באנהויף פון דער פריעדריך שטראסע בענגענט צוויי פרויען. איינע שוין אן עלטערע און איינע נאָך גאָר א יונגע. ער האָט זיי ביידען אָננעקוקט און גלייך אויפגעכאפּט זייער שמייכעל צוריק. ער האָט זיי בענריסט און גלייך פאָרגעשלאָגען זיין בעגלייטונג.

די עלטערע האָט איהם בעטראכט פון קאָפּ ביז די פים און בעמערקענדיג אז ער איז נעקלויידט אנשטענדיג און דער קנייטש אויף זיינע הויזען איז אין אָרדנונג און אויך די שיך זיינען, כאָטש אביסעל פערשטויבט, גאנץ און נעט, האָט זי די ערלויבניש נעגעבען. די איינגערע האָט גליקליך געשמייכעלט און

וועז ער האָט איהר פֿאַרגעלעגט זיין ארעם, האָט זי גלייך אויסגע־צויגען איהם איהרען און אזוי האָבען זיי זיך געלאָזט טהון, ניט ווייסענדיג נאָך וואוהין און פֿלאַפֿלענדיג איבער פערשידענע קלייניגקייטען.

די עלטערע איז איהם נאָך א פֿאַר פראזען ניט געפעלען געווארען. איבריגענס איז זי איהם אָנגענאנגען, ווייל לויט זי האָט אליין דערצעהלט איז זי שוין א פערהייראטע, טאקע צו דער אינגערער׳ס א ברודער. אויב אזוי וועט זי באלד נעהמן א היים און ער, בענסאָן, וועלכער האָט שוין געוואונען זייער צו־טרוי, וועט די אינגערע בענלייטען.

בענסאָן האָט פון העפֿליכקייט געפֿרובט אויך די עלטערע פערהאלטען, אבער ניט וועלענדיג קענטיג שטערען איהר שווע־גערינ׳ס גליק, האָט זי נעראנקט. איבריגענס האָט זי שוין אין דער היים א קינד, וועלכעם וואָרט אויך איהר.

און אזוי איז בענסאָן געבליבען מיט דער אינגערער. ערשט בלייבענדיג אליין, האָט ער זי בעטראכט אויך דאָס נייַ און האָט ענטדעקט אין איהר א זעהר חנ׳עוודיגע און ליעבע בלאָנדע בער־לינערין. אין נאנצען איז זי ערשט אלט צוואנציג יאָהר און הייסען הייסט זי נערטרוד.

דאן האָט ער, לאכענדיג געפרעגט, צי זי האָט שוין א נע־ליעבטען און בעקומענדיג אן ענטפער, אז נייַן, האָט ער איהר האלב אין שפאס פֿאַרגעלעגט, צו זיין איהר געליעבטער.

נערטרוד האָט איהם אָנגעקוקט מיט איהרע בלויע אויגען און ווי מיט א טרויעריגען טאָן זיך אבגעוועהרט:

— נייַן, איך גלויב אייך קיינעם ניט...

בענסאָן האָט דערפיהלט, נאָך איהר ענטפער, אז מיט דער דאָזיגער מיידעל חאָט שוין וואָס פֿאסירט. ער האָט זי פעסטער געדריקט צו זיך און זי איינגעלאדען אריינצוגעהן אין א קאַ־פע־הויז.

אנפאנגס האָט זי זיך געקווייענקעלט, געזאָגט, אז עס איז שוין צו שפעט: מאָרגען מוז זי פריה אויפשטעהן און געהן אין ווארענהויז וואו זי איז א פערקויפערין. אבער וועז בעסאָן האָט איהר פערשפראָכען, אז לאָנג וועט ער דאָרטען ניט זיצען, האָט זי ענדליך איינגעוויליגט.

ביים העלען ליכט איז קאָפע הויז האָט ער זי ערשט בעטראכט אויף דאָס ניי. ער האָט ענטדעקט אין איהר נייע שעהנהייטען און בעסאָן האָט דערפיהלט, אז דאָס דאָזיגע פרעמדע מיידעל, הויבט ווירקליך אָן איהם ווערען נאָהענט און ער האָט צו איהר די שעהנסטע געפיהלען.

זיינע געפיהלען האָבען זיך אין דער זעלבער רייזקייט און טיעפקייט איבערגעגעבען צו איהר. זי האָט זיך געשפיעלט מיט זיין האנט געשמייכעלט:

— איהר זייט א גוטער!

— אָ, געווים, געווים בין איך א גוטער! — האָט בעסאָן בעשטעטיגט, בערוישט א ביסעל פון ביער, וואָס ער האָט געטרונקען און נאָך מעהר פון איהר.

און נאָך א קורצע פויזע, האָט ער איהר געזומען אויספארשען:

— האָסטו ווירקליך נאָך קיינעם ניט געליעבט?...

— קיינעם!...

— איך גלויב עס ניט!

דאָן האָט זי איהם שטרענג אָנגעקוקט און ווי דורך טרעהרען געזאָגט:

— דו ביזט א שלעכטער!

בעסאָן איז שוין אויף אן אמת נייגעריג געוואָרען. דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעהויבען שטארק צו אינטערעסירען. ער האָט זי געדריקט פאר'ן האנט, וועלכע ער האָט די גאנצע צייט געהאלטען און געפליסטערט:

— מעהר פרעג איך דיך ניט... פון מיין זייט האָסטו נע-

מענט האבען וועמען דו ווילסט.

ערשט ביים צווייטען מאל זעהען זיך, האט גערטרוד איהם שוין מודה געווען, אז זי האט געהאט א „שאץ", אבער ער איז א פאלשער מענש געווען, ער האט זי בעשווינדעלט, פערשפרא־כען אז ער וועט זיבער מיט איהר הייראטען און איז נאכדעם פערשוואונדען.

דערצעהלט האט זי עס אין א רוהיגען טאן, אבער בענסאן האט געפיהלט, אז דאס דאזיגע יונגע און עטוואס נאיוע מיי־דעל קען יענעם ניט פערגעסען. פון איין זייט האט איהם באנג געטהאן, וואס איהר ליעבע צו יענעם, כאטש זי לייקענט עס, וועט שטערען איהר ליעבע צו איהם אליין, פון דער צווייטער זייט האט איהם דאס מיידעל אליין באנג געטהאן. וואר וויים, ווי זי לוידט! —און ער האט זי געפרופט טרייסטען:

— ער איז געווען, דיין געליעבטער, א געמיינער קערל.

— א, ניין! — האט זי זיך אנגעכאפט, ער איז געווען א פיינער...

—האסטו דאך איהם יא ליעב... — האט בענסאן איהר פארוואורף געמאכט...

— ניין, מעהר ניט! — האט זי געמורמעלט און גע־פלויסט זיך צו שמייכלען.

און ערנסט וועראנד צוריק, האט זי טרויעריג געזאגט:

— איך דענק, אז ער איז געשטארבען!...

— אויב געשטארבען דארפסטו דאך איהם אודאי פערגע־סען.

— נעווים, איך האב איהם פערגעסען. — האט זי פערוי־כערט און ווידער זיך געמיהט צו שמייכלען.

בענסאן האט איהר אנגעקוקט פערדעכטיג.

— וואס קוקסטו אזוי? — האט זי געפרעגט.

— איך ווייל דערגעהן דיין געהיימנים! — האט בענסאן געלאכט.

— איך האָב קיינע געהיימנים... האָט זי זיך ווי געבעטן.

— איז גוט! האָט בענסאָן זי בערוהיגט, און נאָך א קורצען שווייגען, האָט ער איהר געזאָגט:

— וועסטו געהען צו מיר אהיים... יא?

זי האָט איהם אָנגעקוקט און געענטפֿערט:

— מיר קאָנען זיך נאָך אזוי וועניג...

— איך קען דיך שוין לענגע. לייבע געלטרוד... האָט בענסאָן ווייך צו איהר גערעדט. קום צו מיר.

— נייו, נייו, — האָט זי זיך ווי געבעטן. — עס איז נאָך כיט צייט צו נעהן צו דיר. וועו איך וועל דיך נעהענטער קענען. איך וויים גאָר נישט וועו דו ביזט. יענעם האָב איך נעקענט א האלב יאָהר, בין איך ביי איהם בלויז איין מאָל נעווען...

— ווידער יענער... האָט בענסאָן זיך ווי בעליידיגט... האָסט דאָך נעזאָגט, דו האָסט איהם פערגעסען.

— איך האָב איהם נעווים פערגעסען, אָבער וועו דו רופֿסט מיך צו דיר, דערמאָהן איך זיך...

עס זיינען פערנאָנגען עטליכע וואָכען. בענסאָן האָט אין פערלויף פון דער דאָזיגער צייט שוין אייניגע מאָל זי געטראָפֿען. ער האָט ענדליך דערפיהלט, אז זיין בעציהונג צו דער דאָזיגער פרעמדער מיידעל, וועלכע ער האָט נעטראָפֿען אין נאָס, ווי א נעווענליכען „שאָץ", איז א מעהר ערנסטע און טיעפֿערע, ווי דאָס רוב צו אזעלכע צופעליגע בענעגנישען. ניט איהר שעהנקייט און ניט איהר חן האָט איהם נעלאָקט, נאָר דאָס נעהיימניספולע, דאָס טראגישע וואָס האָט געווענדט איבער דער דאָזיגער יונגער און שוין טיעף־לייד־ענדער בלאָנדער מיידעל.

איינמאָל האָט ער זי געפונען אויפ'ן פלאָץ, וועלכען זיי האָבען דאָס פאָריגע מאָל אָבגעשטימט צו טרעפֿען זיך, א טרויעריגע און אן אויפֿנערענטע.

— וואָס איז מיט דיר, נערטרוד? — האָט ער זי געפרעגט מיט אנטיילן.

זי האָט נאָר נישט געענטפערט, זי האָט איהם נאָר אנגעקוקט מיט בעטענדיגע בליקען.

ער האָט זי ברודערליך אָנגענומען פאר דער האנט און זיך געלאָזט מיט איהר אין א זייטיגער, שטיללער גאס.

— דערצעהל! — האָט ער געבעטען און געפאָדערט צוזאמען.

— איך האָב עטוואָס אונאָנגענעהמעס. — האָט זי אָנגעהויבען.

— פון וואָס? פון וועמען?... האָט בענסאָן זי געפאָרשט.

— פון מיין הונט... האָט זי געלאכט ווי דורך טרעהרען. און בייז־וועראנדיג האָט זי געשריען:

— אָ, ווי איך האָס איהם! איך קען דורך איהם קיין רעכטע קלייד ניט מאכען, קיין שיך ניט קויפען... איך מוז פאר איהם צאָהלען אלע פיערטעל יאָהר דרייסיג מארק.

— וועמען?... — האָט בענסאָן פערוואונדערט געפרעגט.

— וועמען? דער שטאָדט... אזא גענוג... פאר יערען הונט, וואָס מען האָט מוז מען אלע פערטעל יאָהר דרייסיג מארק שמייערן צאָהלען. מאָרגען מוז איך צאָהלען פאר איהם, וועלן ניט, נעהמט מען איהם צו פון מיר און מען שיעסט איהם.

—איז ער דיר אזא שאָד? האָט בענסאָן געפרעגט...

— נעווים... האָט זי געענטפערט... אבער גלייך האָט זי זיך פערכאפט:

— ער איז מיר ניט קיין שאָד, איך האָב איהם נאָר ניט גערן, א נארישער, דומער הונט... קען אפילו ניט בילען, אָבער...

— אָבער וואָס?...

— יא, איך קען דיר ניט זאָגען... דו וועסט בייז זיין... דאָס האָט זי א פערשעמטע, מיט אראָבגעלאָזטע אויגען און מיט א טרויער אין טאָן געענטפערט.

— פערשטעהסטו, דער הונט איז זיינער... ער האָט מיר אים איבערגעלאָזען, ווען ער איז אויף א פאָר טעג, לויט ער האָט פערשפראָכען, אוועקגעפאָהרען, אבער ער איז שוין צוריק ניט געקומען... א, דער הונט!

און בענסאָן האָט ניט געקענט בעגרייפען וועמען מיינט זי מיט'ן אויסרוף: א דער הונט! צי דעם, פאר וועלכען זי דארף צאהלען דרייסיג מארק שטייער, צי יענעם וואָס האָט זי פערלאָזט...

ער האָט אויף איהר געקוקט מיט מיטגעפיהל און געשפאסט.

— הייסט עס, צאהלסטו שטייער פאר דער גרוועזענער ליעבע...

— יא. — האָט זי נאָאיוו געענטפערט — דרייסיג מארק יעדען פערטעל יאָהר...

— נו, אויב אזוי וועל איך דאָס מאָל דיר בעהילפיג זיין, האָט בענסאָן, וועלכער האָט נאָך געהאט א געוויסע סומע פון די צונעשיקטע געלט — איהר געטרייסט.

נערטרוד האָט איהם אָנגעקוקט מיט דאנקבארע בליקען און האָט בעגייסטערט גערעדט:

— א, דו ביזט אזא גוטער... איך האָב עס גלייך דערפיהלט, ווען איך האָב דיך דאָס ערשטע מאָל דערזעהן. און יענער איז נעווען אזא שלעכטער...

זי האָט זיך נעווישט די אויגען און פאָרטנעזעצט:

— און וואָס מיינסטו, בלויז פאר'ן הונט מוז איך צאָהלען...

— פאר וואָס נאָך? — האָט זיך בענסאָן אנגעכאפט...

— יא, דו וועסט בייז זיין... — האָט זי נעמורמעלט, אראָבלאָזענדיג די אויגען.

— נייז... — האָט בענסאָן געשטאָמעלט, און האָט זיך שוין ווי אָנגעהויבען שרעקען...

— אלע מאנאט מוז איך נאך פאר'ן קינד צאהלען דער אם, — האט זי ארויסגעשטאמעלט...

— וועלכעם קינד ? — האט בענסאן ווי אויסגעשריען.

— וועלכעם ? — האט זי זיך צוואוויינט — מיינס ! ער איז אוועקגעפאהרען און איך האב אין א האלב יאהר א קינד געבוירען... איך דערצעהל דאס דיר אלעם, ווייל דו ביזט אזא גוטער... איך פערדיען אזוי וועניג. א. מיין גאט — האט זי זיך שטארקער צוואוויינט. זא פיעל שטייערן ! דער אם פאר'ן קינד און דער שטאדט פאר'ן הונט... פאר מיר אליין בלייבט מיר נארנישט...

בענסאן איז פון איהרע טרעהרען אזוי נעריהרט געווא־רען, אז ער האט ניט געוואוסט וואס פארצונעהמען. דער אייג־ציגער מיטעל איז געווען צו פערלאזען איהר, אבער אזוי ווייט שלעכטהערציג האט ער ניט געקאנט זיין. הייסט עס, האט ער געטראכט, אז מיט דער „שאץ" האט איהם ניט געלונגען. ער וועט איהר מוזען קומען צו הילף.

און ביי איהם איז געווארען א פראבלעם : וועמען פרי־הער ? צי דעם קינד ביי דער אם, צי דעם הונט. וועלכען די שטאדט וויל דערשיסען, אדער דער ארימער נערטרוד, וועלכע איז הילפלאזער פון זיי אלע.

און נאך א לאנגען איבערלעגען זיך, האט דער גוטער בעג־סאץ זיך פארגענומען זיי אלע דריי צו העלפען און אויף אזא אופן האט ער אויך פערטהאן דאס געלט, וואס ער האט בעקו־מען צו צאהלען אין אוניווערסיטעט.

און איידער ער האט נאך דעם דאקטאר־דיפלאם בעקומען, האט ער שוין זוכה געווען צו ראטעווען דריי בעשעפענישען...

און דער עולם האט געפאטשט.

זי איז געווען א יונגע, א פרעהליכע און א זינגערין, און דאס לעבען ארום איז אויך געווען א יונגעס, א פרעהליכס און א זינגענדיגס. נאר דער מזל איהרער איז געווען א שווערער, א פינסטערער און א שטום־נאנגענדער. און דער מאן, וואס די על־טערן האבען איהר נענעבען, איז געווען אין איהר מזל נעראַ־טען, און זי האט איהם, ווי איהר מזל, פיינט געהאט.

אבער א קינד האט זי דאך געהאט.

און דאס קינד איז געווען א שענהנס, א פרעהליכס ווי אלץ ארום, און זי האט עם זעהר, זעהר ליעב געהאט.

ליעב געהאט דאס קינד, ליעב געהאט דאס לעבען, נאר פיינט געהאט דעם מזל איהרען מיט דעם מאן. און זי האט זיך נעריסען פון זיי ביידען מיט אלע כחות, סיי וואכענדיג, סיי שלאפענדיג...

נאר דער מזל און דער מאן האבען זי שטייף געהאלטען אין נישט ארויסגעלאזען פון זייערע סקעלעטענע, אבער שטארקע ארימס; און זי האט זיך נעריסען, נעריסען, א פרעהליכע א יונ־גע, א זינגענדיגע...

איינמאל איז זי אין טעאטער נעווען. אויף דער סצענע איז א באלעט פארגעקומען. די מוזיק האט פערשיכורט נע־שפיעלט, די וויסע האלב־נאקעטע פים האבען זיך געהויבען אויף דער סצענע, געהויבען זיך און נעטופעט צום טאקט, און יונגע מיידלעך, לייכטע ווי פוך, האבען אין דער לופטען געשוועבט...

און עס האָט זי געצויגען, געצויגען אהין, אהין... זי האָט זיך מיט אלע כחות אָן פּארענץ פון דער גאלערייע אַנגעהאלטען, זי זאָל נישט א שפרונג טהאָן אויף דער סצענע.

און פון דאמאָלס אָן האָט זי געצויגען צו זיי, צו די שוועַ־בענדיגע מיידלעך, צו דער פרייער סצענע, צום פרייען זינגען־דיגען לעבען...

און זי האָט זיך ענדליך אויסגעריסען און איז אוועק אין א פרעמדע שטאָדט, מיטנעהמענדיג דאָס קינד.

זי איז אין חאָר אַנגעקומען.

דאָס קינד האָט זיך ביים ערשטען אָוונד, ווען זי האָט ארויסטרעטען געדארפט, מיטגענומען אין טעאטער און האָט עס איבערגענעבען דער דיענסט פון האָטעל, וועלכער זי האָט א בילעט געגעבען, און געבעטען זי, אז זי זאָל עס היטען.

דער פּאָרהאנג האָט זיך אויפגעהויבען.

די דיענסט האָט געהאלטען נעבען זיך דאָס פיער־יעהריגע קינד און האָט געקוקט אויף די סצענע.

— וואו איז די מאמע? — האָט זי ביים קינד לאכענדיג געפרענט.

— ווייס נישט... האָט דאָס קינד טרויעריג געענטפערט.

און באלד האָט דער חאָר אַנגעהויבען צו זינגען. די מוטער איז אלס סאָליסטען ארויס פּאָראוים...

דאָס קינד האָט אַנגעשטרענגט זיינע אייגעלעך אויף די פרוי מיט דעם קורצען קלייד, אפענער ברוסט און נאקעטע פיס...

עפעס אזוינע בעקאנטע גליעדער...
וועז דאס פנים וואלט נישט געווען אזוי רויט און די האהר נישט אזוי לאנג, איז דאך דאס זיין מאמע...
און דאס קינד האט אלץ אנגעשטרענגטער און אנגעשטרענגטער געטומען בעקוקען די דאזיגע פרוי.
און די פרוי האט געוונגען און געזונגען.
און דער ארקעסטער האט געשפיעלט און געשפיעלט.
און דאס פובליקום איז געווען בעגייסטשרט...
ענדליך האט זיך דערהערט עפעס א ווילד געשרייי פון שרעק און התפעלות:
— אוי, מאמע, מאמע!
און א קליין פיער־יעהריג קינד האט זיך געלאזט לויפען, לויפען צו דער סצענע, שפרינגענדיג איבער שטוהלען, איבער מוזיקאנטען...
— מאמע, מאמע...
אט איז שוין נעבען דער סצענע, און פאר גרויס אויפרעגונג ווייגט עס זיך פונאנדער און שרייט:
— מאמע! מאמע!...
דער פארהאנג האט זיך שנעל אראבגעלאזט...
און דער עולם האט געפאטשט און געפאטשט...

אייפערזוכט.

ער איז געווען א שריפטשטעלער, און זי — א געווען־ליך מיידעל, זיינע א לעזערין און א פערעהרערין.

און דאָך האָט ער זיך געפיהלט אין איהר געגענווארט ווי דערשלאָגען און איז נישט געווען דרייסט צו זאָגען איהר דאָס, וואָס ער האָט איהר שוין אזוי לאנג געוואָלט זאָגען...

זי האָט געלעזען זיינע ווערק און האָט איהם געקענט אוז פערשטאנען: געוואוסט אלע פערלאנגען זיינע, אלע זיינע שטי־מונגען, האָפנונגען און ענטטוישונגען.

ער האָט געלעזען איהרע אויגען. צוויי שווארצע אויגען, שטענדיג אָפענע, ריינע, שפיגעלדיגע. און דאָך האָט ער קיינ־מאל נישט געקענט דורכלעזען דאָרט קיין איין וואָרט וועגען איהר.

וואָס טראכט זי, וואָס וויל זי און וועמען האָט זי ליעב?

דער עיקר — וועמען האָט זי ליעב, זיין פערעהרערין?...

אייגמאל, שפאציערנדיג מיט איהר ווייט, הינטערן שטאָדט ארויס, האָט ער זי פלוצלונג, ווי דערשראָקען פון זיין אייגענער דרייסטקייט, א פרעג געגעבען:

— וועמען האָט איהר ליעב און וועמען וואָלט איהר געקענט ליעב האָבען?

די פערעהרערין האָט איהם אָנגעקוקט, א שמייכעל געטהאָן און גענענטפערט:

— ליעב האָב איך נאָך קיינעם נישט...

דעם שריפטשטעלערס געזיכט איז העלער געוואָרען, אין

זיינע אויגען האָט זיך א גלאנץ בעוויזען, ער איז נאָך דרייסטער געוואָרען און מעהר געפרעגט:

— און וואָר איז אייער אידעאל?

— מיין אידעאל? — האָט זי איבערגעפרעגט און זיך פערטראכט, — מיין אידעאל? אין לעבען האָב איך איהם נאָך נישט געטראָפען.

— און וואו יא? — האָט דער שריפטשטעלער, ארַאבפאַלענדיג ביי זיך, ווידער געפרעגט.

— אין בוך... — האָט זי גלאכט. — אויב איהר ווילט וויסען, געפעלט מיר שטארק הערמאן פון אייער ערצעהלונג „דער פאנטאזיאר" — א ליעבעסווירדיגער טיפ...

דער שריפטשטעלער האָט אויך איהר מיט א פאַרוואורף א בליק געטהאָן און שוואך געענטפערט:

— אָט דער נאַרישער הערמאן? אך מיין נאָט! איך וואָלט אויך אייך קיינמאל נישט געגלויבט...

זי האָט נעשמייכעלט און נאַרנישט געענטפערט.

קומענדיג אהיים, האָט דער שריפטשטעלער נעמומען זיינע ווערק, אויפגעמישט די ערצעהלונג „דער פאנטאזיאר" און זיך נעמומען לעזען.

הערמאן האָט ערשיינט פאר זיינע אויגען ווי לעבעדיג, ווי זיינער א בייזער פיינד!

— א, דו! — האָט דער שריפטשטעלער נעשריגען פאר ווילדען כעס, — דו האָסט זיך מיר אין וועג געשטעלט, דו, נעמיינער, נארישער יונג!

ער האָט נעקלאפט מיט'ן פויסט איבער די בוכשטאבען, וואָס בעטייטען הערמאן און נעשריען:

— אה, וועז איך קען דיר טויטען! וועז איך קען דיך טויטען!

די בוכשטאבען האבען נעטאנצט און בייז אויסגעלאכט פון זייער שעפער...

בעציהלטע טעכטער.

דער ערשטער איז געקומען קיין ניו־יאָרק זרח. דאָס איז געווען א בחור פון א יאָהר עטלעכע און צוואנציג, א שעהנער, א הויכער און א שלאנקער, מיט גרויסע, ברוינע אויגען און לאנגע, דונקעלע ברעמען. די ערשטע צייט האָט ער שטארק געבענקט נאָכ'ן אלטען שטרענגען טאטען, נאָך דער אלטער, גוטער מאמען, און נאָך די פיער שוועסטער, וועלכע ער האָט אין בערגעלאָזען אין דער היים, אין א ליטווישער שטאָדט, אין גרויס נויט. פון דער היים נישט קיין ארבייטער, האָט ער דאָך זיך געמומען גלייך צו זוכען ארבייט. אָנפאנגס האָט איהם זייער א פרייַנד, וועלכען ער האָט אָפגעזוכט אין עטלעכע טעג ארום נאָך זיין קומען אהער, געראטען זיך צו נעהמען צו אבי וועלכער ארבייט, ער זאָל נאָר ווי עס איז דורכשטופען די ערשטע גרינע מאָנאטען און נאָכדעם וועט ער שוין קענען געפינען דאָס, וואָס עס וועט זיך פאסען מעהר פאר איהם. אזוי האָט זרח ביסלעכווייז, איבערגעהענדיג פון איין ארבייט צו דער צווייטער, זיך ארויפגעארבייט ביז צעהן דאָלאר א וואָך.

פון די דאָזיגע צעהן פלעגט ער שיקען א היים דריי. וויסענדיג אז פון די דריי וועלט דאָרטען זעקס, פלעגט זיין האַרץ זיך אָנפילען מיט שטילער אָבער ליכטיגער פרייד. וועז ער קען זיי שיקען נאָך צוויי דאָלאר מעהר, וואָלטען זיי שוין דאָרטען געקענט לעבען ווי די גראפען. מיט צעהן רובעל א וואָך וואָלט ער זיי שוין פערזאָרגט מיט אלעם, און דער שטרענגער, שטענדיג אָנגעכמורעטער טאטע וואָלט אפשר אויך די עלטערע יאָהרען אמאָל אויך א שמייכעל טהאָן. און ביים גראָנק, אז דער טאטע

וואלט געשמייכעלט, דערפיהלט זיך זרח ווי ער איז אין דער היים, אין הויז איז ריין אויפגעראמט, אויפ'ן טיש ליגט א סער־וועט, אלע זיצען ארום טיש, דער טאטע אויבענאן, שניידט א קלאָרע גרויסע חלה און טיילט אויס אלעמען המוציא'ס און שמייכעלט.

אבער באלד ערוואכט זרח פון דעם חלום. מיט זיבען דאָ־לאר איז איהם אויך שוואר אויסצוקומען, בפרט נאָך מיט פינף. און ער האָפט, אז שפעטער ווען ער אפשר זיך ארויפארבייטען און קאָנען העלפען די היימינע פון דער פולער האנד.

און דערווייל האָט זיך זרח געטרייסט מיט די ליעבע בריוו־לעך פון דער היים, וועלכע זיינען געווען געשריבען אין דער פאָלגענדער אָרדנונג: די ערשטע עטליכע ציילען זיינען פון טא־טען, די ערשטע שורה אין לשון קודש, כדי עם זאָל אויסקומען אביסעל טרוקען. לאהובי בני איז פאָרט ניט צו מיין ליעבען זוהן. ווי קען עם אן אלטער טאטע זיך מאכען נאריש און רופען זיין בחור'ל „מיין ליעבער" — אין לשון קודש לעזט זיך עם שוין בעסער. לאהובי בני איז פאָרט קעלטער. די אנדערע ציילען זיי־נען שוין גאָר טרוקען, ווי פון אן אלטען בריפענשטעלער. דערפאר אבער די מאמע, זי שעמט זיך שוין ניט און שרייבט: מיין ליע־בער און טייערער זוהן, און א גאנצע מגילה פון דעם לעבען אין וועגען די זעקס רובעל, און וועגען די פיער טעכטער, וועלכע זיינען שעהן ווי די בת־מלכה'ס און וועלכע דארפען האָבען חתנים, וועז מען זאָל נאָר האָבען אויף נדן פאר יערערער אוז אויסשטייערם...

און נאָכדעם קומען שוין קורצע, אבער הארציגע גרוסען פון די שוועסטער, און אלע איין נוסח: מיין ליעבער ברודער, וועלען מיר זיך אמאל זעהן?...

ביז עס איז איינמאל אָנגעקומען א בריעף, אז דער טאטע איז זעהר קראנק און קען איצט אליין ניט שרייבען, און גאָט זאָל זיך מרחם זיין.

א צווייטער בריף האָט שוין נעמאַלדען וועגען קריש זאָגען...

דער שטרענגער אבער אמת'ער גוטער טאַטע איז געשטאָרבען. דאָ האָט זיך זרח דערפיהלט, אז ער האָט אויף זיך א פליכט איבערצונעהמען די ראָליע פון טאַטען. עס איז געבליבען אן אלטע מאַמע מיט פיער טעכטער.

ברענגען אהער אלע מיט אמאָל איז אונמענליך. הלואי קען ער ארָאבערענגען דער מאַמען מיט די עלטערע שוועסטער. און נאָכדעם וועט מען שוין זעהן.

און דער יונגער זרח האָט גענומען זאָרגען וועגען צוויי שיפסקארטען: פאר דער מאַמען און פאר דער עלטערער שוועסטער.

אין שאַפ איז זרח געוואָהר געוואָרען, אז עס איז דאָ א יונגערמאַן, וואָס קריגט טיקעטס צום אויסצאָהלען. מען דארף איהם בלויז געבען צעהן דאָלאר האנד־געלד, גיט ער גלייך א שיפס־קארט און ברענגט דיר ארָאָב וועמען דו ווילסט.

די איבערריגע סומע צאָהלט שוין אויס די פערזאָן, וואָס קומט צו פאָהרען, וועו זי הויבט אָן צו ארבייטען...

און אויף אזא אופן האָט זרח זיך אָנגעטאָן א כוח, בעקומען פאר צוואנציג דאָלאר צוויי שיפסקארטען און האָט ארָאבגעבראכט אהער די מוטער און איין שוועסטער.

דער אנענט, א יונגערמאַן פון נידערינגען וואוסק, פלענט יעדע וואָך קומען נאָך די צוויי דאָלאר.

זעהענדיג, אז זרח צאָהלט פינקטליך, און ערפאהרענדיג אז אין דער היים זיינען נאָך דאָ דריי שוועסטער, האָט דער אגענט פארגעשלאָגען נאָך א טיקעט פאר נאָך א שוועסטער.

— וועט איהר צאָהלען נאָכדעם דריי דאָלאר וועכענטליך! האָט דער אגענט, וועלכער איז שוין געווען א שטיקעל בן־בית ביי דער אלבער פאמיליע, זיי בערוהיגט.

אין א צווייי מאָנאָטען ארום איז געקומען די מיטעלסטע

שוועסטער. די אלטע מוטער האָט געפיהרט דאָס הויז, און זרח מיט די צוויי שוועסטער האָבען געארבייט און געצאָהלט פינקט־ליך די דריי דאָלאר א וואָך.

און כאָטש דער חוב איז נאָך געווען געוואָג גרויס און עס האָט נאָך געדארפט דויערען לאַנגע מאָנאָטען איהם אויסצו־צאָהלען, האָט דער אנענט פאַרגעשלאָגען נאָך א שיפסקארט פאר דער שוועסטער, וואָס איז אונטער דער אינגסטער; אז מען צאָהלט דריי דאָלאר וועט מען שוין צאָהלען פיער דאָלאר א וואָך.

ביז וואנען אין יוראָפּ איז געבליבען די אינגסטע שוועס־טער ערגעץ ביי א פעטער.

די אלטע מוטער האָט אלע וויילע געזיפצט:

— וועז איך האָב שוין דאָ חנה'לען, וואָלט איך שוין נאָר ניט געזאָרגט.

און דאָך האָט מען זיך ניט געאויילט מיט דער שיפסקארט פאר חנה'לען. עס האָט אויסגעזעהן, אז די אריבערגעקומענע פאָמיליע וויל ניט אינגאנצען אַבריסען מיט יוראָפּ און חנה'לע וועט זיין דער מאַנגעט, וואָס זאָל זיי רופען צוריק אהיים.

און ווי לאַזט מען דאָרטען דעם אלטען איינעם אליין לעבען אויפ'ן בית־עולם, עס זאָל אפילו ניט זיין ווער עס זאָל קומען איין מאָל א יאָהר אויף זיין קבר?

און דערצו איז די צייט ערגער געווארען. זרח האָט פער־לאָרען זיין אלטען פלאַץ און א לענגערע צייט קיין ארבייט ניט געפונען. די „שטוב" האָבען געפיהרט די דריי שוועסטער, וועלכע האָבען אויך ניט אלע שטענדיג געהאט ארבייט.

און דאָ קומט דער אנענט פינקטליך יעדע וואָך, מאָנטאָג א זייגער זעקס, וועז מען זיצט ביים אָרימען סאפער, און נעהמט צו די פאָר דאָלאר.

— וועלען מיר אמאָל פטור ווערען פון דעם דאָזיגען מצ־שען! — פלענט אויסזיפצען די אלטע. — ער לעבט מיר שוין אט דא א!

און זי פלענט אנווייזען מיט איהר אלטער אדערדינגער האנד אויפ'ן הארצען.

די מיידלעך פלענען זיך נעהמען חשבונ'ען ווי פיעל מען דארף נאך איהם צאהלען. דער חשבון איז געווען זעהר פערפלאנטערט און עס האט זיך זיי נענומען דאכטען, אז פון דעם דאזיגען אנענט, וועלכער איז בטבע נישט קיין שלעכטער מענש, וועלען זיי קיינמאל נישט פטור ווערען.

און אט איז נעקומען א וואך, פון וועלכער עס איז נאר נישט נעבליבען. דער „גראסערי מאן" און דער „לענדלארד" האבען ווי צוויי רויבער צונענומען ביז א פעני. דער אנענט איז נעקומען מיט'ן זעלביגען „גוד־איווינג" זיך אוועקגעזעצט מיט'ן זעלבען שמייכעלע אויפ'ן גוטען פנים און נעווארט.

די אלטע האט זיך אנגענומען מיט מוט:

— דאס מאל ווען איהר אונז מוזען אפלענען אויף קינפטיגע וואך... מיר האבען נישט.

די עלטערע שוועסטער האט פון איהר זייט צוגענעבען:

— נעקסטע וואך ווען איהר זיכער בעקומען. „פאר שור!"

און זרח האט אויך נעפונען פאר נויטיג צו פערשטארקען די פערשפרעכונג:

— נעקסטען מאנטאג בעקומט איהר...

— הייסט עס — אכט דאלאר...

די דאזיגע סומע האט זיך דורכגעטראגען אין צימער, וואו זיי זיינען אלע נעזעסען, ווי א דונער. ניט וועלענדיג בלייבען קיין ליגנער האט זרח א מורמל נעטהאן: אכט ניט אכט — איבער אכטאג מאנטאג אם ירצה השם.

דעם דאזיגען אם ירצה השם ער אויסגערעדט ווי זיין טאטע, וועלכער פלענט אין שלעכטע צייטען, נישט קענענדיג אבצאהלען א חוב, אזוי נכנע'דיג מבטיח זיין.

און זרח האט זיך דערמאהנט אן דעם טאטען, וואס איז נעבליבען ליגנען אייגער אליין אויפ'ן בית עולם, און נאכדעם אן

דער לעבעדינער אינגערער שוועסטער, און האָט געטראכט:
— וועז מיר קענען איצט בעקומען פינף שיפסקארטען וואלט מען אפשר נאָר געפאָהרען צוריק.

אבער צוריק איז שוין סיין וועג נישט געווען און מען האָט דער אינגסטער שוועסטער, חנה'לען, פּאָרט געמוזט בריינגען אהער.

נישט קוקענדיג אויף די לעצטע, נישט פינקטליכע צאָהלונגען, האָט דאָך דער אנענט צוליעב פרנסה, געריזיקירט נאָך א שיפס־קארט: די פאמיליע איז דאָך פּאָרט אן עהרליכע, האָט ער זיך אליין געטרייסט. א סך אזעלכע קאָסטימער האָט ער נישט.

און אויסער דעם איז איהם דאָס דאָזיגע הויז טייער געוואָרען. ער האָט זיך נאָר נישט געקענט פּאָרשטעלען, אז עס וועט אמאל קומען א מאָנטאג וועז ער וועט אהער שוין ניט דארפען קומען.

איהם האָט זיך נעדאכט, אז נאָכ'ן דאָזיגען הויז וועט ער בענקען.

ענדליך איז נעקומען חנה.

דאָס איז געווען א בלאָנדע מיידעל פון צוואנציג יאָהר, לויט'ז חשבון פון דער מאמע'ן, און ניינצעהן, לויט'ן חשבון פון די איבריגע אין הויז. זי אליין האָט זיך אבער געהאלטען פאר א קינד. נישט קוקענדיג, וואָס זי האָט, זייענדיג דארטען אליין, א סך איבערגעלעבט, איז זי געווען די ערשטע טעג נאָך איהר קומען פרעהליך און איז ניט מיעד געווארען צו דערצעהלען מעשיות און אנעקדאָטען פון דער היים.

דעם נעקסטען מאָנטאג איז וויעדער געקומען דער אגענט. די מוטער האָט זיך אָנגערופען:

— ווייסט, חנה'לע, אַט דער יונגער מאן האָט דאָס געגע־
בען די שיפסקארט. דו וועסט מוזען זעהן ארבייטען און אלייז
אויסצאָהלען. מיר צאָהלען איהם שוין פינף דאָלאר א וואָך.

חנה'לע האָט געוואָרפען א קינדישען אבער דורכדרינגענדען
בליק אויפ'ן אנעגט און קינדיש־בייזליך אויסגערופען:

— וואָס וועט ער מיר טהאָן, אז איך וועל איהם נישט
צאָהלען?

און ד״ט זיך גלייך צולאכט...

דער אנעגט האָט זיך פערלאָרען, האָט תמ'עוואטע א שמיי־
בעל געטהאָן און נעגענטפערט:

— וועל איך נעהמען אייך פאר א משכון...

אלע אין הויז האָבען זיך ווי פערלענגען איבערגעקוקט, נאר
זרח האָט זיך געפונען, און ווי בעשטראָהלט פון אן אידעע, האָט
ער זיך אָנגערופען:

— וואו וועט איהר זי הינטהאָן?... אייער פרוי וועט דאָך
אייך אָנקלאָגען פאר קידנעפען א מיידעל...

— מייז פרוי? — האָט דער אנעגט מיט א גליקליכען
שמייכעל צוריק געוואָרפען — איך האָב נישט קיין פרוי, איך בין
נאָט צו דאנקען א פרייער.

— איהר זייט נאָך „צינגעל"?... האָט די אלטע מוטער
ווי פער'חדוש'ט איבערגעפרעגט.

— געווים בין איך סינגעל — האָט דער אנעגט ווי בע־
לייידינט געגענטפערט, — וואָס מיינט איהר, ווי אלט בין איך?

די הויזיגע האָבען זיך גענומען שאצען, ביז וואנען חנה'לע
האָט אויסגעשאָסען:

— א יאָהר פערציג! — און האָט זיך צולאכט.

— איך וועל אייך געבען — פערציג! — האָט דער אנעגט
בייז געדרעהט מיט'ן פינגער.

די מוטער האָט געמוזט מאכען א פשרה:

— זי איז א יונגע ציג — פרעג איהר בחרם! איהר מוזט זיין אלט א יאָהר עטליכע און צוואנציג.

— זעקס און צוואנציג! — האָט דער אנענט מיט א נאַרישען ערנסט ארויסגעזאָגט, און עס האָט זיך געפיהלט ביי אלע אין הויז, אז דער אנענט האָט אראָבגעכאפט א צוויי־דריי יאָהר, אויב ניט די נאנצע פיער...

דאָס געשפּרעך האָט זיך שוין ווייטער נישט געקלעפט. די דריי עלטערע שוועסטער זיינען ארויס אין צווייטען רום. געבלי־בען איז זרח, די אלטע מוטער און חנה.

נאָך א קליינעם שווייגען האָט זרח זיך אָנגערופען:

— קומט נעקסטען מאָנטאג און מיר וועלען זהען אייַנ־אַרדנען די נייע צאָהלונגען. מיר האָפען, אז חנה וועט שוין די טעג אָנהויבען ארבייטען.

דער אנענט האָט אויף איהר א קוק געטהאָן און, ווי פון זיך אליין, קענען זיין ווילען, ארויסגעמורמלט:

— אזא שעהנע מיידעל איז נאָר א שאָד צו שיקען אין שאפּ.

און זאָנענדיג א גוט־נייטה, קוקענדיג אויף חנה'ן, איז ער ארויס.

דעם קינפטיגען מאָנטאג איז ער נעקומען אין א נייעם אנצוג, א פרישׂ־נעראָזירטער און האָט אויסגעזעהן נאָר נישט ווי דער פריהערדיגער אנענט. ער האָט אלע ווילע נעהאל־טען די האנד אין טאָש און נעוואָלט פון דאָרט עפעס ארויס־נעהמען, אבער ער האָט נישט געוואָגט.

ענדליך האָט ער געפאסט מוט און דאָך ארויסגענומען. דאָס איז געווען א קעסטעלע קענרי.

— דאָס איז פאר אייך! איהר זייט א גאסט!

און האָט דערלאנגט חנה'ן.

חנה האָט זיך איבערגעקוקט פריהער מיט זרח'ן, נאָכדעם מיט דער מאמען און באלד מיט די דריי שוועסטער, און האָט אויסגעשאסען א געלעכטער:

— וואָס איז דאָס?

די מוטער האָט וויעדער געמאכט אַ פשרה.

— דאָ איז אזא מאָדע, מען ברענגט קענדי.

— וואָס איז דאָס קענדי? — איז שוין חנה'לע ערנסט געווארען און האָט זיך געשטויסען אויף עפעס זעהר אינטערעסאנטעס און פערוויקעלטעס...

— קענדי איז צוקערליך...

— וואָס בין איך א קינד? — האָט זי זיך נע'חרוש'ט...

— איהר זייט א גאסט — האָט דער אגענט געשטאמעלט.

באלד איז זרח צוגענאנגען צום תוך:

— מיר וועלען מאכען א חשבון: מיט חנה'ס שיפסקארט טרעפט אן אונזער חוב נאָך הונדערט פופציג דאלאר... וועלען מיר דאָס מאכען אויף דריי דאלאר א וואָך...

— נע'פועל'ט — האָט דער אגענט גלייך מסכים געווען, און געקוקט אויף חנה'לען.

די מוטער האָט זיך אריינגעמישט.

— די הוצאה וועט גרעסער, אפשר וואלט דער הערר נעמאכט אויף צווויי דאלאר א וואָך, ביז וואנען חנה'לע וועט אנהויבען צו ארבייטען?...

דער אגענט האָט פערלעגען זיך פערטראכט. ער האָט נע־וואלט נעהן נאָך וויטער: א דאלאר א וואָך, וועט ער קענען נעהן אהער נאָך דריי יאָהר און זעהן חנה'ן. ער האָט עס אבער נישט געוואגט דייטליך עס צו זאָגען. ער האָט בלויז געשטאמעלט:

— עס איז אל רייט! עס איז אל רייט!

און ער איז שוין געבליבען זיצען און טרינקען א גלאז טיי...

* * *

אבער קיין דריי יאהר האט ער נישט נעראַרפט געהן. אין דריי וואכען ארום נאך די קענדי האט ער געבראכט אין טאש א רינגעלע.

נאך א קורצען אויספרעגען די הויזינע, און ערפאהרענדיג או חנה האט נאך אלץ קיין ארבייט נישט, האט ער זיי געטרייסט און געזאגט:

— איך האב היינט נעקויפט א מציאה — א שענה רינגעלע. אויב איך מעג מיך ערלויבען, וואלט איך עס געשענקט חנה'ן.

חנה'ן איז דאס רינגעלע זעהר נעפעלען געווארען. זי האט איהם אנגעמאסטען און ער איז שוין געבליעבען אויך איהר שענעם ראזוועלט פינגער.

און ענדליך האט חנה'לע אויסגעקויפט איהר מוטער, ברודער און איהרע שוועסטער פון דעם אנענט און זיי זיינען נעוואָרען מיט איהם קוויט.

איצט קומט ער אלע טאג, אבער נישט נאך דעם חוב, נאר נאך חנה'לען. ער נעהמט זי אויס אין די שענסטע פלעצער. מען שמועסט, אז דער „באי" פערמעגט ביי א דריי טויזענד דאלאר — א גאלדענער שדוך!...

אין אויסאמאביל.

(ניו־יאָרקער ערצעהלונג)

אויסצולערנען איהר „טרייד" איז ליזען אָנגעקומען זעהר שווער. עס איז געווען א טרייד, וואָס צאָהלט זיך אם בעסטען אוּן ליזע האָט אָנגעוועגדט זאָגאר בלאָף־מיטלען, אבי די דאָזיגע ארבייט אויסצולערנען. אריינקומענדיג אין שאפ אוּן נאָך דער ערשטער פראגע פוּן באָס, וואָס קען זיי ארבייטען, האָט זי מיט א געמאכטער רוהיגקייט אין טאָן געענטפערט:

— איך בין א „דרייפערין"!

קיין דרייפערין איז זי אבער דעמאָלט ניט געווען אוּן זי האָט זיך בלויז פערלאָזען אויף איהרע פעהיגקייטען. זי וועט שטעהן אוּן נאָכקוקען ווי מען ארבייט אוּן זי וועט אזוי שטיי־לערהייט נאָכארבייטען.

אין דעם ערשטען שאפ האָט מען זי אויפ'ן צווייטען טאָג געכאפט:

— דו ביזט אזא דרייפערין, ווי איך בין א טענצערין — האָט איהר די פאָרלידי קריטיקירט. אוּן זי האָט דעם פלאץ גלייך פערלאָרען.

בעקומען אבער פאר'ן טאָג ארבייט האָט זי פונקט ווי א דרייפערין: דריטהאלבען דאָלאר. ליזען האָט הנאה געטהאָן, וואָס איהר איז געלונגען אזוי אָבצונארען א באָס. זי האָט אָן איהם ווי געזעהן א נקמה. מעהר אָבער האָט איהר געפרעהט די דריט־האלבען דאָלאר, מיט וועלכע זי קען לעבען עטליכע טעג אוּן דער־וויל זוכען א נייעם פלאץ אוּן טאקע ווידער אלס דרייפערין...

אויפ'ן צווייטען פלאץ האָט זי שוין אָבגעארבייט צווי טעג. געכאפט האָט מען זי ערשט אויפ'ן דריטען טאָג. דעמאָלט

האָט זי שוין אין דער נייער ארבייט געהאט א שטיקעל בעגריף און אז די פּאַרלמידי האָט זיך אויף איהר ארבייט געקרימט, האָט ליזע זיך איינגעשטעלט און ג'טענה'ט מיט קוראוש:

— איך בין א דרייפּערין!

נעהאלפען האָט דאָס איהר אפילו ניט. דעם פּלאץ, ווי גע־זאגט, האָט זי פערלאָרען, בעקומען אָבער האָט זי געהאלט פאר צוויי מיט א האלבען טאָג איבער פינף דאָלאר און דערצו האָט זי שוין איהר נייעם פאך באלד אויסגעלערנט. זי דארף נור א פּאָר באָסעם אָבצונארען און ענדליך וועט זי ווערען א ריכטיגע דרייפּערין און וועט פערדיענען ביז פופצעהן דאָלער א וואָך.

און א מוטיגע פלענט זי אלע אין־דער־פריה אויפשטעהן און זוכען א נייעם פּלאץ, און טאקע נאָר אלס דרייפּערין. און אויף אזא אופן האָט זי איהר פאך גוט אויסגעלערנט און איז נע־ווארען באלד איינע פון די בעסטע ארבייטערינס.

ליזע איז געווען נאָך יונג און שעהן, און ניט נאָר די פּאָר מענער פון שאפ פלעגט זי געפעלען, אפילו די פּאַרלמידים האָבען איהר ליעב געהאט. ארבייט פלעגט מען איהר אויסטיילען די לייכטערע, און דער באָס, וואָס פלעגט עטליכע מאל אריינקו־מען אין שאפ געווואָהר ווערען די ארבייט, האָט ניט איינמאל געווארפען אויף ליזע'ן א פרייגדליכען בליק...

ליזע האָט געמערקט, אבער זי האָט זיך נעמאכט ניט זעהנ־דינ. די באָסעס, מענען מאנכע פון זיי זיין יונג און שעהן, האָט זי ניט גענליכען. נעשטאמט האָט זי פון א רייכער אידישער יחוס־פאמיליע אין פוילען און זי האָט ניט געקענט פערטראָגען די האלטונג פון די אויפגעקומענע גראָבע מענשעלעך... געוואוסט האָט זי, אז ווען זי וואָלט איינעם פון זיי בליוויז א פרייגדליכען שמייכעל געשענקט, וואָלט זי אפשר פערשפּארט צו ארבייטען, און אנשטאט אויסצוארביטען א טאָג עטליכע און צוואנציג קליידער אויפ'ן פינגור, וואָלטען פאר איהרע אנדערע מיידלאך.

די עלטערע און די מאוס'ערע, אויסגעארבייט קלײדער, וואס זי וואלט זיי אלײן געטראגען...

אבער אזוינס פאלט איהר אפילו ניט איין! פערקויפען קען זי איהרע הענד, אבער ניט איהר שמייכעל. איהם האלט זי פאר א פרײנד, וועלכער וועט אמאל קומען. ער איז א הויכער, א בלאסער, מיט גרויסע שוואַרצע אויגען. זי קען איהם שוין אין געדאנק עטלעכע יאהר, זי זעהט איהם אין חלום און אויפ'ן וואַכער...

עס איז נאר א שאד, וואס די שעהנסטע יאהרען געהען אוועק אין שאפ. א דרײפערין איז אפילו א גוטע ארבײט, אבער לײכט איז עס ניט. א נאנצען טאג מוז מען שטעהן מיט א פולען מויל מיט שפילקעס און שפילעוועז די רייכע קלײדער, וואס הענגען אויף די אונבעוועגליכע פיגורען.

אבער זי וועט דאך אמאל דערפון בעפרייט ווערען. דער הויכער, בלאסער יונגער מאן מיט די שוואַרצע גרויסע אויגען און ליעבען שמייכעל ארום די שעהנע ליפען, וועט דאך אמאל קומען און וועט זי בעפרייען פון שאפ, פון באס, פון דער פינגור און פון די שפילקעס!...

שלעכט איז בלויז, וועז אין לאנד ווערט א קריזיס און עס איז שוואר ארבײט צו קריגען. די ערשטע פאר וואכען האט זי נאך אביסעל געלד און זי רוהט זיך אב. זי געהט אפילו יעדען טאג זוכען, אבער ניט מיט אזא חשק. אריינגעהענדיג אין אפים און פרעגענדיג אויף ארבײט, ווינשט זי טיף אין האַרצען, אז מען זאל איהר אבזאגען. זי האט נאך עטליכע דאלער און זי קען נאך אויסהאלטען. אז די פאר דאלער אבער געהען איהר אוים, זוכט זי שוין ארבײט מיט מעהר ענערגיע. זי קומט צום שאפ די ערשטע, כדי די פיעלע אנדערע מיידלעך, וואס

זוכען ארבייט, זאלען איהר ניט אויסכאפען. שווער איז אבער אין א קריזיס־צייט זיין די ערשטע. ווי פריה זי זאל ניט אויפ־שטעהן, זיינען דאך דא מיידלעך, וואס שטעהען אויף נאך פרי־הער. זי איז שוין א פאר מאל געווען דאס פערטע, איין מאל די דריטע, אבער די ערשטע איז זי נאך קיינמאל ניט געווען..

נאר עס העלפט ניט און קריזיס־צייט צו זיין די ערשטע. מען נעהמט דעמאלט קיינעם ניט צו. און די אלע מיידלעך, מיט פון שטעהן ביין שאפ, ניט אויסגעשלאפענע, לאזען זיך צום נאך־הענסטען דעפארטמענט־סטאר, וואו זיי רוהען זיך אביסעל אויס אין גרויסען זאל פאר די נעסט.

אבער ניט שטענדיג איז די דעפארטמענט־סטאר נאך אפען. דאס רוב קומט אויס צו ווארטען אונטען ביז מען עפענט אויף. דער נעשעפטס־פיהרער, וואס שטעהט אונטען, איז אבער העפ־ליך צו דעם דאזיגען מין קאסטימער; ער לעגט זיי פאר שטר־לען צו זעצען זיך. איהם נעהט נאר ניט אן, וואס זיי זיינען אלע ארבייטארינס, און די אלע שעהנע סחורות, וואס נעפינט זיך אין די אונגעהייער פיעלע אבטיילונגען, איז ניט פאר זיי. ער וויים איין כלל: מענשען העפליך צו בעהאנדלען! און דעם זכות פון דעם ביזנעס־כלל נעניסען די ארבייטסלאזע מיידלעך און רר־הען זיך אביסעל אפ.

ליזע האט די דאזיגע דעפארטמענט־סטאר זעהר ליעב. דא איז אזוי פיעל רייכקייט און בריטקייט. זי שעמט זיך ניט, וואס זי קומט אהער ניט אלס קויפערין, נור אלס איינע פון די ארבייטסלאזע. און נאכדעם, ווי זי רוהט זיך אפ אין דעם גרוי־סען זאל און מאכט דארט איהר טואלעט, וואס זי האט, אייר־לענדיג זיך, אין דער היים ניט נעמאכט, נעהט זי אראפ אמאל איז א מאנכער אבטיילונג פון בילינג וואארע און גיעט צו לייר־זען עטליכע סענט... און זאל עס ניט היסען, אז זי איז אויף אן ארבייטסלאזע מיידעל, וואס איז בלויז ארויף אבצורוהען זיך און די האהר צו פערקאמען...

און אז געהען אוועק נאך א פאר וואכען און קיין ארבייט איז אלץ ניטא, ווערט ליזע פערצווייפעלטער. זי קויפט איידער זי גיהט שלאפען פערשיידענע צייטונגען און זוכט די אבטיילונג, וואו מען פערלאנגט דרייפערינס...

אבער אלע פייפערס האבען די דאזיגע אבטיילונג אויסגענומען שלאפען...

איהר טרייד, וועלכען זי האט אזוי קונציג אויסגענארט פון די שפיפער, איז שוין ווי פערלארען.

און ליזע בעשלוסט, אז זי וועט דערווייל זיך נעהמען צו אן אנדער ארבייט. זי דערמאהנט זיך דאס ערשטע יאהר, ווען זי איז אהער געקומען, דאס איז געווען מיט א יאהר זעקס צוריק, האט זי געארבייט ערגעץ אין דאן־טאון ביי קעסטעלאך. און האט גענומען צווויי דאלער א וואך... זי איז דעמאלט אלט געווען זעכצעהן יאהר און איז געווען דערמיט זעהר גליקליך. געוואוינט האט זי דאמאלס ביי איהרע א טאנטע, 30 בלאק פון שאפ, און זי פלענט געהן צו פום הין און צוריק..

זי זוכט אין די פייפערס, פון נייגעריגקייט וועגען, אזא מין פלאץ. עס וואלט פאר איהר געווען ווי א גרוס פון איהר ערשטען יאהר אין ניו יארק. אבער דאס זוכען איז אומזיסט. קיין קעסטעלאך מאכט מען שוין ניט מעהר. זי וואלט נאטירליך איצט פאר צווויי דאלער א וואך נישט געארבייט, אבער טשיקאווע איז דאך צו ווייסען, וואו איז איצט אהינגעקומען די דאזיגע קעסטעל־פאבריק!... זי האט שוין אפילו פערגעסען אויף וועלכער סטריט דאס איז געווען...

אויסמאל זיינען פערנאננען לאנגע וואכען און קיין ארבייט האט ליזע ניט געפונען.

די מיטעס, וועלכע איז צו איהר שטענדיג פריינדליך געווען, האט ענדליך אויף איהר אנגעהויבען קוקען קרום...

א נאַרישע מיסעס! — האָט לײַזע געלאַכט אין געדאַנק— צוליעב אכט דאַלער, וואָס זי איז איהר שולדיג פאר דירה־געלד וועלט זי ברוגז און אויסער וואָס זי בעט געלד, רעדט זי מיט איהר ניט קיין צוויי ווערטער.

אָבער לײַזען ארט ניט, וואָס די מיסעס רעדט מיט איהר ניט. קיין גרויסע חכמה איז די מיסעס ניט געווען אין די בעס־טע צייטען, בפרט דעמאָלט, וען זי איז ברוגז. איהר נאַרישער נאָז קוקט נאָך אויס נאַרישער, און איהרע קלײַנע אויגען זײַנען נאָך קלענער געוואָרען. זי זשמורעט זיי אזוי, אז עס דאכט זיך, אז באלד וועלט זי בלינד...

— כי־כי־כי — לאכט לײַזע פון איהר אין געדאַנק. אז זי וועט איהר זײַן שולדיג פאר נאָך א מאָנאט, וועט זי שוין נאָר צומאכען די אויגען...

ניין! בעשלעסט לײַזע פעסט — זי מוז וואָס ניכער בע־קומען א דזשאב...

זי איז ערשט די לעצטע טעג געפאלען אויף א פלאן נישט צו זוכען אין די פייפערס דוקא די אדוועלטייזמענטס, וואו מען פערלאַנגט „הענד". אויסער „הענד" וועלען געזוכט אין פיע־לע אבטיילונגען גאנצע מענשען אויף...

אָט זוכט א רייכע לײַדי אין ריוועלסייד דרייוו א געזעל־שאפטס־לײַדי צו פאָהרען מיט איהר אין קאליפאָרניע... נאטיר־ליך, דאָס איז ניט פאר לײַזען... יענע זוכט אויסדריקליך א ג־ע־בילדעטע פרײַלײַן, און לײַזע האלט זיך פאר ניט געבילדעט, כאָטש ענגליש לעזט זי ניט שלעכט, אבער געבילדעט הייסט עס ניט...

אָט זוכט מען אן אם... לײַזע וועלט רויט און צולאכט זיך...

אָט זוכט א דענטיסט א יונג מיידעל אויפצונעהמען פא־ציענטען...

דאָס איז שוין דוקא ביים וועג... וועלט לײַזע ערנסט און בלייבט שטיין לענגער אויף דער קורצער אנאנס...

זי וועט מאַרגען נאָכנ פריה אויפשטעהן און וועט טאָקע נעהן צום דענטיסט... שפּעטער קען זיין וועט ער איהר פּלאָמבירן א פּאָר צייהנער, וועלכע זיינען איהר די לעצטע צייט קאָליע נעווארען און טהוען איהר איצט וועה...

זי וויים נאָר ניט ווי וויט זי וועט האָבען צו נעהן. נעהן וועט זי מוזען, ווייל קיין ניקעל אויף קאָר־פּעיר האָט זי שוין ניט פון א פּאָר טעג... א גליק, וואָס זי האָט נאָך קרעריט אין גראָסערי סטאָר און בּאָרנט זיך דאָרט אלע טאָג א פּאָר זעמעל מיט פּוטער צום עסען... קעש קען זי שוין דאָרט ניט באָרגען...

אָבער עס שאָדט ניט, זי וועט „וואָקען". דער דענטיסט וואוינט אפילו אין דער וועסט־סייד, אבער מעהר ווי צוויי שטונדען קען דאָך ניט דויערן, ווי וויט עס זאל ניט זיין! אין דער פריה איז נאָך ניט שטארק היים.. .זי וועט נעהן...

עס איז נעווען דוקא א הייסער פריהמארגען. ליזע איז נאָך א שטונדע נעהן נעווארען זעהר מיעד. מיט ברענענדיגע אויגען האָט זי נעקוקט אויף יערער פערבייליפענדיגער קאר, האָט זיך צייטענווייז אבגעשטעלט און נעקוקט צום קאָנדוקטאָר... א יונגער קאָנדוקטאָר האָט אבגעשטעלט די קאר, מיינענדיג, אז ליזע ווייל אריינשטייגען. זי האָט זיך פערשעמט און האָט זיך נעלאָזט שנעל נעהן. די קאר איז ווי מיט רוגזא פערביי נעלאָפען און ליזען האָט זיך נעדוכט, אז דער קאָנדוקטאָר זידעלט זי, וואָס זי האָט איהם נעמאכט אומזיסט צו סטאפען.

ענדליך האָט זי זיך פערקירעוועט אין א ברייטער און שטילער עוועניו. קיין קארס האָבען דא ניט קורסירט, און ליזען האָט עס ווי נעפרעהט. די פערבייליפענדע קארס אויף יענע סטריטען האָבען זי בלויז נעריצט און דעם שווערען, לאנגען וועג נעמאכט איהר לענגער און שווערער.

אמת, דאָ איז פון צייט צו צייט דורכגענעלויגען אן אויטאָ־מאָביל. אבער דאָס האָט איהר שוין ניט געאָרט. אן אויטאָמאָ־ביל קען איהר ניט רייצען, ווייל זי ווייס, אז אזוינס איז ניט פאר איהר, וועהרענד צו א קאר איז זי שוין אזוי געוואוינט...

זי איז אבער ענדליך געוואָרען זעהר מיעד, האָט אָנגעהויבען צו נעהן לאנגזאמער, די פים האָבען זיך ווי געוואקעלט, און דער שוויים אויפ'ן שטערען איז נעשטאנען אין נרויסע טראָפענס אין זי האָט עס אלע מינוט אראָבנעווישט מיט'ן טיכעל...

נאָר אָט האָט לאנגזאם דורכגעשפאצירט א לעדיגער אויטאָמאָביל, אין וועלכען עס איז נעזעסען בלויז דער שאָפער פון פאָרענט און האָט ווי נאכלעסיג נעפראָווען...

דער שאָפער, א יונגער בלאָנדין, אין א שאָפער־אנצוג, האָט ליזען האלב פערדעכטיג, האלב פריינדליך אָנגעקוקט, האָט צו איהר א שמייכעל נעטהאָן און צופאָהרענדיג נעהענטער צו דעם טראָטואר, וואו ליזע האָט זיך קוים נעשלעפט, האָט ער זיך פריינדליך אָנגערופען:

— וואוהין נעהסטו?

ליזע האָט מיט דאָרשטיגע בליקען אנגעקוקט פריהער דעם אויטאָמאָביל, נאָכהער דעם שאָפער און ביידע זיינען נעווען אזוי נוטהערציג און פריינדליך. זי האָט אָפענהערציג נעענט־פערט און אָנגערופען די סטריט מיט דעם נומער.

— זעץ זיך! איך וועל דיך צופיהרען! — האָט דער שאָ־פער פאָרגעלענט.

ליזע האָט זיך טיעף אין הארצען דערפרעהט, זי האָט אָבער פון יוצא וועגען, ער זאָל ניט מיינען, אז זי איז אן אויס־נעלאסענע מיידעל, זיך נעווואקעלט...

—איך קען דיך ניט... איך האָב מורא... דו וועסט מיך פערפיהרען...

— אויב דו האָסט מורא, ברויכסטו ניט... האָט דער שאָ־פער רוהיג נעענטפערט און האָט שוין נעוואָלט אָבפאָהרען.

אבער לייזע האט גלייך ווי מורא האבענדיג ניט פערלירען אזא גלייק — איהם נאכנעגעבען:

— אלל־רייט, איך דאנק דיר! פיהר מיך צו... זי האט זיך אוועקגעזעצט ביי דער רעכטער זייט פון שאפער. ער האט גלייך א דרעה געטהאן דאס הענטעל פון אויטאמאביל און לייזע האט זיך שוין געטראגען, דאס ערשטע מאל זייט זי לעבט, איבער די בריקע, גענלאסטערטע עוועניו, און א שטארקער אבער מילדער ווינד, וואס דער יאגענדער אויטאמאביל האט פעראורזאכט, האט איהר געקיהלט דאס ברענענדע געזיכט און דעם הייסען שטערען...

דער שאפער האט פון צייט צו צייט אויף איהר געווארפען פרייגדליכע בליקען. לייזען איז דורכגעפלויגען אין קאפ אלערליי געשיכטען, וואס זי האט זיך אנגעלייענט אין צייטונגען און ביכער וועגען דעם, ווי אזוי מען האט אין אזא אופן „נעקידנעפט" יונגע מיידלעך, אוועקגעפיהרט זיי ערגעץ אין דער ווילדער וועסט און דארט האט מען זיי געהאלטען אין א חדר, דער אטאמאן, א ווילדער יונג, מיט לאנגע שווארצע לאקענס און גרויסע שווארצע אויגען...

אבער לייזען האט עס איצט ניט געשראקען. די צוויי מאנאט ארבייטסלאזיגקייט און מאנגעל, דער איצטיגער צו פום געהן און דער גענאנק וועגען איהר מיסעס, וועמען זי איז געלד שולדיג, האט איהר יונגעס וועזען פערפאנצערט און זי איז געוואן גרייט אויף אלעס!

זי האט געקוקט מיט דאנקבארע בליקען אויפ'ן יונגען, גוטמוטיגען שאפער און האט זיך מיט איהם צורעדט, ווי מיט אייגעם, וואס זי קען שוין זהר לאנג, רוהיג און זיכער.

צום גליק, אדער צום אומגליק, האט ער קיין שלעכטעס ניט געמיינט. ער האט בעמערקט, ווי זי געהט און וואקלט זיך, האט ער פערשטאנען, אז זי איז מיעד, איהר געזיכט איז איהם געפלעגן געווארען, ער האט א פאר פרייע שטונדען, אז האט ער־

איהר פארגעלעגט זיך זעצען...

ער וועט איהר צופיהרען צום דענטיסט און וועט זאגאר וואַרטען, ביז זי וועט ארויס פון דאָרט און וועט זי פיהרען צו־ריק אהיים... ער האָט צייט און זי געפעלט איהם באמת, אבער קיין שלעכטס מיינט ער ניט...

ענדליך האָט זיך דער אויטאָמאָביל אבגעשטעלט פאר'ן הויז, וואו דער אָפיס פון דענטיסט האָט זיך געפונען. א יונגער מאן מיט א ריקען אונפריינדליכען פנים האָט ארויסגעקוקט דורכ'ן אָפענעם פענסטער און זעהענדיג, ווי ליזע קומט ארויס פון אויטאָמאָביל און מיינענדיג, אז זי איז א רייכע פאציענטין איז ער איהר געלאָפען אנטקעגען און זיך געפלייסט צו ווערען פרייַנדליך. ליזע האָט אנגעקלונגען. דער זעלבער דיקער מאן האָט איהר די טהיר געעפענט. זי האָט ארויסגענומען די אדרעס און ניט דרייסט געפרעגט:

— זוכט איהר אן אָפיס־מיידל?...

דעם דענטיסטס פנים איז נאָך ברוגז'ער געוואָרען ווי פרי־הער, שטעהענדיג ביים פענסטער. ער האָט ליזען אָנגעקוקט מיט פערדאכט און רוגזא, האָט ארויסגעקוקט צום גאס, וואו עם איז ביים הויז געשטאנען דער אויטאָמאָביל און טרוקען ארויסגע־ברומט:

— ניין! ניט אזא האָב איך געזוכט!

און איז אָהן א וואָרט מעהר צו זאָגען מיט רוגזא אבער אויך מיט גרויסע זעלבסטשעצונג ארויף אויף די שטיגען...

ליזע איז א פערשעמטע ארוים און האָט זיך ווי נידערגע־שלאָגען אריינגעזעצט צוריק אין אויטאָמאָביל...

דער אויטאָמאָביל האָט זיך שנעל געטראָגען איבער דער בריידער עוועניו, אריינגעקירעוועט זיך נאָכהער אין די טומעל־דיגע, רוישענדע סטריטען, אין דער ריכטונג וואו ליזע וואוינט.

דער שאָפער האָט איהר ענדליך געפרעגט וואו זיך אָבצו־שטעלען...

לייזע האָט אָננערופען די סטריט און דעם נומער. דער שאָפער איז געווען בערייט זיי אהין צו ברענגען. באלד אָבער האָט האָט זיך לייזע געבעטען:

— ניין! אהין פיהר מיך ניט! די מיסים וועט אויך מיינען דאָסזעלבע ווי דער דעטעיסט!

— וואוהין דען ווילסטו? — האָט דער שאָפער איהר פרייַנדליך געפרעגט...

— וואוהין? וואַרט, כ'וועל באלד בעקלערען.

און זי האָט זיך פערטראכט:

וואו זאָל זי דעם אויטאָמאָביל ווירקליך אבשטעלען? אה, וועז ער וואָלט ניט געווען אזא פיינער, אזא גוטער און וואָלט זי נעקידנעפט, אוועקגעפיהרט זי ערגעץ ווייט אין דער וועסט, און נעהאלטען זי אין א חדר, געגעבען עסען און טרינקען...

— נו, וואו זאָל איך מיט דיר פאָהרען? האָט איהר דער שאָפער אָפגעריסען פון איהרע נעדאנקען...

— פיהר מיך.. פיהר מיך צו א גרויסען דעפארטמענט־סטאָר... צו א דעפארטמענט־סטאָר.

און דער אויטאָמאָביל האָט זיך גלאַזט און זיך ענדליך אָפגעשטעלט נעבען איינער פון די גרעסטע דעפארטמענט־סטאָרס.

לייזע איז א וואקלענדיגע אראָפגענאנגען, זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און פערגעסענדיג צו בעדאנקען דעם שאָפער איז זי אריין אין סטאָר און איז פערשוואונדען געוואָרען אין די פיעלע לאנגע אבטיילונגען...

שותפים.

אליה יונהס' הייזעל איז געווען ווי א סך הייזעלעך אין שטערטעל: א הילצערנעס, א קליינס, און דער דאך איז געווען נערעקט מיט שינדלען. די פענסטער זיינען נאך קלענער געווען ווי די פענסטער פון די שטערטעלשע הייזלעך. א דאנק די קליינע פענסטער מיט די קליינטשיקע שייבעלעך האט דאס הייזעל אויסגעזעהן ווי א גוי'שע, להבדיל.

און דאך האט מען דאס הייזעל גערופען: דאס נאלדענע הייזעל.

און א סך בעלי בתים פלענען זיך מיט'ן דאזינען הייזעלע בענשען!

— ניט קיין הייזעל איז דאס — א שפע! פלענען די בעלי בתים אונטערזיפצען.

— ווען איך פערמעג אזא הייזעלע וואלט איך שוין ניט געהאט וואס צו זארגען! — פלענט א מעהר בעל מקנא צו־העלפען.

— א קליינקייט! דאס לעצטע הייזעל אין אזא געגענד!

און אט דערין טאקע איז בעשטאנען די מזל ברכה פון הייזעל: דאס לעצטע אין גאס! און נאך וואס פאר א גאס. די רייכסטע דערפער לייגען צוזייט און צושפרייט אין דעם דאזי־גען געגענד. דערפער לרוב, און די פויערים פון די דאזינע דערפער זיינען עפעס ניט אבי וועלכע. אמת'ע בעלי גופים, מיט פעלדער און פיה און היהנער און פיש. יא מיט פיש, ווייל אין יענער געגענד געפינען זיך טייכען און די טייכען פערמעגען די בעסטע פיש!

און וואוהין פאלען אריין די תבואות, די קעלבער, די היה־נער, די אייער, די טרוקענע יאנדעס, די שוועמלעך און די פיש. וואס די פויערים פיהרען אין שטעדטעל אריין?

צו אליה יונהס. זיין שטיבעל איז די לעצטע אין גאס און די ערשטע ביי'ן אריינפאהר אין שטעדטעל.

א קלייניגקייט אזא ברכה!

אזוי האבען געמיינט די שטערטילשע בעלי מקנא'ס.

אין אמת'ן אבער איז אליה יונהס גליק ניט אזוי גרויס געווען.

אמת, דאס שטיבעל איז געווען א גאלרענעס, ווי זיי האב־בען עס גערופען, אבער הינטער אליה יונהס הייזעל איז געווען נאך א הייזעל, די זעלבע גרויס ווי זיינע, און דער שפייכלער, וואס דאס שטיבעל האט געהאט, איז געווען נאך א גרעסערעס.

דאס דאזיגע „הייזעל" האט אויך געהאנדעלט. אבער אזוי ווי דאס איז געווען ניט דאס לעצטע נאר דאס צווייטע, האט עס ניט געהאט אזא נאמען, ווי דאס גאלרענע.

עס איז אויך א ברכה. אבער ווי קומט דאס צום לעצטען הייזעל אין גאס, צו אליה יונהס'!

אין דער אמת'ן אבער האט דאס צווייטע הייזעל געמאכט בעסערע געשעפטען.

ערשטענס, איז איהר בעל הבית, וועלווי'ל לייטעס, געווען א פראסטער געזונטער איד און דערצו האט ער געהאט א בן'אק, יענקעלע, וועלכער האט געקענט א פוהר מיט גוואלד ברענגען צו זייער שפייכלער.

אליה יונהס איז געווען דער היפוך, א איד א חלוש, א שטי־קעל תלמיד חכם און געטומען האט ער דעם פויער מעהר מיט גמרא וועדטעלעך, וואס ער פלעגט ווי עס איז מסביר זיין אויף גוי'אישע, אוידער מיט כח.

קיין זיהן, וויעדער, האט ער ניט געהאט; אנשטאט זיהן האט ער פערמעגט דריי טעכטער, זיינען צוויי געווען שוין אויס־

געגעבען אין אנדערע שטעדטעלך און די אינגסטע טאָכטער, ביילקע, איז געווען א צו עדעלע מיידעל, אז זי זאָל העלפען דעם טאַטען שלעפען די פוהרען, ווי וועלוויל'ס בן'אָק, יענקעלע...

אזוי פלעגען די בעסטע פויערן מיט זייערע תבואות און אנדערע סחורות אריינפאלען צו וועלוויל לייטעס. צו אליה יונחס פלעגט בלויז אָנקומען די עלטערע פויערים, וועלכע האָבען געהאלטען פון איהם און האָבען איהם פשוט ניט געקאָנט אבזאָגען.

אָבער וועלוויל לייטעס' אויגען זיינען צו גרויסע געווען. און אפילו די דאָזיגע פויערים ביי וועלכע אליה יונחס האָט תמיד אָבגעהאנדעלט די סחורות, האָט ער אויך געוואָלט אוועקגענעמען.

פשוט מיט גוואלד.

ער נעהמט דאָס פערד פאר'ן צוים, דער בן'אָק — פאר די לייצעס און מען שלעפט דעם וואָגען צו זיך.

אליה יונחס רופט צו הילף זיין טאָכטער:

— ביילקע, וואָס שטעהסטו ?

און ביילקע, אן אויסגעפוצטע, מיט צוויי שעהן פערפלאָכטענע צעפ, שטעהט ווי א בת־מלכה און וויים ניט וואָס זי זאָל אָנהויבען צו טהאָן. איהר יונג מיידעלשע הארץ וועט אויפגערעגט און זי פאלט אָן אייידעל אויף וועלוויל'ס בן'אָק:

— פע, יענקעלע! עס איז ניט שעהן! פון אונזער הויז נעהמסטו צו א פוהר.

וועלוויל'ס בן'אָק אָבער וועט ניט נתפעל, ער שטעלט אויף איהר אוים זיינע צוויי גרויסע גראָהע אויגען, נעהמט די הענד אין די באָקעס און רייצט זיך:

— וואָס זאָגט איהר צו דער פריצ'טע! — און צולאכט זיך אויפ'ן קול.

בייל̈קע ווערט נאָך מעהר אויפגערעגט, אבער זידל̈ען זיך ווען זי ניט, זי ווען פאר אזא גראָבען יונג איהר מויל̈ ניט אומריין מאכען.

און זי קעהרט זיך אָב מיט כעס און קוקט שוין ניט מעהר אין זיין זייט.

דערפאר האָט איהר נאָט נעהאָל̈פען און עס איז אָננע־פאָהרען א פוהר פול̈ מיט זעק, און צווישען די זעק ל̈יעגט א קאָלב, און פון פאָרנעט און פון הינטען פון וואָגען זיינען אָנ־געשטעל̈ט קערבל̈יך מיט כל̈ טוב: פיש, אייער, היהנער און טרו־קענע שוועמל̈אָך.

די פוהר נעהערט צום אל̈טען אנטאָש; ער ווען ווערט זיין סחורה ניט פערקויפען אפיל̈ו ווען ער ניען איהם צוויי מאל̈ טייערער. דאָס איז א פויער מיט א כאראקטער. פריינדשאפט שטעהט ביי איהם העכער ווי נעל̈ד.

ווערט זיין בנ'אָק וויסען עס, אבער דערזעהענדיג די פוהר מיט כל̈ טוב, קען דאָך יענקעל̈ע ניט ביישטעהען דעם נסיון און ער פרובט אָנצומאכען א בייז ל̈עבען צווישען אנ־טאָש'ן און אל̈יה יונהם:

— ער ווען דיך אויסנארעז, דער אל̈טער!

אָבער דער פויער שמייכעל̈ט נוטמוטיג און ענטפערט:

— איך וויים, אָבער איך ווי̈ל̈ ער זאָל̈ אָן מיר פערדיע־נען, ער איז א גוטער איד דער אל̈יה און זיין טעכטערי̈ל̈ איז אן אמת'ע פאָנענקא...

ווערט נאָך יענקעל̈ע בייזער. ער ריהמט זיין ערנסטען שונא — בייל̈קע'ן... ער שפייט אויס און ל̈אָזט זיך נאָך אנ־דערע פוהרען, שרייענדיג:

—העי, ל̈ודזי, אהער, צו מיר, דער אל̈טער ווען אייך אויסנארעז, זיין טעכטערי̈ל̈ ווען אייך בדלות שטעל̈ען.

און שרייענדיג קוקט ער זיך אום צו בייל̈קען און שטעל̈ט איהר אויס א צונג...

בייל־קען קומט אריין פאר בעליידיגונג דאס בלוט אין פנים, אבער דאס מאכט נאך איהר שעהנער און בליהענדער, דער אלטער אנטאש גיעט איהר א גלעט איבער'ן קאפ און זאגט:

— האדרי חלאפעץ! שעלמא!

איינמאל איז דערזעלבער אנטאש אנגעפאהרען מיט א פול־געפאקטער פוהר. אויסער תבואות, א קאלב, היהנער און אייער און פיש, האט די פוהר פערמאגט א פולען זאק מיט וואל...

אז וועלוועל האט דערזעהן ווי דער אלטער פויער פאהרט צו צו אליה יונחס' הייזעל האט ער זיך א לאז געטהאן צום וואגען און אנטאפענדיג אין זאק די וואל איז ער פערברענט געווארען פאר קנאה. ער האט וויל אויסגעשריען צום בנ'אק:

— יענקעל, דער ערל האט וואל...

דערהערט וואל, א סחורה וואס איז ניט אזוי בנמצא און וואס איז כלו ריוח, האט יענקעל מיט'ן פאטער בעשלאסען מיט די בליקען, אז די וואל מוזען זיי אבקויפען...

— פערקויף די וואל אונז! — האט זיך וועלוויל נעבעטען.

— דו קרינסט פינף רובעל א פוד! — האט יענקעלע פון זיין זייט צוגערופען.

— באט ניט אן אזוי פיעל! — האט וועלוויל זיין זוהן אריינגעשושקעט...

באלד איז ארויסגענאנגען פון שפייכלער אליה מיט בייל־קען.

— דזיען דאברי, אנטאש! — האבען זיי איהם ביידע בעגריסט, נישט קימערענדיג זיך וועגען די צוויי קאנקורענטען.

בייל־קע איז צוגענאנגען צום וואגען און גלייך אנגעטאפט די וואל.

— האסט היינט וואל אויך געבראכט, אנטאש! — האט

זי זיך נאך פריינדליכער נעוונדט, און צונעווארפען פון דער זייט א טראצינען בליק צו יענקלען, ווי נעזאגט:

— זעהסטו, אפילו וואל... און דו ווער צופלאצט.

יענקיל האט עס דערפיהלט. זיין צארען, וואס האט נעברענט אינוועניג, איז ארויס אין א פלאם:

— די וואל וואל איך צונעהמען, אז די וועלט וועט זיך עקען...

— ארבא, נעהם! — האט זי בייל קע נעריייצט, —קריגסט א מעדאל, אויב ער פערקויפט דיר...

איז שוין וועלווייל אויך אן אנגעצונדענער נעווארען:

— וואס מיינסטו, דו ביזט ביי אנטאש'ן א בת יחידה, אדער דו האסט איהם א כישוף אבגעטהאן?

די לעצטע פראזע האט ער נעזאגט אויף גוי'איש כדי אנצושרעקען דעם אלטען פויער.

דער פויער האט אבער גוטמוטיג נעשמייכעלט, האט נעריבען דעם שטערען, געהויבען די שווערע מיץ פון קאפ און קרקענדיג דא אויף בייל קען, דא אויף יענקלען און נאכדעם אויף אליה יונהם און וועלוועל'ן האט ער פלוצים אויסנעשריען בעגייסטערט פון א נליקליכען איינפאל:

— מענשען! בריידער! וואס מיר איז איינגעפאלען... און וועראנדיג ווי פערחלינעט פון דעם איינפאל האט ער קוים אויסנערעדט:

— איך שענק אייך, בייל קען און יענקלען, דעם זאק וואל און וועדט חתן־כלה.

בייל קע האט ארבנעלאזט דעם קאפ, יענקעל האט זיך א ברונז'ער אבנעקהרט אן א זייט, אליה יונהם און וועלווייל האבען זיך מארנע איבערנעקוקט, ווי נעזאגט: וואס א גוי קען איינפאלען...

* * *

אויב דער שדוך איז גלייך אויפ'ן אָרט ניט געשלאָסען גע־ווָארען, האָט אבער דער פויער אויסגעפיהרט, אז דער זאק ווא׳ל איז נעקויפט געוואָרען בשותפות.

אויף מאָרגען איז יענקי׳ל אריין צו אליה יונהם וועגען צוטהיי׳לען זיך.

אליה יונהם איז אבער אין שטוב ניט געווען. בייל׳קע איז געזעסען בייַ׳ן טיש און געטהאָן עפעם א הויזינג ארבייט.

דערזעהענדיג יענקי׳לען האָט זי זיך צושמייכעלט.

— איך בין נעקומען זיך צוטהיי׳לען מיט׳ן וואָ׳ל! — האָט׳ער א ברוגז׳ער אויסגעברומט.

— איז וואָס ביזטו ברוגז! — האָט בייל׳קע פרייער גע־שמייכעלט און איהם אריינגעקוקט גלייך אין די אויגען.

יענקי׳ל איז פון דער פראָנט נעוואָרען דרייסטער, האָט אויפ־געהויבען די אויגען און דאָס ערשטע מא׳ל דערזעהן בייל׳קען ניט ווי א קאָנקורענטקע, נאָר ווי א שעהנע מיידעל׳.

„אך, סארא שעהנקייט זי איז!" האָט ער שיער ניט אויס־געשריען.

ער איז נעוואָרען פרעה׳ליך און דרייסט.

ער איז צו איהר צוגענאָנגען נאָהענטער און איהר א קיצע׳ל געטהאָן אין אָפענעם האַלז, ווי ער איז נעווענהנט געווען צו טהאָן עם מיט א מאנכער שיקסע...

בייל׳קע איז אבער קיין שיקסע ניט געווען. זי האָט איהם אָבגעשטופט מיט א מאָרגעם חנ׳דע׳ל און בעפעה׳לענד אויס־גערופען:

— אָהן די הענד, יענקי׳ל!...

יענקי׳ל איז ביי זיך וויעדער אראָבגעפאַ׳לען, געקוקט אויף בייל׳קע׳ס חנ׳עודיגען פנים און ניט געוואוסט וואָס צו זאָגען איהר.

— איז וואָס־זשע וויל׳סטו, יענקי׳ל! — איז בייל׳קע צור־

ריס פרייגדליך געוואָרען און האָט איהם שוין קענטיג דעם קי־צעל אין גאנצען מוחל געווען.

— די וואָל צוטיילען זיך! — האָט ער גראָב, ווי אין כעס, אויסגערופען.

— די וואָל צוטיילען זיך! — האָט ביילקע איבערגע־קרימט זיין גראָבען טאָן, — אָט אווי דען רעדט מען מיט א „בארישניע", הא, יענקיל!

דערווייל איז אָנגעקומען אליה יונהס...

דערזעהענדיג יענקלען מיט זיין טאָכטער אליין איז ער ווי מבולבל געוואָרען און האָט גאָרנישט פערשטאַנען, געקוקט און געוואונקען צו ביילקען, ווי ביי'ן עסען, פאר דער „המוצא"...

ביילקע האָט פערשטאַנען דעם וואונק און האָט ערקלערט:

— ער איז געקומען צוטיילען זיך מיט דעם וואָל...

און האָט זיך אזוי צולאכט, אז יענקיל איז א פערשעהמטער.

— אהן א וואָרט צו זאָגען, ארויסגעלאָפען פון שטוב...

אין א פאָר טעג ארום איז ער אבער וויעדער נעקומען, און וויעדער איז אליה יונהס ניט געווען אין שטוב.

— וואָס וועט זיין מיט'ן וואָל?

— וועלכע ציעג? — האָט זיך ביילקע נעוויצעלט...

— וואָס מיינסטו, איך וועל דיר לאָזען דעם וואָל?! — האָט ער זיך נעבייזערט און נערעדט אויף זיין גראָבען קול...

— אָט גע שוין נעה — האָט זי איהם כלומרשט געטריע־בען, אָבער באלד האָט זי אויף איהם אויפגעהויבען איהרע אוי־גען און זיך לייב צושמייכעלט.

— וועסט אפשר, יענקיל, טרינקען א גלאָז טהעע?...

— לאָמיר זיך פריהער צוטהיילען מיט דעם וואָל! — האָט ער ארויסגעפראָלט.

און זיך אוועקגעזעצט.

— אָט אזוי, זיי א מענש! — האָט ביילקע נעלאכט און איז צו איהם נאָהענט צוגענאנגען.

יענקיל איז וויעדער דרייסט געוואָרען. ער האָט זיך שוין מכין געווען מיט'ן מיטעלסטען פינגער צו איהר אָפּענער קלאָ־ער האלו...

— זיי ניט קיין גראָבער יונג! — האָט זי אויף איהם אָנ־געשריען.

ער האָט זיך פּאר איהר נעשרייי דערשראָקען, איז אויפ־געשטאַנען און האָט בייז אויסגעברומט:

— לאָמיר זיך צוטיילען די וואָל!...

— וועסט צייט האָבען איבער אכטאָג...

דער קינפּטינער מארקס־טאָג איז אריבער בשלום. יענקיל האָט שוין מעהר קיין פּוהרען פון אליה יונהם הייזעל ניט נע־שלעפּט. דער טאַטע אליין, וועלווייל, האָט אויך שטילער נערר־פּען די נויים.

נאָכ'ן מארק איז וויעדער יענקיל אריין צו אליה יונהם...

דעמאָלט איז שוין אליה יונהם געווען אין שטוב.

— וואָס וועסטו זאָגען גוטעס, יענקעלע? זיץ!

— ער ווייל זיך צוטיילען די וואָל! — האָט בייל־קע נע־מאָלדען פאר יענקלען און האָט אויסגעשאָסען מיט א הילבינען געלעכטער...

— איז וואָס פאר א געלעכטער! — האָט אליה יונהם געשמייכעלט — אוואדע צוטיילען זיך... נעהט, קינדערלעך, און צוטיילט זיך.

זיי זיינען אריין דורכ'ן הויזטיר אין שפייכלער. דער זאָס וואָל איז געלענגען אן אבגעבונדענער.

— דאָ פּעהלט! — האָט יענקיל אויסגעשריען.

— ביזט א נאר! — האָט בייל־קע איהם גוטמוטהיג נע־טאדעלט — וויילסט זיך טאקע צוטהיילען.

— אוואדע — האָט ער שוואַך אויסגערעדט און געקוקט אויף ביילקע'ס ווייסען האלז...

— אָבער דאָ פעהלט טאקע שוין אביסעל — האָט ביילקע געשמייכעלט.

— ווי אזוי? — האָט יענקיל געפֿאַרשט.

— איך האָב אויסגעשפונען אביסעל...

— האָסט נישט געהאט קיין פראווע... עס איז שותפות־שע...

— איך האָב אויסגעשטריקט א פּאָר הענטשקעס, — האָט זי זיך וויעדער נעריצט.

— האָסט ניט געהאט קיין פראווע! — האָט ער זיך גע־בייזערט — עס איז שותפות'שע.

— א פּאָר הענטשקעס! וואָלסט זעהן, מיט פינגער.

— וועלען זיין די הענטשקעס אויף אויף שותפות, — האָט יענקיל פּאַרגעשלאָגען.

— ביזט א נאר! — האָט ביילקע זיך גוטמוטהיג נעביי־זערט — עס איז פּאר א זעהר גרויסער האנד.

— נו. מיין האנד איז א גרויסע! — האָט יענקיל מיט שמחה אויסגעשטעלט זיין האנד..

— איז דאָס טאקי פּאר דיר... האָט ביילקע זיך צולאכט און איז ארויסגעלאָפען פון שפּייכלער צוריק אין שטוב אריין. יענקיל נאָך איהר.

אליה יונהס איז שוין וויעדער ארוים. ביילקע איז נע־בליבען מיט יענקלען אין הויז.

זי האָט איהם דערלאנגט די הענטשקעס:

— מעסט אָן!

ער האָט מיט א שטראהלענדען געזיכט געגומען ארויפ־ציהען אויף זיינע גרויסע הענד די פּאָר הענטשקעס...

— דו ווייסט, ביילקע, — האָט ער פּלוצים, בעגייסטערט פון א אידעע, אויסגערופען...

— וואָס?

— מיר וועלען זיין איצט שותפים אויף שטענדיג...

— נעווים! — האָט ביילקע מסכים געווען.

— און אויף אונזער חתונה וועלען מיר איינלאדען אנ־טאָש'ן...

— ניט אנדערש! — האָט זיך ביילקע צולאכט — מיר וועלען איהם זעצען אויבען אן...

דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאָפּ.

(א מעשה'לע)

אמאָל איז געווען — און הייַנט לעבט ער נאָך אויך — א מענש; איז ער געווען זעהר א קליינינקער, הענטעלעך קורצינקע, פיסעלעך דאַרינקע, א הערצעלע ווי אן ארבעס, דערפאר אבער א קאָפּ ווי אן עמער די גרויס.

דאָס דאָזיגע מענשעלע איז געווען זעהר שטאָלץ מיט זיין גרויסען עמער־קאָפּ.

— דער עיקר, קינדער, פֿלענט ער זאָגען, איז דער קאָפּ. פון קאָפּ זיהט די יניקה דער גאנצער גוף. עס נעהען פון קאָפּ אויעלבע פעדימלעך ביז אונטער די פּיאטעס, איהר פערשטעהט, קינדער — ביז אונטער די פּיאטעס!

און דערבייַ האָט דאָס קליינע מענשעלע מיט'ן גרויסען קאָפּ נענומען א זשאבע און צושניטען פאר פיעלע אין די אויגען און האָט אויפגעוויזען, אז דער מענש איז אויך אזוי.

ער האָט אפילו קיין להבדיל נישט געזאָגט.

און קיינער האָט איהם נישט געענטפערט, אז נייַן.

ווייל דאָס קליינע מענשעלע מיט'ן גרויסען קאָפּ האָט געהאָט אויך זעהר א גרויסע צונג און האָט געקענט א סך, א סך רייַדען.

און דערצו האָט דאָס קליינע מענשעלע מיט'ן הערצעלע ווי אן ארבעס די גרויס געקענט צעהלען ביז מיליאַרדען, און האָט אלץ אויסגעצעהלט.

איינמאָל האָט ער זיך אוועקגעשטעלט אויף א הויכען

קלאץ, כדי די מענשען, וועלכע ער האט קינדער געהאפט, זאלען איהם זעהן, און האט געוואגט:

— ווייסט איהר, קינדער, וויפיעל שטערן אויפ'ן הימעל איז דא?

אלע האבען געשווינען, קיינער האט נישט געוואוסט.

און דאס קליינע מענשעלע האט גליק ארויסגענומען א בלוי גלעזעלע פון קעשענע, צוגעשטעלט צו די אייגעלעך די קליינינסע און גערופען:

— אט ווארט, באלד צעהל איך איבער.

— איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף...

נאכדעם האט ער עפעס געמורמעלט אונטער דער נאז און אין א ווייל ארום האט ער זיך צוזונגען:

— צוויי הונדערט מיליאן מיט זיבען און אכציג טויזענד...

די מענשען־קינדער, וואס זענען געשטאנען ארום, זענען נתפעל נעווארען פון דער גרויסער ציפער און פון גרויסען קאפ פון דעם קליינעם מענשעלע, און זיי האבען געטומען קריגען דרך־ארץ פאר איהם און האבען איהם א נאמען געגעבען: דער גרויסער חכם.

זיינען א סך מענשען נעקומען צו איהם פרענען שאלות.

איינער האט נעפרענט:

— וואס איז אזוינס ליעבע?

— ליעבע? — האט דער קליינער מענש נעמאכט חווק— ליעבע איז שמיבע... נארנישט מיט נארנישט... איך האב קיינמאל נישט נעליעבט. מיין גרויסער קאפ דענקט, אז ליעבע האבען קינדער און וויבער אויסנעטראכט...

דער פרענער איז אוועק א פערשעמטער; ער איז נראד נעווען שטארק פערליעבט און האט נעוואלט הערען א קלערערען ענטפער. פונדעסטוועגען האט ער דעם גרויסען קאפ ג־

גלויבט, איז אוועק אהיים און האָט זיך געזומען צום לערנען און האָט אזוי ארום זיך בעפרייט פון דער לימבע.

א צווייטער איז געקומען צום קליינעם מענש מיט'ן גרויסען קאָפּ און געפרעגט:

— וואָס איז דאָס גלויבען?

— גלויבען איז שמויבען, — האָט דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאָפּ חוזק געמאכט — גלויבען איז נאָרנישט מיט נאָרנישט! איך האָב קיינמאָל נישט געגלויבט... איך דענק!

און דער גלויביגער איז אוועק אין א בוך־געשעפט אין האָט געקויפט א צעהנדליג ביכלעך און האָט זיך געלערנט :וי נישט צו גלויבען...

א דריטער איז געקומען און געפרעגט:

— זאָג מיר, גרויסער קאָפּ, וואָס איז אזוינס מיטלייד..

— מיטלייד איז שמיטלייד... — האָט דער גרויסער קאָפּ חוזק געמאכט, — דער קאָפּ וויים נישט פון מיטלייד — דער קאָפּ דענקט לאָגיש...

און דער מענש, וואָס איז געווען א ווייכהערציגער, איז אוועק און געזומען דענקען לאָגיש און האָט ארויסגעוואָרפען אין דערוועלבער נאכט זיין אלטען טאָטען אויף דער גאס...

דער קליינער מענש האָט דערזעהן, אז מענשען פאָלגען איהם, איז ער נאָך שטאָלצער געוואָרען און האָט אָנגעהויבען פּרייִגען, אז מענשען זאָלען זעהן פּטור צו ווערען פון זייערע הערצער און זיך נעהמען צו ערציהען גרויסע קעפּ...

און ס'איז אויפגעשטאנען א דור פון לויטער קעפּ..

זיינען אין יענעם דור ארומגעגאנגען קליינע מענשעלעך אהן לימבע, אהן גלויבען, אהן מיטלייד...

עס איז געווען א צער אויף זיי צו קוקען.

אבער זיי האָבען נישט געוואוסט, וואָס צער איז אזוינס... איז אין יענעם דור געבוירען געוואָרען ביי א קליין מענ־

שעלע א זוהן, האָט מען בעמערקט, אז דאָס קינד איז פערקרי־פּעלט...

עס האָט נעהאט א קלייניעם קאָפּ מיט א גרויס, גרויס האַרץ. האָבען די עלטערן געהופען דעם גרויסען קאָפּ און געפרענט אן עצה...

האָט דער גרויסער קאָפּ געענטפערט:

— אזא גרויס האַרץ איז איינס פון די גרעסטע קריפּעלס; ער וועט זיין אן אומגליקליכער.

דאָס קינד האָט עס דערהערט און האָט זיך פונאַנדערגע־לאכט...

— וואָס בעטייט עס, וואָס עס לאכט?

וויל יענער דור מיט די גרויסע קעפּ האָט אויפגעהערט צו לאָבען...

און פאר נייגירינגקייט האָט מען דאָס קינד ערצויגען.

דאָס קינד איז געוואקסען, און געוואקסען איז דאָס האַרץ מיט איהם.

ער האָט נעהאט שעהנע לאנגע פּיס, שעהנע הענד, א געקרויזטען קאָפּ און איז געווען אין זיין וואוקס העכער פאר זיין גאנצען דור...

צו פּופּצעהן יאָהר איז ער שוין געווען אזוי חויך, אז וועז דער גאנצער דור איז געשטאַנען אויף א בארג, און ער—אין א טאָל, איז ער אלץ העכער געווען.

און א שטימע האָט ער נעהאט, איז זי נעגאנגען גליך פון זיין בריייטען, גרויסען און טיעפּען האַרצען און אריינגע־דרונגען אין די הערצער פון די צוהערער.

און אומגעקעהרט האָט ער זיין דור די ליעבע, און דעם גלויבען, און דאָס מיטלייד...

דער קלייניער מענש מיט'ן גרויסען קאָפּ האָט דערזעהען, אז דאָס האַרץ האָט אויך עפּעס צו זאָגען, איז ער געקומען צום יונג מיט'ן גרויסען האַרץ און האָט געטענה'ט:

— איך לייקען נישט, אז דאָס הארץ פערנעהמט אויך א בעריטענדען פּלאץ אין מענשענס גוף, אבער דער קאָפּ.. דער קאָפּ...

דער יונג מיט דעם גרויסען הארץ האָט פּוּל מיטלייד אָנגעקוקט דעם קליינינקע מענשעלע מיט'ן גרויסען קאָפּ און זיך אָבגערופען:

— אומגליקליבער, זעה, דיין גרויסער קאָפּ איז דאָך שווין וויים, באלד שטארבסטו, און דו האָסט נישט געוואוסט פּון ליעבע, פּון נלויבען און פּון מיטלייד.

דעם אלטען מיט'ן גרויסען קאָפּ איז געוואָרען שוער... ער האָט געוואָלט ווייגען, נאָר ער האָט נישט געקענט...

אָון ער איז אנידערגעפאלען צו די פֿים פּון דעם יונג מיט'ן גרויסען הארץ...

דאס גאלדענע טראמפייטעל.

דאס איז געווען א יונגעלע פון קנאפע דריי יאהר, מיט בלאהע אייגעלעך און גאלדענע העהרעלעך — און אלץ האט יען איהם נעטרוימט: די אייגעלעך, דאס קעפעלע און דאס הערצעלע. ער האט אינגאנצען אויסגעזוהען ווי א טרוים, ווי א בלאנדער, היטעלדינער טרוים.

ווער האט דען נישט ליעב שעהנע טרוימען — בפרט **איך! און דאס גאלדענע** יונגעלע, דאס דריי־יעהרינע קינד האב איך זעהר, זעהר ליעב געהאט. און אלץ האב איך איהם נאכגענעבען — אפילו מעשה'לעך פאר איהם אויסגעטראכט.

און דאס קינד האט די מעשה'לעך שטארק ליעב געהאט. נאר מעהר פון אלץ האט עס די לעצטע צייט ליעב געקריגען דאס מעשה'לע מיט'ן גאלדענעם טראמפייטעל.

עס איז געווען א קורץ און איינפאך מעשה'לע, ווען איך האב ספעציעל פאר איהם אליין פערפאסט.

א קורץ, קליין, איינפאך מעשה'לע.

דאס מעשה'לע מיט'ן גאלדענעם טראמפייטעל.

אננעהויבען האט עס זיך אזוי:

אויפ'ן מארק איז דא א קרעמעלע, אין קרעמעלע איז דא א גאלדען טראמפייטעל. שלאף, מישינקע, שלאף, איך וועל מאר־גען מיט מישינקען אין מארק אריין נעהן און דאס גאלדענע טראמפייטעלע קויפען, און מישינקע וועט אויך איהם שפיעלען... — א שעהנע מעשה?

ער פלעגט זיינע גרויסע בלויע אייגעלעך אויף מיר אויס־שטעלען און, שטארק בעגייסטערט פון דעם גליק, וואס איהם שטעהט פאר, פלעגט ער ענטפערן:

— א שעהנע מעשה!

— אויף מארגען פלעג איך איהם ווידער דאס מעשה׳לע מיט׳ן נאלדענעם טראמפייטעל דערצעהלען. אויף איבערמארגען ווידער.

אז עס איז פאראיבערגענאנגען א וואך צייט, און דאס טראמפייטעל האט איך איהם אלץ נישט געקויפט, האב איך איהם אנגעהויבען אן אנדער מעשה׳לע צו דערצעהלען. צו לאנג נארען איהם האט זיך נישט געוואלט; איך האב קיין הארץ נישט געהאט אזוי לאנג א קינד צו נארען, און האב פאר איהם אויס־געטראכט א ניי מעשה׳לע, נאך מיין מיינונג, א פיעל שעהנערס. דאס קינד האט אבער געמאהנט דאס מעשה׳לע מיט׳ן גאלדענעם טראמפייטעל.

און איך האב עס איהם ווידער דערצעהלט.

און ער האט ווידער אויסגעהערט, אויסשטעלענדיג אויף מיר די בלויע אייגעלעך, און אין זיין יוגענד ריינער פאנטאזיע זיך פארגעשטעלט דאס גאלדענע טראמפייטעל, וועלכעס ער וועט זיכער בעקומען, און וועט אזוי גליקליך זיין.

און דאס מעשה׳לע האט זיך ווידערהאלט לאנג, לאנג, און דאס קינד האט עס מיט׳ן זעלבען גלויבען אויסגעהערט און קיין אנדערע מעשה׳לעך הערען נישט געוואלט.

ענדליך איז מיר נמאס געוואָרען דאס דאזיגע לייבע קינד צו נארען; עס קען פערלירען דאס צוטרויען צו מיר, און דאן וועל איך נישט האבען קיין מיטעל מיט וואס צו פערשלעפערן איהם...

בין איך אויף מארגען אוועק מיט איהם אין מארק אריין,

אריין אין א געוועלב פון שפּיעלצייג און א טראמפּייטעלע פּאר עטלעכע קלייניע מטבעות איהם געקויפט. דאס טראמפּייטעלע האט געפּינקעלט, ווי עכט גאלד, חאטש געווען איז דאס, נאטירליך, נישט קיין גאלדענס.

— א שעהן טרומפּייטעל, מישינקע?

— א שעהנס! — האט ער געענטפערט, אריינגעהמענדיג דעם מונדשטיק אין זיין מיילכעלע, און אנגעהויבען ארוים־צולאזען אויף איהם פערשיעדענע טענער.

א פּאר שעה האט זיך דאס קינד געשפּיעלט מיט'ן טראמפּייטעל. אבער פּאר'ן שלאפּען געהן האט ער עס א שמיץ געטהאן און צובראכען...

— דערצעהלען דיר, מישינקע, א מעשה'לע? — האב איך נעפּרעגט, נאכדעם ווי ער האט זיך אין זיין בעטעלע געלעגט...

— יא, דערצעהל! — האט ער אויף מיר ווי מיט געבעט אויסגעשטעלט זיינע בלויע אייגעלעך און נעקוקט אויף מיר ווי מיט חשד...

— דערצעהלען דיר די מעשה מיט'ן גאלדענעם טראמפּייטעל?

דאס קינד האט מיט קאפּריז גענומען שאקלען דאס קעפּעלע אין בויידע זייטען אויף נייז.

— וויל נישט מיט'ן טראמפּייטעל...

איך האב אנגעשטרענגט מיין פאנטאזיע און געזוכט דערט עפּעס א נייי מעשה'לע, דאס ליעבע קינד צו פערשלעפּערן. עס איז מיר אבער שוואך געלונגען; דאס קינד האט געהאלטען אפּען די אייגעלעך און צוגעהערט זיך צו די מעשה'לעך אהן צוטרויען.

איך האב א קוק געטהאן אויף דער ערד און האב דערזעהען דאס טראמפּייטעל ליגען צובראכען און האב אין הארצען חרטה געהאט, וואס איך האב דאס טראמפּייטעל געקויפט.

וואלט איך עס נישט געקויפט פאר איהם, און ער וואלט עס נישט געזעהען, וואלט איך דעם קינד נאך לאנג, לאנג דאס מעשה'לע געקענט דערצעהלען, און לאנג, לאנג וואלט ער גע־טרוימט פון דעם...

יעצט אבער ליגט דאס טראמפויטעל צובראכען, און איך האב נישט קיין אנדער מעשה'לע פאר'ן ליעבען, שעהנעם קינד...

דער פאלשער פערציגער.

די גבירים, וואו גליקסמאן האָט ווינטער מיט מיה נעקרי־נען א פּאָר לעקציעס און האָט געהאט דערפון זיין אויסקומעניש, זיינען זיך צופֿאהרען אויף די זומערוואָהנונגען און ער איז נע־בליעבען אין דער גרויסער שטאָדט אָהן א גראָשען אין טאַש און אָהן א האָפנונג ביז קומענדיגען ווינטער צו בעקומען וואָס.

צווישען זיינע חברים האָט ער געהאט א נאָמען פּאר אן עהרליכען יונגען מענשען, וואָס וויל ארבייטען, נוצליך זיין דער וועלט, נאָר ער האָט ניט וואו זיינע כוחות אוועק צולעגען און ווי פֿאַרים זיינע חברים זיינען אליין ניט געווען, האָבען זיי דאָך די ערשטע צייט איהם געשטיצט מיט זייערע עטליכע לעצטע קאָ־פּיקעס, וועלכע זיי פלעגען איהם לייהען אלס „גמילות־חסד".

ער האָט זיך געפיהלט נאָך יעדער אזא „גמילות־חסד", ווי בעלויידינט און ער פלעגט אלץ חזר'ן אין נעראנק, אז ווי נאָר ער בעקומט די ערשטע לעקציע וועט ער יעדען מיט'ן גרעסטען דאנק צוריק אומקאהרען דאָס געלד, וואָס ער נעהמט ביי זיי.

עס זיינען אבער פערנאננגען אייניגע וואָכען, די אָריגע חברים זיינען נאָך אָרימער געוואָרען, עס זיינען צווישען זיי אויך צוגעקומען נאָך עטליכע לעהרערס אָהן „שטונדען", צו גליקס־מאנ'ס לאנע איז מען נעוואָהנט געוואָרען און איהם האָט ער־ווארטעט הונגער....

ער האָט דעם הונגער פֿאַרגעזעהן און ווי א פּינסטערע נע־שטאַלט האָט ער איהם געשראָקען...

און ער האָט זיך נעראנגעלט, געזוכט אויס צו ווייכען דעם אָנקומענדיגען הונגער. דער ערשטער מיטל איז געווען צו פער־

בויגען דעם שטאָלץ. דער מיטעל איז אפילו געווען ניט אויס־נערעכענט, נאָר ממילא, ניט פיהלענדיג אליין די נידרינקייט און קלייַנקייט דערפון.

און גליקסמאן האָט שוין אויפגעהערט צו חזר'ן אין גע־דאנק אז ווי נאָר ער בעקומט די ערשטע געלד וועט ער יעדען זיין חוב מיט'ן גרעסטען דאנק צוריק אומקעהרען. זיין מוח איז געווען פערנומען מיט א מעהר וויכטיגע פראגע: וואו קריגט מען לייהען עפעס געלד אויף עסען? וועגען צוריקגעבען זאָל שוין נאָט זאָרגען...

און וואָס א טאָג, האָט ער אָננעהויבען אלץ מעהר זיך ע־־נידעריגען און בעטען מיט רחמים עטליכע קאָפיקעס באָרגען. און כדי זיין בקשה זאָל שטארקער ווירקען, פלענט זיך ביי איהם אָפט מאָל ארויסרייסען פון דער צונג: „גליובט מיר, איך האָב נאָך היינט ניט אָננעביסען".

נאָך דעם פלענט ער עטליכע מאָל אויסשפייען, ווי ער וואָלט אן עקעלהאפטע זאָך אראָבגעשלונגען. ער האָט איינמאָל אפילו זיך אליין מיט כעס א פאטש געגעבען און א געשריי נע־טהאָן: „דו בעטעלסט!"... בעגענענדיג אָבער באלד א צווייטען פלענט זיך ביי איהם, הונגעריגערהייט, די זעלבע פראָזע נאָך שטארקער, נאָך ריהרענדער און נעבעכריגער ארויסרייסען, די צווייטע ענטזאגונג פלענט ער שוין רוהיגער צונעמען, קיין פאטש זיך ניט געבען נאָר מיט רחמנות אויף זיך אליין, פלענט ער טיף אָבזיפצען און פלענט אָנהייבען זוכען א דריטען, א פיערטען, א פינפטען בעקאנטען...

*

* *

12 א זייגער ביי טאָג. די גאם האָט גערוישט. גליקסמאן איז אומגענאנגען אין דער רוישענדער גאם און געזוכט עפעס מיט

זיינע הונגעריגע אויגען. איהם דאכט זיך, אז די גרויסע געריכטע מאסע פון מענשען, וואס בעוועגט זיך דא אין גאס, אז די אלע מענשען, די געהער און פאהרער, זיינען שותפים, הב'ן, שמייען, לויפען און יאגען און יעדער בעקומט דערפאר זיין חלק פערדיענסט און האט וואס צו עסען. נאר איהם, גליקסמאנען, האט מען, ער וויים אליין ניט פארוואס, ארויסגעווארפען פון שותפות און מען וויל איהם קיין חלק ניט געבען און דעריבער וועט ער אויסגעהן פאר הונגער.

ער האט זיך געשעמט פאר די דורכגעהענדע און פאר זיך אליין: א יונגער, געבילדעטער מענש, מיט צוויי הענד, וואס וויל־ען ארבייטען, מיט צוויי פיס, וואס וויל־ען אויך לויפען וואוהין מען דארף, מיט א קאפ, וואס איז פעהיג לאנגיש צו דענקען, — אזא יונגער מענש נעהט אום א הונגערינער, אונבעהאלפענער, אין מיטען העלען טאג, אין מיטען רוישענדער גאס! וווי מיאום! וווי מיאום!...

וואס מעהר ער איז נענאנגען האט זיך דער הונגער אלץ מעהר געשטארקט און ער איז אלץ שוואכער געווארען, די קניה האבען זיך געבויגען, פאר די אויגען געשווינדעלט און ער האט זיך געשראקען, ער זאל אזוי געהענדיג ניט פאלען... און ער האט פערצווייפעלט נעזוכט א נעראנק אין קאפ, וואס זאל איהם טרייסטען און שטארקען, ער זאל כח האבען זיך ראנגלען נאך און לעבען בלייבען.

— איך בין ניט איינער! האט ער די אלטע טרייסט נעפונען — דא זיינען פארהאן א סך אזעלכע, ווי איך.

ער האט יעדען בעגעגענדען אריינגעקוקט אין פנים, ווי ער וואלט וועלען נעפינען נאך אזא ווי ער. אלע פנימ'ער האבען אבער גראד אזוי זאט און צופריעדען אויסגעזעהן, און ער האט זיך נאך מעהר פערצווייפעלט, און נענאנגען אלץ וויייטער און וויייטער, ניט וויסענדיג אליין וואוהין און צו וואס.

פֿלוצים האָט איהם אין די אויגען א פינקעל געטאָן א בע־קאנטע הוט און נאָכדעם א פּנים. ער האָט בענגענט א בע־קאנטען מיט וועלכען ער האָט אין נאנצען צוויי מאָל אויסגע־רעדט עטלִיכע קורצע פּראָזען און האָט אפילו ניט גוט געדענקט יענעמס פאמיליע־נאָמען.

„ער וועט לייהען!" האָט איהם דורכגעשטראהלט אין קאָפּ און ער האָט אָבגעשטעלט דעם בעקאנטען מיט אנידערגעשלאָ־גען „גוט־מאָרגען".

דער „בעקאנטער" האָט אויסגעשטעלט אויף גליקסמאנען די אויגען, ווי ער דערקענט איהם ניט.

— איהר האָט פערגעסען? — האָט גליקסמאן מיט א הכנעה'דיגען טאָן געפרעגט — מיר האָבען זיך בעקענט ביי זיבערמאנען — איהר געדענקט? גליקסמאן!

— אהא! — האָט זיך דער בעקאנטער דערמאָנט, האָט א שמייכעל געטאָן, און איז געלויבען אָהן וועדטער.

„ער וועט לייהען!" האָט גליקסמאנען וויעדער געבליצט אין מח און האָט ארויסגעשטאמעלט:

— איהר ווייסט, וואָס איך האָב מיך אָבגעשטעלט?... איך וואוין ווייט פון דאנען... איך דארף דאָ האָבען עטליכע קאָפּ־קעס נויטיג און איך האָב פערגעסען דאָס בייטעלע אין דער הייס... איהר האָט אפשר ביז מארגען, העכסטענס ביז איבער מאָרגען א קאָפּיקעס צוואנציג, איהר מ ו ז ט מיר לייהען!..

דער בעקאנטער האָט אנשטאָט צו ענטפערען, אריינגעלאָנט די האנד אין טאש. גליקסמאנען האָט דאָס הארץ שטארק אָנ־געהויבען צו קלאפען.

— איהר זעהט? — האָט דער בעקאנטער נעזאָגט אויס־טריימלעניג דאָס בייטעלע.

גליקסמאנען איז פינסטער געוואָרען אין די אויגען: דאָס בייטעלע איז לעדיג געווען.

— „אוי"! האָט זיך ביי איהם ניט ווילענדיג ארויסגע־ריסען פון הארצען א פערצווייפעלטער זיפֿץ, ער האָט זיך פערשעמט פון אזא זיפֿץ און האָט קוים ארויסגערעדט:

— וואָס דארפט איהר מיר ווייזען — איך גלויב אייך!

— איך האָב אפילו יא אין טאָש ערגיץ א פערצינגער, איז ער אבער א פאלשער, — האָט דער בעקאנטער צוגעלענט, ווי ער וואָלט וועלען ארויסנעהמען גליקסמאנען פון זיין פערלע־נענהייט.

— ווייזט נאָר א קוק טהאָן! — האָט זיך גליקסמאן אָנ־געחאפט. דער בעקאנטער האָט אָנגעהויבען ארומצוזוכען אין די טאשען און זוכענדיג, האָט ער אלץ געסטראשעט גליקסמאנען, אז ער האָט איהם שוין, דאכט זיך, ארויסגעוואָרפען און גליקס־מאן האָט מיט שרעק אין די אויגען געווארט.

— שא, ער איז דאָ! — האָט דער בעקאנטער אָנגעזאָגט.

— ווייזט, ווייזט א קוק טהאָן, האָט גליקסמאן, ווי ארויס נעריסען דעם פערצינגער פון דעם בעקאנטענם הענד.

ער האָט דעם פערצינגער אויפמערקזאם בעטראכט און האָט זיך קרענקליך פערקרימט: די מטבעה איז נעווען גע׳ ווי מעש און זעהר לייכט אין האנד. דאָך אוועק נעבען צוריק האָט גליקסמאן עפעס ניט נעקענט און ער האָט איהם געבעטען:

— גיט מיר איהם, אפשר וועל איך...

— אָח, נעמט איהם! — האָט זיך דער בעקאנטער אָנגע־באפט, ווי ער וואָלט צופריעדען געווען, וואָס ער וועלט פון דער נעלער מטבע פטור...

— אדיע! האָט גליקסמאן זיך נעזעגענט, נישט קוקענדיג דעם בעקאנטען אין פנים אריין און פיהלענדיג, ווי זיין פנים ברענט פאר חרפה, ווי מען וואָלט דערויף נאפט ארויפנעגאָסען און אָנגעצונדען מיט א שוועבעלע.

ער איז נעווען אין כעס אויף זיך אליין, וואָס ער האָט עס

געטהאן און פאר כעם האָט ער בעשלאָסען אויסצוגעבען דעם פערציגער.

— איך מוז איהם אויסגעבען! — האָט ער א נעשריי גע־טהאן, אזש א פאָר פערבייגעהענדריגע האָבען זיך אומגעקוקט.

ער איז אריין מיט א קלאפענדען הארצען אין דער ערשטער נעווענלעב פון עסען־ווארג.

גלייקסמאן, אלס לעהרער, איז נעגאנגען אָנגעטהאן ארטיג און מיט זיין עדעלען בלאסען געזיכט און דינע געזיכטסציגע האָט ער געהאט איין אויסזעהן פון א רייכען יונגען מענשען. דער קרעמער, דערזעהענדיג איהם אריין גענהן, האָט זיך אוועק־געשטעלט און האָט מיט א דרך־ארץ־דיגען טאָן געפרעגט:

— וואָס ווינשען זי?

גלייקסמאן האָט געווארפען נערוועזע בלייקען אויף די עטלי־כע לעבלעך וויים־ברויט און אויפ'ן גרויסען קעז, וואָס איז געלעגען אויפ'ן וואַרסטאט און האָט קוים געענטפערט:

— צוויי פונט ברויט מיט א פיערטעל קעז — עפעס גו־טער קעז? — האָט ער ווי צוטומעלטערהייט צוגעגעבען.

— דער קעז איז בחיר! אויסגעצייכענטער קעז, ריינער שמאנט — האָט זיך דער קרעמער צעלאָזט לויבען מיט התפעלות זיין סחורה — איהר קענט פארזוכען א שטיקעל, עס שאדט נישט.

און רעדענדיג האָט איהם דער קרעמער אויפ'ן שפיץ מע־סער דערלאנגט א שטיקעל קעז.

גלייקסמאן האָט געשווינד אראָבגעכאפט דאָס שטיקעל קעז פון מעסער און אריינגעלעגט אין מויל, נאָר דערמאָנענדיג זיך אָן דעם געלעגן פערציגער האָבען איהם הענט און פים אָנגע־הויבען ציטערן און ער האָט עס קוים אראָבגעשלונגען, ניט שפירענדיג קיין שום טעם אין איהם.

— זעלטענער קעז... האָט גלייקסמאן קוים אויסגערעדט און

האָט זיך אומגעקוקט צום טהיר, ווי ער וואָלט וועלען ענטלויפען.

— א פערטעל קעז און צוויי פונט ברויט? האָט דער קרעמער איבערגעפרעגט.

— א פערטעל קעז און צוויי פונט ברויט! — האָט גליקסמאן, ווי צוטומעלטערהייט נאָכגעזאָגט, קלערענדיג אן עצה, ווי אזוי אריין רוקען איהם דעם גאַנצען פערציגער, אז ער זאָל ניט בעמערקען.

דער קרעמער האָט אָבגעוואויגען, איינגעוויקעלט אלץ אין א פאָפיער און האָט עס העפליך אָבגענעבען גליקסמאנען.

גליקסמאן האָט מיט ציטערדיגע הענד א וואָרף געטהאָן די מטבעה.

— גיט א רעשט! — האָט ער קוים אויסגערעדט און מיט שרעק נעקוקט, ווי דער קרעמער קרימט זיך בעטראכטענדיג די מטבע.

— זייט מוחל! — האָט דער קרעמער זיך נעוונדט צו גליקסמאנען, נאָכדעם ווי ער האָט די מטבע דריי מאָל א וואָרף געטהאָן און זיך צוגעהערט צו איהר טויבען קלאנג, ווי א גרויסער קאָמפאָזיטאָר —— זייט מוחל, אפשר האָט איהר אן אנדערען פערציגער, דער איז א פאלשער.

— א פאלשער? — האָט גליקסמאן זיך תמ'וואטע פערוואונדערט.

— א פאלשער! — האָט דער קרעמער קאלט נעענטפערט. גליקסמאן האָט אוועקגעלענט צוריק דאָם איינגעוויקעלטע ברויט און קעז, נענומען דעם פערציגער אין האנד, בעטראכט איהם פון אלע זייטען און האָט שטיל, ווי ברוגז אויסגערעדט:

— א גוטער פערציגער, קיין אנדערן האָב איך ניט, און האָט זיך פון קראָם, ווי א שאָטען אויסגעוואקט.

— נעשעפטען! — האָט ער דערהערט הינטער זיך דעם קרעמערס ברוגז'דיג קול און ער האָט דערפיהלט אין מויל די

ברעקלעך פון שטיקעל קעז, וואס ער האט פערזוכט און האט אויסגעשפּינען, פערברעכענדיג מיט די הענר.

— וואס טהוט מען? וואס טהוט מען? — האט ער ביטער געקרעכצט, ניט וויסענדיג וואוהין ווייטער צו גיהן.

ער האט נענומען דעם פערציגער אין האנר און געקוקט אויף איהם.

— א גוטער פערציגער? — האט ער פאר זיך גערעדט, ווי ער וואלט זיך אליין געוואלט אבנארען, ער זאל האבען מוטה אריין צו גיהן נאך אין א געוועלב.

נאר אין דער צווייטער געוועלב איז דאס זעלבע געווען.

ער איז ארויסגענאנגען צורייצט און פערביטערט; זיינע אויגען זיינען געווען מיט בלוט פערלאפען. „היות רעות!"— האט ער אין נעראנק גערופען — פערשאלטען זאלט איהר זיין.

די ערנידערונגען האבען איהם בייז געמאכט.

ער האט מיט האס אנגעקוקט אלע פערבייגעהענדיגע זאטע פנים'ער.

— דעם פערציגער מוז איך אויסגעבען! האט ער פעסט בעשלאסען — איך מוז! איך מוז! — און ער האט זיך געלאזט גיהן.

און אין יעדער געוועלב האט ער אריינגעקוקט, זיהן וואס פאר א נפש דארט זיצט ביי דער סטויקע. נאר יעדעס פנים פון די קרעמער האט אזוי שלעכט, גראב ארויסגעקוקט, אז גליקס־מאנען האבען די פים ניט געריענט אריין צו גיהן.

ער האט געזוכט א נאריש פנים, צו אזוי א יונג־קינד, וואס זאל זיך לאזען נארען...

ער האט זיך גלאזען אין א זייטיג געסל און האט אריינ־געקוקט אין א קליין־געוועלבל, ביי'ן סטויקע איז געזעסען א קליין־דאר־מיידעלע מיט א פערשלאפען פנים, מיט צעשוויבער־טע האר און האט טרויערינ געקוקט אין גאס אריין.

— „דאָ איז דאָס!" איז גליקסמאנען דורכנעפֿלויגען אין קאָפּ און ער איז מיט זיבערע טריט אריין אין געוועלב.

— וואָס דאַרפט איהר? — האָט איהם דאָס מיידעלע אי־ בערגעפרעגט. זעהענדיג ווי ווילד ער וואַרפט זיינע בליקען אי־ בער'ן געוועלב.

גליקסמאן האָט זיך איינגעקוקט אין דעם מיידעלעס פּנים. איהם האָט זיך געדאכט אז איהרע אייגעלעך זיינען פערווייגט.

— מען דאַרף זיין א גזלן אבצונארען זי! — האָט אין איהם דאָס הארץ נערעדט, נאָר דער הונגער האָט אזוי וועהטאָג־ דיג גענאָגט, אוז ער האָט נעפרעגט.

— ברויט איז פארהאן?

— יאָ! — האָט דאָס מיידעלע נעענטפערט, קוקענדיג אויף איהם אלץ דערשראָקען.

דאָס מיידעלע האָט איהם אָבגעשניטען צוויי פונט ברויט אוז ווען זי האָט געשניטען האָט גליקסמאן נעזעהן, ווי איהרע דארע הענדלעך ציטערן אוז דאָס הארץ האָט איהם שווער געדריקט, קוקענדיג אויף דאָס ארעמע מיידעלע.

— „מען דאַרף זיין א גזלן אבצונארען זי!" — האָט איהם וויערער דאָס הארץ אנגעהויבען צו רעדען שטארקער ווי פריהער אוז שטארקער פאר זיין הונגער, ער האָט געוואָלט ארויס נעהן אזוי פוז קראָם, נאָר דאָס אָבגעשניטענע ברויט האָט איהם ווי מיט צוואנגען נעצוינגען אוז ער איז נעבליבען.

— גיעב מיר מיידעלע, א פערטעל קעז אויף, האָט ער שוואַך ארויסגערעדט.

דאָס מיידעלע האָט איהם אָבגעוואויגען אוז דערלאנגט.

— גיעב מיר א רעשט פוז א פערציגער — האָט ער איהר נעזאָגט, דערלאנגענדיג די מטבעה אוז האָט אין הארצען געוואונשען, אז דאָס ארעמע מיידעל זאָל שכל האָבען אוז ניט נעמען דעם פאלשען פערציגער...

נאר דאָס מיידעלע האָט צוגענומען דעם פערציגער און קוים בעטראכטענדיג א י ה ם, האָט זי איהם אריינגעוואַרפען אין קעסטעלע און האָט ארויסגענעבען גליקסמאן'ען צעהן קאָפּיקעס רעשט.

גליקסמאנען האָט בענאָסען א קאלטער שוויים און ער האָט ניט געקענט ארויסגעהן פון נעווּעלב.

— מיידעלע, א מאמע האָסטו? — האָט ער זי פלוצים געפרעגט.

— ניין, געשטאָרבען! — האָט דאָס מיידעלע טרויעריג געענטפערט.

גליקסמאן איז שיער ניט אומגעפאלען.

— האָסטו א שטיפמאמען? — האָט גליקסמאן וויעדער געפרעגט.

— יאָ! — האָט דאָס מיידעלע נאָך טרויעריגער געענטפערט.

— זי שלאָגט דיך עפּעס?

דאָס מיידעלע האָט געשוויגען און גליקסמאן איז זיכער געווען, אז דאָס אָרימע מיידעלע ווערט געפּייניגט אלע טאג און איהם האָט זיך געדאכט, אז די שטיפמאמע וועט איהר פּאר דעם פאלשען פערציגער אוועק'הרג'נען.

ער האָט נערוועז געטאָפּט דאָס ברויט אין האנד, נע־

קוקט אויף די וועגד פון דעם אָרימען געווּעלב, אויף דאָס מיי־דעלע און אין קאָפּ האָבען איהם אלץ געשלאָגען די ווערטער: „א גזלן דארף מען זיין אָבצונאָרען זי!"

— מיידעלע! — האָט ער פלוצים, ווי מיט א געבעט אויסגעשריען — נא דיר צוריק דעם ברויט מיט די קעז און גיעב מיר אוועק דעם פערציגער.

— פאר וואס? שלעכטע ברויט? — האט דאס מיידעלע, ווי פערשולדיגט געפרעגט.

— ניין! גוט — ברויט! טהייער — ברויט... נאר... פאלג מיר מיידעלע, גיעב אוועק דעם פערציגער, גיעב מיידעלע!

דאס מיידעלע האט מיט פערוואונדערטע, דערשראקענע אויגלעך איהם אנגעקוקט און האט איהם דערלאנגט צוריק דעם פערציגער.

—א שעהן מיידעלע! האט ער מיט דאנקבארקייט ארויסגערעדט, — ווייטער, מיידעלע, זאלסט דו גוט — גוט קוקען אויף נעלר, מען זאל דיך ניט אבנארען...

און ניט ערווארטענדיג קיין ענטפער איז ער ארויסגעלאפען פון נעווילב.

— איך קען ניט, איך קען ניט! — האט ער ווי פאר זיך אליין פערעגטפערט זיך פאר זיין שוואבקייט — איך קען ניט!...

און מיט האסט האט ער א וואגה געטהאן דעם פערציגער אויפ'ן ברוס און דער טויבער קלאנג פון דער מטבעה האט זיך צומישט מיט זיין זיפץ...

און א הונגעריגער האט ער זיך געלאזט געהן ווייטער זוכען ביי א בעקאנטען עטליכע קאפיקעם צו באַרגען...

ביין פרעמדען פייער.

בלאָך און שאָר, צוויי בחורים אין איין אוז דעם זעלבען על־טער — אומגעפעהר פון פינף אוז צוואנציג ביז א טישעל אין קליינעם קא־פוז הויז אוז האָבען אייגע די אנדערע שטום זיך אָנגעקוקט. ענדליך האָט בלאָך זיך אָבגערופען:

— א גרויסע שטאָרט דאכט זיך, אוז דאָך איז ניטא אמאָל אין אבענד וואוהין אריין צו גיהן...

— יא. — האָט שאָר בעשטעטינט. „די וועלט איז גרוים, אוז עס איז זיך ניטא וואו אהין צו טהאָן...

אוז נאָך דעם קורצען דיאלאָג, זיינען זיי וויעדער שטום געוואָרען. שאָר'ען איז אבער ענדליך נמאם געוואָרען דאָם שוויי־גען אוז לעריג זיצען, אוז ער האָט זיך געוועגרעט צו דער קעל־נערין, וועלכע איז פערבייגענאנגען:

— א גלאָז טהע...

— וויעדער טהעע, — האָט בלאָך געשמייכעלט — דו האָסט דאָך שוין אזוי פיעל געטרונקען.

— וועל איך נאָך טרינקען — וואָם מאכט עס אוים — האָט שאָר געמורמעלט — לייט טרינקען בראנפען פון אומעט. מיר טרינקען טהעע...

— אוז איך וועל נעהמען א גלאָז קאווע, — האָט בלאָך געזאָגט — אוז צוגערופען דער קעלנערין...

די קעלנערין האָט געבראכט צוויי קאווע.

— איך האָב דאָך טהעע בעשטעלט, — האָט שאָר גע־שמייכעלט צו דער קעלנערין.

— איך האָב פערהערט — האָט די קעלנערין צוריק גע־שמייכעלט, און געוואָלט נעהמען צוריק די קאוועע...

— זאָל זיין, עס מאכט ניט — עס איז רעכט קאוועע אויך... — האָט שאָר מסכים געווען...

די קעלנערין איז א צופריעדענע אוועק...

בלאָך און שאָר האָבען לאנגזאם געטרונקען די קאוועע און נעשוויענען.

— עפעס זעהט מען ניט שפירא'ן! — האָט שאָר ענדליך אַרויסגעמורמעלט.

— שפירא איז א גליקליכער מענש! — האָט בלאָך זיך אָנגענאָפט — ער האָט עפעס אויסגעפונען א בעל־הבית'ישע מיידעל און זיצט דאָרט נאנצע טעג און נאנצע נעכט...

שאָר האָט אָבגעזיפצט:

— עפעס א שעהן מיידעל?...

— ניש קשה, האָט בלאָך געענטפערט — ער האָט זי מיר די טעג אויפ'ן גאס פאָרגעשטעלט...

— א הויכע? — האָט שאָר וויעדער געפאָרשט...

— א מיטעלמעסיגע.

— — נו, אויגען... — האָט שאָר ווייטער נעפרעגט — שוואַרצע?

— ניין, דוקא בלאָהע אויגען... גרויסע בלויע אויגען... שעהנע אויגען — האָט בלאָך ענדליך זיך שוין בעגייסטערט...

— איז דאָך גוט!... — האָט שאָר נערעדט ווי פאר זיך, און שווייגענדיג א ווייל, האָט ער וויעדער געפרעגט:

— איז זי אינטעליגענט?

— ווייזט אויס, אז יא. זי האָט געטראָגען א בוך אונטער'ן אָרים.

— איז דאָך טאקע גאָר גוט... — האָט שאָר ווי מיט קנאה נעמורמעלט.

און נאָך א קלייניקייט, האָט ער ברוגז'ערהייד צוגעגעבען:

— פאר וואָס־זשע לאדעט ער אונז אמאל ניט איין?

— וויים איך? — האָט בלאָך געדריקט מיט די פּלייצעס... אפשר האָט ער ניט קיין רעכט אונז צו איהר איינלאדען?...

— מיר וואָלטען דאָך זי ביי איהם ניט אבגענומען! — איז שוין שאָר אויפגערעגט געוואָרען — די דאָזיגע חברה, אזוי זיינען זיי דאכט זיך גוטע ברידער, און ווי נאָר זיי דערטאָפען א פעט ביינדעל, פערקלייבען זיי זיך אין א ווינקעל און האלטען עס פעסט אין די צייהן...

— נו, נו געגוג! — האָט בלאָך נע'מוסר'ט — שפּירא איז ניט פון די. און איבריגענס, וואָס האָסטו געוואָלט — ער זאָל דיר א חלק געבען... נארישער יונג דו איינער... א מיידעל איז דאָך ניט קיין מיטאג, טהיילען זיך קען מען דאָך ניט...

— יא, איך פערשטעה — האָט שאָר זיך געקרימט. איך וויל זיך ניט טהיילען... אבער מען קען דאָך ניט טהיילענדיג זיך, זיין צוואמען... לא די וואָס ער האָט נעקראָגען א מיידעל, האָבען... —

נאָר איידער שאָר האָט נעענדיגט זיין פּראָזע, האָט זיך די טהיר פון דער קלייניער קאפע געעפענט און שפּירא, א הויכער, שטארק נעבויטער יונג פון א יאָהר צוויי דריי און צוואנציג איז אריין, איז צוגענאנגען צום טישעל וואו בלאָך און שאָר זיינען נעזעסען, און געבענדיג איינעם נאָך דעם אנדערען די האנד, האָט ער מיט א פריינדליכען שמייכעל געזאָגט:

— איך האָב פערשטאנען אז איהר זייט דאָ. איך בין אריין בלויז אויף א ווייל. נו, וואָס מאכט איהר, ברידער...?

— אָט, נישׂ קשה... — האָט בלאָך געענטפערט...

— מען זופט קאווע... — האָט שאָר געמורמעלט...

— איך וואָלט אויך עפּעס געטרונקען מיט אייך, האָט שפּירא, אלץ שמייכלענדיג גערערט, אבער איך אייל זיך...

— צו דער כלה... — האָט שאָר קריטיקירט...

— יא, — האָט שפּירא נעשמייכעלט. — איך קום אלע אבענד צו איהר...

— זי וואָהנט מיט די עלטערען צוזאמען? — האָט בלאָך געפֿרעגט.

— יא, מיט די עלטערען.

—א בעל הבית'ישע מיידעל, הייסט עס — האָט ער נע'חוזק'ט פערשטעלט.

— יא, האלב בעל הבית'יש... זיי זיינען אבער נוטע מענ־שען... ווייסט איהר וואָס, ברידער, קומט אויף מיט, מיט מיר!— האָט זיך שפּירא אָנגעכאפּט. קומט, קומט! זי ווייל אייך טאקע קענען... איך האָב וועגען אייך מיט איהר פּיעל גערעדט.

שאָר מיט בלאָך'ן האָבען זיך איבערגעקוקט, און איידער זיי האָבען וואָס נעוואָלט זאָגען, האָט שפּירא א לוסטיגער און א פֿריינדליכער וויעדער נעזאָגט:

— קומט, ברידער, קומט... מיר וועלען אביסעל פּערבערע־גען צוזאמען...

— קום, שאָר, — האָט בלאָך גערופּען.

— איך קען נעהן... — האָט שאָר מיט אינערליכער צו־פֿריעדענהייט מסכים נעווען, און זיך אויפֿגעהויבען פון אָרט.

די צוויי פֿריינד האָבען אין דער גיך בעצאָהלט, און שאָר אן אויפֿגעלעבטער, אן אבגעפֿרישטער, האָט אריינגעמורמעלט בלאָך'ן:

— לאָז דער קעלנערין א גוטען טרינק־געלד...

און די חברים זיינען ארויס אויפ'ן גאס.

עס איז נעווען אזייגער ניין אין אבענד. עס איז געפאלען א לייכטער פוכינער שנעע, און האָט צארט און מילד בערעקט די רוישענדע נאס. די שנעעלאָך האָבען נעפּינקעלט ווי ברייל־ליאנטען אנטקעגען דער ליכט, וואָס האָט נעשלאָגען פון די הייזער און פון די גרויסע געשעפּטען.

שאָר האָט זיך דערפיהלט ווי ניינעבוירען. ער איז געגאַנגען מיט פעסטע און זיכערע טריט און צוגעזונגען א נגון'דעל.

ענדליך זיינען זיי אָננעקומען צו דעם הויז, וואו שפירא האָט זיי אייגנעלאדען.

אריינגעהענדיג אין קאַרידאָר, האָט שאָר אָבגעקלאפט דעם שנעע פון די שיך און מיט א קלאפענדען הארצען ערוואַרטעט, אז שפירא זאָל עפענען די טהיר...

ענדליך האָט זיך די טהיר געעפענט, און די דריי חברים זיינען אריין אין הויז. עס איז זיי געקומען אנטקעגען א יונגע בלאָנדע מיידעל.

— איך האָב געבראכט מיינע פריינד! — האָט שפירא מיט א שטראהלענדען געזיכט אויסגערופען...

— א, זעהר אנגענעהם, — האָט דאָס מיידעל אויסגעצויגען די האנד שאָר'ן.

פון דער מיידעל'ס פריינדליכקייט האָט שאָר זיך דערפיהלט ווי ערמוטהיגט. ער האָט איהר אויסגעצויגען זיין האנד, און שטארק דריקענדיג, געזאָגט:

— עס פרעהט מיך זעהר צו קענען מיין פריינד'ס כלה...

— כלה!... — האָט זי זיך צולאכט... נישט קיין כלה... נאָר עס מאכט נישט.

און וועגדענדיג זיך צו בלאָנד'ן, האָט זי שמייכלענדיג געזאָגט:

— אייך האָב איך דאָך שוין געזעהען... און האָט איהם דערלאנגט די האנד.

באלד איז אָננעקומען פון א צווייטען חדר דער פאָטער, א בנעימות'דיגער איד מיט א שעהן ארומגעשוירעטן שוואַרץ בערדיל, וואָס האָט זיך דורכגעפלאָכטען ערטערווייז מיט גראָהע פאָסען...

שפירא האָט זיינע חברים פארגעשטעלט פאר'ן פאָטער.

שפּעטער א ווייל איז אריין פון קיך די מוטער, א גוט־מוטהיגע אידישע פרוי.

מען האָט זיך געזעצט ביי׳ם טיש, און די מיידעלע האָט דערלאַנגט טהעע...

שאָר׳ן איז אויסגעקומען צו זיצען נעבען דער כלה... שפּירָא איז געזעסען נעבען פאָטער און בלאָך׳ן וויעדער איז אויסגעקומען צו זיצען נעבען א קליין אינגעלע, די כלה׳ס ברודער׳ל...

שאָר איז מיט זיין פּלאַץ געווען זעהר צופריעדען. ער האָט אלע וויילע געהויבען די אויגען צו דער כלה־מיידעלע.

זי איז געווען צו איהם זעהר פרייַנדליך, און עס האָט זיך איהם נעדאַכט, אז ער קען זי שוין אזוי לאַנג, אזוי לאַנג...

דער געשפּרעך איז געווען א לייכטער, אן אָבנערמענער, אָבער אלע האָבען זיך געפיהלט היימיש און גוט...

בעסער אבער פאר אלעמען האָט זיך געפיהלט שאָר.

עס האָט זיך איהם נעדאַכט, אז שפּירא׳ס מיידעלע איז צו איהם זעהר נאָהענט...

ער האָט געפרופט אַננעהמען איהר האַנד.

שפּירָא האָט עס בעמערקט, און פרייַנדליך געשמייכעלט.

ענדליך האָט בלאָך בעמערקט:

— שוין אזייגער צוועלף, מען דארף גיין..

קיינער פון די דערביי־זיצענדע האָט קיין געגען־בעמערקונג ניט געמאכט...

הייסט עס, אז מען דארף שוין גיין! — האָט שאָר זיך אויפגעכאפט, ווי פון א זיסען חלום. ער האָט ווי מיט בעטענדע בליקען אַננעקוקט דער מיידעל, נאָכדעם שפּירא׳ן, און זיך אויפגעשטעלט.

— אלזאָ, ברודער, איז צו איהם שפּירָא צוגענאַננען, געהט איהר שוין...

— יא, — מיר נעהען! — האָט שאָר ווי צוטומעלט גענטפערט — שוין שפּעטלעך, מיר געהען...

ער האָט פריהער געגעבען די האנד דעם פּאָטער, נאָכדעם דער מוטער, געקוקט זיי אין די אויגען אריין, און ווי עפּעס ערוואַרטעט.

ענדליך איז ער צוגענאנגען צו דער מיידל.

— נו, האָט ער געשטאַמלט... א גוטע נאכט — און האָט איהר דערלאנגט די האנד.

זי האָט איהם א שמייכלענדע און א פריינדליכע די האנד צוריק דערלאנגט און געענטפערט:

— א גוטע נאכט... קומט אמאל ארויף...

— זיכער, זיכער! — האָט ער פערשפּראָכען... איך האָב מיך דאָ זעהר גוט געפיהלט.. .און זאָגענדיג אן אלגעמיינע „גוטע נאכט", איז ער ארויס מיט בלאָך'ן פון הויז...

געהענדיג צוריק, האָבען זיי א לאנגע צייט געשוויגען. ענדליך האָט זיך שאָר אָבגערופען:

— איך האָב מיר דאָרט אביסל אָנגעווארימט...

בלאָך האָט נאָרנישט געענטפערט, אין א וויילע ארום, האָט ער געמורמלט ווי פאר זיך אליין:

— ביי א פרעמדען פייער...

זיי זיינען וויעדער אנשוויגען געוואָרען; אָן נעגאנגען יעדער צו זיין איינזאמען פייערל.

דער פּראטעסט.

באשע־בייל׳ע די נייטאַרין פּלעגט שטענדיג הערען וועגען זיך, אז זי איז א וואויל־מיידל׳. דאָס פּלעגט מען וועגען איהר זאָגען סיי אין די אויגען און סיי אונטער די אויגען. אבער קיין נחת האָט זי דערפון ניט געהאט, געפּרעהט האָט עס איהר ניט. אדרבא, פּיעל׳ מאָל האָט עס איהר פּערשאפט פּערדרוס און הארצ־וועהטאָג, און אפּטמאָל׳ פּלעגט זי אפּילו אויך דעם דאָזיגען קאָמפּלימענט נערווען אבענטפּערען:

— א וואויל׳ע, א וואויל׳ע... בין איך גליקליך!...

און זי איז געווען גערעכט! — גליקליך איז זי מיט איהר וואויל־קייט ניט געווען. זי האָט דוקא געוואָלט זיין ניט קיין וואויל׳ע. — הלואי וואָלט זי בעסער געווען ניט קיין וואויל׳ע, אבער א שעהן מיידל׳ — וואָלט זי א סך צופּריעדענער און גליק־ליכער געווען. נאָר א שעהן מיידל׳ איז זי קיינמאָל׳ ניט געווען, וועניגסטענס האָט זי וועגען זיך אזא מיינונג קיינמאָל׳ ניט נע־הערט, אפּילו דאָן, וועז זי איז געווען יונג, בפּרט יעצט, וועז באשע־בייל׳ע, נישט קוקענדיג, וואָס זי זאָגט קיינמאָל׳ קיין ליגען ניט, מוז די לעצטע צייט אראָב נעהמען א פּאָר יאָהר פּון איהר עלטער, וואָס דאָס קומט איהר אָן ניט גרינג. איהרע בלאסע באַ־קען וועלען דאמאָלסט רויט, און איהר דאכט זיך, אז זי האָט אבגעטהאָן דאָס גרעסטע פּערברעכען...

יא, באשע־בייל׳ע איז ניט צופּריעדען מיט איהר וואויל־קייט. איבערהויפּט איז זי ניט צופּריעדען מיט איהר שטיל־קייט, וואָס פּיעל׳ע פּון די שכנות שעצען זעהר שטארק...

באשע־בייל׳ע וויים, אז שטיל׳קייט איז פאר א מיידל׳ דער גרעסטער חסרון. הלואי וואלט זי געקענט אזוי הויך לאכען, ווי איהרע חבר׳טעס... הלואי וואלט זי געקענט אזוי הויך זינגען ווי זיי, וואלט זי אויך געוואוסט פון גליק און פון ליעבע... און וואלט ניט געדארפט די נאנצע יונגע יאהרען פערבריינגען בלויז מיט דער אלטער מוטער איהרער, מיט דער אלמנה...

באשע־בייל׳ע איז געווען טאקע וואויל און שטיל, אבער וועז מען וואלט געוואוסט איהרע געדאנקען—דאכט זיך איהר— וואלט מען זי געהאלטען פאר דער זינדיגסטער אין דער וועלט, און וועז מען וואלט געקענט זיך צוהערען, וואס עס קומט פאר ביי איהר אין הארץ, ווי עס שרייט און ליארעמט, וואלט מען זי, וועד וויים, מיט וואס פאר א נאמען אננערופען.

נאר דאס, וואס עס טהוט זיך ביי איהר אין קאפ און הארץ, וויים קיינער ניט, אפילו איהר מאמע ניט, און באשע־ בייל׳ע וואלט אמאל וועלען אויסשרייען:

— איך בין ניט וואויל, איך בין ניט שטיל! און זאל מען איהר בעסער מוסר זאגען אידער ריהמען. וואס האט זי פון איהר גוטען נאמען? ער האט איהר נאר פערשטערט דאס לע־ בען און גערויבט פון איהר אלע פערגעניגען...

און אויסצודריקען איהר פראטעסט בלייבט איהר נאר איהר אייגציג ליעד, וואס זי זינגט:

דרויסען איז א טריעבער טאג,
אין שטיבעל׳ע איז א פארע..
איך האב אבגעלעבט מיינע יונגע יאהרען
אזוי ווי אין א כמארע...

דאס דאזיגע ליעדל׳ זינגט זי אבער אזוי שטיל, אז זי אליין הערט קוים די ווערטער... צו נאהענט איז איהר דאס ליעד צום הארצען, אז זי זאל האבען די דרייסטקייט עס הויך צו זינ־ גען!

באשע־לאה ווייס, אז עס זיינען דאָ א סך פרעהליכע פערשייטע לייִדער, און דוקא יענע ווערען געזונגען הויך איז אפֿען... אבער יענע לייִדער זיינען ניט פאר איהר — יענע לייִדער זיינען באר די, וואָס האָבען ניט אזא גוטען נאמען, ווי זי... זי איז א וואויל־ע און א שטילע — און ניט אלע לייִדער קען זי זיך ערלויבען צו זינגען!

יאָ, זי טאָר זיך נאָר נישט ערלויבען — אזוי איז שוין איהר בעשערט. שטיל, עהרליך און אליין.

אפֿט אבער ווערט באשע־בייל'ען אונערטרעגליך איהר שטילקייט און עהרליכקייט, און זיצענדיג אין קליינעם שטיבעל־ע ביי איהר ארבייט וואָלט זיך איהר וועלען אוועקווארפען אלץ, ארויסלויפען אויפ'ן גאס און וועגרען זיך צום ערשטען בעסטען יונגען־מאן:

— איך בין נישט וואויל און נישט שטיל! קום מיט מיר! קום! וואָרום איך בין די זינדיגסטע אין דער וועלט!...

קענען איבער איהר צימער וואוינט שוין זייט צוויי יאָהר חייקעל דער שניידער מיט זיינע בנים, וואָס האָבען א שם אין דער גאנצער גאס פאר פערשייטע און צולאָזענע, איבערהויפט דער עלטערער, יאָסעל דער רויטער. יאָסעל דער רויטער איז א בחור פון א יאָהר אכט־און־צוואנציג, א הויכער, א געזונדטער, מיט גראָהע, שפּיציגע אויגען און רויטע שפּיציגע וואָנסען... די גאס דערצעהלט פון איהם שרעקליכע מעשיות. האשע בייל'ע זעהט איהם אפֿט שטעהן ביים טויער פון הויז מיט מיידלעך, וועלכע ער דערצעהלט עפעס, און זיי לאכען הויך אויפ'ן קול. זי לויפט דאמאלסט דורך שנעל, איהר האבט, אז האָס לאכען זיי פון איהר, פון איהר שטילקייט און עהרליכקייט.

אט בענעגענט זי זיך מיט איהם אין דעם ענגען, שמוציגען קאָרידאָר. ער קוקט זי אָן מיט זיינע גראָהע אויגען און

שמייכעלט דערביי עפעס אזוי געמיין, אז עס קומט איהר אריין דאס בלוט אין געזיכט, און עס פערפעהלט איהר אטהעם...

מיט ווערטער האט ער זי אבער קיינמאל ניט פערטשעפעט. זי איז, הייסט עס, ניט פאר איהם. אזוי, וועניגסטענס, מיינט זי.

זי געהט דאמאלסט אריין צו זיך אין שטיבעל און קלאגט זיך פאר דער מוטער:

— אזא גראבער יונג, דער דאזיגער „רויטער" — אנקוקען קען איהר איהם ניט...

— וואס? ער האט דיך חלילה פערטשעפעט? — דערשרעקט זיך די מוטער...

— ניין... ער דארף דוקא פערטשעפען... — ענטפערט זי מיט פערדרוס — ער איז גלאט א געמיינער יונג...

— ס'א דאגה, מיין טאכטער, — בערוהיגט איהר די מוטער — וואס געהט ער דיר אן? דו ביזט א שטילע, עהרליכע מיידעל...

באשע בייל ענטפערט ניט, זי לאזט נאר ארויס א שטילען זיפץ, און נעהמט זיך צו דער ארבייט.

זיצט איינמאל באשע־בייל אין שטיבעל ביים מאשין און שטעפט א העמד. ערשט זי דערהערט, ווי עמיצער האט זיך ווי אריינג'ננב'עט שטיל דורכ'ן טהיר. זי קעהרט אום דעם קאפ, און זי בלייבט ווי פערגליווערט: פאר איהר שטעהט יאסעל דער רויטער, קוקט זי אן מיט זיינע סארע אויגען און שמייכעלט.

— איהר האט זיך דערשראקען? — לאכט ער...

זי נעפינט ניט קיין ענטפער, און וויים ניט וואס זי זאל פארנעהמען...

— איהר זיינט א נאנץ שעהן־מיידעל, אביסעל אויסנע־

מאַנערט... אבער דאָס שאדט ניט — איך האָב דוקא ליעב אזעלכע...

זי וויל עפעס ענטפערען, נאָר עס פארפעהלט איהר אטהעם, א הייסער שטראָם פליהט איהר דורך אין גאנצען קערפער. און פון אלע גערַאנקען בלייבט איהר בלויז אייגער אין קאָפּ:

— זאָל די מאמע איצט ניט אָנקומען !...

ער געהט צו איהר צו און נעהמט זי אָן פאר דער האנד. זי האָט ניט קיין קראפט צו וועהרען זיך.

— איהר דערפט פאר מיר קיין מורא ניט האָבען... — זאָגט ער איהר, צובויגענדיג זיך צו איהר נאָר נאָהענט... איך וועל אייך ניט טהאָן קיין שלעכטס... איך וויים דען ניט, אז איהר זייט אן עהרליכע טאָכטער... א שטילע, א וואוילע...

פון די לעצטע צוויי וועלטער קומט זי צו זיך, דערפיהלט זיך ווי בעליידיגט, און ווי ניט מיט איהר וויל‌ען, רייסט זיך ביי איהר ארויס פון מויל:

— איך בין ניט אזוי שטיל און וואויל, ווי איהר מיינט...

— איז נאָך בעסער ! — כאפט ער זיך אָן מיט פרייד... און וויל זי ארומנעהמען...

— די מאמע קאָן אריינקומען... — מורמעלט זי פאר שרעק און אויפרענונג...

— עט די מאמע — לאכט ער צינישׁ... — איך קען זיין אייער מאמע און אייער טאָטע און אייער מאן...

א זיסער שוידער נעהט דורך איהר קערפער פון דעם לעצטען וואָרט.

— איהר דאַרפט ניט אזא ווי איך... — זאָגט זי בעשיידען ארויס... איהר ווילט מיך נאָר אויסלאכען...

— זאָל מיך נאָט שטראפען ! — צינדט ער זיך אָן, און זיין געזיכט ווערט שטרענג ערנסט, — איך וויים דען ניט, ווער איהר זענט ? א טהייער מיידעל, האָב איך אזא יאָהר, וואָס פאר

א מיידעל איהר זענט... דוקא אזא ווי איך בין א מבין אויף אייך... איהר פערשטעהט! דוקא אזא ווי איך!...

זי קוקט איהם דרייסטער אן. אין קאפ פליהט איהר דורך, אז זי וועט זיך איצט נוקם זיין אן אלע, וואס האבען נעזאגט אויף איהר שטענדיג, אז זי איז א שטילע, וואוילע, זאלען זיי איצט וויסען... זי איז ניט קיין שטילע און ניט קיין וואוילע, ניין, זי איז ערגער פאר אלע מיידלעך... אט דעם יאסעל דעם רויטען קלייבט זי אוים...

ער נעהמט זי ארום אין זיינע פעסטע הענד און דריקט זי. א נייע ערשט־נעבארענע פרייד צינדט זי אן, זי כאפט איהם ארום צוריק מיט איהרע הענד און דריקט איהם נעהענטער צו זיך, נעהענטער, נעהענטער...

— אט אזוי האב איך ליעב! — ברומט ער ארויס, און קושט זי אין האלז...

— מען האט נעדארפט צושפארען די טהיר — דערמאהנט זי זיך, נאר באלד פאלט איהר איין, אז עס וואלט איהר גאר ניט נעפארט, אז עמיצער זאל אנקומען... פערקעהרט, זאל מען טאקע אנקומען. זאל קלינגען די גאס מיט איהר, זאלען אלע וויסען, וואס די וואוילע און שטילע באשע־ביילע האט זיי אבגעטהאן! און זאל שוין זיין א סוף מיט איהר וואוילקייט און שטילקייט!...

ערשט וועט זי אנהויבען צו לעבען, צו געניסען!

און זי רופט זיך אן צו יאסלען:

— איך ווייס, אז איהר מיינט מיט מיר ניט חתונה האבען נאר עס ארט מיך ניט...

יאסעל קוקט זי אן ערשטוינט:

— ווי הייסט, דיר ארט ניט?

— מיר ארט ניט! — זאגט זי, ווי אימעצען אויף צר־

לכעיס — איך בין ניט אויסען דוקא מיט אייך חתונה צו האָבען...

— וואָס דען ביזטו אויסען?... — פרענט ער איהר פערוואונדערט, און קוקט זי אָן מיט זיינע גרויע אויגען.

— איך בין אויסען אראָבוואַרפען פון זיך דעם יאָך פון שטיפקייט און וואויקייט און עהרליכקייט, דער יאָך, וואָס האָט מיר געדריקט דאָס גאנצע לעבען...

ער האָט איהר ניט פערשטאנען:

— וואָס רעדט זי פאר מאָדנע וווערטער? פאָרט א יאָלדין — האָט ער געטראכט.

ער האָט איהר גענוּפט עפעס ענטפערען, נאָר עס האָט זיך דערהערט ווי אימיצער גענחט. ער האָט נעמאכט א בעוועגונג ארויסצוגעהן, נאָר זי האָט איהם אָבגעהאלטען:

— האָט ניט קיין מורא...

עס איז אריין די מוטער. דערזעהענדיג יאָסעפ דעם רוימטען, האָט זי גענעבען א פאָטש מיט די הענד און דערשראָקען אויסגעשריען:

— וועה איז מיר, וואָס טהוט ער דא...

— שריי ניט, מאמע... — האָט באשעידיגט זיך גענוענדעט צו איהר — יאָסעפ דער רויטער וועט זיין מיין חתן...

— דיין מאן... — האָט ער פערבעסערט, און טראָציג גענקוקט אויף דער מוטער...

— וועה איז מיר! — האָט די אָרימע מוטער פערברענט מיט די הענד — ווי קומט עס צו דיר? — דו מאכסט זיך דאָך אונגליקליך, טאָכטער מיינע... בעטראכט זיך...

— עס שאדט נישט מאמע... — האָט באשעידיגט זי גענטרייסט — זעקס און צוואנציג יאָהר בין איך נעווען א וואויליע און א שטילע, און איך בין ניט געווען גליקליך... איך האָב פון קיינעם ניט גהערט קיין איינציג וואָרט, וואָס זאָל רעדען צו

מיין הארץ. יאָסעל דער רויטער איז דער איינציגער, וואָס האָט געזאָגט, או איך בין א שעהן מיידעל...

— אוא יאָהר האָב איך, ווי שעהן דו ביזט... — האָט יאָסעל בעשטעטיגט און נעקוקט מיט פייערדיגע בליקען אויף איהר.

— הערסטו... דער איינציגער, וואָס האָט פערשטאַנען וואָס צו זאָגען מיר — זאָל איך איהם ניט אָבדאנקען דערפאר?... הא, מאמע, איך בין דאָך א וואויל'ע... — האָט זי איראָניש אויסגעלאָזט...

די מוטער איז געשטאַנען מיט אן אראָבגעלאָזענעם קאָפּ און דורך טרערהרען געמורמעלט:

— טהו, מיין טאָכטער, ווי דו ווילסט...

יאָסעל דער רויטער האָט אָנגעקוקט דער אלטער און טראָכטענדיג א וויי'ל'ע, איז ער צוגענאנגען צום טיש, אקלאפּ נעטהאָן מיט'ן פויסט איבער איהם, און ארויסגעשריען:

— ווייניט נישט, אידענע! איך וועל אייער באשע־בויל'ע'ן היטען ווי די אויג אין קאָפּ...

די מוטער האָט זיך א דערשראָקענע ארויסגערוקט...

ער איז צוגענאנגען צו באשע־בויל'ע'ן און זיך אָנגערופען:

— זאָג דיין מאמען, זי זאָל ניט זיין קיין יאָלדין...

חאשע־בויל'ע האָט זיך צולאכט פון דעם וואָרט. זי האָט זיך צוגעבויגען צו איהם און מיט א לוסטינען שמייכעל געפרעגט:

— וואָס בין איך?

— א שעהן מיידעל ווי גאָלד! — האָט ער הויך נעענטפערט.

— נעדענק־זשע! — האָט זי איהם לאכענדיג נעדראָהט מיט א פינגער — נישט קיין וואויל'ע און נישט קיין שטיל'ע, נאָר א שעהן־מיידעל...

— א וואויל'ע אויך! — האָט יאָסעל צוגעלעגט.

— אך, מיין גאָט! ער אויך ווי זיי אלע! — האָב מיך

נישט ליעב פאר מיין שטילקייט און עהרליכקייט. האסט דאך ערשט ניט לאנג געזאגט, אז איך בין א שעהנע מיידעל... — האט זי ביי איהם נעמאהנט...

— אודאי א שעהנע... האט ער צוגעגעבען... שעהן ווי נאלד, אבער איך ווייל דוקא אן עהרליכע און א שטילע...

— דו ביזט אזא שלעכטער, ווי אלע! איך בעט דיך, יאסעל, דערמאהן מיך נישט מיין עהרליכקייט... איך ווייל זיין א פרעהליכע, ווי יענע מיידלאך, וואס דו שטעהסט מיט זיי ביים טויער; איך ווייל ניט זיין שטילע...

יאסעל האט זי אנגעקוקט פערוואונדערט און נאר נישט פערשטאנען...

די דרייצעהנטע.

ענדליך האָט בערמאן זיך פערליבט אין א מיידל פון וועלכע ער איז געליבט געוואָרען.

ביז אהער איז איהם אין ליבע נישט געגאנגען. אין זיין נאָטיץ־ביכעלע, וואו ער פערשרייבט אמאל א שעהן וועלט פון א ביכעל, אדער פון א זשורנאל, וואָס ער לייענט אוים, זיינען פערשריבען אלע זיינע ליבעס: צוועלף מאל האָט ער שוין געליבט און אלע צוועלף מאל איז ער מיאום אבגענארט געוואָרען. — ער האָט זיך שוין שיעור נישט מיאש געווען פון דער נאנצער ליבע, א מאך געטהאָן אויף אלע פרויען מיט דער האנד און בעשלאָסען מעהר זיך נישט נאריש מאכען. עס איז נאָך געגוג געבליבען אָהן ליבע: ליטעראטור, מאהלעריי, מוזיק און טאקי געזעלשאפטליכע פראגען אויך. נישקשה, עס איז דאָ מיט וואָס אָנצופילען דאָס לעבען און געבען איהם אן אינהאלט, אום ניט צו טראכטען וועגען זעלבסטמאָרד...

האָט זיך אבער אונטערגעוואָרפט אונטער דער האנד נאָר אונגעוואָרטעט א נייע ליבע: א דרייצעהנטע היסט עס. און אזוי ווי הערמאן איז ניט געווען אבערגלויביש, האָט בעזעסען א קלאָרען שכל און אין דער שלעכטער בעדייטונג פון „דרייצעהן" ניט געגלויבט — האָט ער זיך געלאָזט פון שיקזאל אויפֿ־ בערבעטען און האָט די דאָזיגע נייע ליבע אָנגענומען.

און ווירקליך איז געווען א שאָד אזא ליבע ארויסצו־ לאָזען פון דער האנד: דער אביעקט פון דער דאָזיגער ליבע איז געווען הענגיע קאַץ, א קורסיסטקע, מיט וועלכער ער האָט זיך

בעקענט אין פילהאַרמאָניע אויף א פאָפולערען קאָנצערט, אוּן זי האָט אויסגעזוּהען צו זייַן זעהר אינטערעסאַנט!

די ערשטע פּאָר טעג האָט ער זיך געפיהלט אין גאַנצען גליקליך אוּן רוהיג. דער וואַרים פוּן צוויי־פעל האָט איהם אויסגעמיטען. שפּעטער אבער האָט ער זיך דערמאָנט, אז אייגענטליך האָבען אלע צוועלף ליעבעם די ערשטע צייט אויסגעוויזען אזוי זיכער. ער, אלס געניטער מענש, דארף עס נעהמען אין אכט אוּן מעהר ניט לאָזען זיך אָבנארען. ער איז שוין ניט קיין אינגעלע.

איצט, האָט ער בעשלאָסען, דארף מען זיין פאַרזיכטיג.

אוּן קומענדיג אויף מאַרגען אין אבענד צו זיין נייער גע־ליעבטער אין צימער, כדי צו נעהן מיט איהר אין טעאַטער, האָט ער אויסגענוצט די האלבע שטונדע צייט, וואָס איז נאָך צום טעאַטער גענליבען אוּן אָנגעהויבען עקזאמינירען איהרע גע־פיהלען צו איהם.

האָבענדיג, ווי נעוואָגט, די גרויסע געניטקייט פוּן א יונ־גען מאַן וואָס איז צוועלף מאל נעווען געליעבט אוּן צוועלף מאל אָבגענארט, האָט ער איהר פאַרזיכטיג א קוש נעטהאָן איז די האָר, אוּן ווי א לעהרער, אריינקוקענדיג איהר אין די אוי־גען, זי אויסגעפרעגט:

— האָסטו מיך טאקע ליעב?

— יא! — האָט די קורסיסטקע נעענטפערט נענוג בע־שטעטיגענד.

הערמאנען האָט אבער דער יאָ נעקלונגען נישט פעסט.

ער האָט זי א קוש נעטהאָן אין שטערען אוּן וויעדער נעפרעגט:

— פיהלסטו אז אהן מיר וואלסטו ניט געקענט לעבען?

— נו, נעווים! — האָט זי וויעדער בעשטעטיגענד גע־ענטפערט.

— „געווים!" האָט ער נאָכגעדענקט, „זי איז זיכער, אבער ניט איך!" ער האָט זי א קוש געטהאָן אין די אויגען און זיך וויעדער געזעסן אויסצופֿאָרשען איהר האַרץ.

—ווען איך קום נישט, למשל, צו דיר היינט, וואָלסטו געבענקט?

— געווים וואָלט איך געבענקט, — האָט די קורסיסטקע געענטפערט ווי א שילערין, וואָס ווייסט גוט איהר לעקציע און האָט נישט קיין מורא פאר אריינפאָלען.

ער איז געבליבען צופרידען. דאָך איז ער נאָך ניט אין נאנצען זיכער: יענע פלענען אויך אויף אלע זיינע פראגען איהם ענטפערען אויף יא...

און איבערגעהענדיג מיט'ן קוש פון די אויגען צו די לי־פען, האָט ער נאָכדעם, ווי ער האָט דאָרט פעסט אָנגעזיצט זיין עלענאנטען קוש, אויפגעהויבען דעם קאָפּ, אריינגעקוקט זיין געליעבטער טיף אין די אויגען און אביסעל שטרענג וויע־דער געפרענט:

— און ווי איז, למשל, אז דו דערזעהסט א שעהנערען, א מעהר אינטערעסאנטען פאר מיר און יענער ערקלעהרט זיך דיר אין ליעבע, וואָלסטו געקענט ביישטעהן דעם נסיון?

— איך גלויב אז יא! — האָט די קורסיסטקע געענטפערט און ארָאבגעלאָזט די אויגען.

— דו לאָזט ארָאב די אויגען! — האָט ער בעמערקט און מעהר קיין קוש איהר ניט געגעבען.

— דו האָסט מיך מיעד געמאכט מיט אזוי פיעל פרא־גען!

— ענטשולדיג, מיין קינד! — האָט ער זי געבעטען. — איך מיין נישט מיט מיינע פראגען דיך מיעד צו מאכען. אדרבא, איך מיין אז אזוינע פראגען שאדען ניט, פערקעהרט זיי זיי־נען נויטיג, מען דארף זיך קלאָהר מאכען די געפיהלען. איך

וואלט זעהר געוואלט. אז אויך דו זאלסט מיר די זעלבע פראגע שטעלען...

— שוין שפעט! מען דארף שוין געהן אין טעאטער, — האט זי זיך געבעטען.

נאכ'ן טעאטער האט ער זי בענלייט אהיים. ער האט זי האלטען פעסט אונטער'ן ארים און געטראכט פון דעם וואס אין טעאטער האט זי זיך צופיעל ענטציקט מיט דעם ארטיסט, וואס האט געשפיעלט די ערשטע ראלע. זי האט איהם אפלאדירט מעהר ווי אלע. ער האט געפונען פאר נויטיג צו מאכען אן אויספארשונג וועגען דעם:

— דו ביזט פון איוואנאוו'ען געווען ענטציקט. געפעלט ער דיר אזוי?

— אך, ער שפיעלט וואונדערליך שעהן! — האט זי בע־גייסטערט געענטפערט.

— שפיעלען שפיעלט ער ווירקליך שעהן, אבער מיר דאכט, אז מען אפלאדירט איהם מעהר פאר זיין אויסערליכע שעהנ־קייט.

— יא, ער איז זעהר שעהן, — האט קאץ נאכגענעבען.

— פרויען האבען זעהר ליעב ארטיסטען! — האט ער שטעכעדיג בעמערקט, — איז עס טאקי אמת?

ער האט איהר אריינגעקוקט אין די אויגען און געוואלט אויך אן ענטפער.

זי האט געשוויגען.

— דו שווייגסט?

— וואס קען איך דיר דארויף ענטפערען?

— איך מיין צי דו וואלסט איצט אימשטאנדע געווען צו פערליעבען זיך אין אן ארטיסט.

— מיר דוכט, אז ניט...

— דיר דוכט, אבער ביזט ניט זיכער.

— זיכער קען מען ניט זיין... — האָט זי שטיל געענטפערט.

— פאר וואָס בין איך זיכער! — האָט ער געפרעגט מיט פאַרוואורף, — זאָל קומען צו מיר סאַראַ בערנארד אליין און פאָלען מיר אויפ'ן האלז און זאָגען: הערמאן, איך ליעב דיך! וואָלט איך זי אבנעשטויסען און קוריץ און טרוקען נעענטפערט:

— איך ליעב הענינ קאץ!

— איך וואָלט אפשר אויך אזוי נעענטפערט, — האָט זי געוואָלט איהם לייכטער מאכען.

— אט דער „אפשר" איז דער דאָרן אין דער ליעבע.

— איך מיין, אז נעווייס... — האָט זי נאכגענעבען.

ער איז נעוואָרען רוהיגער, און, צופיהרענדיג זי ביז'ן טויער, האָט ער זי א קוש נעטהאָן אפיציעל אין קאָפ, נעוואונשען א גוטע נאכט און צוגענעבען:

— נאָר נישט פערפיהרען, נאָר דעם אמת...

יא! האָט ער נעטראכט נעהענדיג אליין. דאָס דאָזיגע מיידעל האָט מיך ליעב, אבער פאַרזיכטיג דארף מען אויך מיט איהר זיין!

און אויך מאָרגען האָט ער זיי וויעדער עקזאמינירט:

— האָסטו מיך באמת ליעב? — האָט ער זי נעפרעגט נאָכ'ן ערשטען קוש אין קאָפ, אריינקוקענדיג איהר טיף אין די אויגען.

— הויבסט וויעדער אָן? — האָט זי נעזאָגט אביסעל דענערווירט, — וויפיעל איז דער שיעור צו פרעגען?

ער האָט זי א קוש נעטהאָן אין שטערן און נעענטפערט:

— עס דאַרף דיך ניט אַראָרן, אדרבא, דארפסט זיין צופריעדן. פרעג אויך דו מיך. מיך וואונדערט טאקי פאר וואָס

מיך פרענסטו גאָרניט. נו, אדרבא, פרעג מיך, צו האָב איך דיך ליעב.

זי האָט זיך פאָנאַנדערגעלאָכט און געפרעגט:

— האָסטו מיך עפעס ליעב?

— א ביסעלע! — האָט ער איהר בכיון געענטפערט.

זי האָט דערויף גאָרנישט בעמערקט. דאָס האָט איהם שטארק געארט. איהר פערדריסט גאָר ניט וואָס נאָר „א ביסעלע". און ער האָט מיט פאָרוואורף געקלאָגט זיך:

— איך ענטפער דיר אביסעלע, און דיר אַרט נישט.

— מיר איז גענוג אביסעל, — האָט זי געלאכט.

ער איז בייז געוואָרען און האָט זיך אויפגעשטעלט פון זיין פלאץ:

— איך פיהל, אז דו האָסט מיך ניט ליעב...

— ביזט א נאָר! — האָט זי געלאכט...

— א נאָר האָט מען טאקי ניט ליעב, — האָט ער איהר ערקלערט.

— נו, וויעדער דאָס אייגענע! — האָט זי זיך געביי־זערט, — עס ווערט דאָך נמאס....

ער האָט זיך פערשעמט און בעשלאָסען מעהר ניט צו פרע־גען. ער האָט גענומען איהר האנד, געגלעט זי און געזאָגט:

— האָסט זעהר א שעהנע האנד.

— דאָס האָט מען מיר שוין געזאָגט!

ער איז אונרוהיג געוואָרען און געפרעגט:

— ווער האָט דיר עס געזאָגט?

— ווי הייסט ווער? אלע בעקאנטע.

— בלויז בעקאנטע!

— ווער דען אנדערש? — האָט זי זיך געוואונדערט.

— איך מיין, אפשר א געוועזענער געליעבטער...

— און אז א געליעבטער איז וואָס? — האָט זי רוהיג בעמערקט, — אבי א געוועזענער...

ער האָט בעטראכט אז זי איז געוועכט: וואָס אַרט איהם ווירקליך וועגען א געווּזענעם. איבעריגענס האָט ער דאָך אויך שוין צוועלף מאָל געליעבט. היינט מיט וואָס פאר א רעכט האָט ער איהר פאַרווירפּע צו מאכען!

ער איז בערוהיגט אוועק אהיים און האָט געהענדיג בעשלאָסען מעהר נישט אויסצופאַרשען איהר.

קומענדיג אויף מאַרגען צו איהר לויט דער בעשטימטער צייט, האָט ער זי ניט געטראָפען. דער צווייפעל אין איהר ליעבע צו איהם האָט וויעדער ערוואכט; די אלע צוועלף פערשוואונדענע ליעבעס זיינען אין איהם ווי לעבעדיג פארביי געצויגען און ווי געוואַרעכט:

— הערמאן, זיי א מענש! היט זיך מיט דער דרייצעהנטער!

ער איז ארוים פון צימער און נעוואָלט שוין נעהן צו זיך אהיים. אבגעהענדיג אביסעל פון איהר הויז, ווּאו זי האָט געוואהנט, האָט ער זי אָנגעטראָפען. זי האָט איהם בענעגנט מיט א שמייכעל.

ער איז אבער געווען ערנסט. געבענדיג איהר קאלט די האנד, האָט ער געזאָגט:

— אָט אזוי וואַרט מען דאָם?

— נו, עטליכע מינוט פערשפעטיגט, ענטשולדיג!

— עס גענהט ניט אין ענטשולדיגען! — האָט ער טרוקען בעמערקט, — עס גענהט אין עפעס אנדערש...

— אין וואָס? — האָט זי פערוואונדערט איהם אָנגעקוקט.

— איך מיין טאקי אין דיין ליעבע צו מיר.

— נו, וויעדער! — האָט זי געלאכט. — נאָט מיינער, איך וועל דאָך ווירקליך אויפהערען דיך צו ליעבען פאר אזא ניט צוטרויען.

הערמאן האָט זיך דערפיהלט שולדיג אנטקעגען איהר: ווירקליך, וואָס צוויפעלט ער אזוי! ער איז געוואָרען זעהר גע־ריהרט און האָט בעשלאָסען צו ענטדעקען איהר דעם גאנצען אמת.

— קום אריין אין צימער. וועל איך דיר ערקלעהרען פון וואנען שטאמט מיין אונטרויען צו דיר.

און אין צימער, זיצענדיג מיט איהר האנד אין האנד, האָט ער אננעהויבען:

— ווייסטו, העגעלע, וויפיעל מאָל איך בין שוין פון דיינע שוועסטער געגאנגען נעווארען...

זי האָט אויף איהם אויפגעהויבען איהרע אויגען און נייגעריג געפרעגט:

— וויפיעל, וויפיעל?

— צוועלף מאָל! — האָט ער זיעגעריש געענטפערט.

העניע האָט זיך שטארק צולאכט.

איהר געלעכטער האָט הערמאנען בעלויידיגט. — איך ענטדעק דיר מיין הארץ און דו לאכסט עם אויס, — איך האָב נישט ערווארטעט.

— און איך האָב נישט ערווארטעט, אז איהר האָט צוועלף מאָל געליעבט, — האָט זי נאָך שטארקער זיך צולאכט...

זי האָט איהם אננעקוקט מיט לאכעריגע אויגען און וויעדער געזאגט:

— יא, איצט פערשטעה איך פארוואָס איהר טרויט ניט קיין פרוי. מען קען זיי טאקי ניט טרויען...

— דיר. העגעלע, וועל איך שטענדיג גלויבען... — האָט ער ריהרענד געזאגט.

— נייז, איך בין ניט בעסער פאר זיי. אלע פרויען זיי־נען פערדאָרבען. איך בין אויך אזוי.

— זעהט איהר! — האָט זיך הערמאן אננעכאפט בע־גייסטערט, — איך האָב אבער געפיהלט.

און א צופרידענער. וואָס ער האָט געטראָפען און געפֿילט טאקי, אז זי האָט איהם ניט ליעב, האָט ער זיך אויפגעשטעלט. געגעבען איהר די האנד און געזאָגט:

— אלזאָ, איז אלעס געענדיגט... איך ווינש אייך גליק!

און ער איז ארויס פון איהר צימער.

קומענדיג אַהיים, האָט ער א קלייגע וויילע געטראכט אוו באלד ארויסגענומען דעם נאָטיץ־ביכעל און פערשריבען די דרייצעהנטע ליעבע.

און כאָטש ער איז געווען א פרייד־ענקער און אין דער שלעכטער בעדייטונג פון דרייצעהן ניט געגלויבט, איז איהם דאָך אביסעל ביי דער צאָהל אונהיימליך געוואָרען...

נישטא קיין עצה.

נאכדעם, ווי ליב, א נגיד'יש בחור'ל, פון א יאהר 22, איז אבגעזעסען פיער חדשים אין טורמע אויפ'ן אדמיניסטראטיוועז שטייגער, איז ער ארויסגעשיקט געוואָרען אויף דריי יאהר נאך אויסלאנד, אלס שעדליכער עלעמענט פאר דער רוסישער נעזעל־שאפט.

אויב ער איז נעווען שעדליך פאר דער רוסישער נעזעל־שאפט, איז ער אבער שטארק נוצליך נעווען דער קליינער קאָ־לאָניע, וועלכע האָט זיך נעפונען אין דער נאליציישער שטאָדט, וואוהין ער איז אריינגעפאלען און זיך בעזעצט. טרעפענדיג די אלע עמיגראנטען אין א זאהר שווערער מאטעריעלער לאנע, האָט ער גלייך זיין ביסל נעלד, וואָס זיין טאטע האָט איהם מיט־נעגעבען, צוטיילט צוויישען די אָרימע חברים. נאכדעם, ווי ער איז נעבליבען אָהן נעלד, האָט ער די עטליכע טעג, וואָס איהם איז אויסגעקומען צו וואַרטען אויף פריש נעלד פון דער־היים. אביסל צונעהונגערט. אבער זענענדיג איבערגעגעבען זיי־נע נייע חברים, האָט ער זיין לאנע אָנגענומען פאר ליעב, טרייסטענדיג זיך, אז אזוי דארפען לעבען אלע רעוואָלוציאָנע־רען, וועלכע ריכטען אב ביז א צייט גלות... עס האָט איהם נאָר באלד נעטהאָן א פאָר עמיגראנטקעס, איידעלע מיידלעך, וועלכע האָבען אויסגעזעהן זאהר חושך פון שוין צופיעל הונגערן און טאקע צוליעב זיי האָט ער פערקויפט זיין זיינגעריל און האָט זיי דאָס נעלד אוועקגעבאָרגט. איבערלאָזענדיג זיך נאָר א פאָר קרייצער, פאר וועלכע ער האָט נעקויפט א בולקע און נעהענ־דיג צו זיי, עס נעקייט, ווי אן עכטער רעוואָלוציאָנער...

בעקומענדיג דאָס ערשטע מאָל פון דערהיים פריש געלעבט, איז ער גלייך אוועק אין דער לעזע־האַלע, וואו די עמיגראַנטען פלעגען זיצען דאָס רוב, און ער האָט זיי געמעלדעט, אז ער האָט בעקומען געלט און ווער עס דארף, זאָל זיך ניט שעמען...

אין א פאַר טעג ארום איז די בעקומענע סומע ניט גע־ווארען, און בלייבענדיג אָהן געלט, האָט ליב זיך וויעדער דער־פיהלט, אז ער איז א רוסישער רעוואָלוציאָנער, וואָס איז ניט געבוירען געווארען צולייעב תענוגים. ס׳איז נאָר א שאָד, וואָס א פאַר עמיגראַנטען פון דער קאָלאָניע, וועלכע האָבען יא אביסעל געלט, פיהרען זיך גאַרניט, ווי רעוואָלוציאָנערען. זיי, אז זיי בעקומען געלט, פערטהוען זיי עס פאר זיך אליין. מיט וואָס פאר א רעכט זיינען זיי רעוואָלוציאָנערען און וואָס טראַכטען זיי זיך — קען ער ניט פערשטעהן. וואהרשיינלעך האָט די רוסישע אדמיניסטראציע זיי ארויסגעשיקט על פי טעות. נעהמענדיג זיך אויספארשען, וער זיי זיינען, האָט ער טאקע ערפאהרען, אז אייגער איז נאָר אנטלאָפען פון פריזיוו און דער צווייטער פון בעלי־חובות...

בעקומענדיג נאכאמאל פון דער היים געלט, האָט ער וועג־גען דעם, נאטירליך, אויך גלייך מודיע געווען די חברים. איצט אבער האָט ער שוין דריי רובל פון דער בעקומענער סומע פון די חברים אראבגע׳גנב׳עט, ניט אויסגענומען זיי. ס׳איז איהם שוין עטוואָס ניט געפעלען געווארען דאָס הונגערן, ביז ער בע־קומט דאָס געלט. די נאנצע ארבגע׳גנב׳עטע דריי רובל האָט ער אבער אין נאנצען ניט אויסגענוצט פאר זיך אליין. זעהענדיג זיך אין א פאַר טעג ארום מיט א פאַר פרישע ארויסגעשיקטע עמיג־ראנטען, וואָס האָבען ניט געהאט אויף א נאכט־לענגער, האָט ער פאר זיי זיך מורה געווען, אז ער האָט נאָך אביסעל געלט אוז ער קאָן זיי אוועקבאַרגען....

קומענדיג נאָכדעם אין דער לעזע־האַלע און אָבזיצענדיג דאָרט עטליכע שעה ביי א דיקען ערשט־אָנגעקומענעם רוסי־

שען זשורנאל, איז ער ענדליך שטארק הונגעריג געוואָרען. ניט בערלאָזענדיג זיך פון דעם געלד קיין העלער, חאָט ער געוואָר־פען אויגען אויף די עמיגראַנטען, קלערענדיג ביי וועמען קאָן ער איצט קריגען לייהען אליין עטליכע צענט... זעהענדיג אבער אלע פערזחושך־טע, פינסטערע פנימ׳ער, האָט ער ניט געוואגט צו קיינעם צוצוגעהן און ער האָט בעשלאָסען היינט לעגען זיך שלאָפען א הונגעריגער, טרייסטענדיג זיך מיט דער האָפנונג, אז ווי ער וועט בעקומען נאָך אביסעל געלד, וועט ער, ערשטענס, אראָב׳גנב׳ענען א גרעסערע סומע און, צווייטענס, וועט ער גלייך קויפען טהיי און צוקער און א גרויסען לאבען ברויט און זאל זיין שטענדיג וואָס צו עסען.

זיין האָפנונג איז ערפילט געוואָרען. בעקומענדיג וויעדער געלד פון דער־היים, האָט ער, נאָכדעם, ווי ער האָט פערליהען דעם גרעסטען טייל די אָרימע עמיגראַנטען, זיך איבערגעלאָזט א גרעסערע סומע, פאר וועלכע ער האָט זיך אָנגענריט שפייז אויף א נאנצען חודש...

טרעפענדיג זיך אבער אויף מאָרגען מיט א פאָר נייע עמיג־ראַנטען, וועלכע האָבען ביי זיהם געבעטען עפעס געלד לייהען, האָט ער זיי, ווי פערשולדיגט, געענטפערט:

— קיין מזומן געלד, ברידער, האָב איך ניט, נאָר איך האָב שפייז. קומט צו מיר, וועלען מיר עפעס עסען.

מיר דארפען ניט קיין מזומנים! — האָבען די עמיגראַנ־טען פרעהליך געענטפערט, מיר ווילען פשוט עסען.

אויף אזא אופן האָט די אָנגענריטע שפייז זיך געצויגען נאָר דריי טעג, אויפ׳ן פיערטען טאָג איז ליב׳ן געבליבען נאָר אביסעל טהיי און עטליכע שטיקלעך צוקער, וועלכע זיינען גע־לעגען יתומדיג צושפרייט איבער׳ן טישעל אין זיין קליין צי־מער׳ל. ער האָט די דאָזיגע עטליכע שטיקלעך צוקער צונויפגע־נומען, איינגעוויקעלט אין א שטיקל פאפיער און געטראכט, אז זיי וועלען צו־נוץ קומען אויף מאָרגען פריה — טהיי טרינקען.

נאָר אוידער ער האָט נאָך געענדיגט דעם דאָזיגען גע־ דאנק, זיינען אריין צו איהם די צוויי איידעלע מיידלעך און איינע פון זיי האָט געפרעגט:

— האָט איהר, ליבּ אביסעל געלד?

און ווי א פערשולדיגטער האָט ער געענטפערט:

— ניין, קיין געלד ניט... טהיי און צוקער אויב איהר ווילט...

— א פּאָר זעמעל צו טהיי? — האָט איינע געפרעגט — וועט איהר געבען?

— זעמעל?... האָט ער אויסגעשטאָמלט — זעמעל... ניין, זעמעל האָב איך ניט...

און אבשטאָמלענדיג די עטליכע ווערטער, האָט ער ענד־ ליך צוגערופען:

— איך וועל זיכער די טעג בעקומען געלד...

— זאָלט איהר מיך האָבען אין זינען! — האָט בעשטעלט איינע פון די צוויי מיידלעך.

— ווי דען! — האָט ליבּ געענטפערט, און האָט דערווייל געמאכט טהיי פאר די געסט.

זעהענדיג, אז אראָב'גנב'ענען פון די בעקומענע געלד־ העלפט ניט, איז ליב ענדליך געפאלען אויף א גליקליכען פּלאן. אין דער בילִיגער קיך, וואו א צעטיל אויף א מיטאָג האָט גע־ קאָסט 15 קרייצער, און וואו עס האָבען געגעסען אלע טאָג נאָר די עטליכע רייכע עמיגראנטען פון דער קאָלאָניע, האָט ער ג־ קויפט 30 צעטלעך אויף א גאנצען מאָנאט, טראכטענדיג: „איצט בין איך גערעטעט!".

און ווירקליך איז ער די ערשטע טעג געווען פערזארגט אלע טאָג מיט א גאנץ נישקשה'דיגען מיטאָג. אויפ'ן זעקסטען טאָג אָבער האָט ער זיך בעגעגענט וויעדער מיט עטליכע עמיג־ ראנטען און וועז איינער האָט איהם געפרעגט: „איהר האָט, ליבּ, אביסעל געלד?", האָט ער גליך געענטפערט:

— קיין געלט ניט, איך האָב נאָר צעטלעך...

— וואס מאכט עס אויס? — האָט איינער פון זיי געזאָגט. גיט אהער צו צעטלעך.

— צעטלעך קאָן איך אייך געבען, וויפיעל איהר ווילט!— האָב לייב געענטפערט, ניט וויסענדיג אליין, צי ער איז צופריע־דען, צי ניט.

בלייבענדיג אין א פּאָר טעג ארום אָהן איין צעטל אויף א מיטאָג, האָט לייב זיך שטארק פערטראכט, זוכענדיג א מי־טעל, ווי אזוי אייגאָרדנען זיך צווישען די עמיגראנטען, ער זאָל וועניגער הונגערן, נאָר אומזיסט האָט ער געזוכט. נאָכדעם, ווי די אָנגעגרייטע צעטלעך האָבען אויך ניט געהאָלפען, האָט ער זיך מיאש געווען און שטיל א מורמל געטהאָן:

— ניטא קיין עצה!...

אין יענער צייט.

ביי דער יונגער מאדאם ליסבאראן אין אויפנאהמס־צי־
מער זיינען נעזעסען עטליכע נאהענטע בעקאנטע און האבען
געשמועסט ביי א גלעזל טהעע. די מאדאם ליסבאראן, א פרוי
פון א יאהר 30, איז געווען זעהר גוט אויפגעלעגט און איהרע
שעהנע שווארצע אויגען האבען גלוויכטען מיט גוטהערציקייט
און אויפריכטיגקייט.

נערעדט האט מען וועגען דעם קלייגעם שטעדטל פון
וועלכע דאם רוב געסט האבען געשטאמט, פון דער אמאליגער
נאאיוויטעט, עהרליכקייט און אידעאלען, וואם האט דאזרט גע־
הערשט, וועו די בעוועגונג האט זיך דאזרט נאר וואם געוויזען.

— יא, עס איז געווען א שעהנע צייט — האט מאדאם
ליסבאראן מיט שטראהלענדע אויגען קאנסטאטירט. זי האט
זיך אויפגעהויבען פון איהר שטוהל, זיך דורכגענאנגען הין און
צוריק איבער'ן צימער, ליעבליך געשמייכעלט, ווי זי וואלט
זיך דערמאנט אן עפעס אן אינטערעסאנטע פאסירונג, האט זיך
צוריק אוועקגעזעצט און האט אנגעהויבען אין א לאכענדיגען
טאן פאלגענדעם צו דערצעהלען:

צו אונז אין שטעדטל האט געבראכט דעם סאציאליזם
איינער מיט דעם נאמען באדעווישט, טאקי א געבוירענער אין
אונזער שטעדטל, נאר ערצויגען פון צעהן יאהר אן אין דער
נאהענטער גרויסער שטאדט. געווען איז ער חייקעל דעם שניי־
דערס א זוהן, זיין טאטע איז געווען א דאר קליין יודעל, א גרוי־
סער עם־הארץ, ניט נאר אין די שווארצע פינטעליך, נאר אפילו
אין זיין פאך. געענהט האט ער נאר פאר די דארפיגע פויערים

און פּויערטעס. די שטעדטיל'שע בעלי־בתים, וואס האבען ניט אזוי נעהאלטען פון דער מאדע, האבען איהם קיין שטיקעל ארבייט ניט נעגעבען. פערשטעהט זיך, אז אזא שניידער איז ניט נעווען קיין אנגעזעהענער מענש, און האט קיין שום ראלע ניט געקענט שפּיעלען. די זעלבע זאך זיין ווייב, ציפּע, א נאריש פערשלומפערטע יודענע, וואס האט נעהאלפּען אפּט די רייכע בעלי־בית'טעס רייַן מאכען זייערע הייזער און אנדערע ארבייט. מיינע עלטערען האבען דוקא געוואהנט מיט זיי אין איין גאס, און דערפאר נעדענק איך עס אזוי גוט.

אבער אז עס איז נעקומען צופאהרען זייער זוהן נאטיל אין א קורצען ראס, לאנגע האר און א רויטער בלוזע און האט זיך פאנעשטעלט מיט זיין לעצטען נאמען באדעווישט, האט זיך דעם שניידערס הייזעל פערוואנדעלט אין א מין קלוב...

דער דאזיגער נאטיל האט נערעדט רוסיש און שטענדיג ארומגענאנגען מיט ביכלעך אונטער'ן ארים, וואס דאס אליין וואלט שוין געווען נענוג צוציהען די אויפמערקזאמקייט פון דער יוגענד בפרט פון אונז קליינשטעדטעלדיגע מיידלעך.

שטעלט זיך אבער פאר, ווי נרויס איז אונזער אינטערעס צו איהם נעווען וועו מען האט ערפאהרען, אז דער דאזיגער נאטיל, חייקעל דעם שניידערס זוהן איז ניט נאר א נרויסער קענער און רעדט רוסיש ניט ערנער ווי דער פּריסטאוו, נאר איז נאך דערצו א נרויסער סאציאליסט.

דאס איז נעווען דער ערשטער סאציאליסט, וואס מיר שטעדטעלדיגע מיידלעך האבען נעהאט די זכיה צו זעהן פּנים אל פּנים. ביז נאטיל איז געקומען האבען מיר פון סאציאליסטען נעהאט א פאראשטעלונג, ווי וועגען די נעפעהרליכסטע מענשען. וועגען זיי איז אין שטעדטיל ביי די עלטערע ארומגענאנגען שרעקליכע לענענדעס אין וועלכע אויך מיר יונגע האבען נעגלויבט.

איך קען איצט האבען פון אזא נאטיל וואס פאר א מיינונג איך ווייל, אבער דאס מוז איך מודה זיין, אז ער איז נעווען אינ־

טערעסאנט אין יענער צייט. זיין אינגאַרירענדער שמייכעלע, מיט וועלכען ער פלעגט מיך די ערשט צייט אַנקוקען, זיין דרייסט־קייט און עזות וואָס ער פלעגט ארויסווייזען בשעת רעדען מיט מיין טאַטען, וואָס איז נעווען דער שהנסטער בעל־הבית אין שטעדטעל, האָט איהם צוגענעבען א געוויסען רייז, איבער־הויפט אין מיינע אויגען. ער האָט דאָס נעפיהלט און האָט עס שטארק אויסגענוצט, נאַטירליך, נישט פאר זיינע נוצען, נור פאר די נוצען פון סאַציאַליזם. ער האָט מיך הייסט עס, אני־טירט...

— ווייסט שרקה, האָט ער זיך צו מיר איינמאל אַנגערופען, אז דיין טאַטע און דיין מאַמע זיינען פֿאַראַזיטען און דו וועסט אויך זיין אזא, אויב דו וועסט זיך ניט ראַטעווען...

איך האָב אראָבגעלאָזט פערשעהמט די אויגען און ניט געוואוסט, וואָס צו ענטפערן... און ווירקליך האָב איך ניט גע־האט וואָס: דאָ שטעהט פאר מיר א מענש, וואָס וויים אלץ אוז וואָס וויים איך?...

— יא, דו וועסט אויך זיין אזוי ווי זיי, האָט ער וויטער גערעדט און זיינע אויגען האָבען זיך אַנגעצונדעט.

איך האָב זיינע בליקען נישט געקענט פערטראַגען, אבער איך בין מודה, אז זיינע ווערטער, וואָס איך האָב די ערשטע צייט דונקעל פערשטאַנען, האָבען אין מיין הארצען און קאָפּ אַנגעמאכט א נאנצע איבערקעהרעניש.

און איינמאל, נאָכדעם, ווי ער האָט מיך אַנגעהויבען ווי זיין שטיינער צו שטעכען מיט אלערליי אויסדריקען האָב איך זיך נאָאיוו אַנגערופען:

— נו, אדרבא, ראַטעווט מיך...

דאָ האָט זיך זיין גאנצער אויסדריק פון געזיכט אומגע־ביטען: זיין שטרענגקייט איז אין גאנצען פערשוואונדען. ער האָט מיך ליעב אַנגעקוקט, מיך אַנגענומען ווי א ברודער פאר'ן חאנ־און איינבויגענדיג זיך צו מיר, האָט ער מיר שטיל געפליסטערט:

— שרקה, איך וועל דיך ראטעוועז פון דעם אונגליק, איך וועל דיך מאכען פאר אן אניטאטארשע צווישען די מיידלעך אוז שוועבעל־פאבריק, וואס דער פאבריקאנט זויגט אויס זייער בלוט...

— איך וועל נישט קענען! — האב איך זיך שטיל אוז פערשעהמט אננערופען...

— דו וועסט קענען!... האט ער מיר פערזיכערט — דו ביזט א גראטענע, האסט פעהיגקייט — איך זעה — איך קען זיך אויף אזעלכע.

אויף מארגען אין אבענד בין איך שוין בננבה נעזעסען ביי באדעווישען אין צימער אוז פליסיג נעשטודירט א ביכעלע אין שווארצע טאוועלעך... אוז האב צוזאמען מיט'ן שרייבער פוז ביכעלע מיך אויפנערעגט אויף דער היינטיגער שלעכטער ארדענונג אוז צוזאמען מיט איהם געטרוימט פוז א וועלט פוז גלייכהייט אוז פרייהייט...

איבערהויפט האט מיך נעפאקט דער אידעאל פוז גלייכהייט אוז איך בין דאמאלס נענוג אויסגעשטאנען צו ווערען גלייך מיט די אלע נייע חבר'טעס מיינע, פאר וועלכע איך בין נעווען שעהנער, רייכער אוז גליקליכער.

נאר אט די דאזיגע גלייכהייט איז מיר שווער אננעקומען.

ערצויגען ביי בעלי־בתישע אוז אויב איהר ווילט אריס־טאקראטישע, כאטש קליינשטעדטעלריגע עלטערן, האט מיך די האלטונג פוז מיינע נייע חבר'טעס פיעל מאל שאקירט. איבערהויפט האב איך נעהאט אויסצושטעהען פוז די צוויי חבר'טעס מיינע, יענטיל אוז חייענקי, טעכטער פוז חיים דעם וואסער־טרענער, וואס האבען נעארבייט פאר דרייי גילדען א וואך טאקי אין שווערבע! פאבריק. די דאזיגע צוויי מיידלעך, דערהערענדיג אז די פראלעטאריער זיינען די גרעסטע יחסנים פוז דער וועלט, האבען אויף מיר נעקוקט מיט גרויס פעראכטונג. נעלאכט אפען פוז מיין ליעבער מאמען מיט איהרע פערי!, פוז מיין גוטען שעה־

נעם טאטען מיט זיין שווארצען רעק און זיין שהנעם פעלץ...

וואם אנבעטרעפט מיך, איז זיי ניט געפעלען געווארען מיין האלטען זיך, מיין קליידונג, מיין פריזור, מיין פיינקייט....

— דו ביזט אפילו אן „אונזערע" פלעגט די עלטערע חיי־ענקע, זאגען צו מיר, אבער דו ביזט פארט א בורזשויקע, ביז דו וועסט ווערען אן אמת'ע פראלעטארקע, וועלען נאך דארפען א סך וואסערען אריבערגעהן...

און איך האב מיך געסטארעט אויסוואַרצלען פון מיר אלע מיינע בעלי־בתישע געוועהנהייטען. די ערשטע כפרה איז גע־ווען מיין זיידענע בלוזקע, וועלכע איך האב אזוי ליעב געהאט צו טראגען סיי וואך און שבת. די דאזיגע בלוזקע האט מיינע נייע חבר'טעס, איבערהויפט דעם וואסער־טרעגערס טעכטער, די צוויי פראלעטארקעס, געשטאכען אין די אויגען.

שפעטער, אז מיר פלעגען זיצען ביי באדעוויטשען, אדער בעסער געזאגט, ביי חייקעל דעם שניידער ביז שפעט אין דער נאכט אויסצוארבייטען די טאקטיק פון דעם סטרייק אין שווע־בעל־פאבריק און נאטיל פלעגט הייסען זיין מאמען, ציפען, בא־קען „בלינעס" (געלד פלעג איך דערויף נעבען), פלעג איך הא־בען אויסצושטעהען פון דעם עסען. הונגעריג בין איך געווען, נאר די בלינעס האב איך ניט געקענט עסען, זיי זיינען געווען צו נראב פאר מיר, נאר מיינע חבר'טעס, דעם וואסער־טרעגערס מיידלעך, פלעגען מיר צוואוארפען ווערטלעך:

— שרקה עסט ניט קיין בלינעס... זי איז א בעלי־בתישע טאכטער, זי האלט נאר פון גלייכהייט אין בוך.

— איך האב ליעב בלינעס פונקט ווי איהר! — פלעג איך מיר וועלען אויספיינען פאר מיינע חבר'טעס...

— פאר וואם זשע עסט איהר ניט — פרעגט מיך בייז חייענקע.

— איך האב נישט קיין נאפעל! — כאפ איך מיך ארויס און פערגעס, אז ביי מיינע נייע חבר'טעס איז א נאפעל ער־

גער ווי נע'שמדט, און איך בעקום באלד מיין שטראף:
— א גאפע! וויל זי דוקא, פראלעטאריער עסען אהן גאפ־
לעז...

אמת, באדעוויטש אליין איז געווען צו מיר ווייך. ער האט עקסטרא פאר מיר אויסגעשניצט א גאפע! פון א שטיקע! האלץ. נאר קיין גאפע! האב איך שוין ניט געניצט און האב געגעסען ציפע דער שניידערינס בלינעם מיט די הענד, גלייך מיט די פראלעטאריער.

נאר אט די אלע אפפערס, וואס איך האב געבראכט איז געווען גאר־נישט אין פערגלייך קעגען דעם, וואס איך האב גע־מוזט שפעטער גלייך מיט מיינע חבר'טעס און חברים, עטליכע שוסטער און שניידער יונגען, אבלאכען פון מיין שעהנעם אריסטאקראטישען טאטען און ליעבער גוט הארציגער מאמען...

און איינמאל, קומענדיג, שפעט אהיים, נאך א היציגער דעבאטע וועגען דער בורזשואזיי, האב איך א אויפגערעגטע און א בייזע זיך אנגערופען צו מיין טאטען, וועלכער האט מיר די טהיר געעפענט און וויכהערציג געשטראפט וואס איך בין געקו־מען אזוי שפעט...

— טאטישי, צו וואס דארפען מיר האבען אזא שעהנע הויז און צו וואס טראגט די מאמע פעריל און דו א גוטען פעלץ...

דער טאטע האט מיך דערשראקען אנגעקוקט און אויסגערו־פען:

— וואס פלוידערסטו, שרקה, וואו ביזטו דאס געווען אזוי שפעט...

איך האב גארנישט געענטפערט; איך געדיינק ווי איצט, אז א גאנצע נאכט האב איך ניט געקענט שלאפען און האב פער־שאלטען מיין שלימזל, וואס איך בין געבוירען געווארען ביי רייכע עלטערן און בין ניט חיים דעם וואסער־טרעגערס א טאכ־טער...

* * *

— יא, ס׳איז נעווען א שעהנע צייט! האָט די מאדאם לִיס־
בארָאן וויעדערהאָלט די ערשטע פראזע, ענדיגענדיג איהרע
פראגמענטאָרישע עראינערונגען.

— זאָגט: א נארישע צייט! האָט זיך אָנגערופען אייגער
פון די נעסט, דאָקטאָר האָלצמאן, און האָט פערוויכערט א
סינאָר...

— מען קען ניט וויסען! — האָט דער הערר לִיסבארָאן
נאָכדענקענדיג בעמערקט — אלענפאלס — האָט ער זיך גע־
וועדעט צו זיין פרוי, ביזטו — סארא, א שעהנע נשמה און
ביזט ווערט א קוש —

וואָס ער האָט גלייך ערפילט.

א שפּיעל.

ווי א שוואַרצער ראָב האָט די רעאַקציע פערשפּרייט די פּליענעל אויף אַלץ, וואס האָט נעלעבט און נעקעמפּפט. ביי די בעסטע און מוטהיגסטע רעוואָלוציאָנערע העלדען האָבען זיך די הענד אראָבגעלאָזט און פיעלע פון זיי האָבען געמוזט אויס־וואַנדערן, צולויפען אין פרעמדע לענדער, וועו מיט דער האָפע־נונג צו קומען צוריק אין בעסערע פרייערע צייטען און וועו פול מיט יאוש און פערצווייפלונג.

צו די לעצטע האָט געהערט חיים גרויסמאַן, וועלכער האָט נעארבייט אין דער בעוועגונג ביי א יאָהר צעהן — פון זיין צוואַנציגסטען ביז דרייסיגסטען יאָהר; ניט איין באריקאדע האָט ער אויף די וואַרשעווער גאַסען אויפגעשטעלט, ניט איין פּלאַג האָט ער אויף די הייזער ארויסגעהאַנגען, און ניט אייני־מאָל איז ער אין געפאַהר נעווען דערשאָסען צו ווערען. נאָר דער מוטה און דער גלויבען אין דער הייליגער זאך האָט איהם געי־האָלפען שטענדיג ארויס נאַנץ, פיזיש און גייסטיג.

אבער אויף ער איז ענדליך ענטמוטהיגט געוואָרען, און דערמאָנענדיג זיך אן אלע זיינע טהאטען, פאר וועלכע עם וואָלט איהם די תליה וועניג געווען, האָט איהם אָנגענאַפט א שרעק און יעדע נאכט פלעגען איהם קומען צו חלום תלינים, אייננע־הילט אין רויטע קלייַדער און מיט אויסגעשיירעטע צייַנער הויך געלאכט איבער איהם און געשלעפט איהם ערגעץ אויף א הויכער וואנד... ער איז געקראָכען, געקלעטערט, הויך, הויך, ביז ער האָט דערגרייכט דעם אונגעהיערען הויכען שפּיץ, פון דאָרט אי: ער ארונטערגעפאלען און ערוואכענדיג פלעגט איהם א קאלטער

שוויים בעניסען און די שרעק אויף דער וואך פלעגט נאך גרעסער ווערען.

און ווי א שאטען האט ער זיך אין די „בערוהיגטע" גאסען געשלעפט, ציטערענדיג פאר יעדען פאליציי־מאן און אין יעדער ציווילי־נעקליידעטען מענשען — א שפיאן געזעהען...

דאס איינציגע מיטל איז געווען צו אנטלויפען. אבער וואנדערבאר, דער זעלביגער גרויסמאן, וואס האט די גאנצע צעהן יאהר, ארבייטענדיג אין דער בעוועגונג, איבער'ן גרעניץ געפאהרען בגנבה, האט פלוצים דערפיהלט א גרויסע שרעק אין בערצוגעהן די גרעניץ אפילו מיט די בעקאנטע אנענטען, און אז די נאהענטערע בעקאנטע, אויך געווען קעמפער, פלעגען איהם פרעגען:

— חיים, וואס ווארטסטו — אנטלויף! — פלעגט ער ענטפערן מיט א געמאכטען שמייכל: — כ'האב איצט מורא!

און פון די אלע געווען העלדען, זיינע בעקאנטע, האט זיך קיין איינער ניט געפונען, וואס זאל איהם צוגעבען מוטה, צו פאהרען אויפ'ן אלטען אופן, — וואס עס האט חיים'ען נאך מעהר ענטמוטהיגט, און ווי א חיה אין א שטייג, האט ער זיך אן איינזאמער ארומגעדרעהט אין דעם גרויסען ווארשוי, זוכענדיג א טהיר, וואו ארויסצוגעהן פון געפאהר....

איינמאל, געהענדיג אזוי פערטראכט אין זאקסישען גאסען, וואו אויף יעדען ווינקל איז א זשאנדארעם געשטאנען, איז צו חיים'ען צוגענאנגען העניך בורשוי, א זוהן פון גבירשע עלטערן, וואס איז אבער אין דער צייט פון דער רעוואלוציע טהעטיג געווען און האט זיך גוט פערטראגען צו חיים'ען. און אברופענדיג איהם אין א ווינקל איהם בסוד געפרעגט:

— חיים, ווילסט פאהרען כשר קיין אויסלאנד?

— דו פרעגסט נאך? — האט זיך יענער אנגעכאפט...

— אלזא, הער אויס, מיין שוועסטער אידע פֿאהרט צו איהר מאן סענדראָוויטש קיין בערלין. דער אויסלענדישער פּאס איז נעמאכט פּאר זיי ביידען, ער איז אבער פּריהער אוועקגע־פֿאהרען... קענסט פּאהרען אויפֿן פּאס אלס איהר מאן...

פּאר חיים'ען האט גלייך א בליץ געטהאן די שווארצע אויגען, און דאס נאנצע חן'עודיגע געזיכט פון אידע'ן, וועלכע ער האט גוט געקענט און מיט וועלכע ער האט אין דער רעוואלוציאנס־צייט נערעדט בלויז וועגען קאמפּפס־אנגעלענהייט. איצט דערהערענדיג, אז זי האט שוין א מאן, האט איהם ווי עפּעס א ריהר געטהאן דאס הארץ, און בלאס וועדענדיג פּאר אויפֿרעגונג, האט ער שנעל געענטפערט:

— יא, יא! איך וועל פֿאהרען אלס איהר מאן... און זעהענדיג ווי העניך קוקט איהם אן ווי פערדעכטיג, האט ער צוגעגעבען:

— איך וועל ניט אריינפאלען...

— חעניך, א גוט־מוטהיגער יונגער בחור, האט איהם א קלאפ נעטהאן אין פּלייצע און נעזאגט:

— דו — אריינפאלען!... עס, דערפאר האבען מיר שוין קיין מורא ניט.

און אברעדענדיג וועגען דער צייט פון דער רייזע, וועלכע איז אויסגעקומען אין א וואך ארום, זיינען זיי זיך צוגאנגען.

די דאזיגע וואך האט זיך ביי חיים גרויסמאן געצויגען ווי א יאהר... אבער ניט דערפאר, וואס ער האט געוואלט וואס גיכער בעפרייט ווערען פון דעם שרעק, וואס ער לעבט דורך אין וואַרשוי, נאר אויס נייגירדע צו פֿאהרען אלס א מאן פון דער לייבער, שעהנער אידע'ן... עפּעס איז איהם די דאזיגע כלומרש'טע שפּיעל זעהר ערנסט אויסגעקומען, און ליגענדיג אין זיין צימער, וועלכער האט זיך געפונען אין א פערוואר־פענעם ווינקעל, האט ער זיך פֿארגעשטעלט דאס שעהנע גע־זיכט פון סענדראָוויטש'עס יונגע וויבעל אידע, וועלכע וועט

זיך באלד געפונען אין זיין, חיים׳ס שוץ און א ציטעריגע, א נייע ביינקענישׂ האט אנגעפילט דאס הארץ זיינס...

— ברוך סענדראוויטש... ברוך סענדראוויטש... האט ער גע׳חזר׳ט יענעמס נאמען, כדי ניט אריינצופאלען אויף דער גרענץ, און די גאנצע וואך חזר׳ענדיג אזוי, האט זיך איהם געגומען דוכטען, אז פון איצט אן איז ער אויס חיים גרויס־מאן, קעמפפער און רעוואלוציאנער, נאר ברוך סענדראוויטש, א סטודענט פון בערלינער אוניווערזיטעט, א בלאנדין פון 25 יאהר, וועלכען די שענע אידע האט אזוי ליעב...

די וואך איז אריבער.

— אלזא, אט האט איהר אייער ווייבעל! — אזוי האט זיך געוועגדעט צו חיים׳ן אידע׳ס פאטער, א הויכער בריט־ביניגער איד, מיט א שהנער בריטער בארד און גאלדענע בריל׳ען אויף דער אריסטאקראטישער נאז...

חיים׳ען איז פון די דאזיגע וועדטער א זיסע וואדימקייט צוגאנגען איבער אלע גליעדער; פערשעמט האט ער אנגעקוקט די שלאנקע אידע, וועלכע איז שוין געשטאנען רייזע־פערטיג און האט ליעבליך געשמייכעלט צו חיים׳ען...

— איהר זאלט זי היטען! האט זיך אויף פון איהר זייט געווענדעט אידע׳ס מוטער, א פרוי פון א יאהר 50 אין א שווארצען קלייד, מיט אן אריסטאקראטישען אויסזעהן.

— ווי די אויג אין קאפ! — האט חיים בעגייסטערט אויסגערופען און האט זיך גליהיך פערשעמט פאר דער דאזיגער היציגער פראזע...

— פארגעסט נאר ניט, אז איהר זייט ברוך סענדראוויטש! האט אידע פון איהר זייט ליעבליך געשמייכעלט, אנקוקענדיג חיים׳ען זעהר פרוינדליך!

— אָ, דאָס נעדיינק איך שוין צו גוט! — האָט חיים וויע־
דער זיך ארויסגעכאפּט מיט היטץ...

— אָט האָט איהר דעם פּאָס און איך בין אונטער אייער
שוץ! — האָט אידע זיך אָנגערופּען, איבערגעבענדיג דאָס בי־
כעלע חיים'ען.

חיים האָט עס זאָרגפֿעלטיג אריינגעלעגט אין טאַש און מיט
לִיעבענדע בליקען אָנקוקענדיג אידע'ן, האָט ער זיך ארויסגע־
כאפּט:

— עס איז ווירקליך מיר זעהר אָנגענעהם...
אויך וואָס ער האָט גלייך הרמה נעהאָט...

ביז דער גרענעץ האָט דער צוג נעהאָט צו מאכען דריי
שטונדען רייזע. חיים איז די נאָנצע צייט נעזעסען מיט אי־
דע'ן און וועלענדיג ווערען מיט איהר נעהענטער, האָט ער זיך
פֿלוצים צו איהר געוועדעט:

— איך רעכען, אז כדי עס זאָל ניט פּאַלען א פּערדאכט,
וואָלט איך אייך אין דער צייט פון דער רייזע נעזאָנט דו. דאָס
זעלבע איהר מיר...

נאָך דער דאָזיגער קורצער, פּראקטישער פּאַרלענונג איז
ער רויט געוואָרען און געוואָרט מיט הארץ־קלאפּענישן אויף איהר
צושטימונג.

— וויים איך — האָט זי זיך נעקווייענקעלט, — אין דער
העכערער געזעלשאפּט איהרצען זיך מאן און וויב...

— ביי אונז קען עס אָבער זיין פּערדעכטיג... איך מיין,
אז „דו" וואָלט געווען צוועקמעסיגער... איז חיים דרייסטער נע־
ווארען.

זי האָט ענדליך דעם פּאַרשלאָג אָנגענומען.

צום אונגליק אבער האָט חיים ניט נעפונען קיין נעלענע־
היט אויסצוניצען דעם גליקליכען „דו".

ער האָט געזוכט א געלעגנהייט. ער האָט ארויסגעקוקט אין פענסטער פון וואגאן. די זון, פערגעהענדיג, איז אין א רויט־בלוטיגער קויל געהאנגען הינטער א געדיכטען וואלד און האָט בעגיסטערט די שפּיצען בוימער מיט איהר אָבשיין. דאָס בילד האָט חיים'ען ענטציקט און ער האָט אויסגעשריען:

— אידע, גיב א קוק, ווי שעהן!

אידע האָט זיך אויפגעשטעלט, אריינגעקוקט דורכ'ן פענסטער און זיך אָנגערופען:

— ווירקליך.

חיים איז געשטאַנען האַרט נעבען איהר און אנשטאָט צו קוקען אויף דער פערגעהענדער זון האָט ער זיינע בליקען איינגעדרונגען אין דעם לעבען געוויכט פון אידע סענדערא־ווישׂ און איז טרויעריג געוואָרען.

אין איין אויגענבליק איז די זון ניט געוואָרען, ווי דער שווארצער וואלד זי פארשלונגען... זיי האָבען זיך אוועק־געזעצט און אידע האָט זיך אָנגערופען:

— איהר ווייסט..

— „דו ווייסט" — האָט איהר חיים פערבעסערט — מען קען אריינפאלען...

— עט, האָט נישט קיין מורא! — האָט זי זיך איינגע־עקשנ'ט... איהר ווייסט אז באלד איז שוין די גרעניץ.

— דעסטא מעהר דארף מען פאַרזיכטיג זיין! אלזא, וואָס זאָגסטו, אידע...

אידע האָט גוטהערציג געשמייכעלט און האָט געענטפערט:

— אויב איהר ווילט זיך שפּיעלען, מיט'ן גרעסטען פער־געניגען!

און פרעהליך וועַרענדיג האָט זי פאַרטגעזעצט:

— איך זאָג, מיין טהייערער סענדראָוויטש, אז באלד איז די גרעניץ...

— נו איז וואס, אידע־לעבן! האט ער צוריק געשמיי־כעלט און אנגענומען איהר קלייגע סאמעטענע הענטע׳לע...

זי האט די האנד ניט ארויסגענומען. דאס האט חיים׳ן דרייסטער געמאכט. ער האט זיך צוגערוקט צו איהר נאהענט, גאנץ נאהענט און געפליסטערט:

— דו ביזט א זיסע ליבע קינד...

זי האט איהם אנגעקוקט מיט איהרע גרויסע, שווארצע אויגען און געשוויגען...

ענדליך איז דער צוג אנגעקומען אין אלעקסאנדראווע, די גרענץ סטאציאן. אין וואגאן האט זיך בעמערקט א נערוועז בעוועגונג: א הויכער זשאנדארם מיט שטרענג־פערדרעהטע וואנסען איז אריין, און ווענדענדיג זיך מיט איין בעפעהל צו אלעמען, האט ער געשריען:

— די פאספארטען!

חיים גרויסמאן האט שנעל ארויסגעכאפט דעם פאספארט און דערלאנגט.

— א ווי (און איהר)? האט דער זשאנדארם זיך געווענ־דעט צו אידע׳ן.

— עטא מאיא זשענא (דאס איז מיין ווייב) האט ער פאר איהר נעענטפערט.

— חאראשא! — האט דער זשאנדאר מסכים געווען...

און מיט דער הסכמה איז חיים זעהר צופרידען געווען.

דער זשאנדאר צונויפגעהמענדיג די פעסער איז ארוים. פערשליסענדיג הינטער זיך די טהיר פון וואגאן.

— איצטער זיינען מיר באמת מאן און ווייב! — האט חיים העכסט אויפגערעגט אריינגעפליסטערט אידע׳ן אין אויער.

— יא, יא! — האט אידע איינגעשטימט.

די אינשטימונג האט חיים׳ן גליקליך געמאכט... ער האט זיך דרייסט געווענדעט צו איהר מיט א צערטליכער שטימע:

— ווילסט אפשר עפעס עסען?

זי האָט א שמייכעל געטהאָן און גוטהערציג נעענטפערט:

— איך ניט, אפשר ווילט איהר? — אפשר ווילסטו, מיין ליעבער?... האָט זי פערריכט.

— יע, איך ווייל טאקע עפעס עסען:

ער האָט זיך אויפגעשטעלט, ארָאבגענומען פון אויבען איהר קלייענעם רייזע־טאַש אין וועלכען עס האָט זיך געפונען דאָס עסענווארג און האָט איהר דערלאַנגט.

זי האָט אויפגעעפענט און ארויסגענומען די שפייז, וואָס איהר מוטער האָט פאר איהר דאָרט אָנגענרייט.

— לעבען זאָל מיין גוטע מאמע! — האָט אידע עסענדיג געבענשט איהר מאכען און איהרע גרויסע אויגען זיינען נאָך גרעסער און שווארצער געוואָרען...

— עס סענדראָוויטש! — האָט זי זיך געוונענדעט צו חיים'ן.

— יא, מיין טייבעלע, איך וועל עסען...

זי האָט זיך הויך צוליאכט...

— איהר זיינט אן ארטיסט! — האָט זי איהם אריינגעשושקעט אין אויער...

— וואָרום? — האָט ער געפרעגט...

— אך, מיין גאָט! איז זי כלומרשט בייז געוואָרען פאר וואָס ער פערשטעהט ניט און האָט זיך געמומען צום עסען...

באלד אָבער איז אריין דער זשאַנדאַר שוין צוזאמען מיט אן אָפיציער און האָט פערטהיידיגט צוריק די פּעסער.

— ברוך סענדראָוויטש!

— יא! — האָט זיך גרויסמאן אָנגערופען אביסעל אויפגערעגט.

דער אָפיציער האָט איהם אָנגעקוקט, דערלאַנגט דעם פּאס און זיך געוונדעט צו אידע'ן:

— א ווי (און איהר?)

— מאי מוזש... (מיין מאן) — האָט זי געענטפערט אַכּ־ווייזענדיג אויף חיים'ען.

— פּרעקראסנאָ! — האָט דער אָפּיציער גוטמוטהיג אייג־געשטימט...

און חיים גרויסמאן, פערגעסענדיג אַן דער רעוואָלוציע, אַן די באריקאדען, אַן דער שנאה צו דער ארמיי, איז אין הארצען געווען דאנקבאר דעם דאָזיגען יונגען אָפּיציער, און אין א ווייל ארום, אז דער זשאנדאַרם מיט'ן אָפּיציער זיינען ארויס, האָט ער זיך אָננערופען:

— פּאַראן דאָך צוויישען זיי אויך גוטע מענשען...

— אזא יאָהר אויף זייערע קעפּ! — האָט אידע ניט נע־וואָלט מסכים זיין, וואָס עס האָט חיים'ען פערדראָסען...

דער צוג האָט זיך געגומען ריהרען.

— שוין נאָכ'ן גרענץ! — האָט אידע פרעהליך אויסגע־רופען.

— פון דעסטוועגען זיינען מיר נאָך אלץ מאן און ווייב... „פּרייסען" איז ניט בעסער פון פּאָניען... מיר מוזען זיך נאָך אלץ „רוצען".

— רוצען איז רוצען! — האָט אידע גליכגילטיג אָננע־גומען.

בייַ די ווייטערדיגע סטאַנציע איז געוואָרען אלץ נערוי־מער און נערוימער. ענדליך איז אין וואַגאָן געבליבען נאָר דאָס פּאָר פּאָלק אלייַן.

— מיר זיינען אלייַן! — האָט חיים אויסגעשריען מיט שמחה.

אידע האָט די שמחה ניט פערשטאַנען. זי האָט חיים'ען קאָלט אָננעקוקט און געזאָגט:

— איצט קען איך אייך אָנרופען מיט'ן אמת'ן נאָמען. אלזאָ הערר גרויסמאן, וואָס דענקט איהר צו טהאָן אין אויס־לאנד?

— אין אויסלאנד!... איז חיים ווי פערציטערט נעווא־רען... אין אויסלאנד...

און ער איז געבליבען שטום, ניט האבענדיג וואס צו ענט־פערן.

און דערמאהנענדיג זיך, אז דער שפיעל איז שוין איצט אויס און עס פאנגט זיך אן דאס אמת'ע, דאס ווירקליכע, דאס טרויעריגע, אז באלד קומט דער אמת'ער סענדראוויטש, וועל־כער וועט דאס דאזיגע שעהנע וועזען אלס זיין אייגענס צו־נעהמען, און ער, חיים, וועט זיך לאזען בלאנדזשען אין די בער־לינער נאסען עלענד און אליין, — דערמאנענדיג זיך אן דעם אלעס האט איהם ערנריפען א דונקעלע שרעק, אן אנגסט פאר דער לאנגער צוקונפט...

ער האט ארייננעקוקט אין פענסטער. די נאכט איז געווען שווארץ. נאר וואו ניט וואו האט זיך פארביי געטראגען א ליכט, א ווייטער שיין, — פארבייגעטראגען און פערלאשען...

אהיים.

זיי זיינען ביידע פון דער פּראָווינץ, בעסענט האָבען זיי זיך אין ווארשע און נאָך א קורצע צייט בעקאַנטשאפט זיינען זיי זיך צונויפגענגאנגען אין די אידעאלען און זיך בעזעצט צוזאמען אין א קליין פינף־רובעלדיגען ציממערל אויפ'ן פירטען שטאָק.

קיין מאן און ווייב זיינען זיי ניט, חתן־כלה אויך ניט. ניכער שוועסטער און ברודער און אפשר — חבר און חבר'טע.

אפשר וועלען זיי אמאָל, פאר צוויי עדות, אויך פון בעקענטע, זיך פערבינדען אויף אייביג, נאָר דערווייל טראכטען זיי דערפון ניט. עס איז דאָ בילכערע זאכען אויף דער וועלט.

זיי ארבייטען צוזאמען פאר איין אידעע. די ארבייט איז א הייליגע און ווי אלץ וואָס הייליג — א שטרענגע און טריבע.

און דאָך, אז זיי געלינגט אמאָל דורכצופיהרען א זאך, וואָס ברענגט גרויסע נוצען דער וועלט, ווערען זיי אביסעל לייכטזיניג, און ערלויבען זיך אביסעל צו לאכען.

און אז זי לאכט, ווייזען זיך ביי איהר צווישי רייהען ווייסע צייהנער און די שווארצע אויגען ווערען שווארצער און פינקלענדיגער, דאמאָלסט געהט ער צו איהר צו, לעגט איהר ארויף די האנד אויפ'ן פלייטשע און גיעט איהר איין קוש אין די לי־פען.

סך הכל איין קוש!

אויף מעהר איז קיין צייט ניטא און קיין געדולד. דאָמאנ־טיש זיין פאסט ניט. אפשר ביי דער נייער אָרדנונג — יאָ.

און זי, א דערפרישטע פון זיין קוש, אבער צוריק איין

ערנסטע, אין ער, ווי א בעל תשובה, נעהמען זיך צוריק צו דער חיילינער ארבייט.

זיי לעבען אריס, ראלב הונגעריג, נאר דערפון דערפון מען ניט. די קינדסיע מעגשריים ווען בעסער לעבען. די ראיינע צייט נערענט זיך. אין ווינטער שיטלען צימערל הייס זיך שוין די מיים פון דער דאזיגער צייט.

אין בין דער מויש פון אזיגע מיים אין נעכט בדיים מיט מיי...

זיי ווינען אידען, אבער זיי ארבייטען פאר אלע, אזן דער ריבער ראלטען זיי זיך פאר מענשען, ווינען בייז אויף דער נאצי־אלער שטרעכונג בי אידען אין בי אנדערע פעלקער.

זי נעמ אפילו א מאל א „בענק" נאר דאס שטעלט, נאר דאס רויזינען שבת אין יום טוב, נאר דאס מאכען מרוינע ניגונים, ווען ער ווענט אין א שבת אזן אין א יום טוב, נאר דער מאכען ווינעדינען קול בוין מיטש חוטש, — אבער זי זאגט עס תוך נים אריים.

מקדר ווילט נים נעפעלט ווען ער זאל עס הערען.

„בריואישע מענטשענאלטען!" ווילט ער גלייך מיט פראכטיג ארויסנעבראכט...

אזן ער וואלט ווין נערעכט.

אין דאר אין נעקומען א צייט, ווען אין ווינט הערצער האבען ערוואקט זיך כאנט נעפילט.

זיי שעמען זיך אינע פאר די אנדערע זיי אריים צו זאגען, נאר שטומערהייט פרישטעהען זיי אינע די אנדערע.

דער בייזלינג, ווילכער איז נעקומען אין וואנט בייצייר כענט אין די זיי דאס אריינעשיקט עמליכע שפראכלע אויך אין ווינר כאנכפיראטיי צימערל, דאס הערוואקט אין זיי די דאזיגע כאנט נעפיהלט...

—שוין באלד פסח!—זאגט זי אדוים אזן פרישעמט זיך.

ער אבער זאגט איהר גלייך גארנישט דערויף... ער זינגט עפעס אונטער א ליעדעלע, אן אלט ליעדעל, וואס קלינגט אין צימערל אזוי ניי און ליעב...

— אין דערהיים ביי אונז באקט מען שוין מצה! וואגט זי פארצוועצן איהרע געשיהלעך.

— יא! יא! ענטפערט ער שוין, און פערטראכט זיך, קוקענדיג אין פענסטער, פון וואנען ער זעהט גרויסע דעכער און א קלייין שטיקל ריינעם הימל.

— הער, זאגט זי צו איהם שוין נאר מוטיג! — אויף פסח וועל איך פאהרען אהיים...

— נו־נו! — בייזערט ער זיך, אבער מיט א געמאכטען טאן.

— איך וועל פאהרען! עקשנט זי זיך.

— דו האלסט אזוי שטארק פון דעם אידישען פסח! — מוסרט ער איהר.

— איך האלט, צי ניט — עס ציהט!

— א, דו באבע! — לאכט ער פון איהר. עס ציהט! א ניי ווארט געפונען, דומהייטען!

— פאלג מיר, פאהר אויף! — האלט זי זיך ביי איהרם.

— משוגע! וואס דיר קען איינפאלען!

ער ווארפט די בליקען איבער'ן קלייין צימערל, ער זעהט א טישעל מיט א סך דיקע ביכער, פאפירלעך, א טינטער, א הענטעל מיט א פערזשאוועטער פערער, אונטער'ן טישעל — א פעררויכערטע טיי־מאשינקע. געגען איבער צוויי אייזערנע אייגענפאלענע בעטלעך...

— ס'איז ניטא קיין צייט! — רופט ער זיך פלוצים אן, און קוקט אין פענסטער אויפ'ן שטיקל הימל...

— פאלג מיר לאמיר פאהרען! געהט זי צו איהם צו און נלעט איהם איבער'ן קאפ.

פונקט אזוי האָט איהם די מאמע אמאָל געגלעט, וועו זי פלעגט איהם שלאָפען לעגען.

— פאָהרען, זאָגסטו, הא? פאָהרען?... פרעגט ער מיט אן אונגעוועהנליכער ווייכקייט.

— ניט אנדערש פאָהרען! — רופט זי אויס מיט א שטראהלענדען פנים, בעמערקענדיג זיין פערענדערונג.

— נו, און מיט וואָס?

— איך וועל אלץ פערקויפען...

— וואָס וועסטו פערקויפען?

— וואָס? פרעגסטו — אלץ! איך פערקויף, „קאפיטאל מארקס", איך פערקויף „באנדאנאוו'ס עקאנאמיע", איך פערקויף איסאייעוו'ס, מיחאלאווסקע'ס... איך פערקויף זיי אלע!

— און אהיים אויף פסח... לאכט ער וויעדער.

— און אהיים אויף פסח! — ענטפערט זי מיט פלאמענדע אויגען.

— נו, נו, שטימט ער, שמייכלענדיג, איין — פערקויף זיי און מיר וועלען ביי ד ע פ א ה ר ע ן...

דער לעהרער.

דער אידישער לעהרער, בערקסאהן, א הויכער דאַרער בריו־
נעט אין אן אלטען אויסגעריבענעם פאלטאָ, איז אריין דורכ'ן
„שווארצען אריינגאנג" אויף דער לעקציע צו הערן גראַסמאן.

אין קיך איז געזעסען די דיענסטמיידעל, לאָה, און האָט
געארבייט. דער לעהרער האָט איהר שטיל געזאָגט: „גוט מאָר־
גען". זי איז רויט געוואָרען, האָט איהם געוואָלט פרייִנדליך
ענטפערן, נאָר איידער זי האָט זיך צוגעקליבען, איז ער שוין
אריין אין מאשעם צימער.

— א מאָדנער לעהרער! — האָט לאה געטראכט, בלייבענ־
דיג ווידער אליין אין קיך — עס געהען אהער איבער פאר א
טאָג פינף לעהרער און אלע געהען דורכ'ן „פאראדנעם אריינ־
גאנג". און ער געהט דורכ'ן קיך — עס פלאמט מיר דאָס
פנים... עס ווייזט אויס, אז אירלער יונגער מאן, און איהם ארט
דאָס גאָר ניט. ער מוז זיין, קענטיג, נישט קלוג: ער פער־
שטעהט ניט, אז דערמיט פאלט ער אין דעם „הערם" אויגען.
מילא די מאדאם איז דאָך א שטיק פלייש, זי פערשטעהט דאָך
גאָר נישט... איך וואלט מיך נישט געשעמט, וואלט איך עס
איהם געזאָגט... א גאנץ וואויליער מענש — זאָגט: „גוט מאָר־
גען"... ניט ווי אן אנדערער, — קוקט ניט אפילו אין יענע
זייט...

לאה בעשליסט זיך, אז זי וועט איהם זאָגען, ער זאָל ניט
נעהען דורכ'ן קיך, באלד אבער בעדענקט זי זיך, אז עס פאסט
ניט. און זי רעדט ארוים פאר זיך:

— וואָס ארט עס מיר, פון וואנען ער געהט... א דאגה מיינע! איך האָב גרעסערע זאָרג — נאָך די קאָטלעטען ניט צו־האָקט...

לאָה נעהמט זיך צוהאקען די קאָטלעטען. זי פערטיעפט זיך און לייגט אריין איהרע אלע געדאנקען דערין, נאָר פון זאָל דערהערט זיך דעם לעהרער׳ס קול — ער בייזערט זיך אויף מאשען, לאה׳ס געדאנקען נעהמען אן אבוועגונג. זי פער־טראכט זיך וועגען גאָר אנדערש:

— פינף לעהרער א טאָג, וועה צו מיר! וואו נעהמט זיך דאָס ביי זיי. נאָלד קאסטען אָפ די קינדער. אפילו פיאנע שפיע־לען לערנט מען זיי... עס איז זיי פרעהליך אויפ׳ן הארצען. מיין קאָפ־וועטאָג זיי, רבונו של עולם!...

— „אם — א מוטער" — דערהערט זי ווי דער לעהרער ערקלעהרט מאשען.

— וועה צו מיר, דערמאָנט זי זיך פלוצים — נאָך קיין בריוועל אהיים ניט אָנגעשריבען שוין צוויי וואָכען. די מאמע וועט דאָרטען ניט וויסען, וואָס איבערצוקלערען. איך קלויב זיך אלץ צו בעטען עמיצען אָנשרייבען און פערגעס מיך — מלאכה, ווי האָלץ, היינט בלי נדר, דארף מען עמיצען בעטען אָנשריי־בען... וועט קאסטען א צעהנערל...

זי בערעכענט, וואָס זי וועט הייסען שרייבען. ערשטענס, דארף מען איהר שרייבען, אז איך האָב געמאכט א ניי קלי־דעל און עס גענהט זעהר צו מיר. צווייטענס, אז די ווירטהין איז א מרשעת, נאָר איך שטעל איהר אויס דריי פייגען, זי וועט נאָך ניט קריגען אזא קעכין ווי איך... ווייטער דארף מען איהר שרייבען וועגען דעם יונגען שנייידער, וואָס שדכנ׳ט זיך צו מיר...

ביי דעם דאָזיגען גערענק ווערט זי רויט.

פע, דאָס וועט זי ניט הייסען שרייבען... מיאוס... אָט וועז זי וואָלט אליין געקענט שרייבען, וואָלט זי וועגען דעם א סך

נעשרייבען: אלץ, אלץ... א מאמען מעג מען אלץ אויסשרייבען. א מאמע איז ניט קיין מאדאם, א מאמע, נישקשה, וועט ניט לאבען...

„או מען קען אליין שרייבען, איז א מחיה — קלערט זי וויטער — וואס מען וויל און וועט מען וויל, און מען דארף קיין „לאסקעס" ניט האבען. נאר שוין פערפאלען — זיפצט זי— שוין שפעט".

זי נעהמט זיך וויערער צו דער ארבייט. אבער שוין מיט וועניגער חשק: דער קאפ איהרער איז פול מיט'ן בריעף, וואס ניט אלץ וועט זי קענען דורך א פרעמדען אויסשרייבען, דאס, וואס זי מוז שרייבען וועט בלייבען ביי איהר טיעף אין האר־צען און נאך מעהר דערמיט, וואס זי וועט שוין קיינמאל, ק׳יני־מאל ניט קענען שרייבען...

זי ארבייט און זיפצט.

די לעקציאן האט זיך געענדיגט. דער לעהרער נעהט שוין ארוים, ער וויל עפענען די טהיר, נאר דער פערדראסקער האט זיך עפעס פערהאלטען, און ער קען ניט עפענען. לאה לויפט גע־שווינד צו און שמייכעלט:

— מען האט, קענטיג, דא איך אזוי פערגעבען, אז איהר טרעפט די טהיר ניט. אט שוין!

— א דאנק! — שמייכעלט דער לעהרער.

„א זעלטענער מענש", — טראכט לאה, — און ווי א בליץ לויפט איהר דורך אין קאפ טאקי איהם בעטען א בריעף אנצו־שרייבען, נאר איידער זי וויל עס ארויסרעדען גיט ער זיך א נויג און פערשווינדט אויף־ענדיגערהייט. — מארגען וועל איך איהם בעטען, בעשליעסט זי.

אויף מארגען, פאר דער העברעאישער לעקציע, האט לאה געזעהן ווי די מאדאם מיט מאשען טהוען זיך אן אויף ערגיץ

אוועקצוגעהן. דאָס הארץ האָט אין איהר אָננעהויבען צו זינ־
נען פאר פרייד. „מיט א קלאָג אין די הייזער!“ — האָט זי זיי
אין נעראנקען צוגעוואונשען. זי איז געווען צופריעדען, וואָס זי
וועט קענען אונגעשטערט בעטען לעהרער, שרייבען איהר
א בריעף.

אז די מאדאם מיט דער צוועלפיעהריגער מאָשען זיינען שוין
פארטיג געוואָרען, איז די ערשטע צוגעגאנגען צו לאה'ן און האָט
געזאָגט.

— אז דער אידישער לעהרער וועט קומען, זאָלסטו איהם
זאָגען אז מאשע וועט זיך היינט ניט לערנען, זי געהט מיט
מיר אין געסט. זאָל ער ניט וואָרטען, ער וועט די לעקציע אווע־
נעבען אין א ליידיגער ציט.

— זאָג איהם, האָט מאשע פיעסטענדיג זיך, אונטערגעהאָל־
פען, אז ער זאָל נלייך אוועקגעהן. אויך מיר א לעהרער!

— ניט געפעלייג... — האָט לאה געוואָלט איבערקרימצ
די נארישער צולאָזענער מאשען, וועלכער זי האָט אין הארצען
אמת פייגד, נאר זי האָט זיך איינגעהאלטען.

— אז אך און וועה — האָט לאה נאך זייער ארויסנאנג
נעפילזאָפירט — זי לאכט פון לעהרער, — יענער איז א זייד!

מיט אונגעדולד האָט זי געוואָרט אויף דעם לעהרערס קו־
מען. זי איז אלע וויילע ארויסגענאנגען אויף די טרעפ זעהן,
צו גענט ער.

און אז דער לעהרער האָט די טהיר געעפענט איז זי איהם
געגאנגען אקעגען, ווי צו אן אלטען בעקאנטען און האָט מיט
א ליעבען שמייכעל געזאָגט:

— אומזיסט אייער טרחה!

— וואָס איז?

— מאשע איז אווקגענאנגען מיט דער מאדאם צו נעסט
און האָבען געבעטען, אז איהר זאָלט ניט וואָרטען.

דער לעהרער האָט פריי אן אטהעם געטהאָן.

— א דאנה אייך — האָט לאה נעשמייכעלט — וועט איהר האָבען א לעדיגע שטונדע.

דעם לעהרער איז געפעלען געווארען איהר פרעהליכער און דרייסטער טאָן. „זי איז שוין ניט קיין באבע"! — האָט ער געטראכט — „קליגער פאר די מאדאָם און שעהנער איז זי אודאי". אזוי טראכטענדיג, איז ער געבליבען א ווייליע שטעהן אונענטשלאָסען ביי דער טיהר.

— אז איך וואָלט מיך ניט געשעמט, — האָט זיך לאה געווענדט צו איהם — וואָלט איך אייך עפעס געבעטען.

— אָה, מיט'ן גרעסטען פערגניגען — האָט דער לעהרער פרייענדליך געשמייכעלט — זאָגט וואָס.

לאה האָט גלייך ניט געקענט אויסרעדען איהר בקשה, זי האָט ארַבגעלאָזען די אויגען אויף די ערד, ווי זי וואָלט זיך מיט דער פאַדלאָגע וועלען מישב זיין.

דעם לעהרער האָט די ביטע שטארק פעראינטערעסירט. און ניט וואַרטענדיג אויף איהרע דיטליכע ווערטער האָט ער וויעדער נעפרעגט:

— זאָגט שוין וואָס, שעמט זיך ניט.

—א נארישקייט — האָט זי נעענטפערט, שוין אויפהויבענדיג די אויגען פון דער ערד און פערקוקענדיג זיך אויף א פאן וואָס איז געהאנגען אויפ'ן וואנד קעגען איהר.

— אויב א נארישקייט, דארף מען טאקי ניט, — האָט דער לעהרער געלאכט.

— איך האָב געוואָלט שרייבען א בריעף צו דער מאמען— האָט זי קוים ארויסגערעדט, רויט ווערענדיג.

— דאָס נאָר! — האָט דער לעהרער אויסגערופען, — און איך האָב געמיינט, נאָט וויסט וואָס, וואָס זשע האָט איהר זיך אזוי געשעמט?

כ'ווייס?... — האָט לאה שטיל, ווי פאר זיך נערעדט —

מיר דאכט זיך, אז עס איז ניט אזוי שעהן, אז מע דארף אנ־קומען צו א „צווייטען" שרייבען א בריעף.

— אודאי, — האָט דער לעהרער שוין ערענסט געזאָגט און אזוי ווי צורייצט — אודאי דארף מען אליין קענען שרייבען, — יעדער מענש דארף קענען, נאָר וואָס זענט איהר שולדיג? שולדיג זיינען אנדערע?...

— אנדערע? — האָט לאה זיך פערוואונדערט און אויס־געשטעלט די אויגען אויפ'ן לעהרער. — איך בין אליין שולדיג, צו מיין מזל איז שולדיג... איך וואָלט האָבען מזל, ווי לייטישע קינדער, וואָלט מען מיך אויך יונגערהייט געלערנט. ניט אלע, מיין פרייַנד, וועלכע אבער געבאָרען אין איין מזל, וועלכע האָט פינף לעהרער און וועלכע אפילו ניט איינעם, מסתמא דארף דאָך אזוי זיין...

— דארפען דארף אפילו ניט זיין אזוי... — האָט דער לעה־רער איראָניש געשמייכעלט.

ער האָט אבער א קוק געטהאָן אויף לאה'ן, ווי טרויריג זי איז געוואָרען, און זיין הארץ האָט געדריקט פאר מיטלייד, „א מענש, און אונווויסענד ווי א בהמה"! — האָט ער געטראכט.

און פלוצים איז ביי איהם געבאָרען געוואָרען א געדאנק: ער וועט זי לערנען...

— „לערנען זי, לערנען — לערנען! — האָט איהם דער געדאנק פול געמאכט זיין גאנצען וועזען.

ער איז בעגייסטערט געוואָרען פון'ם געדאנק און האָט איהם גלייך ארויסגעזאָגט:

— איהר ווייסט, אז אויב איהר פוילט זיך ניט, וואָלט איהר נאָך איצטער זיך אויך געקאָנט אויסלערנען שרייבען.

— פוילען זיך? — האָט לאה אבגעשלאָגען מיט פייער — וואָס רעדט איהר? קאָכען, וואשען, רוימען א גאנצען טאָג פאר פרעמדע פויל איך מיר ניט, און פאר זיך אליין, לערנען זיך

שרייבען וועל איך מיר פויל׳ען? זאגט בעסער — איך האָב קיין צייט ניט.

— א גאנצען טאָג האָרעווען איהר דען?

— וואָס דען האָט איהר געמיינט — אומזיסט דען נעהמט מען געלד?

דער לעהרער האָט זיך פערטראכט, האָט א זיפץ געטהאָן. פערקנייטשט דעם שטערן און האָט ענדליך געפרעגט.

— אפילו א שעה אין טאָג קענט איהר ניט אבריייסען?

— איך וועל אייך זאָגען דעם אמת — האָט לאה טרויריג געענטפערט — א שעה אין טאָג וואָלט איך, ווי עס איז גע־קענט אָבריייסען, נאָר דער קאָפּ מיינער איז מיר ניט דערביי און די הענד וועלען נאָר ניט געהן, מען האָט דאָס נאנץ לעבען צו טהאָן מיט טעפּ און לעפיל, מיט א בעזעם און נאָך אזעלכע גראָבע ארבייט.

— נישקשה: איך וועל אייך אויסלערנען — האָט דער לעה־רער איהר פערזיכערט — א מענש איז ניט קיין חיה:

— אויב איהר ווילט אזוי פרייוודליך זיין און לערנען מיך, וועל איך מיט׳ן גרעסטען פערגניגען... א קליניגקייט קענען שרייבען!... איך בין אזוי מקנא, ווער עס קען שרייבען...

דער לעהרער האָט בעמערקט, ווי איהר שטים ווערט פער־שטיקטער און איהרע אויגען האָבען זיך טרעהרען בעווי־זען.

„ארימע מענשען" — האָט ער געטראכט — אזעלכע קליינע פערלאנגען פאר אזעלכע שווערע ארבייט!... און דאָס ווערט נאָך אויך ניט ערפילט — אונדאנקבארע, מאוסע וועלט!".. ער האָט געפיהלט זיך, ווי שולדיג קענען איהר און האָט געזוכט ווערטער צו פערגלעטען זיין שולד.

— זייט רוהיג, איהר וועט נאָך קענען! — האָט ער זי געטרייסט — אלע טאָג וועל איך אייך לערנען א שעה. וועז האָט איהר צייט?

— 10 א זייגער אוועק קען איך שוין זיין לערנ — האָט זי שוין אביסעל פרעהליכער ווערעדיג, געענטפערט — וואו וועלען מיר זיך אבער לערנען? דאָ קען איך ניט, די מאדאם וועט זיך בייזערן, זעהר א וואויל מאדאם, אזא יאָהר אויף איהר...

— איך וואוין אין א בעזונדער צימער — האָט דער לעהרער פאָרגעלעגט — איהר קענט קומען צו מיר...

לאה איז אביסעל רויט געוואָרען. זי האָט זיך שיער ניט ארויסגעהאפט:

— „ניין מיר זיינען ניט פון דעם סאָרט דיענסטען". אבער אז זי האָט א קוק געטהאָן אויפ'ן לעהרערס פנים, אריינגעקוקט אין זיינע טיעפע, שוואַרצע פערטראכטע אויגען, איז פון איהר יעדער חשד אראָבגעפאלען, און זי האָט איינגעשטימט.

נאָך דעם האָט איהר דער לעהרער דעם בריף געשריבען. לאה האָט געקוקט, ווי גיך די פעדער איז געפלויגען איבער'ן פאפיר, און האָט זיך געוואונדערט, ווי פון איהר וואַרט, וואָס יי זאָגט ארוים פערשעמט, שטויסט ער זיך אלץ און שרייבט אָן דערפון צעהן ווערטער, און אזוי גלאט, שעהן, אזוי ווי אין א ביכל, וואָס מען לייענט שבת.

— הלואי וואלט איך געקענט חאטש א הונדערט חלק פון איהם! האָט זי אין הארצען שטיל צוגעוואונשען זיך, און האָט א זיפץ געטהאָן.

אויף מאָרגען איז לאה געקומען צו בערקסאָהן אויפ'ן קווארטיר. ער האָט זי פריינדליך אויפגענומען, האָט זי אוועקגעזעצט ביי דעם טישעל און האָט אָנגעהויבען צו לערנען.

— די פעדער האלט מען אזוי — האָט ער פערשטעהן געגעבען — איהר זעהט? — אין די דריי פינגער פון דער רעכטער האנד. איהר פערשטעהט?

— איך פערשטעה, — האָט לאה דערשראָקען געענט־פערט. זי האָט גאָר נישט פערשטאַנען, קוקענדיג, ווי דער לעהרער האלט די פעדער אין האנד. איהר האָט זיך נעראכט, אז דאָס איז אזוי שווער, אז זי וועט עס קיינמאל ניט קענען.

— נו, נעהמט!

זי האָט אריינגענומען די פעדער אין איהרע גראָבע פער־האָרוועטע פינגער. די הענד האָבען זיך איהר נעטרייסעלט.

— אביסעל העכער.

זי האָט גענומען העכער.

— אָט אזוי! יעצט פרופט מאכען איין „אלף", איהר זעהט, ווי איך מאך — א האלבע קייקעלע, נאָך דעם א פאס־קעלע.

לאה האָט אוועקגעשטעלט די פעדער אויפ'ן פאפיער און האָט גענוּאלט אָנהויבען פיהרען דעם בוכשטאָב, נאָר די פעדער האָט זיך אריינגעהאקט טיף אין פאפיער און האָט זיך בשום אופן ניט נענוּאלט א ריהר געבען ווייטער.

— עס נעהט עפעס ניט... האָט זי שעמעדיג געמורמעלט.

— עס וועט נעהן — האָט זי דער לעהרער נעטרייסט — דריקט ניט אזוי די פעדער, מען דארף נישט מיט כח. אָט אזוי איהר זעהט, — האָט ער איהר נעוויזען, צונעהמענדיג די פעדער פון איהר האנד און מאכענדיג אליין אן „אלף".

לאה האָט זיך גוט צונעקוקט. איהרע אלע פעהינקייטען פון מח האָט זי אינ'ם קופען אריינגעלענט.

זי האָט וויעדער נענומען די פעדער און האָט שוין פון אויי־בען נעהאלטען און האָט נעוונאלט לייכט פיהרען איבער'ן פא־פיער, נאָר די פעדער האָט ביי איהר א שפרונג נענעבען און האָט ניט נעוונאלט בשום אופן מאכען דאָס האלבע קייקעלע.

עס איז שווער צונענאנגען.

דער לעהרער האָט שיער דאָס נעדולד ניט פערלאָרען, און

קיין האלבע קייקעלע ווי עס געהער צו זיין, האט זי נאך ניט געמאכט.

— „היינט א גימל, א לאנגער פא, האט ער מיט שרעק נע־טראכט — היינט אויסלענען ?... גאט מיינער !

ער איז אומגעגאנגען איבער'ן צימער מיט ניכע טריט. לאה האט דערווייל געפיהרט מיט דער פערער.

ער איז צוגעגאנגען א קוק טהאן. איין אלף האט אזוי קא־מיש אויסגעזוהן, אז אויפ'ן לעהרערס פנים האט זיך בעוויזען א ביטערער שמייכל.

— שלעכט ! — האט לאה פערצווייפעלט אויסגעשריען— עס געהט נישט — איך וועל ניט קענען ! פערפאלען שוין !...

זי איז געווען בלייך, דערשראקען און שטארק אראבגעפא־לען. זי האט געקוקט אויפ'ן לעהרער מיט בליקען פון א חולה אויף א דאקטאר, וועו דער חולה פיהלט, אז ער האלט שמאל, און ער וויל חאטש זיך טרייסטען מיט דעם דאקטארס פאלשער הבטחה.. דער לעהרער האט עס פערשטאנען און ער האט זי געטרייסט :

— נישקשה, איהר וועט זיך אויסלערנען...

זיין קול האב אבער געקלונגען מיט ספיקות, און לאה האט עס געפיהלט...

— שוין שפעט !... האט זי געזיפצט.

דער לעהרער האט געשוויגען, און לאה האט זיין שווייגען אנגענומען פאר א בעשטעטיגונג, דאס האט זי נאך פערצווי־פעלטער נעמאכט, און זי האט הויך מיט גאל ארויסגערעדט:

— פערפאלען שוין, אומזיסט מיין טרחה, אז מען געפינט זיך פון 10 יאהר אן אין פרעמדע הייזער, אין איידעלע גבירה־שע הייזער, וועדט מען אזוי פערגרעבט, אז מען קען שוין אויי־דעלער ניט ווערען... איך וועל שוין ניט קענען שרייבען !... אויף מיר וואדטען אין קיך די טעפ מיט'ן בעזעם. דעם בעזעם איז מיר לייכטער צו האלטען...

דער לעהרער האָט זי פערשעמט אַנגעקוקט און האָט ניט געפונען קיין ווערטער זי צו בערוהיגען.

— ס׳וועט זיין נענוג! — האָט זי אויפשטעהענדיג זיך נעוועדעט צום לעהרער — איך דאנק אייך פאר אייער גוט הארץ. איך וועל שוין זעהן שפעטער מיינע קינדער לערנען שרייבען... איך בין שוין פערפאלען...

אט דאס איז דאס.

עס זיינען דא אזוי פיעל טעאריען, אזוי פיעל אנשויאונג־ען, אזוי פיעל וועגען, אוז מאקס האט ניט געוואוסט קיינמאל די ריכטיגע טעאריע, ניט געהאט קיין שטענדיגע אנשויאונג, אוז וואס אנבעטרעפט דעם וועג, האט ער שטענדיג געבלאנ־דזשעט...

צום ערשטען איז ער געווען א רעוואלוציאנער. ער איז דעמאלט אלט געווען א יאהר אכטצעהן. גרייט אוועקצוגעבען זיין לעבען אוז פרייהייט אבי צושטעלען דאס פעקעל פראקלא־מאציעס צום געהעריגען ארט. די אלערליי מינים פראקלאמא־ציעס זיינען געווען געשריבען אין אן ערהאבענעם טאן, אוז מאקס האט זיי אלע געקענט אויסווענינ. ניט זייענדיג אליין קיין ארבייטער, האט ער געוואוסט די טרויעריגע זייט פון יע־דער פאך, געקעמפפט פאר פערבעסערונג. ניט האבענדיג קיין אינערליכע בעציהונג צו די אינטערעסען פון די ארבייטער, האט ער זיך דאך איינגעשמועסט, דא געלאזט זיך בעאיינפלו־סען, אז זיי, נאר זיי געהען איהם אן. די איבריגע מענשען, ניט קיין ארבייטער, זיינען א צוגעשטעפטער מין, וואס פלאנטערן זיך סתם אונטער די פים און וועלכע מען דארף בעזייטיגען...

די דאזיגע טעאריע האט ענדליך געפלאצט. געווים האט ער די ארבייטער לאנג אויך נאכדעם געמומען צום הארצען, ביי גרויסע סטרייקען זיך געערגערט און געשטאנען אויף דער זייט פון די שוואכע. אבער דאס אליין האט איהם שוין ניט אין גאנצען בעהערשט. עס זיינען דא נאך פראגען, וואס בעאונ־רוהיגען איהם. וואר זיינען בכלל מענשען? וואס קעמפפען זיי אזוי, אן שטארבען וועלען זיי דאך אלע. און אויסער דער

פראגע, ווען איז נעווען פון די געפערליכסטע, איז דאָך דאָ נאָך אַ פראגע: ווען איז אזוינס גערעכטיגקייט און פון וואַנען וויים ער וואו זי ליגט — אויף וועמעס זייט.

מיט אזוינע פראגען אין קאָפּ קיהלעז זיך די הייסעסטע געפיהלען און מאקס האָט דערשפירט אז ווען פולער עס ווערט איהם אין קאָפּ, אלץ לעערער ווערט אין הארץ... דאָס איז צו געפערליך!

שפעטער אביסעל האָט אין איהם ערוואכט דער מאן. זי האָט נעהאט בלויע אויגען און איז געווען שלאנק. געווים איז ער פערליעבט. איצט נעהט איהם געווים די גאנצע וועלט ניט אן. די וועלט איז זי. ער מוז בעהערשען די וועלט!

ער האָט זי בעהערשט.

זי האָט זיך געלאָזט בעהערשען אזוי לייכט. ער האָט זיך קיינמאל ניט פארגעשטעלט, אז ליעבע איז אזוי ניט דויערהאפט. נעווים איז זי איהם נאָך אלץ אַנגענעהם, אבער אָט פערגעהט א פאָר מאנאט און ער האָט מיט איהר ניט ווען צו רעדען, לחלוטין גאר נישט!

ניין, ליעבע איז ניט דער עיקר!

מען דארף ווייטער זוכען, זוכען.

די וועלט איז דאָך אזוי גרויס און דערווייל איז ער נאָך פריי. ער קען נאָך וועהלען. ענדליך וועט ער דאָך געפינען דאָס ריכטיגע. דאָס וואָס איז אבסאָלוט אמת.

און מאקס האָט געטומעלט וואַנדערען פון איין לאנד אין דעם צווייטען, פון איין וועלט טיל אין דעם צווייטען. ער האָט געשטיגען אויף בערג, געפאָהרען אויף שיפען; אך, עס איז דאָך אלץ ניט דאָס...

ענדליך איז ער מיעד געוואָרען, זיך בעזעצט אין א שטאָדט. דארט א שטעל געקראָגען און אַנגעהויבען צו לעבען ווי אלץ.

ער האָט זיך אבער ניט צופריעדענגעשטעלט, געוואָרט אלץ אויף עפעס, וואָס דארף נאָך קומען און וועט מוזען קומען.

דאס ריכטיגע, דאס שטענדיגע, דאס וואס בעוהיגט דעם גייסט, ער זאל ניט רופען ערגעץ אנדערש...

און דערווייל האט זיך מאקס וויעדער פערליעבט, דאס דאזיגע מיידעל איז שוין געווען נאר אן אנדערס. גלייך האט זי אנגעהויבען רעדען פון תכלית.

— יא, מאקס, מיר וועלען אין ניכען חתונה האבען...

— נעווים...

און די ערשטע צייט נאך דער חתונה האט ער אלץ ניט געגלויבט, אז ער איז שוין פערטיג. צו עפעס האט נאך איהם געצוינגען. איהם האט זיך ניט געגלויבט, אז דערמיט איז שוין אלעס געענדיגט. וואו איז דער ציעל? דאס לעבען איז דאך ניט אזוי אייגפאך.

איינמאל איז ער געקומען אהיים. דאס יונגע ווייבעל האט איהם בעגעגענט מיט אן אונרוהיגען אבער גליקליכען שמייכעל און האט זיך גלייך אווועקגעלעגט אין בעט.

אין אייניגע שטונדען ארום איז אין הויז געווען א דאקטאר, אן אקושערקע. זיי האבען נעגעבען בעפעהלען און מאקס איז געווען נעהארכזאם, ווי א קינד.

באלד האט זיך דערהערט א געשריי. עפעס אן אנזאג. מאקס האט זיך אנפאנגס דערשראקען, באלד אבער איז ער צו זיך נעקומען, צוגעלאפען צום בעט, ארויפגעפאלען דער פרוי אויפ'ן האלז און זיך קוים אייגעהאלטען פון ווייגען.

— איהר זייט געווארען א טאטע! — האט דער דאקטאר, פון זיין זייט איהם גוטמוטיג אנגעזאגט.

מאקס האט זיך אויפגעשטעלט, צוגעגאנגען צום פענסטער און ארויסגעקוקט אין דרויסען. א פערד האט געשלעפט א שווערען וואגען און א מאן איז הינטען נאכגעגאנגען און געשטופט. די גאס האט גערוישט און געהאוועט, געארבייט פאר עפעס, וואס האט, א ווייטען און אונבעוואוסטען ציעל.

אבנעהענדיג צוריק פון פענסטער, איז מאקס שטעהן בליבען אין מיטען צימער. וויעדער צוגענאנגען צום בעט, וואו די קינפּעטאַרין איז נעלענען מיט א בלאסען נעזיכט און מיט א גליקליכען שמייכעל אויף די בלוטלאָזע ליפּען.

מאקס האָט זיך אַנגעבוינט צו איהר, א קוש זי נענעבען און נעמורמעלט:

— איך וויים שוין אלעס...

— וואָס? האָט זי קוים נעפרעגט.

ער האָט זיך נעוועגדעט צו דער זייט, וואו די אקושערין האָט נעוויקעלט דאָס קינד און נעענטפערט:

„אָט דאָס איז דאָס....“ דערבי האָט ער א מאָרנעם שמייכעל נענעבען.

און גליך איז איהם אלץ קלאָר נעוואָרען...

ער און יענער.

וועז זוסמאז פלעגט אמאל פאר זיך אליין דורכבלעטערז דאס אבגעלעבטע לעבעז, פלעגט ער דאס רוב בלייבעז צופריע־דעז. קיין פערפלעקטע בלעטער האט ער ביי'ן בלעטערז נישט געפונעז. יעדער טאג, יעדע וואך, יעדער מאנאט האט געהאט א נעווייסע קלאהרקייט, אוז בכלל איז דאס לעבעז נעווען א שעהנס אוז א ריינס, אהז דעם מינסטעז סקאנדאל, אהז דעם מינדסטעז שפור פוז ערנידעריגונג.

אוז זוסמאז איז נעווען זיכער, אז ס'איז ניטא קיין איין מענש, צוויישעז זיינע נאהענטע, וואס קענעז איהם פערזענליך אוז צווישעז די ווייטע וואס האבעז זיין נאמעז בלויז נעקענט פוז זיין פילאזאפיש־עטישער טהעטינקייט — וועלכע איז, איבריגענס, נעווען זעהר בעשיידעז, — וואס זאל רעדעז וועגעז איהם א שלעכט ווארט. זוסמאז האט דאס נאנצע לעבעז זיינס זיך נעהיט פוז שלעכטס.

עס זיינעז נעווען צייטעז, וועז די נויט, מאנגעל אוז אמאל הונגער האבעז איהם געדריקט אוז נעבוינעז ביז צו דער ערד, איבערהויפט אין די ערשטע יאהרעז, וועז ער האט אננעהויבעז צו שאפעז ,אבער ער האט זיך ניט נעבוינעז, קיין מאל ניט דערצעהלט קיינעם פוז די וואכעדינע קלייניקייטעז, ניט נאר נישט נעפאדערט אויף פערשיעדענע אופנים, ווי עס וואלט זיך נעפאסט לויט זיין טהעטינקייט, נאר אפילו קיין אנצוהערעניש ניט נעגעבעז, אז ער נעפינט זיך מאנכעס מאל אין נויט.

וואס אנבעטרעפט פרויעז, האט ער קיינמאל ניט נעוואלט נעווינעז א פרוי א דאנק זיין נאמעז, וועלכער איז אין נעווייסע קרייזעז נעווען שטארק נעשעצט אוז זיי האבעז נעזוכט זיין

פרײנדשאפט. שטענדיג בײגעשטאנען דעם נסיון. עס זײנען געווען פעלע, וועו א יונג מיידעל פלעגט אנצינדען זײן הארץ, אבער דער עטישער געפיהל האט אימער גובר געווען און ער האט זיך אליין בעזיעגט, טראכטענדיג:

— לאם איך ניט האבען אויף מיין נעוויסען די אונשולד פון א שעהנער יונגער מיידעל.

אזוי זײנען פערלאפען פיעלע יאהרען פון זײן רײנעם און שעהנעם לעבען. צופריעדען מיט זיך אליין איז ער אמאל געזעסען ביי זיך אין בעשיידענעם צימער און זיך איבערגענעבען זײנע קלאהרע נעדאנקען. פלוצים האט אימיצער אנגעקלאפט אין טהיר. ער האט אויסגערופען: אריין!

אויפ'ן שוועל האט זיך בעוויעזען א מאן אין אײן עלטער מיט זוסמאנען און האט זיך פארגעשטעלט, אלס א לעזער און פערעהרער.

זוסמאן האט איהם פרײנדליך אויסגעצויגען די האנד און נעבעטען זיצען.

דער אונבעקאנטער איז געזעסען, בעטראכט זוסמאו'ען און זיך ווי געוואונדערט. און דערביי געשמייכעלט בעהאלטענערהייט.

ענדליך, נאך א קורצען, ניט־געבונדענעם געשפרעך האט דער אונבעקאנטער זיך אנגערופען:

— איך קוק אויף אייך, ה' זוסמאן, און קען מיך נישט אבוואונדערען: וויא אזוי איהר האט זיך געענדערט.

— וואס הייסט? איהר האט מיך דען געקענט פערזענליך?

— א, געווים! האט דער אונבעקאנטער אויסגעשריען! מיט פונקצעהן יאהר צוריק זײט איהר געווען ביי אונז אין שטאדט... איך האב אייך זעהר נאהענט געקענט...

— ביי אייך אין שטאדט?... האט זוסמאן זיך פערחדושט פון יענעמס ווערטער — איך בין אין אייער שטאדט אין מיין לעבען ניט געווען. איהר האט א טעות, מיין ליעבער פריינד.

דא האט דער אונבעקאנטער א שמייכעל געטהאן און זיך אננערופען:

— מעגליך, אז אייך איז ניט אנגענעהם צו דערמאהנען יענע צייט. זי איז זיכער ניט געווען די גליקליכע צייט פון אייער לעבען...

— איך פערשטעה אייך באמת נישט... איז זוסמאן ערשטוינט געווארען — איך פערזיכער אייך אז איך בין אין אייער שטאדט קיינמאל ניט געווען...

— אך! — האט דער אונבעקאנטער ווי שוין בייז וועדענדיג אויסגעשריען. איך אליין האב דעמאלט מיט אייך ארומגעפיהרט זיך א גאנצען מאנאט... איהר זענט געווען אין א זעהר קריטישער לאגע...

— מיין הערר! איז זוסמאן קעגען זיין כאראקטער בייז געווארען — איהר פערגעסט זיך! פון מיין קריטישער לאגע האט קיינער קיינמאל ניט געווארנט... בפרט, אז אין אייער שטאדט בין איך קיינמאל ניט געווען...

— נאך ווי געווען... האט יענער זיך געהאלטען פעסט... איך האב צונויפגענומען פאר אייך ביי בעקאנטע א נעוויסע סומע, איהר זאלט זיין אין שטאנד אוועקצופאהרען... אבער איהר האט, אנשטאט אוועקצופאהרען, דאס געלד פארשוועגדעט אויף א לייכטזיניג מיידעל און וויעדער אונז געבעטען אז מיר זאלען אייך העלפען... יא. איך געדענק עס גוט! עס איז געווען פונקט מיט פונפצעהן יאהר צוריק!...

דער זיכערער טאן פון דעם אונבעקאנטען האט ענדליך זוסמאן'ען איבערראשט. איז דאס מעגליך, אז ער זאל אויסטראכטען פון קאפ אזוינע זאכען... עס מוז דעריין שטעקען עפעס א מיספערשטענדעניש...

— מיין הערר... אפשר האָט זיך ווער אויסגענעבען פאר מיר... איך בין דאָך אין אייער שטאָדט קיינמאָל ניט געווען... בעטראכט זיך.

— הם.. האָט דער אונבעקאנטער גענומען בעטראכטען זוסמאנען. עפעס איז דאָ ווירקליך נישט גלאט... דעמאָלט האָט איהר נעהאט שווארצערע אויגען...

— איהר מיינט יענער האָט נעהאט שווארצערע אויגען. איך האָב אימער די זעלבע אויגען נעהאט...

— הייסט עס, אז דאָס האָט איינער זיך אויסגענעבען פאר אייך! איז ענדליך דעם אונבעקאנטען קלאָהר געווארען.

— זיכער! האָט זוסמאן בעשטעטיגט. איך בין אין אייער שטאָדט קיינמאָל ניט געווען.

— אך, מיין גאָט, וואָס פאר א העסליכער מענש יענער איז געווען... מיר זיינען פון איהם קוים פטור געווארען.. האָט דער אונבעקאנטער געזאָגט.

— א העסליכער מענש, זאָגט איהר? האָט זוסמאן אויסגעקרעכצט — און איהר האָט נעמיינט, אז דאָס בין איך, זוסמאן...

— ניט נאָר איך, מיר אלע... פונפצעהן יאָהר לעבען מיר אונטער דעם איינדרוק, אז איהר האָט זעהר ניט שעהן זיך בענאנגען ביי אונז אין שטאָדט... ענדליך פרעהט מיר וואָס דאָס זייט איהר ניט א י ה ר געווען... אן אנדערער... עס פרעהט מיך ווירקליך! — האָט דער אונבעקאנטער געזאָגט נאָך אמאָל פאר'ן געזעגענען זיך און איז נאָך דעם, ווי ער האָט זיך ענטשולדיגט — ארוים.

* * *

זוסמאן איז געבליבען אליין. די ענטדעקונג, וואָס דער אונבעקאנטער האָט איהם נעמאכט, האָט איהם אין גאנצען אויפגעטרייסעלט. עס האָט ניט געהאָלפען זיין גאנצער קאמפף נעגען שלעכטס און זינד. דאָס וואָס ער האָט פיעל מאָל געוואָלט

בענהן און איז ניט בענאנגען, האָט עס מיט אזא גרינגען ג׳ע־
מיטה נעטהאָן אן אנדערער אויף זיין נאָמען... הייבט וואָס איז
דער חילוק?

און וואר ווייס — האָט ער זיך ווידער נעגריבעלט — צו
לעבט נאָך ערגעץ ניט דער מענש אין אנדערע שטעדט, לענדער
און וועלט־טהיילען און טהוט אויף זיין נאָמען די ערגסטע נא־
כען, אין דער צייט, וואָס ער אליין קעמפפט שטענדיג מיט׳ן
יצר הרע און קומט אפ. וועז ער, זוסמאן, ליידעט אמאל די
גרעסטע נויטה, אבי זיין שטאלץ זאל ניט געבראכען ווערען,
לעבט יענער געמיינער קערל אין רחבות; אין דער צייט, וואָס ער
אליין האלט זיך אפ אנריהרען מיט א פינגער א פרויען־געזיכט,
פראוועט דאָרט יענער די ווילדעסטע ארגיעז...

— מיין גאָט! — האָט זוסמאן ענדליך פון א גרויסע וועה־
טאג אויסגעשריען — עס איז דאָך אונמענליך ווייטער אזוי צו
לעבען. די זינד, וואָס איך טהו קיינמאל ניט, טהוט פאר מיר
אן אנדערער.. הייסט עס, אז מיין גאנצע האלטען זיך אין די
צוואנגען פון מאראל און עטישע לעהרען איז נעווען אומזיסט...
עס איז דאָ א יענער, וועלכער טהוט עס פאר מיר, אויף מיין
נאָמען סיי ווי סיי...

און זוסמאן האָט ענדליך זיך איבערצייגט אז קוים איז דאָ
זינד אויף דער וועלט איז אונמענליך צו לעבען שעהן, ווייל
ער און יענער איז איינס און דאָס זעלבע...

די האנד.

אויב ביי אלע געשפּרעכען ביי אמאליגע מענשען פלעגט מען ענדליך ארויפגעהן אויף דער טעמע פון טויט, איז מען אין דעם קרייז פון די עטליכע יונגע לייט, וואס פלענען זיך אפט צו־זאמענטרעפען, דוקא אנשטאט אויפ'ן טויט ארויפגעקומען אויף דער לעבע.

צי דער געשפּרעך איז געווען וועגען ליטעראטור, צי וועגען מאלעריי, צי וועגען פאליטיק, פלעגט שוין דער געשפּרעך ווי פון זיך אליין — ארויפגעשלעפט וועגען וועגען לעבע.

דאס איז געווען א קרייז פון אינטעלעקטועל־ענטוויקעלטע יונגע לייט, א פאר צווישען זיי מיט בעריטענדע ערפאהרונגען אין לעבען און איבערהויפט טאקע אין דער לעבע. איינער פון די פאר איז געווען אזוי צו זאגען, א גליקליכער, וואס אנבע־טרעפט לעבע זאכען. וועגען זיינע לעבע־אוואנטיורען זיינען אומגעוענליכע לענגעדען און כאטש א סך האט מען וועגען איהם איבערגעטריבען, האט דאך דער דאזיגער, ווירקליך אינטערע־סאנטער יונגער מאן מיט בלויע, פער־חלום'טע אויגען, כאטש מיט א שארפען און דורכדרינגליכען בליק, — פיעל שעהנעם און אינטערעסאנטעם דורכגעמאכט און איז נאך געווען אין פולער קראפט נאך שענערעם און אינטערעסאנטערעם דורכצומאכען.

צו זיינע עפיזאדען פלעגט מען זיך דערפאר צוהערען מיט מעהר אויפמערקזאמקייט. דאס ווערט דא בעמערקט דערפאר, ווייל דער דאזיגער קרייז פון יונגע לייט איז בעשטאנען פון העכסט אימפולסיווע כאראקטערען, און ניט אזוי לייכט פלעגט וועמען אנקומען צו דערצעהלען ביז'ן סוף א וואסער עס איז פאקט, אז א צווייטער זאל איהם ניט וועלען איבערשלאגען

מיט נאך א מעהר אינטערעסאנטערען. וועז אבער ער פלעגט אנהויבען צו דערצעהלען פלענט מען איהם נאך די ערשטע דריי פראזען, שוין אויסהערען מיט פערכאפטע אטעמס.

די גרעסטע אויפמערקזאמקייט איז איהם געשענקט געוואָרען, וועז דער קרייז פון יונגע לייט איז ביי א געוויסען געשפּרעך ארויפגעקומען אויף דער טעמע פון פרויען־שענקייט.

— אויף שעהנקייט — האָט דאן דער „ערפאהרענער" אנגעהויבען, אוז אלע זיינען שוין שטיל געוואָרען — אויף שעהנקייט האָבען מיר א צו קאָנסערוואטיוועז בליק. דאָס ערשטע וואָס מיר שעצען אב אין א פרוי איז אויגען. געווייס זיינען אויגען די הויפּט צוציהונגס־קראפט פון א פרוי. אָבער מיר דארפען, פריינד, ניט פערגעסען, אז א פרוי קען א מאל האָבען דוקא ניט קיין בעזונדערע שעהנע אויגען אוז זאל האָבען א רייז, לאָמיר זאָגען מיט איהר שעהנער, ווייסער, הויכער האלז. איהר האָב מיך שוין אמאל פערליעבט אין א האלז ביז איבער די אויערז. אבער די שטארקסטע ליעבע מיינע איז געווען אין א האָנט, אוז וואָכענלאָנג האָב איך די דאָזיגע האָנט געליעבט מיט אלע פיבערען פון מיין נשמה, נאך איידער איך האָב די פרוי אינגאנצען געזעהן.

געוואויינט האָב איך דעמאלט אין א צימער, וואָס די פינסטער האָבען ארויסגעקוקט צו א הויף. אין די הייסע זומערדיגע נעכט איז מיין בעט געשטאָנען נעבען פענסטער אוז אויפשטעהענדיג איינמאל אין דער פריה אוז ארויסקוקענדיג דורכ'ן פענסטער צום הויף, זעהן ווי האלט עס מיט דער זון — וויל גראד איז אין יענער צייט מיין טאָשען אוהר פערדאָרבען געוואָרען — האָב איך בעמערקט ווי אויפ'ן אונטערשטען געזימס פון דעם אפענעם פענסטער פון דעם ענטקעגענדיגען צימער איז אראָבגעהאנגען א האָנט. איך האָב מיך גלייך משער געווען, אז אויך אין יענעם צימער שטעהט ביים פענסטער א בעט אוז די האָנט גענהערט צו דער שלאָפענדער פערזאָן, וועלכע האָט זיך

אודאי ערשט אויפגעכאפט און האט די האנט ניט וויל־ענדיג ארבעבעלאזט דורכ'ן פענסטער.

אבער אז איך האב דעם צווייטען פריהמארגען ארויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער, האב איך די דאזיגע האנט ווי־דער געזעהן. געווען איז זי שוין ארויסגערוקט אביסעל מעהר. כמעט ביז'ן עלענבויגען. דאס מאל האט מיך די האנט שוין מעהר פעראינטערעסירט. איך האב שוין געזעהן בעשיינפערליך. אז די האנט געהערט צו א פרוי. איך האב מיך אריבערגעבויגען איבער מיין פענסטער און אנגעשטרענגט זיך צו כאפען די ל־ניען פון דער האנט. מיינע פרייגד! דאס איז געווען א מערק־ווירדיג שעהנע, געטאקטע האנט. איך בין געווען זיכער אז די דאזיגע האנט געהערט צו א זעלטענער שעהנהייט. איך האב מיך איינגעטרונקען מיט מיינע בליקען אין דער דאזיגער האנט און לאנג נעקוקט. און בעמערקט האב איך ווי די האנט ווערט אונטער מיינע בליקען ריהרעוודיגער. מאנבעמאל האט די האנט געגומען פויקען מיט די ראזעווע פינגער אויפ'ן שטיקעל וואנט. וואס די ארבעגעהאנגענע פינגער האבען פערכאפט.

איך האב בעשלאסען צו ווארטען ביז די דאזיגע אייגע־טימערין פון דער האנט וועט זיך איננאנצען אויפהויבען פון בעט און עס וועט מיר געלינגען זי צו זעהן אין איהר פראכט און שעהנהייט, לויט איהר האנט האט פערשפראכען.

אבער דאס האט מיר ווייט ניט געלונגען. אבקוקענדיג לאנגע מינוטען אויף דער האנט, פלעגט זי ענדליך פערשווינדען. איבער'ן פענסטער פלענט ארבעבעלאזט ווערען א טונקעלער פארהאנג.

מיט מיין גאנצער זיכערהייט, אז די האנט געהערט צו א פרוי און צו א שעהנער פרוי, פלעג איך דאך אפט זיך דערשרע־קען ביים נעראנק, אז ווער ווייס צו וועמען די דאזיגע האנט נעהערט אין דער ווירקליכקייט. אפשר שלאפט דארטען אין בעט גאר א יונגער בחור'ל, וועמענס האנט עם זעהט אויס אזוי

וויבליך און אפשר גאר צו אן עלטערער פרוי, וואס עס איז איהר דאס לעבען גוט נענאנגען אזוי, אז איהר האנט איז נאך אזוי יונג און פריש. וועך קען וויסען!

אבער די אלע השערות און צווייפלען האבען ערשט טיף נעווירקט אויף מיר. דעם נאנצען טאג פלעג איך אומגעהן ווי אין חלום און האב בלויז פאר מיינע אויגען געזעהן די האנט. אין דער פריה, ווי איך פלעג נאר ערוואכען פלעגט מיין ערשטע זאך זיין: אראבבויגען זיך פון פענסטער און זעהן אויב די האנט האט זיך שוין בעוויזען אויף דעם נעגענאיבערדיגען פענסטער.

און שטענדיג האב איך זי נעטראפען אין דער זעלבער פאזע. אריינטרינקענדיג מיינע בליקען אין איהר, פלעגט זיך מיר דאכטען, אז די האנט פיהלט, אז מען בעאבאכטעט זי אין זי פלעגט זיך דאן פלייסען אויסצולעגען זיך שהנער און גראציעזער, ווי זי וואלט אן און פאר זיך נעווען א לעבעדיגע בעשעפענים, וואס וויל מיך פאנגען מיט איהר רייץ...

אזוי האבען זיך נעצויגען וואכען, ניט קוקענדיג וואס מיין ליעבע צו דער דאזיגער האנט איז אלץ שטארקער געווארען, זיינען די שאנסען אויסצונעפינען וועמען די האנט געהערט אלץ שוואכער געווארען. וויל די פערזאן אליין צו וועמען די האנט געהערט, איז אזוי הארטנעקיג און בעווייזט זיך ניט. ווי נאר די האנט פערשווינדט, לאזט זיך אראב אויפ'ן פענסטער א טונקעלער פארהאנג.

מאנכע מאל פלעג איך, נאכדעם ווי איך פלעג אראבנעהן אין גאס, זיך אוועקשטעלען נעבען הויז, וואו די האנט האט נעוואוינט און פלעג שטעהן און היטען אלע ארויסגעהענדע פון הויז, אפשר וועל איך דערקענען צוויישען זיי די האנט.

אבער פון הויז פלעגען זיך ארויסלאזען אלע ווייל אזוינע

אונאינטערעסאנטע מענשען: עלטערע פרויען, עלטערע מענער. קינדער און אמאל גרייז־נרויע מענשען. איינע א פרוי פון א יאהר זיבעציג מיט צוקנייטשטע, אדערדיגע הענט, פלעגט מיט דער הילף פון א אינגערער פרוי זיך ארַאבלאזען פון די שטיגען און אנידערזעצען זיך אויפ'ן נאניקעל, פאר'ן הויז. די דאזיגע אלטע פלעגט מיך אנקוקען מיט אזוינע מאדנע, פערדעכטיגע בליקען, אז מיר פלעגט זיך דאכטען, אז זי ווייס מיין סוד און איך פלעג מוזען אבטרעטען פון הויז, ניט ערפאהרענדיג קיין שום שפור פון יענער האנט, וואס האט מיך אזוי געפאנגען.

אזוי האט זיך געצוינען ביז וואנען דער זומער איז פער־שוואונדען. דער ערבסט איז געקומען א קאלטער און א רענע־דיגער. מיין נוטע בעל־הבית'טע האט זיך נעזארגט פאר מיין נע־זונדהייט און האט מיין בעט אוועקגעטראגען פון פענסטער, איך זאל זיך ניט פערקיהלען... אויפשטעהענדיג אין דער פריה פלעג איך שוין מוזען ארַאבגעהן איננאנצען פון בעט צוגעהן צום פענסטער, אויפמאכען איהם און זוכען מיט דערשטיגע בליקען יענע האנד. אבער די נעגענאיבערדיגע פענסטער איז צוליעב דעם ערבסט, געווען פעסט פערמאכט און קיין האנד האט זיך שוין ניט בעוויזען. שפעטער האב איך דאס הויז אין נאנצען פערלאזט.

די האנט אבער. האב איך נאך אלץ ניט פערגעסען. אוז די נאנצע נעשעהעניש האט ביי מיר אנגענומען עפעס א מין סימ־באלישען כאראקטער.

ווער ווייס וואס פאר א צייכען די דאזיגע ארויסגעשטרעק־טע האנט האט מיר נענעבען. אפשר האט די דאזיגע מיידעל, וואס האט יענע שהנע האנט בעזעסען, מיר נעווואלט צייגען, אז אמת שטארק ליעבען קען מען נאר דאס אונבעוואוסטע און אונ־בעשטימטע. וועו איך וואלט איינמאל זי איננאנצען נעזעהן,

וואלט איך אבגעקומען מיט א לייכטען שמייכעל. איך צו איהר, זי צו מיר, שפּעטער וואלטען מיר זיך צוגאנגען ווי מען צוגעהט זיך אפּט אין אזעלכע פּעלע. איהר האנט אבער האב איך אזוי לאנג געזוכט, אזן בעגעהרט, אזן עד היום זעה איך ווי זי איז אראבגעהאנגען פּון פּענסטער, — א יונגע, לייבע אזן ווינקענ־דיגע האנד.

אינהאלט:

אייזען — — — — — — — — — 7
די גנבה — — — — — — — — — 15
בעלזיידינט א פרוי — — — — — — — — 19
שכנים — — — — — — — — — 30
דער טויט אין „רענעסאנס" — — — — — — — 33
ביכער — — — — — — — — — 38
די צווייטע ראזע — — — — — — — — 42
דאס פאלקס קינד — — — — — — — — 46
דער קעלנער — — — — — — — — 51
זומערדינע בעקאנטשאפט — — — — — — — 55
די ענטוישטע — — — — — — — — 59
דער נייער יחוס — — — — — — — — 64
דער אינצינגער בחור — — — — — — — — 69
טויט־שרעק — — — — — — — — 75
די ענטדעקונג — — — — — — — — 82
קאמפלימענטען — — — — — — — — 90
כלות — — — — — — — — — 97
די אויסגענארטע קוילען — — — — — — — 102
ליעבעס־שטייער — — — — — — — — 112
און דער עולם האט געפאטשט — — — — — — 121
אייפערזוכט — — — — — — — — 124
בעצאלטע טעכטער — — — — — — — — 126
אין אויטאמאביל — — — — — — — — 136
שותפים — — — — — — — — — 147
דער קליינער מענש מיט'ן גרויסען קאפ — — — 158

דאָס גאָלדענע טראָמפייטעל — — — — 163
דער פאָלשער פערצינער — — — — 167
מיט פרעמדען פייער — — — — 178
דער פראָטעסט — — — — — 185
די דרייצעהנטע — — — — — 194
ניטאָ קיין עצה — — — — — 203
אין יענער צייט — — — — — 208
א שפּיעל — — — — — 215
א היים — — — — — 225
דער לעהרער — — — — — 229
אט דאָס איז דאָס — — — — — 240
ער און יענער — — — — — 244
די האַנד — — — — — 249

6254-0.7

Date Due

ריזען, אברהם
געזאמעלטע שריפטן -
שטילע ליעבע
6257

בעל
ריז

#6257

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS